olägenheterna af att fastläsa Bankens fonder för längre tider, hvarvid man dock tröstat sig med tanken att man numera kommit till insigt deraf, att Bankens försträckningar till Filial-Bankerna innebära ett fullkomligt oriktigt system. Detta kan så mycket mindre väcka min förundran, som jag är öfvertygad att man kommer att arbeta på indragningen af Bankens lånefonder, till dess Bankens medel, sålunda dragna från sin bestämmelse, ligga onyttiga i Bankens hvalf och måste utbjudas till förvaltning af enskilda bankinrättningar, hvilka sannolikt icke skulle försmå att begagna sig af ett så lockande anbud. För öfrigt har visat sig, att skälen kunna lämpas efter omständigheterna. Vid föregående tillfällen, då fråga varit om Bankens fastighets-lånefond, har man vanligen yttrat den mening, att denna lånerörelse vore skadlig, i synnerhet för den mindre bemedlade fastighetsegaren. Nu synes man hafva funnit detta skäl mindre användbart, och det heter derföre i dag, att det är Banken sjelf, som ruineras genom denna lånerörelse. Herr *Wallenberg* har sökt göra troligt, att Utskottets förslag icke afser någon indragning. Det är dock uppenbart, att man åsyftar en fortgående, om än icke brådstörtad, indragning af lånefonden. Någon förblandning af begreppen bankrörelse och vexlingscassa tror jag icke vara att befara, och hvad Riks-Bankens lånerörelse angår, är det anmärkningsvärdt, att andra banker icke försmått att draga till sig en del af denna rörelse: åtminstone skall, om ryktet säger sannt, sådant hafva inträffat i afseende å Riks-Bankens metall-belåning.

Herr *Sundvallson:* Egentliga skälet bland dem jag nyss anförde för det yrkade afslaget å denna 4:de punkt af Betänkandet var, att penningeställningen i landet betydligt förändrats och försämrats, sedan indragningen å denna fond skedde vid förra Riksdagen. Några hundratusen R:dr lågo till och med då för tillfället alldeles obegagnade, i följd af den ymnigare penningetillgången och den lägre räntan, på många enskilda händer, ehuru till mindre belopp å hvarje. Åtgärden kunde således utan all olägenhet vidtagas, helst som medlen i andra lånevägar äfven kunde disponeras med vinst för Banken. Men tiderna hafva, som sagdt, förändrats mycket i detta fall, och de många små penningetillgångarna, på många enskilda händer, hafva försvunnit. Följderna och känningarne af 1857 års cris hafva på ett ganska tryckande sätt börjat tränga ned till massorna af nationen; deras förra många små tillgångar äro tömda, och lånebehofvet, redan

stort, såsom jag nyss visade, dock uti oupphörligt stigande. Det är hufvudsakligen bland dessa massor, som man finner de låne-sökande och behöfvande i dessa fastighetsfonder, och hvilka af dem ega mycken fördel. Endast den omständigheten, att dessa mindre fastighetsegare härigenom lära sig föredraga amorteringslån mot en högre årlig procent, hvarigenom både ränta och capital slutligen gäldas, framför andra vanliga, mot en billigare årlig ränta, men med oförminskad och beståndande capitalskuld, hvilken dessutom gemenligast kan, när som helst, återfordras, måste blott genom exemplets makt bilda hos flertalet af nationen klokare financeåsigter, samt större välmåga och trygghet, än som med nuvarande penningetransactioner och lånevillkor äro möjliga. Och då detta kan ske utan uppoffringar och förluster för det allmänna — Banken har inga förluster haft på denna fastighetsbelåning —, synes redan från denna synpunkt vara stort skäl att åtminstone tillsvidare, eller till dess ändamålsenligare låneanstalter för fastighetsegare kunna beredas, låta denna belåning fortgå, både på samma sätt, som under den sednast förflutna tiden med den starkare årsafbetalningen, hvarigenom snarare amorteras, samt äfven till oförminskadt belopp, då lånebehofvet just nu visar sig så stort. I följd af den näst föregående goda penningetillgången och lyckliga conjuncturen, äro egendomsprisen visserligen något för högt uppjagade, och dermed äfven lånebehofven för fastighetsegare, men icke lättas eller afhjelpes detta missförhållande derigenom, att man nu med ens tillstoppar eller begränsar de gamla lånekällorna, man kunde ock gerna tillägga de minst äfventyrliga och ruinerande. Förlägenheten skulle derigenom endast ökas och förvärras onödigtvis, då den nu föreslagna indragningsåtgärden egentligen endast vore ett undseende för mera theoretiska bankanspråk, men alldeles icke är föreskrifven af någon nödvändighet att för Bankens säkerhet och ostörda fortgång vidtaga sådana partiela och derföre mot vissa samhällsclasser orättvisa lånereglerings-reformer. Och att många svårigheter förekommas eller lindras genom dessa fonders bibehållande vid deras nuvarande belopp, är dels uppenbart af Doctor *Sandbergs* reservation, och dessutom nogsamt kändt af en hvar, då just inteckningar i fast egendom endast med största svårighet och dryga provisioner kunna belånas, sedan privatbanker och andra penningebehöfvande verk börjat och kunnat, i följd af sina orimliga bankprivilegier, alltför mycket öfverbjuda den enskilde lånebehöfvande, som måste grun-

da sina beräkningar och möjligheten att honorera sina förbindelser på visserligen mycket säkrare, men också mycket njuggare ressourcer, sin enskilda arbetsflit och sparsamhet, samt sin egendoms osäkra afkastning.

Man säger ock, att fastighetsbelåningen icke är bankmessig, och tror sig i detta ord funnit ett argument, som häfver alla betänkligheter emot indragningen, och gör all gensägelse omöjlig emot Utskottets förslag. Jag vill icke eller bestrida detta påstående, såsom abstract riktigt, men måste dock, med afseende på för handen varande förhållanden, anse det mera vara ett önskningsmål, dit man bör sträfva, när det kan ske utan större olägenheter, än en nu fullt tillämplig practisk grundsats, och kan alldeles icke finna *bankmessighet* vara detsamma, som den af Utskottet alltför märkbart etablerade *planmessighet* att, genom successiva indragningar, slutligen alldeles afskaffa fastighetsbelåningen uti den för mindre fastighetsegare gynnsamma, gagnande och behöfliga form, som den nu eger, på samma gång vissa stora handels- och industri-interessen tillgodoses med ökade lånefonder af alla slag, och med nästan obegränsad låne- och belåningsrätt, ofta nog äfven till mycket billigare pris eller ränta. En sann och genomförd bankmessighet torde sålunda fordra, att likaväl belåningen å effecter begränsas, som belåningen å fastigheter. Det är nemligen tydligt, att, med vår nu gällande myntlag, hvarje sedel uti innehafvarens hand måste vid anfordran infrias med silfver, hvarigenom Riks-Banken kunde komma i ökad förlägenhet, vid uppkommande criser och påtryckningar, af fastighetsbelåningen med till $21^1/_2$ år utsträckt återbetalningsskyldighet. Banken måste genast honorera sin skuld, d. v. s., inlösa banksedeln, men fastighetslåntaganden behöfde ej göra det till fullo förr, än inom sagde tid. Fastighetsbelåning, utan uppsägning, kunde således komma att trycka ganska mycket på den metalliska valutan, och öka den möjliga förlägenheten i sin mån. Detta är obestridligt. Också är jag öfvertygad att bästa sättet att understödja fastighetsegare vore lån i form af fonderade statsobligationer. Dessa trycka på långt när ej så hårdt på den metalliska valutan, då endast räntecouponen och amorteringsprocenten kunna efter åtskilliga omvägar och circulutioner i den allmänna rörelsen behöfva vid anfordran genast inlösas, men ännu dock ej med silfver, utan med sedlar. Det beror sedan på Statens credit och tillgången på utländsk fordran, i vexlar eller annat, men alldeles icke på sjelfva fastighets-

belåningen, såsom sådan, huruvida detta sedelbelopp kan medföra några invexlingsvådor.

Bankmessig måste hvarje belåning vara, som sker mot obestridlig säkerhet af den art att kunna i behofvets stund användas, om lånet ej kan återfordras. Och nu gällande villkor för fastighetsbelåningen strida ej emot denna grundsats, hvarföre det icke eller är så bestämdt, som man velat påstå, att densamma icke är bankmessig. Man tror sig styrka detta påstående med uppgiften att dylika lånebelopp bindas för $21^1/_2$ år uti fastighet, samt att dylika inteckningar derföre icke kunna hänföras till sådana lätt disponibla eller realisabla valutor, endast med hvilka en väl organisrad bankinrättning bör befatta sig. Jag har, i det afseendet, redan visat, att lånecontracten likväl innehålla att, om Banken så fordrar, lånen skola inom ett halft års förlopp återbetalas. Dessa län äro sålunda, i formelt afseende, icke vådligare eller mera stridande emot god bankmessighet, än de flesta andra lån ur allmänna Discont- samt Handels- och Närings-Discontfonderna, med flera. Det är egentligen endast återbetalningssättet, som särskiljer de förra från de sednare, hvarföre bankmessighetsargumentet kan på fastighetslånen lika mycket eller lika litet användas, som på alla andra. Men de äro, i det hänseendet, för Banken mera betryggande, än några andra, att de endast lemnas vida under taxeringsvärdena, mot första inteckning i fast egendom, och måste sålunda anses innebära fullkomlig säkerhet, hvilket ej torde vara händelsen med en mängd andra lån å blotta namn eller vexlar och dylikt.

Villkoren för fastighetsbelåningen äro sålunda äfven vida strängare, än för en annan lånegren, som dock uppmuntras och hugnas med vida större understöd från Riks-Banken. Jag menar nemligen Filialbankerna. Om deras återbetalningsskyldighet heter det i 175 § af Banco-Reglementet, att den i allmänhet först inträder efter 10 års förlopp, eller, »derest Fullmäktige, i öfverensstämmelse med § 115, skulle pröfva Riks-Bankens säkerhet sådant fordra, då skall Filialbank, efter ett års förutgången uppsägning hos dess Direction, försträckningen återgälda med *en femtedel årligen*, under hvarddera af derpå följande 5 åren.» Således åtgå 6 år, innan Riks-Banken kan, äfven om dess säkerhet sådant fordrar, återbekomma de 10 millioner R:dr, hvilka redan äro i Filialbankernas händer. Äro då icke dessa fonder äfven använda på ett mindre bankmessigt sätt, och jemnt upp på ett så myc-

ket vådligare sätt, som, i det uppgifna fallet, fastighetslånens uppsägnings- och återbetalningstid af *6 månader* förhåller sig till Filialbankernas dito af 6 år. Och ändock har det icke fallit Utskottet eller någon enskild motionaire in, att afskaffa dessa låneanstalter, såsom, med afseende på Riks-Bankens förpligtelser att vid anfordran inlösa sina sedlar, och såmedelst uppehålla myntvärdet i landet, med all deraf härflytande eganderättshelgd m. m., ganska obankmessiga, just i följd af den långa återbetalningstiden, samt derföre äfven vådliga i behofvets och nödens stund, då de aldrabäst skulle behöfvas. Hela denna jemnförelse utfaller sålunda, i alla afseenden, både på säkerheten och återbetalningstiden, till fördel för Doctor *Sandbergs* reservation.

I afseende på säkerheten, torde inteckningar i allmänhet vara öfver all jemnförelse med en mängd andra säkerheter, som accepteras. Utan att nu vilja nämna lösa panter, såsom jern och andra metalleffecter, hvilka äro underkastade handelsconjuncturens och crisens alla eventualiteter, men ändock reglementsenligen godkännas för ganska betydliga lånebelopp, lärer inteckningssäkerhet vara ojemnförligen större och mera betryggande, än t. ex. vexlar, borgensförbindelser för discontlån och creditiv, samt de acceptabla säkerheterna i Handels- och Närings-Disconten. I den sednare lemnas dock lån åt en person af ända till 200,000 R:dr, då en låntagare i fastighetslånefonden endast får häfta för 6,000 R:dr, hvilket sannerligen, och jemnförelsevis, är en bagatell. Och ändock vill man bestrida den mindre hemmansegaren — ty den större lärer sällan begagna sig af detta, i alla fall för honom otillräckliga hjelpmedel — denna lilla förmån af vår stolta Riks-Banksinrättning. Mig synes detta, uppriktigt sagdt, vara nog olidliga drag af plutocratie, hvaremot jag önskade inlägga min, om ock vanmäktiga, protest.

Det var med den insigt häraf, hvilken en jemnförande granskning af förevarande Betänkandes särskilda punkter påtvingar den uppmärksamme, som jag caracteriserade *bankmessigheten* i detta Betänkande, såsom en åtminstone skenbar *planmessighet* att för vissa stora låneinteressens skull göra indragningar och inkräktningar på de mindres rätt. Än en gång kan ock komma en sådan cris, som 1857 års, då man, likasom då, skall ytterligare erfara, att, medan den belånade vexeln gällde föga eller intet, utgjorde den belånade inteckningen fullgod säkerhet och var oberoende af crisen. Måtte det icke komma den tid, då till och med slika inteck-

ningar blifva den enda säkra valuta, Riks-Banken eger att förlita sig på. Men då densamma eger en grundfond af 15 millioner, månne denna icke skulle kunna med all trygghet användas till fastighetsbelåningar mot första inteckning, eller åtminstone så stor del deraf, som det nu till indragning föreslagna beloppet? I hvilken annan låneväg, eller mot hvilken annan säkerhet, den göres fruktbärande för Banken, synes äfventyret icke vara mindre, och det allmänt fosterländska gagnet icke blifva större. Och den *bankmessigheten* torde ej eller böra alldeles försmås.

Men, vare nu med bankmessigheten i denna specialitet huru som helst, huru bankmessige äro i öfrigt våra Banklagar, våra Filial- och Privat-banker? Och månne det är mera bankmessigt och betryggande att hypothicera inteckningar, ofta långt utöfver de för fastighetsbelåningen fastställda värdebelopp, såsom säkerhet för lån ur allmänna Discontfonden, än att belåna dem från en särskild fond? Detta gitter man väl icke alldeles bestrida, men bankmessigheten skulle dock i så fall fordra, att denna fastighetslånefond skiljdes från Riks-Banken, jemte all beläningsrätt derstädes, och öfverlemnades till — Central-Hypotheks-Banken. Det arrangementet skulle med ens göra denna belåning bankmessig och ändamålsenlig, och fullt betryggande. För min ringa del, är jag dock något tvifvelsam på denna financiela trosartikel. Det talet är dock mycket upplysande i denna förevarande fråga, och torde förklara mycket, hvilket man eljest endast ser såsom genom ett dunkelt glas. Projectet om den stora Central-Hypotheks-Banken, som, enligt Finans-Comiténs förslag, är i görningen, kastar nemligen i mina ögon det ljus öfver de både i fjerde och andra punkten af detta Betänkande föreslagna indragningar å lånefonder, som afse de mindre lånebehöfvandes fördel och hjelp, att dessa indragningar, och synnerligast den nu afhandlade i 4:de punkten, endast utgöra förberedelser till fastighetslånefondens öfverflyttande till Central-Hypotheks-Banken och Hypotheks-Föreningarne, hvilka, såsom man vet, äro i största behof af hjelp och ökade fonder. Jag tviflar dock på att den mindre bankmessigheten nu skall blifva något större sedermera, och, hvad jag aldrig kan föreställa mig, är, att de förespeglade vådorna af denna fastighetsbelåning derigenom skola förminskas eller häfvas. Hypotheksbanken är i mina ögon endast en djerf och äfventyrlig finans- och skuldsättningsoperation, hvarigenom egentligen nu varande, betryckta Hypotheksföreningar hoppas er-

hålla till sin disposition 8 millioner i statsobligationer, att användas *endast vid uppkommande behof*, och återbetalas så fort sig göra låter. Men det är ej nog härmed; derjemte pretenderar Hypotheks-Banken att få öfvertaga hela fastighetsbelåningsfonden från Riks-Banken, till sin rörelses förstärkande, hvarefter alla fastighetslån å inteckningar skulle hänvisas till Hypotheks-Banken, och alla lånesökande fastighetsegare tvingas sålunda blifva interesserade och delegare uti densamma. I detta sednare anspråk torde man således ega claven till förklaringen öfver förslaget i denna 4:de punkt! På detta sätt skulle Hypotheks-Banken blifva herre öfver $15^1/_2$ millioner R:dr bättre papper, än Hypotheksföreningarnes nuvarande obligationer, eller dels i contanta Riksbankssedlar, dels i räntebärande Statsobligationer. Anspråket är så storartadt, att jag icke vågar försöka skildra alla vådorna deraf, helst denna Hypotheks-Bank tillika skall utrustas med rättighet att upptaga huru många utländska lån som helst, och en i öfrigt temligen oinskränkt och af Ständerna ocontrollerad makt, men kan dock, å andra sidan, icke för ett så svindlande förslag biträda den nu yrkade låneindragningen mot, såsom mig synes, både rätt och rådlighet.

Hvad Herr *Lallerstedt* yttrat om Bankens belåning af arbetadt och oarbetadt guld och silfver, såsom äfvenledes mindre bankmessigt, hörer icke till denna fråga, men må dock föranleda mig till den anmärkningen, att, om det är bankmessigt att belåna, ja till och med att rentaf köpa oarbetadt silfver, så är det fullkomligen lika bankmessigt att belåna arbetadt, då Banken dervid ej tager i betraktande annat, än det intrinseca metallvärdet, med förbiseende af allt arbets- eller konstvärde hos den belånade piecen.

Jag yrkar, fortfarande, afslag å 4 punkten och bifall till Doctor *Sandbergs* reservationer både vid 4 och 7 punkterna af Betänkandet, så att fonden för utlåning emot pant af fast egendom på landet intill nästa Riksdag bibehålles vid 7,500,000 R:dr, och dito emot pant af stadsfastighet vid sitt nuvarande belopp eller 1,125,000 R:dr R:mt.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Riks-Bankens första, väsendtligaste och vigtigaste ändamål måste ovedersägligen vara realisationens upprätthållande. Om detta är sannt, måste ock Bank-Styrelsens alla åtgärder, och således äfven alla de lånecontracter, som afslutas, vara beräknade derpå, att Banken vid en inträffande motgång må kunna, icke blott samvetsgrannt, utan äfven ögonblickligen uppfylla sina för-

bindelser. Utgår man från denna princip, så måste det medgifvas icke vara bankmessigt att, på sätt som sker vid utlåning från ifrågavarande fond, fastläsa Bankens tillgångar så, att de icke kunna i nödens stund af Banken tillgripas. Man säger, att reverserna för dessa lån innefatta förbehåll för Banken att uppsäga lånet till inbetalning efter sex månader. Att en sådan strof finnes i reverserna, kan ej förnekas; men den är och förblir illusorisk. Af Banco-Reglementets 115 §, som stadgar huru förfaras skall i den olyckliga händelse, som der förutsättes, inhemtas, att Bankens enda säkerhet vid ett sådant olycksfall hvilar derpå, att Banken stoppar all utlåning, och af sina fordringar indrifver allt hvad möjligen indrifvas kan. Men då en penningebrist är för handen, måste den vara mest kännbar för dem, som bo i mera aflägsna landsorter, eller med andra ord just för dem, som innehafva lån från Bankens fastighetsfond på sex månaders uppsägning. Är det väl tänkbart, att en enda af desse personer, hvilkas hela bestånd ofta beror derpå, att de få bibehålla lånecapitalet orubbadt, skulle vara i tillfälle att hörsamma en uppsägning från Bankens sida. Helt annorlunda förhåller det sig med metallbelåningen; ty der gifves det en möjlighet för Banken att få igen sina penningar genom försäljning af panten, som utgör en lätt realisabel vara. Men att, när nöden står för dörren, förvandla dessa inteckningar till contanta medel, måste alltid för Banken blifva omöjligt.

Öppet erkänner jag, att, ehuru den af Utskottet föreslagna indragning, i och för sig, må anses vara en småsak, jag anser Borgare-Ståndets bifall till förslaget vara af största vigt, emedan ett sådant bifall skulle röja åtminstone en afsigt hos Ståndet att åt Riks-Banken gifva en förbättrad organisation. Detta bifall kommer ock derföre att för mig innebära det hufvudsakligaste reglementet, i afseende å Bankens förvaltning intill nästa Riksdag, i hvad på mig ankommer. Man bör dessutom besinna, hvilket olidligt besvär förorsakas genom nödvändigheten att förvara en massa handlingar, och hvilken mängd af tjenstemän, som erfordras för att (tack vare våra förunderliga lagar) öfvervaka Bankens, af dessa handlingar beroende, säkerhet. Det vore beklagligt, om Sveriges Riks-Bank skulle ensam, bland alla banker, stå qvar med en lånerörelse, så beskaffad, som den ifrågavarande; ty jag vågar påstå, att i utlandet numera icke finnes någon enda Bank, som är grundad på belåning af fa-

stigheter. En föregående talare har befarat, att de enskilda Bankerna skulle speculera på att tillegna sig en del af Riks-Bankens rörelse. Jag finner, i sanning, ingenting ondt deri, men betviflar att någon enda enskild Bank är hugad att öfvertaga den fastighetsbelåning, som af Riks-Banken drifves. Skulle så lyckligt vara, att någon speculant på denna rörelsegren funnes, så ville jag på det lifligaste tillstyrka Rikets Ständer att genast gifva Bancofullmäktige bemyndigande att, på billiga villkor, öfverlåta belåningen; men jag fruktar att detta hör till antalet af de fromma önskningar, som aldrig komma att uppfyllas. Ehuru jag icke tror att Staten bör göra sig till de dårars förmyndare, kan det dock vara skäl att äfven taga i betraktande det odrägliga besvär och de stora kostnader, som äro förenade med erhållande af lån från Bankens fastighetsfond. Redan den årliga amorteringen af dessa lån är i och för sig ingen småsak. Vidare bör märkas, att alla inteckningar måste förnyas, åtminstone två gånger, och kostnaden derför uttagas hos lånhafvarne. Läggas härtill utgifterna för commissionär, för qvittencers och andra handlingars öfversändande, m. m., så inser man lätt, att fördelen af lånet icke svarar emot uppoffringarne. Af dessa skäl, och då Rikets Ständer redan beträdt en bana, som, om den fortsättes, bör leda till det hufvudsakliga syftemålet, som är realisationens vidmakthållande, tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag.

Herr *Lovén:* Bland de många välgrundade skäl, som under discussionen blifvit anförda till stöd för Utskottets förslag, finnes ett, som, ehuru redan af Herr vice Talmannen vidrördt, jag torde få något närmare påpeka. Man känner, hvilken omgång och hvilka svårigheter, en lånbehöfvande måste underkasta sig, innan han kan komma i åtnjutande af lån från ifrågavarande fond, och detta tunga machineri visar nogsamt, att en sådan låneröre lse är oförenlig med Riks-Bankens ändamål, som måste vara att på ett så lätt och rörligt sätt, som möjligt, uppehålla penningevärdet. När ett lån af ifrågavarande beskaffenhet skall sökas, upptages merändels en längre tid med förberedande åtgärder, såsom anskaffande af gravationsbevis, förmynderskapsbevis och andra handlingar. Den sökande måste sedermera förse sig med ett ombud, som inlemnar handlingarne samt uttager och öfversänder lånesumman, hvilken ofta icke utfaller förr, än efter lång tids väntan; och derefter återstå de årliga inbetalningarne, hvilka likaledes måste genom ombud verkställas. Å andra sidan,

förete sig äfven för Banken hvarjehanda svårigheter, i anseende till bevakningen af lånehandlingarne, för hvilket ändamål en särskild, ganska talrik tjenstemannapersonal måste vara anställd. Då de antydda olägenheterna för låntagaren sålunda fullt uppväga förmånen af den lägre ränta, som för lånet erlägges, skulle det vara i hög grad obilligt, om han efter en kortare tids förlopp finge emottaga en icke påräknad uppsägning. Under sådana förhållanden, finner jag önskvärdt, att ifrågavarande låneröre1se, ju förr dess heldre, varder från Riks-Banken skiljd; och, som detta mål främjas genom den af Utskottet föreslagna indragning, föranlåtes jag tillstyrka bifall till samma förslag.

Herr *Boman:* Herr vice Talmannen, som riktigt uppfattat mitt yttrande derom, att jag befarade en benägenhet hos Privat-Bankerna att draga till sig en del af Riks-Bankens rörelse, har deremot missförstått mig, då Herr vice Talmannen antagit, att detta mitt yttrande syftade på någon Privat-Bankernas böjelse att etablera en fond för belåning af fastigheter. Något sådant har jag icke antydt. Tvärtom yttrade jag den fruktan att man, genom dessa bearbetningar af Riks-Bankens Reglemente, skulle en gång komma derhän, att stora capitaler blefvo liggande outlånta i Banken, och det var först sedan detta inträffat, som jag förutsatte, att Privat-Bankerna skulle visa begär att öfvertaga dessa medels förvaltning. Hvad för öfrigt angår min uppgift derom, att Privat-Banksinteresset ifrigt arbetat vid hvarje Riksdag, så står jag icke ensam om denna föreställlning. Herr Vice Talmannen har sjelf inom detta Stånd yttrat en dylik farhåga, och hans åsigter i detta hänseende finnas förvarade i Ståndets vid föregående Riksdagar hållna Protocoll.

Öfverläggningen var slutad, och sedan Herr Talmannens proposition å bifall till Utskottets förslag blifvit besvarad med *Ja* och *Nej*, begärdes votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en voterings-proposition, så lydande:

»Den, som bifaller 4:de punkten af Banco-Utskottets Betänkande, № 25, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås Utskottets hemställan i denna punkt och godkännes Doctor *Sandbergs* reservation i ämnet.»

Med slutna sedlar, af hvilka en uttogs och förseglades, anställdes votering, som utföll med 36 *Ja* mot 16 *Nej;* hvadan 4 punkten var bifallen.

5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 och 12 punkterna.

Godkändes.

13 punkten.

Herr *Wallenberg:* Såsom Ståndet torde hafva sig bekant, har jag i detta ämne väckt en mera omfattande motion, som afser att från ett civilt Collegium skilja och till Rikets Ständers Bank återföra den så kallade Manufactur-Discontfonden. Banco-Utskottet har dock behagat inskränka sin behandling af denna motion till ett blott refererande af mina motiver, och, till grund för sitt tillstyrkande att Rikets Ständer måtte låta saken förblifva *in statu quo*, endast anfört den knappa invändning, att tiden nu icke vore lämplig för den ifrågasatta åtgärdens vidtagande. Jag ber att få i minnet återföra, hurusom vid sistliden Riksdag beslöts indragning af 450,000 R:dr på Riks-Bankens creditiv till Manufactur-Disconten. Detta creditiv, hvaraf vid detta års slut skola återstå 2,250,000 R:dr, skulle således, äfven om Rikets Ständer nu besluta en ytterligare indragning af t. ex. 250,000 R:dr, komma att utgöra 2,000,000 R:dr. Såvida skiljda penningeverk skola exsistera, måste den grundsats vara riktig, att det större verket genom creditiv understödjer det mindre. Men att, såsom här inträffar, ett penningeverk, hvars egen fond icke utgör mer än 1,600,000 R:dr, skall åtnjuta creditivrätt hos Riks-Banken för 2,000,000 R:dr, synes vara temligen orimligt. De föreskrifter, som gälla för utlåning från Manufactur-Disconten, äro för öfrigt, lindrigast sagdt, föråldrade. Den medgifna tillåtelsen för låntagaren att icke allenast med ed fästa uppgiften på tillverkningsvärdet eller, så att säga, belåna sin egen edsförpligtelse, utan äfven öfverlåta sin lånerätt på en förläggare, förefaller särdeles olämplig och gifver åt dessa lån caracteren af ett slags premielån. Då nu Staten eger en Bank, vet jag icke, hvarföre ej dess lånerörelse kan få omfatta alla särskilda näringsgrenar. Det är sannt, att Riks-Banken lemnar creditiv äfven till Jern-Contoiret; men detta creditiv utgör blott 900,000 R:dr, eller föga mer än $^1/_3$ af creditivet till Manufactur-Disconten. Då, såsom man vet, åtskilliga förändringar blifvit vidtagna, i afseende å Bankens särskilda rörelsegrenar, och Rikets Ständer nyligen fattat beslut om bokfordringars upphörande, synes det vara på tiden att äfven Manufactur-Disconten afskaffas. Jag vill dock nu icke påyrka en så genomgripande åtgärd, utan inskränker mig till den i min reservation gjorda framställning, att Rikets Ständer, vidhållande den åsigt, som både

vid sistlidne Riksdag och nu blifvit godkänd, i afseende å indragning på Bankens fastighets-lånefond, måtte besluta en indragning å creditivet till Manufactur-Fonden af 250,000 R:dr under loppet af åren 1861 och 1862.

Herr *Ekelund:* Enligt min öfvertygelse, har Banco-Utskottet handlat välbetänkt, då Utskottet icke tillstyrkt Herr *Wallenbergs* motion. För en sak, hvars riktighet är så påtaglig, som denna, behöfves ingen vidlyftig bevisning; men jag vill dock med några ord bemöta Herr *Wallenbergs* yttrande. Jemnförelsen mellan Manufactur-Fonden och Bankens fastighetslånefond lärer icke hålla streck, då man besinnar, att utlåningen från sistnämnda fond sker för en särdeles lång tid, som förut utgjort 28 år, men nu är inskränkt till 21½ år; hvaremot det understöd, som Banken lemnar Manufactur-Fonden, endast är ett creditiv, hvilket Commerce-Collegium är skyldigt att, om Banko-Fullmäktige så fordra, återbetala efter 9 månaders förlopp och 6 veckors förutgången uppsägning. Och ett sådant sätt att understödja rörelsen måste väl anses vara fullt bankmessigt. Att Manufactur-Discontens egen fond icke uppgår till mer än 1,600,000 R:dr, är sannt; men hvad är orsaken härtill? Fonden skulle i närvarande stund hafva utgjort minst 3,000,000 R:dr, såvida den icke, i följd af Rikets Ständers beslut, allt sedan år 1826 årligen måst minskas med 21,000 R:dr, som utgått i början till Technologiska Institutets underhåll, men sedermera till Riksgälds-Contoiret. Summan af de belopp, Manufactur-Fonden sålunda måst utbetala, kommer vid innevarande års slut att uppgå till 735,000 R:dr, och, med beräkning af 4 procents ränta på ränta, blir fondens förlust derigenom på det hela 1,500,000 R:dr. Att fonden under sådana förhållanden icke tillväxt, kan ej väcka förundran. Herr *Wallenbergs* anmärkning mot det olämpliga deruti, att låntagare i Manufactur-Disconten ega att med ed fästa värdet af sina tillverkningar, förtjenar ej stort afseende. Något annat sätt gifves icke att utröna lånerätten för varor, som icke äro stämpelbara. Och denna edgång är icke mera besynnerlig, än det förhållande, att man i concurser får svärja sig till sin fordran. Utom dess är ed tillåten äfven i många andra fall, och detta bevisningsmedel innebär ingenting förkastligt, såvida man icke vill förutsätta edens missbrukande. Om, såsom Herr *Wallenberg* önskar, Manufactur-Fonden skulle öfverflyttas till Riks-Banken, skulle sådant för Banken medföra behof af en

ökad tjenstemannapersonal; och att Banco-Fullmäktige icke äro i tillfälle att vinna den noggranna kännedom om de lånberättigade, som fondens nuvarande förvaltare, ligger i sakens natur. Om Bankens medel skola i låneväg användas, kan sådant icke ske på nyttigare sätt, än genom näringarnes understödjande. Hvilken gagnande verkan ifrågavarande creditiv utöfvat, visar sig bäst af Commerce-Collegii Berättelser, hvilka gifva vid handen, att, då värdet af de i Manufactur-Fonden lånberättigade näringsidkarnes tillverkningar år 1842 utgjorde 14,000,000 R:dr, hade samma värde år 1857 uppgått ända till 37,000,000 R:dr, och ännu år 1859, efter den bekanta crisen, som verkade betydlig minskning i productionen, utgjorde värdet 34,000,000 R:dr. Dessa tillverkningsvärden angå blott de lånberättigade näringsidkarne, men icke dem, som för sina tillverkningar icke åtnjuta lånerätt. Jag hemställer, om det, under sådana förhållanden, kan förnekas, att Manufactur-Fonden visat sig vara en för landet nyttig låneanstalt. Visserligen kan det sägas, att den ränta, som för creditivet erlägges och hvilken utgör 3 procent, icke är hög; men högre ränta betalas ej eller för de försträckningar, som af Riks-Banken lemnas till Filial-Bankerna och Jern-Contoiret. Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på den stora uppoffring, som genom Manufactur-Fondens indragning skulle ådragas icke blott Statsverket, utan äfven Banken. Aflöningssumman för fondens nuvarande tjenstemän utgör 24,000 R:dr, hvilka, i händelse fonden upphör, åtminstone under en längre tid komme att utgå, emedan tjensterna icke kunde indragas annorledes, än i den mån deras innehafvare afgingo. Inom Banken åter erfordrades för fondens förvaltning en ny tjenstemannapersonal, hvars aflöning kan beräknas till lika summa, som den nyssnämnda; och då Statsverket dessutom skulle nödgas till Technologiska Institutets underhåll, eller numera till Riksgälds-Contoiret, utgifva de 21,000 R:dr, som nu af Manufactur-Fonden betalas, komme den årliga utgiften på det hela att uppgå till icke mindre, än 69,000 R:dr, en nog dryg uppoffring för vinnande af det utaf Herr *Wallenberg* sökta ändamålet. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr *Boman:* Vid remissen till Banco-Utskottet af Herr *Wallenbergs* i ämnet afgifna och här behandlade motion, yttrade jag mitt ogillande af de åsigter, hvilkas genomförande han i densamma velat vindicera. Jag vidhåller äfven nu min sålunda uttryckta mening och anser, fortfarande, att det till

manufacturernas och fabrikernas understöd anvisade creditiv bör allt framgent utgå, samt bibehållas under Manufactur-Discontens styrelse och förvaltning. I afseende å denna lånefonds medel, kan icke eller för deras indragande anföras och gälla samma skäl, som grundlagt beslutet hos Ståndet, angående successiv indragning å fonden till utlåning mot inteckning i fast egendom, att penningarne ligga för en längre tid skrinlagda. Fondens tillgångar visa sig tvärtom långt ifrån för behofvet tillräckliga. Men härtill kommer ock ett annat skäl, som talar till förmån för det slut, hvartill Utskottet i denna del kommit. Sedan nemligen Riksens Stränder under sednare Riksdagar sökt att i tullagstiftningen beträda en riktig och med tidens förhållanden mera öfverensstämmande bana, genom att nedsätta utförselstullen, vore det, efter mitt förmenande, ingalunda klokt att, på samma gång man börjat tillämpa dylika principer till underlättnad för landets exportrörelse, tilltäppa den lånekälla, der industrien hittills haft tillfälle att mot billiga villkor förse sig med erforderligt rörelsecapital. På dessa och öfriga af Utskottet anförda grunder, tillstyrker jag, för min del, bifall till Utskottets Betänkande i dess nu föredragna del.

Herr *Wallenberg:* Jag har begärt ordet för att, så vidt jag förmår, försöka en vederläggning af Herr *Ekelunds* andraganden till försvar för Manufactur-Discontens bibehållande. Den värde representanten för Norrköping har sålunda, bland annat, framhållit den förfärliga tunga, som för närvarande redan drabbar nämnde fond genom det derifrån utgående utgiftsbeloppet af **21,000** R:dr. Jag ber dock att, med anledning häraf, få till Herr *Ekelund* hemställa, huruvida Manufactur-Disconten egentligen sammanskjutit denna fond af **1,600,000** R:dr, eller om den icke uppkommit genom Bankens medel, och sålunda i sjelfva verket är en fond, som tillhör Staten; i följd hvaraf $^7/_8$ procent derå icke torde vara någon farlig afgäld.

Jag kan icke eller finna, att de vid Discontinrättningen anställde embets- och tjenstemän utgöra något oöfvervinnerligt hinder för dess upphörande. Det är nemligen, skulle jag förmoda, ganska lätt att uppställa en calcul, som medgåfve dem lön till döddagar och ändå utvisade ett betydligt besparadt öfverskott.

För öfrigt tillåter jag mig fästa uppmärksamheten derå, att här icke är rätta stället att tala om bankmessighet. Detta är en trollformel, som man städse framhåller, då man icke

vill någon förändring i det beståndande och hvarmed man tror sig kunna vederlägga alla invändningar. Det kan dock icke blifva fråga om bankmessighet eller icke bankmessighet, då något annat yrkande icke blifvit framställdt, än att från ett civilt Collegium öfverflytta en rörelse, som, i följd af sin natur, tillhör Banken, och derigenom göra densamma mera gagnande, än den för närvarande är eller kan vara.

Herr *Bager:* Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr *Wallenberg.* Det enda skäl, Utskottet andragit till stöd för dess afstyrkande af bifall till den i ämnet väckta och till dess behandling öfverlemnade motionen, innefattas i förmenandet, att indragning af Manufactur-discontens creditiv, under för handen varande penningeställning, skulle medföra väsendtliga olägenheter för dem, som i Manufactur-disconten ega lånerätt; men då Utskottet i motiverna för sitt tillstyrkande af en fortsatt successiv indragning af allmänna discontfondens medel förklarat, att den grundsats, Rikets Ständer vid sednaste Riksdagen i och för ett bättre och ändamålsenligare ordnande af Riks-Bankens lånerörelse omfattat, vore, enligt Utskottets tanke, allt för vigtig att böra öfvergifvas derföre, att närvarande penningeställning icke synes vara rätt fördelaktig för verkställande af en fortsatt indragning, så tyckes det, som om Utskottet, i consequence med denna sin åsigt, äfven borde funnit sig föranlåtet tillstyrka en successiv förminskning af detta creditiv, om också ej dess totala indragning. Att i låneväg favorisera vissa samhällsclasser eller näringsgrenar framför andra, utgör ett prioritetssystem, som, enligt min åsigt, bör så mycket som möjligt från Bankens område aflägsnas, och då jag således anser rättvisan säkrast blifva iakttagen, om Bankens lånefonder göras lika tillgängliga för alla lånebehöfvande, utan afseende på class eller yrke, så kan jag, för min del, icke annat, än med min röst understödja Herr *Wallenbergs* förslag, att en indragning å creditivet till Manufacturfonden af 250,000 Rdr må ega rum under loppet af åren 1861 och 1862. Då jag för öfrigt tycker mig finna, att den omtanke, som man är skyldig Bankens fördel, allt för mycket lemnats å sido, då räntan för de å creditivet från Banken uttagna summor blifvit bestämd till endast 3 procent, tillåter jag mig föreslå, att denna ränta höjes till 4 procent eller samma räntefot, som är gällande för creditiver till Filial-Banker och Spar-Banker.

Herr *Rydin:* Herr *Wallenbergs* motion innefattar en-

dast ett nytt försök att undergräfva industrien, hvarvid till understöd framkallas alla dessa sedan gammalt hörda och kända kärnuttryck om skråförfattningar och skråanda, nödvändigheten att hålla jemna steg med andra länders finanslagstiftning och industriela coutumer, att, med ett ord, nivellera alla våra förhållanden och forma dem efter utländska mönster, om ock det i dem inneboende lifvet derigenom skulle löpa fara att aftyna och förqväfvas. Det är mig dock omöjligt att finna, hvad ondt bibehållandet af detta creditiv under Manufactur-discontens vård skulle medföra för andra lånebehöfvande. Deremot är detsamma för industriens trefnad och förkofran af utomordentlig vigt. En större industriidkare, som måste sysselsätta en större mängd arbetare, kan sålunda, under nuvarande förhållanden, med någorlunda lugn drifva sitt yrke framåt, i mån af efterfrågan och consumtion, emedan han vet, att, i händelse af en tillfällig förlägenhet, som ju vidsträcktare hans rörelse är, desto lättare kan inträffa, han eger en lånerätt i Manufactur-disconten, som han i behofvets stund kan anlita med all säkerhet, då penningar alltid skola finnas der för hans räkning. Hvart skulle han väl annars vända sig för att erhålla medel att aflöna sitt folk och vidmakthålla sin fabrik? Till Banken? Ja, för att få vänta 3 à 4 månader på den sökta försträckningen och under tiden låta arbetet ligga nere, förhålla folket deras välförtjenta lön, och måhända blifva en ruinerad karl. Men hvad bryr sig väl det bancocratiska interesset om sådant, blott det lyckas detsamma att anamma och draga under sitt förfogande alla medel, som anammas kunna.

Jag yrkar afslag å Herr *Wallenbergs* reservation och bifall till Utskottets framställning i denna del.

Herr *Ekman:* Mot hvad Utskottet i den nu föredragna delen af dess Betänkande föreslagit och hemställt har jag anmält min reservation derföre, att jag icke funnit inom Utskottet tillräckliga skäl förebragta för nödvändigheten att afvika från den väg, Rikets sednast församlade Ständer började beträda genom beslutet att till den gemensamma Handels- och Närings-discontfonden sammanföra de flera olika lånefonder, hvilka förut voro till vissa bestämda ändamål anvisade. Denna grundsats anser jag vara fullkomligt riktig, under det deremot en sönderdelning af Bankens lånefonder under olika mindre cathegorier, efter mitt förmenande, icke kan annat, än verka skadligt för det allmänna. Af

dem, som här uppträdt till försvar för Manufactur-discontens orubbade bibehållande, har väl blifvit anfördt, att det vore en stor fördel för de låneberättigade att veta, att ett visst belopp alltid låge disponibelt för deras räkning. Men om dessa till lån ur nämnde fond berättigade personer eller bolag händelsevis icke behöfde uttaga dessa lån, och brist deremot förefunnes i andra grenar af Bankens lånerörelse, vore det, å andra sidan, en olägenhet, som icke upphäfdes af denna fördel för vissa classer, att penningarne sålunda lågo fastlästa och omöjliga att använda för tillfredsställande af ett mera allmänt lånebehof. De i Manufactur-disconten låneberättigade hafva för öfrigt icke större svårighet de, än andra, att mot goda säkerheter erhålla lån. Äro dessa åter mindre goda, lärer det icke vara välbetänkt att understödja så beskaffade låneanspråk. En måttlig indragning å det till denna fond anvisade creditiv af **250.000** R:dr under loppen af åren **1861** och **1862** torde derföre icke kunna undgå att medföra fördel för det allmänna, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets framställning och bifall till Herr *Wallenbergs* reservation.

Herr *Ekelund:* Vid olika tidpunkter har man i detta hänseende hyllat olika principer. Nu yrkar man, att Riks-Bankens åt Manufactur-disconten lemnade creditiv bör indragas, och att, i sammanhang dermed, en anhållan skall afgifvas till Kongl. Maj:t om medgifvande att sjelfva Manufactur-discontinrättningen må upphöra, och denna mening synes för närvarande inom detta högtärade Stånd för sig räkna icke så få röster. Vid **1840** års Riksdag afgafs en motion i samma syfte och behandlades då af Sammansatt Banco- och Economie-Utskott. Detta Utskott föreslog då detsamma, som Herr *Wallenberg* nu, men med den skillnaden, att Utskottet ansåg, att discontinrättningens *egna behållning* skulle förblifva under Commerce-Collegii vård, under det deremot Herr *Wallenberg* hemställt, att densamma måtte öfverflyttas till Stats-Contoiret. Denna Utskottets framställning blef dock återremitterad af alla fyra Stånden, och då Utskottet, till följd häraf, inkom med förnyad framställning i ämnet, blef, med afslag derå, creditivet i stället höjt från **1,000,000** R:dr B:co, som det dittills utgjort, till **1,500,000** R:dr samma mynt. Ännu vid **1848** års Riksdag var allmänna meningen gynnsamt stämd för den Svenska fabriksindustrien, dess trefnad och förkofran, och Manufactur-discontens creditiv höjdes då ytterligare med **500,000** R:dr

B:co, så att det derefter utgjorde **1,800,000** R:dr B:co eller **2,700,000** R:dr R:mt, och det var först vid sistlidne Riksdag, som en annan åsigt gjorde sig gällande, hvilken hade till följd beslutet om en indragning på detta creditiv med **150,000** R:dr R:mt under hvartdera af de år, som innevarande statsregleringsperiod omfattar. Denna åsigt grundade sig på antagandet, att anvisandet på Banken af särskilda låne- eller creditivförlag, för att anlitas uteslutande af vissa samhällsclasser, om äfven i fordna tider, då Riks-Banken var den enda allmänna låneinrättningen i landet, tilläfventyrs lämpligt och för industriens befrämjande nödvändigt, dock icke öfverensstämde med en riktig bankförvaltning eller vore af behofvet påkalladt i samma mån, som förut. Det kommer likväl an på, huru man vill se saken i detta fall. Man klagar öfver den låga ränta, som är medgifven för de från Manufactur-disconten utgående lån. Men mig synes, och jag tror, att hvar och en, som har någon erfarenhet i industriela värf, skall dela samma mening, att, just ur synpunkten af det allmänna bästa, man bör låta denna räntefot förblifva vid hvad den för närvarande är, ty det lider intet tvifvel att, genom befordrande af industriens utveckling, tusendetals personer ej blott hafva sin försörjning, utan äfven blifva i tillfälle att consumera en stor del af de varor, som från utlandet importeras. Jag anser derföre ingalunda att det skulle vara national- eller statseconomiskt rätt, att strängt vidhålla det vid sistlidne Riksdag i förevarande fråga fattade beslut, och att således fortsätta med indragningen af creditivet. Jag tror tvärtom, att en fortsatt, om äfven måttlig, indragning af discontfondens creditiv skulle hafva till följd, om icke just nu, så dock under en stundande Riksdag, att Manufactur-discontinrättningen måste upphöra; och då jag i öfrigt icke kan finna lämpligt att vården om inrättningens egna behållning förflyttas från det embetsverk, som för närvarande har densamma sig uppdragen, till en annan myndighet, som ingenting har dermed att skaffa, kan jag icke lemna ett dylikt förslag mitt bifall. Herrar *Bager* och *Wallenberg* hafva ock talat om de stora förluster, som drabbat Discontens lånerörelse. Till bemötande häraf, tager jag mig friheten att meddela ett utdrag ur **1859** års församlade Revisorers berättelse, angående granskning af de under Kongl. Maj:ts och Rikets Commerce-Collegium ställda fonder och medel. Deruti omförmäles, att fondens osäkra fordringar vid **1857** års slut utgjorde **169,129** R:dr 9 sk. 4 rst, och

att detta belopp understiger med 7,124 R:dr 42 sk. 4 rst den summa, hvartill dylika fordringar beräknades vid 1856 års utgång samt med 45,595 R:dr 10 sk. 4 rst belopet af osäkra fordringar vid slutet af år 1854. Man finner häraf således, att de osäkra fordringarne, långt ifrån att ökas, sedan nämnde tid tvärtom minskats med omkring 68,000 R:dr R:mt, en omständighet, hvilken åter ganska tydligt talar till fördel för fondens förvaltning. Jag tager mig för öfrigt friheten fästa uppmärksamheten deruppå, att det icke blott är egarne af sådana manufactur- och fabriksinrättningar, hvilka, enligt 2 § i Discont-Reglementet, i allmänhet äro till lån från Manufactur-disconten berättigade, som derifrån njutit låneunderstöd. Sagde berättelse meddelar, att, utom dessa, hafva jemväl, på grund af särskilda, tid efter annan meddelade, Kongl. Bref och Resolutioner samt efter gjord behörig anmälan, följande fabriksidkare under år 1857 varit till begagnande af den allmänna lånerätten i Disconten berättigade, nemligen: 2 porcellainesfabrikanter, 15 egare af jerngjuterier, mechaniska verkstäder och metallfabriker samt en porterfabrikant i 1:sta classen, en messingsduksfabrikant i 2:dra classen och 2 tapetfabrikanter i 3:dje classen. Häraf visar sig således, att det icke blott äro de, som tillverka väfnader af ylle och siden, som hugnas med förmånen af dylikt låneunderstöd, utan att, bland andra, sjelfva Motala mechaniska verkstad icke försmår att begagna lånerätt i Manufactur-disconten. På grund af hvad jag sålunda anfört, anhåller jag, att Utskottets framställning i denna del måtte af Ståndet godkännas.

Herr *Wallenberg:* Jag har begärt ordet endast för att skynda mig att taga fasta på ett yttrande af Herr *Ekelund*, att nemligen en minskning af Manufactur-discontens creditiv skulle hafva till följd Discontinrättningens upphörande. Om det är så ställdt med Manufactur-disconten, att den icke kan exsistera med mindre, än att den har till sin disposition ställdt ett creditiv, som är lika stort, som dess eget capital, torde icke göras oss något vidare vittne behof om olämpligheten af denna låneanstalts fortvaro och nödvändigheten af dess småningom skeende indragning.

Herr *Ekelund:* Med anledning af Herr *Wallenbergs* sednaste yttrande, får jag förklara, att jag alldeles icke sagt, att Manufactur-discontens upphörande skulle blifva en följd af ett bifall till Herr *Wallenbergs* i detta Betänkande bifogade reservation, utan endast att, i händelse den vid

sistlidne Riksdag började indragning å discont-creditivet oafbrutet fortgår, resultatet nödvändigtvis måste blifva det antydda.

Öfverläggningen var fulländad, och, sedan Herr Talmannens först framsfällda proposition å bifall till Utskottets i punkten 13 gjorda framställning, i hvad den afsåg beloppet af det till manufacturernas och fabrikernas understöd anvisade creditiv, blifvit med *Ja* och *Nej* besvarad, begärdes votering.

I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller 13 punkten af Banco-Utskottets Betänkande, *M* 25, i hvad samma punkt angår beloppet af creditivet till Manufactur-disconten, röstar *Ja*.

Den det ej vill, röstar *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås Utskottets förslag och godkännes Herr *Wallenbergs* reservation, angående omförmälda creditivs belopp.»

Voteringen, som förrättades med slutna sedlar i vanlig ordning, utföll med 29 *Nej* emot 19 *Ja;* i följd hvaraf Ståndet, för sin del, beslutat en indragning å Manufactur-discontens creditiv af 150,000 R:dr under loppet af åren 1861 och 1862.

Sedan, med anledning af detta beslut, Herr *Bager* förklarat sig afstå från sitt särskilda yrkande om förhöjning af räntan å de från berörde fond utgående lån, blefvo de under mom. 1, 2 och 3 i 13 punkten intagna förbehåll af Ståndet gillade.

14:de, 15:de och 16:de punkterna.

Godkändes, hvar efter annan.

Utskottets yttrande med anledning af Riksdags-Fullmäktigen *Anders Gudmunssons* från Hallands Län framställning.

Lades till handlingarne.

Utskottets meddelande, angående användande af Bankens reservfonds medel till förstärkande af Handels- och Närings-Discontfonden.

Lades, med godkännande, till handlingarne.

17:de punkten.

Herr *Sundvallson:* Någon bättre auctoritet för afslag å denna punkt, enligt hvilken 200,000 R:dr skulle indragas af Allmänna Discont-Fonden under hvartdera året 1861, 1862 och 1863, torde icke kunna åberopas, än Banco-Utskottets egen majoritet och de skäl, densamma anfört för den

nyss behandlade 13:de punkten af detta Betänkande. De considerationsskäl, som jag förgäfves sökte göra gällande vid 4:de punkten och som Utskottet användt vid den 13:de, om bibehållandet af Manufactur-Discontens creditiv vid dess förra belopp, nemligen att »indragningen tvifvelsutan skulle, under för handen varande penningeställning, medföra väsendtliga olägenheter för det stora antal näringsidkare och manufacturister, som i Manufactur-Disconten ega lånerätt, och sålunda förorsaka betänkliga rubbningar i deras affärsförhållanden», synas äfven fullt tillämpliga på denna. Näringsidkare och manufacturister kunna anlita Handels- och Närings-Disconten och hade således icke blifvit lottlöse, äfven om Manufactur-Discontens creditiv indragits. Men något dylikt kan icke anföras såsom stöd för indragningar å Allmänna Discont-Fonden, enär lånesökande derstädes icke ega någon annan sådan Statens eller Riks-Bankens låneanstalt att anlita. Jemte det jag böjer mig för Utskotts-majoritetens grunder i 13:de punkten, ehuru hela denna fond, hvarför Banken blott erhåller 3 procents ränta, alltför väl och utan orättvisa mot denna lånebehöfvande samhällsclass kunnat helt och hållet indragas, kan jag dock alldeles icke göra det för samma majoritets inconsequencer, när den kommer till den 17:de. Oc , efter min uppfattning, kan dock icke annorlunda uppfattas förfarandet att, oaktadt Handels- och Närings-Disconten står dessa lånesökande öppen, äfvensom Allmänna Discont-Fonden dessutom kan af dem anlitas, låta för lånebehöfvande näringsidkares och manufacturisters exclusiva räkning bibehållas vid sitt oförminskade belopp Manufactur-Discontens creditiv, på grund af den betryck a penningeställningen och på det att verkningarne af en förändring må för den enskilde blifva så litet störande, som möjligt, men i samma andedrag föreslå indragningar å Allmänna Discont-Fonden, ehuru tusentals behöfvande bland alla samhällsclasser af mindre lån, med omsättningsrätt, derigenom blifvit både hulpna och försatta i tillfälle att bereda sig utkomst och förvärf, hufvudsakligen endast på den grund, att föregående Ständer, under ymnig tillgång på rörelsemedel och mynt, vidtagit en dylik indragning. Något annat egentligt skäl har Utskottet icke kunnat andraga. Men, för jemnförelsens fortsättande med Manufactur-creditivet, hvi fick icke enahanda skäl äfven göra sig gällande för indragningar, icke allenast af en del, utan af hela denna fond, såsom talrika röster yrkat både vid förra och denna Riksdagen? Denna

fråga står obesvarad och ger hela förfarandet utseendet af en partiskhet för näringsidkare och manufacturister, hvilken icke kan blifva annat, än en orättvis stjufmoderlighet mot alla andra, oprivilegierade lånebehöfvande, så mycket större och anmärkningsvärdare, som Utskottet vill försvåra dessa sednares ganska stora förlägenhet, icke allenast medelst lånetillgångarnes förminskning, utan äfven medelst discontränta tans höjande till 6 procent. Detta sistnämnda förslag, som förekommer i en följande punkt och här endast nämnes för comparationens genomförande, skall — synes det — i Privat-Bankernas interesse föranleda en allmän räntestegring, på enskilda capitalisters händer utöfver 6 procent, hvaremot discontränta hittills varit, om också ett svagt, dock ett verkande remedium. Huru klokt, fosterländskt och bankmessigt detta är — det rätta torde i sistnämnda hänseende hafva varit en variabel disconträntа, men lika för alla slags försträckningar från Riks-Banken — vågar jag lemna derhän, då kändt är, att flertalet bland de många lånesökande uti Banco-Disconten utgöres af mindre hemmans brukare och egare samt mindre näringsidkare, hvilka af sin näring, synnerligast den åkerbrukande, inhösta, såsom man vet, en vida mindre nettobehållning, än 6 procent af det derå nedlagda capitalet, och derföre skola ganska kännbart få erfara följderna af denna allmänna räntestegring.

Af alla dessa skäl, synes Utskottet bort hafva lyssna till Doctor *Sandbergs* reservation i denna punkt samt heldre, såsom från många håll högljudt äskats, förhöja, än förminska den allmänna Discont-Fonden. Detta hade varit ett tillbörligt afseende å de talrika samhällsclassers verkliga behof, för hvilka denna lånefond är den enda tillgängliga och användbara. Om då Banken eger så mycken möda ospard för handelns och näringarnes betjenande med mångfaldiga låneunderstöd jemte den allmänna Discontens, från hvilken dessa ej eller äro uteslutna; så hade det endast varit en act af rättvisa, om man på angifna sätt hade fästat nödigt och tillbörligt afseende vid alla öfriga lånebehöfvande samhällsclassers behof och anspråk, helst dessa classer, som utgöra det öfvervägande flertalet och massan af folket, äro utestängda från lånerätt uti lla andra Statens lånefonder. De invändningar, bankmessigheten, theorien och privatbanksinteresset vetat uppställa emot discontlånen och hvaraf en del torde böra iakttagas vid en *radical* och *generel* bankreform här i landet, då detta kan ske utan att förnärma enskilda classers

rättmätiga anspråk, hafva ock blifvit belysta och vederlagda uti uyssnämnda reservation, så att jag ej eger något att tillägga i det hänseendet.

Derföre yrkas afslag å 17:de punkten af Betänkandet samt bifall till Doctor *Sandbergs* reservation, att Allmänna Discont-Fonden till utlåning med omsättningsrätt må, under den närvarande tryckta penningeställningen, som kännes svårast för dem, som behöfva mindre lån på längre tid, utan någon vidare förminskning bibehålles vid det belopp, som den utgör vid 1860 års slut.

Herr *Kock:* Det torde icke vara skäl att, för vinnande af ett afsedt ändamål, åberopa de motiver, som på alla ställen må förekomma i ett Utskotts-Betänkande. Det lärer nemligen vara mer än väl bekant, huru inom våra Utskott det tillgår vid beslutens fattande, att dessa vanligen bero på voteringarnes utgång samt ofta till och med på den förseglade sedelns utslag. Då sålunda ett beslut tillkommit, som strider emot de principer, man en gång förklarat sig omfatta, återstår sedan ingenting annat att göra, än att *bon grè, mal grè* söka försvara detta beslut, det må stå i consequence med det föregående eller icke. Nu hafva Riksens Ständer vid tvänne Riksdagar beslutat en indragning af 300,000 R:dr årligen å fonden med omsättningsrätt, och detta beslut har äfven trädt i verkställighet. I öfverensstämmelse härmed, har Utskottet ock föreslagit en fortsatt indragning å fondens medel, men Utskottet har dock icke gått så långt, som förut, utan endast hemställt, att för de kommande 3 åren 1861, 1862 och 1863 skall innehållas en summa af endast 200,000 R:dr. Jag må bekänna, att jag inom Utskottet voterade för en fortsatt indragning i samma scala, som hitintills, men, såsom ofta är fallet, måste man jemka sin mening för att i någon mån vinna sitt mål, hvarföre jag också icke vill motsätta mig Utskotts-majoritetens beslut i afseende å beloppet. Då emellertid redan under 5 eller 6 år den en gång antagna principen om Allmänna Discont-Fondens successiva förminskning vunnit tillämpning och den entamerade indragningen blifvit consequent fortsatt, samt Ståndet derjemte i dag beslutat en sådan åtgärd såväl med hänseende till fastighets-lånefonden, som till Manufactur-Discontens creditiv, skulle det i sanning väcka min förundran, om Ståndet i förevarande fall skulle afvika från sin i likartade fall tvänne gånger uttalade mening. Jag hoppas således och förväntar att Ståndet lemnar den nu föredragna punkten sitt bifall,

om proposition hvarå jag äfven hos Herr Talmannen anhåller.

Herr *Boman:* Jag skulle gerna, för min del, biträda en talares här gjorda framställning om bifall till Doctor *Sandbergs* reservation, men jag anser det verkligen vara ett fruktlöst yrkande, och måhända, om det också är rätt, det icke är tillbörligt att Riks-Banken täflar med våra Privat-Banker. Jag lärer väl således få åtnöja mig med Utskottets beslut i denna del, så mycket det än strider mot min öfvertygelse.

Herr *Lallerstedt* *).

Ofverläggningen var slutad, och 17:de punkten gillades.

Utskottets framställning, rörande fördelningen på de särskilda Discontverken af den till utlåning med omsättningsrätt anslagna fond.

Lades till handlingarna.

18:de punkten.

Herr *Wærn:* Det förefaller mig som om man under sednare åren funnit skäl att mera, än förut skett, lemna fria händer åt Fullmäktige, sedan man erhållit sådane, till hvilka man kunnat hysa förtroende. Här är nu af Fullmäktige framlagdt ett förslag i sådan syftning, som jag anser ganska förnuftigt och väl befogadt, derutinnan Fullmäktige anhålla om bemyndigande att få pröfva räntornas belopp i mån efter de olika säkerheter, som till belåningar erbjudas, så att Fullmäktige skulle berättigas att företrädesvis discontera goda säkerheter, och att, om penningeställningen är sådan att en lägre ränta kan betingas, Fullmäktige må kunna göra det, utan att vara tvungne att hålla samma räntefot, som för andra likartade lån under andra förhållanden blifvit betingad. De skäl, som af Utskottet blifvit deremot anförda, hålla, efter mitt förmenande, icke streck. Utskottet befarar, att en dylik Fullmäktige lemnad tillåtelse lätteligen kunde föranleda dertill, att någon del af fonden komme att afses uteslutande för utlåning af vissa slag af säkerheter, hvarigenom af Handels- och Närings-Discont-fonden skulle tillskapas särskilda fonder för särskilda ändamål, men i detta Utskottets raisonnement ligger en förblandning emellan penningarnes användning och fondens belopp. Fullmäktiges förslag innefattar alldeles icke någon tendence att

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

afsätta särskilda fonder, utan åsyftar endast förbehåll af fri befogenhet med hänseende till räntan. Hela Utskottets motivering gäller således någonting helt annat, än det Fullmäktige i sitt förslag framställt. Jag vill, som sagdt, för min del, gerna medgifva Fullmäktige den rättighet, hvarom de ansökt, så mycket heldre, som jag anser det vara fullkomligt bankmessigt att de, som utlåna penningar, ega att pröfva de säkerheter, som af de lånesökande dem erbjudas, och efter de allmänna förhållanden, som sig dervid förete, höja eller sänka räntan. Jag yrkar, på grund häraf, att 13:de §:n återremitteras, på det att Utskottet måtte i närmare öfvervägande taga de skäl, på hvilka Fullmäktige grundat sin framställning.

Herr *Renström:* Jag anser mig äfven böra, för min del, instämma i den af Herr *Wærn* gjorda anmärkning emot Utskottets afstyrkande af det förslag, Fullmäktige framställt, att Fullmäktige måtte berättigas att bestämma olika ränta för försträckningar på de olika säkerheter, som i Handels- och Närings-Disconten få belånas. Jag kan ej finna att de skäl, Utskottet anfört för detta afstyrkande, äro på något sätt giltiga. Det synes mig väl vara rättast att den, som utlånar penningar, först tager i betraktande de säkerheter, som af de lånesökande erbjudas, samt derefter bestämmer räntan, och detta är äfven praxis på alla de större handelsplatserna utrikes, der de bästa papperen alltid disconteras till lägre ränta, än de, som anses vara mindre goda. Efter hvad det Högtärade Ståndet torde hafva sig bekant, hade Ständerna jemväl under den tid, särskilda fonder voro afsatta för belåning af vågförda jerneffecter, och hvilket egde rum intill sistlidne Riksdag, med afseende på den fullgoda säkerhet, som pant af dylika effecter lemnar, bestämt räntan för lån emot sådan pant till högst 4 procent. Detta stadgande upphäfdes vid sistlidne Riksdag, då de särskilda fonderna för jernbelåningen sammanslogos med Handels- och Närings-Discont-fonden, och detta kan jag ej anse var riktigt. Det synes mig åtminstone vara högst orimligt, att räntan nu för lån emot nyssnämnda pant, som hvarje ögonblick kan realiseras, utan förlust för Banken, skall vara lika hög, som för de lån, Handels- och Närings-Disconten utlemnar emot de sämsta namnsäkerheter, under det att Manufactur-Disconten till exempel utgifver lån emot en ränta af blott 4 procent, ofta emot, som jag hört sägas, ganska ordinaira säkerheter uti reverser af hvarjehanda folk. Jag tror således att det

må kunna vara skäl att Fullmäktige, för att kunna befordra ett mera utsträckt begagnande af goda realsäkerheter i Handels- och Närings-Disconten, ega att, om de så finna för godt, för de lån, som meddelas emot sådana säkerher, bestämma en lägre ränta, än den, som samtidigt är gällande för lån emot säkerhet af namn. Den farhåga, Utskottet yttrat, att ett sådant bemyndigande för Fullmäktige möjligen kunde föranleda dertill, att någon del af fonden komme att uteslutande afses för utlåning emot vissa slag af säkerheter, hvarigenom af Handels- och Närings-Discont-fonden skulle tillskapas särskilda fonder för särskilda föremål, kan jag alldeles icke inse eger någon grund. Då lån i Handels- och Närings-Disconten icke kunna meddelas annorlunda, än i den ordning, ansökningar derom inkomma, och någon längre betalningstid icke kan beviljas emot den ena säkerheten, än emot den andra, så kan jag ej fin a, huru det skulle kunna låta sig göra att tillskapa särskilda fonder för vissa slag af säkerheter; och vidkommande för öfrigt den summa, som kan komma att upptagas emot pant af vågförda jerneffecter, så vill jag äfven upplysa att denna icke gerna kan komma att, vid något tillfälle, öfverstiga 3 millioner R:dr, emedan dylika effecter vanligen icke finnas för ett större belåningsvärde. Således kan icke eller vara att befara, att det belopp, som kommer att upptagas för jernbelåningen, mycket kan förhöjas derutöfver, på bekostnad af andra lånebehöfvande. Jag får, på grund af allt detta, lika med Herr *Wærn*, äfven yrka att denna § måtte återremitteras i den syftning, Herr *Wærn* antydt.

Herr *Wallenberg:* Helt nyligen antogo Riksens Ständer en förändring i Banco-Reglementet, som åsyftade att sammanföra de många olika fonderna och göra räntan mindre oscillerande, derigenom nemligen, att Ständerna öfverflyttade metallbelåningen till Handels- och Närings-Discont-fonden samt för denna belåning bestämde samma räntefot, som å nämnde fonds medel voro gällande. Den af Utskottet här afstyrkta framställningen afser åter ett alldeles motsatt mål. Det är visserligen hvarje enskild mans rättighet att fastställa särskilda villkor för särskilda personer och säkerheter, men i allmänhet har man dock rätt att fordra, att bankräntan icke varierar i annat fall, än i afseende å återbetalningen. I alla händelser torde det icke vara klokt att separera låntagarnes interessen, så att de, som låna betydliga belopp mot en slags säkerhet, skola medgifvas större förmåner, än de,

som låna smärre summor mot annan säkerhet. Jag anhåller om proposition å bifall.

Herr *Lallerstedt**)

Discussionen var fulländad, och 18:e punkten bifölls.

19:e punkten.

Godkändes.

Utskottets meddelande näst derefter.

Lades till handlingarne.

20:e och 21:a punkterna.

Gillades, hvar efter annan.

Utskottets anmälan näst derefter.

Lades till handlingarne.

Utskottets yttrande, i fråga om pröfningen af låneansökningar, som till Allmänna Discontfonden ingifvas.

Lades till handlingarne.

22, 23, 24, 25 och 26 punkterna.

Gillades, hvar efter annan.

27 punkten.

Herr *Rydin:* 2:a mom. af den nu föredragna 27:e punkten bestämmer, att, vid utlåningen från Allmänna Discontfonden, räntan hädanefter skall utgå med 6 procent, hvadan således denna ränta blifvit ökad med 1 procent mot hvad den för närvarande utgör. Men sedan Riksens Ständer och dess Bank föregått med ett dylikt exempel, kan man vara säker att inom det enskilda lifvets område, vid förefallande transactioner, alla skola göra på samma sätt och höja ränta från 6 till 7 à $7^1/_2$ procent. En sådan åtgärd innebär åter i sig fröet till en betydlig nationalförlust. Landet är för närvarande skuldsatt för mer än 600 millioner R:dr. En procents ränta härå minskar den nationella förmögenheten med lika mycket, som alla våra jernvägar kosta, ty det är gif et, att den, som t. ex. eger 200,000 R:dr, med 5 procent, icke eger mer än 83,333 R:dr 16 sk., om räntan i landet bestämmes till 6 procent. Härigenom skulle en mängd enskilda personer blifva ruinerade; och hvad vore väl vinsten? Att gynna Banken på allmänhetens bekostnad. Men jag frågar, om allmänheten är till för Bankens skull, eller om icke Banken är till för allmänhetens. Det är således icke möjligt att höja räntan, såsom här blifvit föreslaget, utan att derigenom framkalla de vådligaste följder så för samhället, som för individen.

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Med afslag å Utskottets framställning denna del, yrkar jag derföre, att vid lån från allmänna Discontfonden räntan bibehålles vid samma belopp, som den hittills utgjort, eller 5 procent.

Herr *Palander:* Lika med föregående talare, är jag äfven af den åsigt, att angeläget är, det Banco-Fullmäktige vid Riks-Bankens styrelse och förvaltning hafva så fria händer, som möjligt, en åsigt, som numera icke lärer kunna förnekas vara den allmänna opinionens. Detta Betänkande har ock i åtskilliga delar adopterat denna grundsats. Mom. 1 af den nu föredragna 27:e punkten öfverlemnar ock åt Fullmäktige att vid discontering och utlåning från Handels- och Närings-Discontfonden bestämma räntan, efter sig företeende omständigheter, till minst fyra, högst sex procent. Men då en dylik rättighet i *ett* fall blifvit åt Fullmäktige inrymd, hvarföre skall den i ett annat fall dem förnekas? Det nästföljande moment föreskrifver dock för lån från allmänna Disconten en under alla förhållanden fix ränta af 6 procent. Jag hemställer dock, om det icke varit både consequentare och riktigare, om föreskriften äfven här gjordes mindre ovillkorlig och räntan bestämdes till *högst* sex och minst fem procent. Derigenom stode det vid mindre gynnsamma penningeförhållanden Fullmäktige fritt att utlemna lånen endast mot det medgifna maximum; men om, som jag hoppas, innan nästa Riksdag penningeställningen blir ljusare, vore det illa, om icke Fullmäktige då skulle kunna nedsätta räntan till 5 procent. Jag anser derföre, att mom. 2 bör innehålla, att vid utlåning från allmänna Discontfonden räntan fastställes till minst 5 och högst 6 procent.

Herr *Berger:* Under hela Riksdagen har väl knappast något så oantagligt förslag, som detta, blifvit underställdt Riksens Ständers beprövande. Riks-Bankens hufvudsyfte är väl icke och kan väl icke vara att accumulera capitaler, och Utskottet har sjelft erkänt detta, då Utskottet, pag. 46 i Betänkandet, förklarar, att en Bank, lik Riks-Banken, icke har till hufvudsyfte att bereda sig den största möjliga vinst på sin rörelse. Utskottet har förglömt denna grundsats, då Utskottet vid lån från allmänna Disconten föreslagit räntans förhöjande till 6 procent. Den allmänna ytterligare stegring af räntan, som härigenom kommer att framkallas, skulle otvifvelaktigt medföra de största vådor för jordbruket, handel och näringarne, med ett ord för all industrie; ty derigenom skulle rörelsen och productionen komma att tyngas af en beskattning, i många fall kanske drygare än hvarje annan skatt, som för

närvarande är dem pålaggd. Jag får derföre på det allvarligaste protestera mot en dylik åtgärd, och förklara, att jag, för min del, anser den ränta af 5 procent, som hittills är för discontlån bestämd, vara den högsta, som bör betingas. Om det är en sanning att räntefoten kan anses såsom en mätare af ett lands välstånd och att detta sednare är större, ju lägre räntan är, så skulle väl hvarje försök från Ständernas sida att uppdrifva räntan vara på samma gång oklokt, som det skulle för industrien och näringarne medföra ett hårdt slag, hvilket ingalunda mildrades af den ringa vinst, Banken derpå skulle skörda. Deremot blefve vinsten härpå så mycket större för våra capitalister, Filial- och Privat-Banker, hvilka otvifvelaktigt alla gerna se om den föreslagna förändringen kunde genomföras. Jag yrkar derföre proposition på discontränta bibehållande vid 5 procent.

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Wallenberg:* Af samma skäl, som jag nyss anförde emot hvarje räntemodification för det speciela fall, hvarom då var fråga, anser jag äfven, att, hvad detta moment beträffar, de medel, som utlånas från allmänna Discontfonden, icke böra betraktas såsom prœmielån. Klart är, att bland de säkerheter, som minst gerna antages, är ren och enkel borgen, emedan en dylik säkerhet icke representerar annat, än en godvillig öfverensskommelse att för hvarandra träda i förbindelse.

Hvad beträffar Herr *Palanders* yrkande, att denna ränta bör bestämmas till »högst» 6 procent, medgifver jag visserligen, att ett dylikt stadgande icke innebär någon fara, men med afseende derå, att Riksens Ständer beslutit att räntan å Statslånefondens medel skall utgå med 6 procent till nästa Riksdag, och med afseende derjemte å den stora efterfrågan efter lån i allmänna Disconten, är det otvifvelaktigt att, om man fäster någon vigt vid tillgång och efterfrågan, räntan för dessa lån i sjelfva verket icke kommer att understiga 6 procent. Skulle Herr *Palanders* förslag vinna Ståndets bifall, hemställer jag derföre, att ett dylikt tillägg måtte detsamma vidfogas, och det således åt Banco-Fullmäktige öfverlemnas att bestämma räntans storlek med hänseende till tillgång och efterfrågan.

Herr *Boman* *).

---

*) Herrar *Lallerstedts* och *Bomans* vid tryckningen ej aflemnade anföranden tryckas i slutet af detta band.

Herr *Ödmanssoa:* Jag kan, för min del, omöjligen finna, att Utskottet med sitt förslag om räntans förhöjande till 6 procent för dessa lån åsyftat något annat, än att förstöra allmänna Disconten, för att på ett mera bankmessigt sätt använda derigenom disponibla medel, som för närvarande utlånas på längre tid, än 6 månader. Detta må nu så vara; men så länge denna discont bibehålles och exsisterar, bör räntan för derifrån utgående lån, långt ifrån att höjas, tvärtom sänkas så mycket, som möjligt, och alltid hållas lägre, än vid andra fonder, enär det egentligen är samhällets mindre bemedlade classer, som nu mera få anlita denna lånecanal. Jag önskar derföre, att räntan bibehålles vid sitt närvarande belopp eller 5 procent.

Herr *Kock:* Det är en alldeles falsk föreställning hos den siste talaren, om han tror, att det varit Banco-Utskottets afsigt att förstöra allmänna Disconten. Någon sådan tanke har icke ens på det aflägsnaste sätt inom Utskottet sökt att vinna utrymme, och det skulle derföre vara interessant att få veta, hvarifrån den siste talaren hemtat grunden för en dylik förmodan. Jag vill för öfrigt meddela, att beslutet om räntans förhöjning tillkommit genom ett missförstånd. Det var alldeles icke Utskottsmajoritetens mening att fixera denna ränta ovillkorligen till 6 procent, utan endast att sätta densamma i cathegorie med räntan vid de lån, som utgå från Handels- och Närings-Disconten, så att enahanda ränta skulle för framtiden blifva der på båda ställena gällande; men genom förbiseende vid förslagets uppsättande har det blifvit så affattadt, som det här lyder. Flere ledamöter af Utskottet voro äfven härmed högeligen missnöjde, men man reserverade sig icke derföre, att en hvar hoppades att inom sitt Stånd vinna rättelse. Min mening är således den, att förhållandet i ränteväg bör vid allmänna Disconten vara lika med det, som vid Handels-Disconten eger rum; hvarföre jag ock, med afslag å mom. 2 af den nu föredragna 27 punkten, hemställer, att, vid utlåning från allmänna Disconten, räntan bestämmes till samma belopp, som den utgör vid discontering och utlåning från Handels- och Närings- Discontfonden.

Herr *Ericson:* Vid alla de tillfällen, då fråga förevarit att åt Banco-Fullmäktige inrymma någon större latitude vid Bankens styrelse och förvaltning, har, i öfvertygelsen om en dylik åtgärds nytta och ändamålsenlighet, jag städse lemnat densamma mitt förord, och hvad den nu väckte frågan vidkommer, så synes det mig just vara i sin ordning att gifva

Fullmäktige en sådan latitude. Jag kan icke finna, hvarföre lån från allmänna Disconten genom en billigare ränta böra favoriseras framför Handels- och Närings-Disconten. I öfriga låneanstalter är räntan för närvarande 6 procent; den bör då äfven förblifva densamma vid utlåning från denna fond. Man invände väl, att penningeställningen kan undergå förändring och att det vore obilligt att, äfven vid god tillgång, räntan ovillkorligen skall utgå med 6 precent. Erkännande befogenheten af denna anmärkning emot momentet, sådant det här lyder, önskar jag ock, att detsamma förändras derhän, att Fullmäktige erhölle rättighet att nedsätta räntan till 5 procent då omständigheter och penningeställning sådant föranleda. Jag yrkar derföre afslag å mom. 2 af den nu föredragna 27 punkten och förenar mig i den af Herrar *Palander*, *Wallenberg* och *Kock* uttryckta mening.

Herr *Rydin:* Önskönt olyckligt skulle vara och beklagligt, om allmänna Discontränta blefve höjd från 5 procent till 6 procent, vore det dock till sina följder än mera förderfligt, att Fullmäktige erhölle rättighet att bestämma denna ränta ömsevis. Och hvad skulle väl deraf blifva följden? Helt enkelt den, att Stockholm skulle ega 15 à 20 millioner mindre i morgon, än i dag. Alla inteckningar, som för närvarande löpa med 5 procent, skulle stiga till 6 procent och alla fastigheter komma att falla i värde. Än värre blefve det, om det här förordade oscillerandet mellan 5 och 6 procent antoges såsom grundsats. Derigenom skulle uppammas ett mångleri utan gräns. Hela systemet afser emedlertid i sjelfva verket ingenting annat, än att göra de fattigare ännu fattigare och den rikare än rikare. Jag yrkar bibehållandet af den räntefot, som för närvarande är den gällande.

Herr *Gahn, H:* Inom Utskottet har jag alltid förfäktat den åsigten, att bestämmelsen om räntan för lån från Allmänna Disconten borde vara i likhet med den, som är gällande vid discontering och utlåning från Handels- och Närings-Discontfonden, så att denna ränta må kunna efter behof höjas och sänkas. I deras interesse, som behöfva att låna i Allmänna Disconten, är det nemligen alldeles nödvändigt, att Banco-Fullmäktige medgifvas rättighet att höja räntan till 6 procent, ty i annat fall blir den naturliga följden den, att, om denna ränta utgår med 5 procent, men densamma i Handels- och Närings-Disconten för tillfället är bestämd till 6 procent, alla lånebehöfvande rusa till Allmänna Disconten för att der få lån till billigare pris. I öfrigt har jag

städse varit en varm vän af hvarje förslag, som åsyftat att bereda Fullmäktige en större frihet i deras åtgörande vid Bankens styrelse och förvaltning; och jag delar derföre ock deras mening, som yrkat, att Fullmäktige skulle ega att lämpa procenten efter förhållandena. För att emedlertid sammanjemka meningarne samt underlätta och förenkla möjligheten af en förändring i sådant syfte, hemställer jag till dem, som äro missnöjda med Utskottets förslag i mom. 2, huruvida de icke skulle vilja förena sig om det förslag, hvilket jag hoppas kunna tillfredsställa alla meningar, att nemligen i mom. 1, efter »Handels- och Närings-Discontfonden» blott insättas orden »och Allmänna Discontfonden», så att detta stadgande blir gemensamt för båda fonderna, och mom. 2 följaktligen alldeles uteslutes.

Herr *Hierta* instämde.

Herr *Ödmansson:* Herr *Kock* har funnit besynnerligt, att jag kunnat förutsätta, att Utskottet med sitt i mom. 2 intagna och för öfrigt här allmänt och skarpt klandrade förslag haft för afsigt att undertrycka Allmänna Disconten. Ingen af Banco-Utskottets ledamöter har dock uppträdt till försvar för detta förslag, hvilket Herr *Kock* sjelf till och med förklarat vara tillkommet genom ett misstag. I denna omständighet torde jag således ega tillräcklig anledning till den, såsom mig synes, otvungna slutsats, jag tagit mig friheten draga af momentets innehåll, likasom jag, å andra sidan, nöjd med den förklaring, Herr *Kock* i detta hänseende afgifvit, antager för goda Herr *Kocks* skäl.

Herr *Ekelund:* Såsom Herr *Kock* redan tillkännagifvit, har den i detta moment förekommande ovillkorliga bestämmelsen af 6 procent tillkommit genom ett misstag, dock icke så, som skulle Utskottets majoritet, i öfverensstämmelse med Herr *Gahn*, önskat fastställandet af denna ränta till likhet med den för Handels-Disconten gällande, och således vexlande emellan 4 och 6 procent, utan ville Utskottets flertal hafva den bestämd till 5 procent, såsom den ock är för närvarande; och jag anser äfven att, vare sig att denna ränta antages böra utgå med 5 eller med 6 procent, endera bör ovillkorligen fixeras och räntan icke göras varierande. Jag är för öfrigt af den öfvertygelsen, att Banco-Fullmäktige sjelfve blifva minst belåtne med en sådan latitude, som man här säger sig vilja åt dem inrymma. Man bör äfven ihågkomma, att de från denna fond utgående lån äro omsättningslån, som inbetalas under loppet af $2^1/_2$ år. Om nu räntan för dessa lån vore obestämd, skulle det blifva svårt

för låntagarne i orterna att veta beloppet af sina i förskott skeende ränteinbetalningar, för hvilkas fullgörande de vanligen nödgas begagna ombud, för att sjelfva undgå att endast för detta ändamål göra en längre resa. Jag anhåller derföre att Herr Talmannen behagade framställa proposition å räntans bestämmande till 5 procent, eller det belopp, hvarmed den för närvarande utgår.

Herr *Björck* *).

Herr *Wallenberg:* Man må bedöma denna fråga, huru man vill, men att godkänna och antaga Herr *Rydins* åsigter i bankväsendet lärer dock icke vara tänkbart. Utan att i dem vidare inlåta mig och för att icke allt för mycket förlänga denna långa debatt, vill jag blott fästa mig vid en enda af hans satser, så mycket heldre, som jag tror, att dess beskaffenhet caracteriserar de öfriga, den satsen nemligen, att Bankens mynt är det enda mynt, som finnes. Det enda mynt, som finnes, lärer väl dock, emot Herr *Rydin*, framgent, likasom tillförene, få vara det silfver, som, lemnadt till myntverket, mot betalande af slagskatt, återfås i präglad form.

Enär emedlertid i sjelfva saken åtskilliga olika meningar sig yppat och då i allt fall detta stadgande torde behöfva förtydligas, så att detsamma i tillämpningen icke kommer att drabba redan utgifna lån, hemställer jag, om icke det må anses lämpligt att momentet till Utskottet återremitteras, för vinnande af en förändrad redaction, i hvilken syftning jag ock anhåller, att Herr Talmannen behagade framställa proposition.

Herr *Sundvallson:* Det måste väcka förvåning, att ifrarne för fri ränta, hvilka äro så talrikt representerade i Banco-Utskottet, velat fixera Allmänna Discontränta till den högsta möjliga enligt Svensk lag, såsom det föreslås i 2:dra mom. af denna punkt. Jag finner detta något orättvist emot alla de talrika samhällsclasser, som behöfva och begagna dessa lån med omsättningsrätt, synnerligast vid jemnförelse af räntefoten för alla öfrige lånefonder. Sålunda erlägges, enligt förslagen i detta Betänkande, för Manufactur-Discontens creditiv blott 3 procent, Jern-Contorets dito 3, Filial-Bankernas 3, Spar-Bankernas 4 och enskilda cassacreditiv 5, i Handels- och Närings-Disconten minst 4, högst 6, o. s. v. Jag kan derföre icke inse, hvarföre räntan i Allmänna Di-

---

*) Herr *Björcks* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

scontfonden skall från 5 procent, som den hittills utgjort, höjas till och utgå med oafkortade 6 procent i förskott, då den gamla räntefoten bibehålles för alla andra creditiv och lånefonder, ehuru vida understigande denna. Derigenom att låntagare i Allmänna Disconten dessutom få erlägga den sålunda till sitt högsta, lagligen tillåtna maximum fixerade ränta förskottsvis, hvilket vid andra belåningar, såsom t. ex. å vågförda effecter, icke ifrågakommer, håller Staten genom Riks-Banken tillgodo med en ränta, som vida öfverskrider den lagliga. Betänkandets förslag i denna punkt råkar sålunda i collision med allmänna lagens stadgande och synes rättsenligen ej kunna, äfven om det vinner Ständernas bifall, tillämpas förr, än Kongl. Maj:t sanctionerat detta undantag från 9 Cap. 6 § Handels-Balken, som blott medgifver en ränta af 6 för hundrade om året. Banco-Utskottet har sålunda här gått öfver sin befogenhet in på civillagens område, hvilketdet bort undvika, men som i vidrigt fall icke lärer kunna undgå Regeringens uppmärksamhet vid det nya Banco-Reglementets promulgerande. Förslaget förekommer sålunda vara båda olagligt eller oformligt samt i högsta måtto obilligt emot de många lånehöfvande, som äro hänvisade till Allmänna Disconten. Creditiv till enskilda personer äro ej eller, då de tagas mot namnsäkerheter och sparsamt omsättas, stort annat, än discontlån för året, men kosta ändock endast 5 procent, jemte creditivafgift. Åtankan härpå synes bort hafva föranledt Utskottet att åtminstone stanna vid en räntefot, som, med tillägg af ränta å förskottsräntan, ej öfverskridit det i vår civillag stadgade räntemaximum af 6 för hundradet om året. En följd, som torde blifva oundviklig af detta motsatta förfarande, är i öfrigt den, att, om räntan i Allmänna Disconten på föreslagna sättet höjes till 6 procent i förskott, alla säkrare lånehandlingar och inteckningar skola ännu lättare och heldre söka sig väg till de enskilda bankerna, så att endast de öfriga erbjudas Riks-Banken, hvilken genom denna ränteförhöjning beröfvas nästan det sista medel, den eger, att concurrera med dessa enskilda banker, och jag tror icke det vara riktigt klokt och välberäknadt att stifta lagar, som befrämja dylikt.

Det behandlade ämnet föranleder mig äfven till en annan erinran, som just här torde vara på sin rätta plats vid talet om räntefoten samt fri eller fixerad ränta, m. m. Banco-Utskottet synes vara ett något besynnerligt Utskott vid denna Riksdag, som man hoppades skulle blifva en verklig

finance-Riksdag. Jag har förut belyst de uppenbara inconsequencer, som det låtit komma sig till last i afseende på indragningar af åtskilliga fonder på grunder, hvilka man deremot alldeles icke velat tillämpa på andra, samt i afseende på räntefotens belopp och respitetidens förkortande för discontlån. Men att detsamma, just vid behandlingen af dessa frågor och flera i hithörande ämnen väckta motioner, synes vilja alldeles bortglömma och ignorera samt såmedelst i all tysthet undertrycka en ganska vigtig motion, hithörande, hvilken likaväl synes bort nämnas och bemötas, som de af Friherre *von Schwerin* och Herr *Åkerman* m. fl. väckta och här behandlade, tyckes gå nog långt. Jag djerfdes nemligen den 1 sistlidna December motivera flera förändringar uti Banco-Reglementet, hvilka här bort tagas i öfvervägande, om något afseende derpå eljest skall kunna fästas, men finner denna motion ej ens nämnd, ännu mindre vederbörligen bemött. Den torde dock innehålla åtskilliga ganska begrundansvärda saker, som förr eller sednare måste tagas i betraktande och derföre så gerna kunnat ske »först som sist.» Jag sätter visserligen icke sjelf något så stort och ofelbart värde på dess innehåll, men den ganska naturliga faderskärleken till densamma kan dock icke låta det lilla fostret af god vilja och fosterländsk mening lifslefvande i tysthet begrafvas, utan, om begrafning nödvändigt skall ske, yrka att densamma blifver fullt anständig. Detta är min lagliga rätt såsom representant, hvarifrån jag alldeles icke tänker stillatigande afstå. Utan att nu nämna andra punkter i denna motion, må dock såsom bevis för att der behandlade ämnen på det intimaste sammanhöra med dem, Utskottet behandlar i detta Betänkande, anföras följande yrkande uti densamma: »Riks-Banken, men inga andra banker eller enskilda personer, medgifves full och obegränsad frihet att bestämma räntefoten för alla från Riks-Banken utgående lån och creditiv efter sig företeende cours- och andra financiela förhållanden, och bör denna ränta vara lika för alla slags lån», samt »Riks-Bankens sedlar inlösas endast med prägladt mynt, ej med plantsar», och »slagskatten förhöjes å guldmynt till 00 procent och å silfvermynt till 00 procent.» Motiverna för dessa förslag äro vidlyftigt nog anförda och torde förtjena begrundas. Det är visserligen sannt, att de anförda punkterna peka på ganska ömtåliga och skickelsedigra förhållanden, men det onda lär icke kunna botas med mindre man riktigt känner dess vidd och art samt tillgriper verksamma och ändamålsenliga me-

del. Öppet må jag ock vidgå, att mitt syfte med denna motion, bland annat, var vidtagandet af någon rationel och bankmessig åtgärd, som stäfjade de hejdlösa silfveruttagningarne ur Riks-Banken. Dertill torde nu vara hög tid, då metalliska cassan, nedsjunken vid Riksdagens början till nära 13 millioner R:dr Rmt, endast synes kunna vidmakthållas genom utländska silfverlån, likagodt under hvilken pretext de upptagas, för jernvägar, hypotheksföreningar, central-hypotheks-banker eller andra ändamål. Fruktlöst torde dock vara yrka på vederbörligt och allvarligt afseende å dessa framställningar vid innevarande Riksdag, som endast synes vilja fortgå på det gamla utländska skuldsättningssystemets breda kungsväg, utan beredande af några garantier för de sålunda upplånade summornas qvarhållande i allmänna rörelsen inom landet. Jag ville också endast till Protocollet hafva taget, det jag protesterar emot detta förbiseende af min motion samt beklagar följderna af dessa missförhållandens lemnande *in statu quo*, såsom nu tyckes blifva händelsen. Möjligen har jag ock sjelf förskyllat detta min motions öde hitintills — och hädanefter kan, sedan detta Betänkande godkänts, intet afseende dervid fästas; — den har troligen befunnits vara alltför radical och allvarsam för ännu gällande finansåsigter. Emedlertid, och då sålunda torde vara omöjligt bereda Fullmäktige något bankmessigt medel, som dock af behofvet högligen påkallas, att vid förefallande vexelbrist stäfja silfveruttagningarne ur Riks-Banken och låta silfverpriset gälla allt hvad det kan gälla, i förhållande till andra valutor, samt då bibehållandet af de förr stadgade 5 procent för lån ur Allmänna Discontfonden vore det enda möjliga och rättvisa, förenar jag mig med dem, som yrkat att detta moments gamla ordalydelse må fortfarande blifva gällande.

Herr *Hierta:* Enligt mitt förmenande, kommer man lättast ifrån den skiljaktighet i meningar, som under denna debatt sig yppat, genom att antaga Herr *Gahns* förslag. För öfrigt förekommer det mig, som om de, hvilka ovillkorligen motsätta sig att räntan i något fall bestämmes till 6 procent, betrakta allmänna disconten såsom en slags undsättninganstalt, och att det icke kan finnas något större fel i sättet att sköta en banks affairer, än att bedrifva den »bankmessigt.» Jag kan ej dela denna mening, ty jag tror, för min del, att ordet »bankmessighet» uttrycker begreppet om ändamålsenlighet i skötande af bankaffairer, och det vore derföre önskvärdt, om man kunde komma öfverens om en viss

betydelse af detta ord, så att detsamma sedermera icke må åberopas såsom en förebråelse. Jag hemställer till dem, som icke vilja medgifva denna räntas bestämmande till 6 procent, utan påyrka en lägre, än den, som utgår från Handels- och Närings-Disconten såsom den högsta, om de icke erkänna att hittills i allmänhet gällt den åsigten, att man icke bör gynna ett borgenssystem, sådant, som det i Allmänna Disconten gällande. Om det nu är bankmessigt att låna på goda säkerheter, följer deraf, såsom gifven, den slutsatsen, att man icke bör uppmuntra lån mot borgen. Jag förenar mig om den af Herr *Gahn* uttryckta mening, å hvilken jag anhåller om proposition.

Herr *Billström:* Jag vill visserligen icke, i likhet med en föregående talare, gå ända derhän att påstå, det Utskottet haft till syftemål att rent af omintetgöra Allmänna Disconten, men synbarligen har det dock icke varit främmande för Utskottets åsigter att så mycket, som möjligt, försvåra utlåningen från denna fond. De skäl, Utskottet anfört till stöd för dess förevarande framställning, kan jag alldeles icke gilla. Utskottet yttrar, att penningeräntan i allmänhet under längre tid varit och fortfarande är 6 procent. Väl är sannt, att den högsta lagliga räntan är 6 procent, men dervid bör dock först och främst bemärkas, att bevillningsafdrag derå eger rum, samt vidare att räntan vanligen icke erlägges förr, än efter ett års förlopp, eller vid återbetalningen af det erhållna lånet. Med de från Allmänna Disconten utgående lån är deremot förhållandet annorlunda, enär räntan här skall vid lånets lyftning förskottsvis och oafkortad liqvideras.

Utskottet förmenar tillika, att »det icke bör betviflas, »att ju icke Allmänna Discontfonden, äfven med den af Ut»skottet nu föreslagna förhöjning i räntefoten, skall fortfa»rande, såsom hittills, komma att af allmänheten med be»gärlighet omfattas.» Detta betviflar jag icke eller, men jag förmår alldeles icke inse, att i denna omständighet någon anledning förefinnes att förhöja räntan öfver dess nuvarande belopp. I sådant fall borde man lika väl kunna höja den till 8 procent, ty vi se ju, att Statslånefondens medel fortfarande har afnämare, oaktadt räntefoten, hvad dessa medel angår, är uppdrifven till sistnämnde belopp. Utskottet påstår vidare, att erfarenheten visat, det de låneunderstöd, som från Allmänna Discontfonden meddelas, sällan användas till så beskaffade företag, hvarigenom produc-

tion och industrie till allmänt och enskildt gagn underlättas och befrämjas. Detta innebär ett stort misstag; åtminstone är förhållandet icke sådant inom det district, som eger att anlita Malmö Låne-Contoir. Om Banco-Utskottet gjort sig den mödan att taga kännedom om de sednaste årens revisionsberättelser, rörande nyssnämnda Låne-Contoir, skulle Utskottet hafva inhemtat, att största delen af lån, som utgått från ifrågavarande fond, kommit näringsidkare och egare af smärre jordlotter till godo; och dessa kunna icke begagna sig af den lånetillgång, som Handels- och Närings-Discontfonden erbjuder.

Dessutom tror jag icke, att lån af denna beskaffenhet kunna kallas »prœmielån», ty de äro i sjelfva verket lika dyra, som försträckningar från andre Bankens fonder. Man bör för öfrigt besinna, att den af Utskottet föreslagna räntebestämmelsen skulle komma att gälla icke blott för utlåning från Allmänna Discontfonden, utan äfven för Filial-Bankerne, hvilka, efter för dem gällande reglementen, äro berättigade till samma ränta, som Riks-Banken.

Herr *Wallenberg* anser, att åt Banco-Fullmäktige bör inrymmas den latitude i afseende å räntefoten, att de må ega, efter sig företeende omständigheter, fastställa räntan till minst 5 och högst 6 procent. Denna bestämningsrätt skulle dock otvifvelaktigt leda derhän, att låntagare från en och samma fond skulle komma att erlägga olika ränta. Man kan likväl, å ena sidan, icke med skäl fordra, att de, som i år innehafva lån med omsättningsrätt mot en ränta af 5 procent, skola nästa år för hvad, som återstår af samma lån, erlägga 6 procent; och om man, å andra sidan, bibehåller dessa låntagare vid den förmån i ränteväg, som deras lån från början åtnjutit, komma de att hugnas med bättre villkor, än andra, som utfå nya lån under samma tid mot den högre räntan eller 6 procent.

Jag kan följaktligen icke medgifva, att ur någon synpunkt skäl finnas för handen att vid utlåning från Allmänna Discontfonden höja räntan öfver hvad Banco-Reglementet för närvarande i denna del stadgar, hvarföre jag, med ogillande af mom. 2 af den nu föredragna 27:de punkten, yrkar att nu gällande stadgande måtte, fortfarande, bibehållas.

Herr *Berger:* Om man är så angelägen att lemna Banco-Fullmäktige latitude vid räntebestämmelserna, kunde man ju medgifva oscillerande emellan 4 och 5 procent, men det vill man ej, utan det är påtagligt att man endast har

för afsigt att uppdrifva räntan till 6 procent. Här har för öfrigt blifvit ordadt åtskilligt derom, att Fullmäktige skulle ega att, med afseende å penningeställningen, höja räntan eller sänka den, men om en dylik befogenhet blir Fullmäktige tillerkänd, befarar jag, att räntan ständigt blir 6 procent, ty hvar och en känner, hurudan penningeställningen i landet är; och då Banken ännu i dag utlånar penningar till 8 procent, är väl ej svårt att se följden af ett beslut, sådant, som Banco-Utskottet föreslagit. Men hvem rår väl egentligen om Banken? Hvem annan, än Rikets Ständer. Men Rikets Ständer äro ju ock målsmän för industrien och näringarne inom landet, och böra således icke, för att gifva Banken en, jemnförelsevis, obetydlig vinst af 102,000 R:dr, hvartill den föreslagna förhöjningen af räntan uppgår, ådraga landet och dess näringar en beskattning, som kanske skulle uppgå till millioner, genom den högre ränta, alla enskilda banker, capitalister, m. fl., skulle, med anledning af ett sådant beslut, finna sig befogade ålägga näringarne. Utan vore det väl Rikets Ständer mera värdigt söka ordna penningeanstalterna så, att åt industrien kunde beredas nödigt förlag, utan en allt för högt uppdrifven ränta. Jag hoppas, att Borgare-Ståndet icke inlåter sig på den af Utskottet här beträdda banan, utan, för sin del, bestämmer, att vid utlåning från Allmänna Disconten räntan fixeras till 5 procent.

Herr *Brun* *).

Öfverläggningen var fulländad; uppå Herr Talmannens särskilda propositioner, i anledning af discussionen, svarades *Ja* och *Nej*, och votering begärdes.

En så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som vill, att, enligt 2:dra mom., 27:de punkten af Banco-Utskottets Betänkande, № 25, räntan vid utlåning från Allmänna Discontfonden skall fastställas till 5 procent, röstar *Ja*.

Den det ej vill, röstar *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnda moment.»

Omröstningen, i vanlig ordning anställd, utföll, sedan en aflagd sedel förseglats, med 36 *Ja* mot 16 *Nej;* i följd hvaraf ifrågavarande ränta var bestämd till 5 procent.

---

*). Herr *Bruns* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Öfriga momenten af denna punkt godkändes.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar ledamöter åtskildes kl. $^3/_4$ 3, men sammanträdde åter, till fortsättning af

Plenum, kl. 6 e. m.

§ 3.

Föredrogos och godkändes Expeditions-Utskottets förslag till underdåniga skrifvelser, N:ris **71—80**.

§ 4.

Uppå begäran, beviljades Herr *Schenström* ledighet från Riksdagsgöromålen från och med den **21** dennes till den **9** nästkommande Julii.

Herr *Rinman, F.*, begärde ordet och yttrade: Med anledning af den Herr *Schenström* nu beviljade ledighet från Riksdagsgöromålen, och då Herr *Ridderstad* af en benskada är förhindrad att deltaga i Constitutions-Utskottets öfverläggningar, samt Herr *Rudling* för närvarande företräder Herr *Dahms* plats inom Utskottet, hemställer jag att till Ståndets Herrar Electorer må öfverlemnas att ofördröjligen utse två Suppleanter i nämnde Utskott.

Herr *Billström:* Det torde blifva så mycket nödvändigare att två Suppleanter i Constitutions-Utskottet nu utses, som äfven jag har för afsigt att ofördröjligen begära ledighet från Riksdagsgöromålen. För tillfället icke försedd med det läkarebetyg, hvarpå jag ämnar grunda min anhållan om permission, den jag önskar få utsträckt till sex veckor, för vårdandet af min helsa, kan jag ock icke genast förvänta Ståndets bifall härtill; men, under tillkännagifvande att det saknade betyget i nästa Plenum skall företes, och för det fall att Ståndet nu beslutar val af Suppleanter i nämnda Utskott, hemställer jag att detta val måtte ske med afseende jemväl å den ledighet, som kan varda mig beviljad.

Sedan Herr Talmannen upplyst, att något Plenum ej komme att ega rum förr, än den **27** i denna månad, begärde Herr *Billström* åter ordet och yttrade: Jag förmodar, att min långvariga sjuklighet är för en hvar inom Ståndet så tillräckligen bekant, att något tvifvel om mitt behof att söka helsovård icke kan uppstå, och jag vågar derföre, ehuru icke nu försedd med läkarebetyg, vid det af Herr Talmannen uppgifna förhållande, vördsamt hemställa om ledighet

från Riksdagsgöromålen under sex veckor, räknade från Måndagen den 25 i denna månad.

Uppå Herr Talmannens härefter framställda proposition, beviljades Herr *Billström* ledighet från Riksdagsgöromålen under 6 veckor, räknade från den 25 i denna månad, för vårdandet af helsan.

På äfvenledes af Herr Talmannen gjord framställning, beslöts, att val af 2 Suppleanter i Constitutions-Utskottet skulle denna dag af Ståndets Herrar Electorer förrättas.

§ 5.

Fortsattes föredragningen af Banco-Utskottets Betänkande, *№* 25.

Härvid förekommo:

28:de punkten och följande punkter, till och med den 32:dra.

Biföllos.

33:dje punkten.

Herr *Renström:* Det är emot 1:sta punkten under 1:sta momentet, som jag har att framställa en anmärkning. Det föreslås nemligen deri, att åtskilliga publika papper, löpande med 4 procent ränta, och deribland Svenska hypotheksföreningars obligationer, skola få belånas till 90 procent af capitalbeloppet. Utskottet har visserligen ej nämnt, om här menas hypotheks-obligationer med 40 års amortering, eller obligationer, utgifna på kortare tid, men jag antager, att det är amorterings-obligationer, som afses; och då nu Utskottet föreslagit, att dylika obligationer, utan särskild borgen, skulle få belånas till det nämnda värdet, eller 90 procent, så kan jag ej undgå anmärka, att jag finner detta belåningsvärde allt för högt. Jag har mig specielt bekant, att sådana värdepapper blifvit sålda för 82 procent, och jag anser det vara ganska sannolikt, att, om anbud gjordes af 80 procent för en större post, detta pris äfven skulle villigt antagas och kanske ändå lägre pris. Det kan sålunda ej nekas att, om lån skulle lemnas till mindre vederhäftige personer emot hypothek af dylika papper till ett så högt värde, som 90 procent, det kunde hända, att sådana lån ej liqviderades, och att de hypothicerade obligationerna finge säljas med förlust för Banken. Det är visst sannt, att i ett sednare moment af denna punkt förekommer, att Fullmäktige ega att, i händelse omständigheterna skulle dertill föranleda, nedsätta belåningsvärdet, men stadgandet om ett så högt maximum, som det af Utskottet föreslagna, kunde i

alla fall leda dertill, att hypotheksobligationer belånades utöfver deras verkliga värde. Jag får således, för min del, yrka, att belåningsvärdet bestämmes till högst 80 procent.

Herr *Wallenberg:* Jag har inom Utskottet förfäktat den åsigt, i fråga om förevarande punkt, att det borde öfverlemnas åt Banco-Fullmäktige att bestämma till hvad belopp deri omnämnda värdepapper skulle få belånas, men denna mening vann ej afseende. Såsom skäl deremot anfördes, att det skulle öfva ett alltför menligt inflytande på Svenska obligationers börsvärde i utlandet. För öfrigt vill jag fästa den förre talarens uppmärksamhet derpå, att utlåning mot hypotheksobligationer väl kan ske till 90 procent, men ej nödvändigt måste beviljas till detta, såsom maximum bestämda, belopp, och att Fullmäktige säkerligen ej skola lemna lån å sådane obligationer utöfver hvad de verkligen äro värda, hvadan det ej kan vara någon fara vid att antaga den af Utskottet härutinnan föreslagna redaction. Deremot hemställer jag, om icke uttrycket »Stockholms stads Drätsel-Commission» borde utbytas mot orden »Stockholms stad», på samma sätt, som det heter »Götheborgs stad». Det af Utskottet begagnade uttrycket är visserligen öfverensstämmande med det hittills vanliga språkbruket, men torde dock ej här vara lämpligt, då Stockholms stad hittat på andra utvägar att skuldsätta sig, än genom Drätsel-Commissionen. Vidare anhåller jag att ordet *högst* i 1 mom. 3:o) må utgå. Förhållandet är att de der uppräknade actier ej få belånas, utan mot tillika ställd fyllnadsborgen, och då denna skall af Fullmäktige pröfvas, synes mig dessa actier böra ovillkorligt få belånas till de uppgifna värdena.

Med endast dessa förändringar, yrkar jag bifall till 33 punkten.

Herr *Lallerstedt*).*

Herr *Gahn, H.:* I afseende på 1 mom. 1:o), förenar jag mig med Herrar *Wallenberg* och *Lallerstedt.* De af dem anförda skäl äro tillräckligt talande för antagande af nämnda moment, sådant Utskottet föreslagit detsamma. Beträffande åter 1 mom. 3:o), tillåter jag mig vara af motsatt mening med Herr *Wallenberg.* Det var på mitt förslag, som ordet »högst» tillkom. Jag anser nemligen att man inom allt bankväsende bör sträfva derhän, att så mycket, som

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

möjligt, inskränka det hos oss alltför mycket florerande borgenssystemet, och man trodde sig verka i denna syftning, om man, genom tillsättande af nämnda ord, satte Fullmäktige i tillfälle att bevilja lån å de här ifrågavarande värdepapperen, mera med hänsyn till deras verkliga, efter omständigheterna vexlande, värde, än den dem åtföljande fyllnadsborgen. På denna grund, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag jemväl uti sistberörde afseende.

Herr *Holmqvist:* För min del, kan jag ej godkänna förevarande punkt, såvidt deri stadgas att obligationer skola få belånas till 90 procent af capitalbeloppet, enär denna ziffra är högre, än hvad åtskilliga af de uppräknade obligationerna verkligen gälla. Jag har ingenting emot att åt Banco-Fullmäktige öfverlemnas att bestämma till hvad belopp dessa värdepapper må belånas, men att maximum sättes högre, än hvad de under vanliga förhållanden äro värde, anser jag olämpligt. Jag tager mig derföre friheten föreslå, antingen att åt Fullmäktige lemnas full frihet att besluta om lånebeloppet, eller ock att maximum bestämmes till 75 procent af nominela värdet.

Herr *Ekman:* Hvad Utskottet förelagit i 1 mom. 1:o och 2:o, är ej annat, än hvad, som återfinnes i nu gällande Banco-Reglemente, och då erfarenheten visat att dessa bestämmelser ej medfört någon olägenhet, synas de utan fara kunna bibehållas. I anledning af hvad, som blifvit yttradt om vådan att bestämma maximum för lånebeloppet å hypotheksobligationer till 90 procent, kan jag upplysa att sådana obligationer blifvit i Riks-Banken belånade till endast 80 procent, och att Fullmäktige sålunda begagnat sig af den medgifna friheten att bestämma belåningsbeloppet efter obligationernas coursvärde.

Deremot har jag ansett mig böra reservera mig emot Utskottets förslag, att actier uti Hjelmare-, Södertelje- och Götha-Canal-bolag skulle få belånas till »*högst*» de i 1 mom. 3:o) uppgifna värden. Visserligen är det önskvärdt att borgenssystemet så mycket, som möjligt, motverkas, men om man med nu ifrågavarande stadgande syftat till detta mål, synes mig hafva varit vida lämpligare att borttaga skyldigheten att ställa fyllnadsborgen, än att lemna Fullmäktige frihet att bestämma lånebeloppet efter obligationernas vexlande börsvärde, utan afseende å den dem åtföljande borgen för den brist, som för Banken kan uppkomma, hvilket är en uppenbar orättvisa mot låntagare, som prestera an-

taglig fyllnadsborgen. Jag yrkar derföre att ordet »*högst*» i 1 mom. 3:o) må utgå.

Herr *Björck:* Jag tillåter mig anmärka att, då, såvidt jag kan fatta, de förändringar i nu gällande Banco-Reglemente, som af Utskottet blifvit föreslagna, gå ut på att åt Banco-Fullmäktige inrymma större makt, i fråga om pröfningen af låntagares vederhäftighet och hypothekers värde, än som hittills varit dem medgifven, det varit mera consequent att uti förevarande punkt väl bestämma *de papper*, som skulle få belånas, men deremot öfverlemna åt Fullmäktige att afgöra *till hvad belopp* beläningen må ske, äfvensom huruvida lån å dylika papper må beviljas med eller utan borgen. Då man till stöd för Utskottets förslag om ett maximum för lånebeloppet åberopat, att sådant finnes stadgadt i nu gällande Reglemente, vill jag erinra derom, att man med denna bestämmelse synes endast hafva åsyftat att åt vissa publika papper gifva ett större värde, och jag tycker mig af den nu förda discussionen kunna sluta att syftemålet ännu är detsamma.

Jag hyser dock icke något hopp att så stor frihet, som jag här antydt, skall blifva Fullmäktige tillerkänd, ehuru den vore i öfverensstämmelse med de af Utskottet i öfrigt föreslagna förändringarne, utan har endast velat hafva dessa ord antecknade i dagens Protocoll.

Discussionen förklarades slutad, hvarefter 1 och 2 momenten godkändes, allenast med den förändring, att uti den period af 1 momentet, hvilken upptager obligationer med ett beläningsvärde af högst 90 procent af capitalbeloppet, skola orden: *Stockholms stads Drätsel-Commission* utbytas till dessa ord: *Stockholms stad.*

På Herr Talmannens framställning, huruvida Ståndet godkänner 3 momentet, svarades *Ja* och *Nej*, samt begärdes votering.

En så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som bifaller 3 mom. af 33 punkten uti Banco-Utskottets Betänkande, № 25, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, har Ståndet gillat samma moment, med uteslutande af ordet *högst* framför här upptagna procentbelopp af actie-capital, till grund för beläningsvärde.»

Omröstning skedde härefter med slutna sedlar. En se-

del aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar ledamöter stodo, en vid hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 33 *Ja* emot 9 *Nej*, i följd hvaraf Ståndet bifallit Utskottets förslag i 3 momentet af 33 punkten.

34 punkten.

Bifölls.

35 punkten,

Herr *Ekman:* Då man vill försöka lemna en i detail gående specification, händer nästan alltid att man misslyckas, och så har också här blifvit fallet. Erfarenheten har visat, att, då Fullmäktige lemnat förteckning å belånbara vågförda effecter åt mäklare för att erhålla uppgift å försäljningsvärdet, desse svarat, i afseende på åtskilliga af de uppräknade varorne, att de ej förekomma. Deremot finnas andra, i förevarande punkt ej upptagna effecter, hvilka likaväl, som de specificerade, böra få belånas. Jag fästade inom Utskottet uppmärksamheten på detta förhållande och lyckades också att få »jernvägsmateriel» intagen, men derförutan finnas många andra fabrications-producter, som bort upptagas, t. ex. jerntråd, som numera tillverkas i stor scala, äfvensom liar, hvaraf fabricationen är lika stor, om ej större, än af plogämnen och skyfflar. Det synes mig derföre, synnerligen då man åsyftar att åt Fullmäktige inrymma större frihet, än hittills varit dem medgifven, vara lämpligt att borttaga hela den af Utskottet lemnade specificationen och i stället, såsom jag i min reservation föreslagit, generelt stadga att till belåning antages: »smidt och valsadt jern, jernmanufactur, stål, messing och koppar af alla slag, samt alun och bly». Till detta mitt förslag anhåller jag om bifall.

Herr *Holmqvist:* Då jag jemnför den af Utskottet lemnade specification med Herr *Ekmans* förslag, kan jag ej annat, än gifva det sednare företrädet, så mycket heldre, som i Utskottets förteckning på belånbara effecter åtskilliga saknas, som der bort upptagas, något, som är en naturlig följd af detta sätt att gå till väga. Jag anhåller derföre att nu ifrågavarande stadgande må erhålla den af Herr *Ekman* föreslagna lydelse.

Herr *Gahn, H.:* Jag tillåter mig upplysa att förevarande fråga blef något hastigt behandlad inom Utskottet och att det verkligen var ett förbiseende att ej nu gällande stadgande undergick annan förändring, än att jernvägsmateriel i specificationen upptogs. Då emellertid Herr *Ekman* seder-

mera närmare öfvervägt saken och framlagt förslag till en mera generel och omfattande bestämmelse, anser jag detta förslag kunna med trygghet antagas. Jag vill endast fästa uppmärksamheten derpå att 1 momentet bör bibehållas, sådant det af Utskottet blifvit föreslaget, ända till och med ordet *nemligen*, så att tydligen uttryckes att endast effecter af *Svensk* tillverkning kunna till belåning ifrågakomma, äfvensom att Herr *Ekmans* förslag, om det vinner bifall, bör erhålla samma slutmening, som Utskottets specification, från och med ordet »börande».

Discussionen var slutad, hvarefter 1 momentet antogs, så lydande: »Vid Discontverken i Stockholm och Götheborg utgifvas lån mot lånsökandes förbindelse och pant, enligt medföljande, på Discontverket öfverlåten vågattest, af nedannämnda, på vågar inom Riket upplagda effecter af Svensk tillverkning, nemligen: smidt och valsadt jern, jernmanufactur, stål, messing och koppar af alla slag, samt alun och bly; börande uti vågattester från Stockholms och Götheborgs vågar panter upptagas till namn, sort och vigt, samt uti attester från öfriga vågar äfven till stämplar, dimensioner, stång eller stycketal, med uppgift tillika, huruvida panten finnes antingen i sjelfva våghuset eller å annat förvaringsställe».

Herr *Hierta:* Jag anser det af Ståndet, rörande 35 punkten, nu fattade beslut vara fullt ändamålsenligt och riktigt, men då det är ovisst om Herr *Ekmans* reservation vinner bifall inom öfriga Riks-Stånden, hemställer jag att dessa må inbjudas att i Borgare-Ståndets ifrågavarande beslut sig förena.

Något vidare anfördes icke, och Ståndet beslöt, att de öfriga respectiva Riks-Stånden skulle vördsamt och vänligen inbjudas att i Borgare-Ståndets beslut, angående detta 1:sta moments redaction, sig förena.

2:dra och 3:dje momenten af 35 punkten gillades.

36 punkten.

Herr *Wærn:* Föreskriften i 1 mom. af denna punkt, att vågattest öfver tackjern, hvarå lån sökes, skall innehålla uppgift på den *bergslags* namn, hvarest tackjernet är tillverkadt, synes mig ej rätt lämplig, lika litet som bestämmelsen i 2 mom., att lånebeloppet ej får öfverstiga $^2/_3$ af det pris, som årligen för hvarje bergslags särskilda tillverkningar, såsom lösen för Kronans tionde-tackjern, af vederbörande embetsverk fastställes. Såsom vi veta, tillverkas nem-

ligen tackjern i hyttor, belägna utom all bergslag, och meningen kan väl ej vara att sådant tackjern icke får belånas, något, som dock skulle blifva en följd af sträng tillämpning utaf den nu föreslagna ordalydelsen i 1:sta momentet. Men om nu verkligen meningen är att dylikt tackjern, likaväl som tackjern, tillverkadt inom bergslag, skall få i Banken belånas, så är den i 2:a momentet föreslagna grund för bestämmande af priset derå ingalunda tjenlig, vid det förhållande att hyttor, belägna utom bergslag, redan vid denna Riksdag, efter hvad jag hoppas, komma att befrias från skyldigheten att utgöra tionde-tackjern till Kronan. Jag hemställer derföre om icke redactionen af denna punkt borde så ändras, att dels rättigheten till beläning af tackjern, tillverkadt utom bergslag, tydligen uttalas, dels ock stadgas att priset å sådant tackjern skall bestämmas på sätt i 35 punkten 2:dra momentet finnes föreskrifvet.

Herr *Gahn, H.:* Jag medgifver att Herr *Wærns* anmärkning kan hafva något skäl för sig, och jag vill derföre icke motsätta mig återremiss, ehuru jag, hvad 1:sta mom. af förevarande punkt beträffar, ingalunda tror att Fullmäktige deråt skulle kunna gifva en sådan tydning, att lån vägrades å tackjern, tillverkadt utom bergslag. Vanligen har väl hittills så tillgått, att, då lån sökts å sådant tackjern, Fullmäktige underrättat sig om, från hvilket Län eller trakt detsamma är, och derefter beräknat dess värde; ty, såsom vi veta, är malmen af olika godhet på olika ställen, hvilket också gifvit anledning till det ifrågavarande stadgandet att uppgift skall lemnas på den bergslags namn, hvarest tackjernet är tillverkadt. I afseende på 2:dra momentet måste ihågkommas att, om ock skyldigheten att från hyttor *utom* bergslag betala tionde-tackjern till Kronan varder upphäfd, så qvarstår likväl denna skyldighet för hyttor, som äro belägna *inom* bergslag. I det pris, hvarefter sådant tionde-tackjern löses, hafva Fullmäktige en norm för beräkningen af värdet å tackjern, tillverkadt utom bergslag, hvilket i allmänhet är jemngodt med närgränsande bergslags tillverkningar. Emellertid torde redactionen uti anmärkta delar kunna göras mera tydlig och adæquat, och, om återremiss beslutas, skola Utskottets ledamöter låta sig angeläget vara att så förändra densamma, att den ej gifver anledning till någon tvätydighet.

Något vidare anfördes icke, och 36 punkten återremitterades.

37:de punkten och följande punkter, till och med den 40:de.

Biföllos.

41:sta punkten.

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Kock:* För min del, måste jag deremot yrka bifall till Utskottets förslag i fråga om räntan å medel, insatta på upp- och afskrifningsräkning. Jag kan ej se något skäl, hvarföre det ej skulle åt Fullmäktige öfverlemnas att, efter sig företeende omständigheter, bestämma räntan inom de af Utskottet föreslagna gränser af 1 och 3 procent. Om penningeställningen är sådan, att 3 procent icke skäligen bör betalas, måste naturligtvis Fullmäktige finna det vara i Bankens interesse att nedsätta räntan; men, om Ständerna nu genom bestämmande af ett lägre maximum binda händerna på Fullmäktige, hvad blifver väl följden? Jo, att de, som önska insätta sina penningar på upp- och afskrifningsräkning, drifvas till de enskilda Bankerna, så fort penningeställningen tillåter dessa att betala högre ränta, än den högsta, som i Riks-Banken erhålles, och jag hemställer, om det kan vara klokt att ställa så till, att ej Rikets Ständers Bank skall kunna concurrera med dessa enskilda penningeverk. I åratal har jag läst i tidningarne att Riks-Banken betalt 4 procent å medel, insatta på depositräkning, under det enskilda Banker derför erlagt 5 procent, och ännu mer skulle de blifva i tillfälle att öfverbjuda Riks-Banken, i afseende på räntan å capitaler, som placeras på upp- och afskrifningsräkning, om det bestämdes att räntan i Banken skulle beräknas till högst 2 procent.

Herr *Renström*, med flere af Ståndets Herrar Ledamöter, instämde.

Herr *Gahn, H.:* Såsom förut blifvit yttradt, bör i allmänhet åt Fullmäktige inrymmas så stor frihet, som möjligt, och hvad förevarande fall beträffar, skulle det, såsom den nästföregående talaren, Herr *Kock*, påpekat, vara onaturligt att binda händerna på Fullmäktige, då Directionerne för enskilda penningeverk kunna lämpa sig efter vexlingarne på penningemarknaden. För min del, skulle jag tillochmed vilja gå så långt, att helt och hållet öfverlemna åt Fullmäktige att bestämma räntan å medel, insatta på upp- och afskrif-

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

ningsräkning, utan någon af Ständerna stadgad latitude, för att sålunda förebygga hvad man egentligen synes befara, nemligen, att Fullmäktige skola haka sig fast vid maximiprocenten. Jag delar likväl icke denna farhåga, ty Fullmäktige skola säkert icke förbise att det heter »*högst* 3 procent», och att de följaktligen böra lämpa räntan efter sig företeende omständigheter, men säkraste sättet att undvika en dylik olägenhet vore att icke utstaka några gränser för Fullmäktige i detta afseende.

Herr *Palander:* Jag inskränker mig till att instämma med de två näst föregående talarne, och vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att alla de af Utskottet föreslagna ändringar i Banco-Reglementet gå ut på att åt Fullmäktige inrymma större frihet, än som hittills varit dem medgifven, och att nu ifrågavarande stadgande är en consequent tillämpning af den grundsats, hvarpå det föreslagna nya Reglementet är fotadt. På de af Herrar *Kock* och *Gahn* anförda skäl, anhåller jag om bifall till Utskottets framställning i denna del.

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Wallenberg:* Jag har i min reservation uttalat min mening i förevarande fråga, och den är att genom en hög ränta å penningar, insatta på upp- och afskrifningsräkning, hålles också utlåningsräntan hög. Detta är otvifvelaktigt och borde vara obestridligt. För min del, skulle jag gerna ingå på Herr *Gahns* förslag att åt Fullmäktige helt och hållet öfverlemna att bestämma räntan, men, om såsom maximum bestämmes 3 procent, så blifver följden att aldrig mindre betalas, än 3 procent; detta blifver en fix ränta, likasom 6 procent är det vanliga, hvartill utlåning sker, derföre att detta är maximiprocenten för utlåning.

Beträffande Herr *Kocks* yttrande om concurrence emellan Riks-Banken och enskilda Banker, så lärer ingen enskild Bank vara nog förmäten att inlåta sig på någon dylik täflan. Sådant vore ej blott förmätet, det vore oklokt; det vore mera, än ett fel, det vore en dumhet.

Herr *Kock* har också yttrat att han af tidningar inhemtat, hurusom Riks-Banken betalt endast 4 procent för medel, insatta på depositionsräkning, under det enskilda Banker erlagt 5 procent; men det måtte vara mycket gamla tidnin-

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

gar, som fallit i händerna på Herr *Kock*, ty för hela sista året åtminstone hafva de utvisat att Riks-Banken gifvit 5 procent för deponerade medel.

Herr *Björck:* Min uppfattning af Bankens rörelse genom emottagande mot ränta af penningar på upp- och afskrifningsräkning är, att denna rörelse är en utväxt på bankväsendet, hvilken icke kan från theoretisk synpunkt försvaras. Emellertid torde den hafva varit ändamålsenlig och nödvändig, så länge Riks-Banken föga anlitades, men farlig måste denna rörelse alltid vara att bedrifva, om icke tillräckliga tillgångar finnas i bakhåll. De enskilda Bankerne kunna i detta afseende begagna sig af blanco-crediten, hvilket deremot icke rätt väl låter sig göra för Riks-Banken; men då denna dock har reservfonden att lita till i nödens stund, anser jag det ej vara af så synnerlig stor fara för Riks-Banken att emottaga medel på upp- och afskrifningsräkning, och jag vill derföre icke yrka någon förändring i de af Utskottet härutinnan föreslagna föreskrifter.

Jag har egentligen begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på svårigheten för Banco-Fullmäktige att begagna sig af den dem medgifna rättighet att bestämma å huru stort på en gång innestående belopp ränta bör hvarje särskild räkningsinnehafvare godtgöras. Det är naturligt att denna rättighet endast kan utöfvas genom Banco-Discont-Directionerna, som känna räkningshafvarnes economiska ställning, och då meningen synes vara att denna skall i hvarje särskildt fall pröfvas, hemställer jag att i Utskottets förslag må tilläggas efter orden »utan äfven» orden: »åt Directionerna uppdraga att.»

Herr *Kock:* Herr *Björcks* anmärkning är visserligen i så måtto riktig, att de särskilda Banco-Discont-Directionerna böra hafva rättighet att afgöra å hvad belopp ränta må hvarje räkningshafvare godtgöras, emedan det icke är möjligt för de i Stockholm vistande Banco-Fullmäktige att derom bestämma, men det synes mig ligga i sakens natur att Fullmäktige ega tilldela underlydande Banco-Discont-Directioner denna rättighet, utan att sådant behöfves i Banco-Reglementet särskildt uttalas.

Herr *Lallerstedt* har påpekat vådan för Riks-Banken af alltför stora uttagningar på en gång af medel, insatta på upp- och afskrifningsräkning, men olägenheten deraf har Utskottet sökt förekomma genom det föreslagna stadgandet att icke samma person skulle erhålla ränta för alltför stora, på

sådan räkning insatta summor. Jag tror att Utskottets förslag, i detta afseende, kan utan någon fara antagas, och jag anhåller derföre om bifall till detsamma.

Discussionen förklarades slutad, och Utskottets förslag i 41:sta punkten godkändes.

Fyrationdeandra punkten.

Bifölls.

Fyrationdetredje punkten.

Herr *Björck:* Med förslaget i första momentet af förevarande punkt, att lån från den till utlåning med omsättningsrätt anslagna fond företrädesvis skall meddelas mot säkerheter, som grunda sig på inteckning i fast egendom, har Utskottet otvifvelaktigt åsyftat att, i mån som ske kunde, afskaffa borgensförbindelser, och jag kan icke annat, än gilla detta sträfvande, men frågan är, huruvida det är lämpligt att denna fond hufvudsakligen upptages af lån mot inteckningar. Länge har man klagat öfver olägenheterna af lån med omsättningsrätt, och man har också sökt förekomma dessa olägenheter genom indragning af den för sådant ändamål anslagna fond, men om man nu binder densamma genom lån mot inteckningssäkerhet, så handlar man i rak strid, icke allenast mot detta syfte, utan ock emot den af Ståndet uttalade åsigt, att lånerörelsen mot inteckning i fast egendom borde af en Allmän Hypotheks-Bank öfvertagas. Jag inser visserligen att det är skillnad emellan lån med amorteringsrätt på 26 år och sådane, som skola inom $2^1/_2$ år återbetalas, men det skall dock alltid komma att medföra betydliga svårigheter att indraga den för lån med omsättningsrätt anslagna fond, om densamma bindes genom inteckningssäkerheter; ty följden blifver naturligtvis den, att ingen, som erhållit ett sådant lån, omsätter detsamma, utan inbetalar det helt och hållet hvar 6:te månad, för att återbekomma ett nytt mot samma säkerhet. Dessutom bör bemärkas, att det för närvarande är ganska svårt att erhålla lån mot inteckningar. Troligen är en ganska stor mängd sådane samlade i Stockholm, och om Utskottets förslag vinner Ständernas bifall, skola Disconterne otvifvelaktigt blifva öfverhopade af ansökningar om lån mot dylik säkerhet, samt fonden inom kort vara upptagen af lån mot inteckning. På detta sätt skall denna fond blifva vida mera bunden, än förut.

För öfrigt skall det blifva högst besvärligt för Discont-Directionerne att pröfva alla inkommande inteckningshandlingar. Det är visserligen sannt, att de, som erhållit detta

hedrande uppdrag, böra deråt egna all sin tid, men säkert är också att den kommer att åtgå, och, äfven om Banco-Fullmäktige och Discont-Directionerne hafva all möda ospard, torde Banken ändå icke kunna undgå nya kostnader för det ökade besvär, som skulle blifva en följd af den företrädesrätt, Utskottet föreslagit i afseende på lån emot inteckningssäkerhet, då hvarje expedition komme att erfordra en vidlyftigare handläggning.

Många andra anledningar finnas att antaga, att ifrågavarande stadgande ej skulle vara nyttigt. Sedan fonden en gång väl vore bunden genom lån mot inteckningssäkerhet, hvilket säkerligen ej komme att dröja länge, skulle landsorterna icke deraf hafva den ringaste fördel, och dessutom skulle dessa inteckningssäkerheter blifva af vida sämre beskaffenhet, än de, mot hvilka lån ur fastighetslånefonden beviljas.

En omständighet, som icke får förbises, är, att utan tvifvel ofta skulle inträffa att Banken blefve tvungen inropa en fastighet eller ock göra förlust. Jag anhåller derföre att Ståndet måtte uttala sin mening om hvad Fullmäktige i sådant fall hafva att tillgöra. Stora svårigheter hafva redan visat sig i afseende på Statslånefonden. Nyligen blef en i hufvudstaden belägen och för lån i nämnde fond intecknad fastighet på concursauction försåld, och Directionen beslöt, att densamma skulle för Bankens räkning inropas, om ingen öfverbjöd en af Fullmäktige bestämd summa. Lyckligtvis inträffade icke detta; men motsatsen hade lika lätt kunnat blifva händelsen, och det är derföre för Fullmäktige af största vigt att inhemta deras mening i detta afseende, hvilka önska bifall till Utskottets ifrågavarande förslag. För min del, anhåller jag, på anförda skäl, om afslag derå.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter instämde.

Herr *Boman:* Det händer allt att man i ett Betänkande får se ganska stora motsägelser, och så är också fallet med det här ifrågavarande. På ett ställe har Utskottet yttrat farhåga för att meddela lån från Banken mot pant af fastigheter, och uti här ifrågavarande punkt åter tillstyrker Utskottet att lån må företrädesvis beviljas mot säkerheter, som grunda sig på inteckning i fast egendom. Jag vill dock med Herr *Björck* erkänna, att det är skillnad emellan 28 års amorteringsrätt och sådane, som skola inom $2^1/_2$ år återbetalas, men jag tror likväl att en fastighetsegare, som icke har någon annan utväg för erhållande af lån, än att vända

sig till Disconten, är i afseende på säkerheten vida mindre tillförlitlig, än den, som, utan att ega någon fastighet, kan præstera goda papper. Det synes mig derföre vara mindre lämpligt att så binda händerna på Banco-Fullmäktige, att de skulle vara tvungne att föredraga en mindre tillförlitlig inteckning framför andra fullt tillförlitliga säkerhetshandlingar, och jag anhåller, på sådan grund, att ordet »företrädesvis» i första momentet må utgå.

Herr *Hierta:* Det lärer icke kunna betviflas att realsäkerheter, använda såsom pant för lån, i allmänhet hafva stort företräde framför andra slags säkerheter, och jag var derföre i början böjd att se Utskottets ifrågavarande förslag endast från den ljusare sidan, men jag har, vid nogare öfvervägande af saken, kommit på andra tankar. Efter Herr *Björcks* grundliga utredning af frågan, vill jag blott för ett ögonblick fästa uppmärksamheten på svårigheten att pröfva inkommande lånehandlingar. Kastar man ögat på Banco-Fullmäktiges redogörelse för antalet af de nya lån från Allmänna Discont-Fonden, som vid Banco-Discontverket sökas, så finner man att de utgöra i medeltal **134** och omsättningarne **277**, eller tillsamman **411** i veckan, hvilket utgör omkring **20,000** om året. Tager man vidare i betraktande att minimum för dylika lån, enligt Utskottets förslag, är **200** R:dr R:mt, och man sålunda måste antaga att till pant derför ofta skulle komma att erbjudas inteckningar i den minsta möjliga bråkdel af hemman, så hemställer jag, huruvida det väl skall vara möjligt att vara ledamot i en Discont-Direction, med skyldighet att deltaga i pröfningen af alla dessa lånedocumenter. Visserligen yttrar Utskottet »att, derest Rikets Ständer skulle finna förslaget vara lämpligt och nyttigt, samt alltså förordna om detsammas antagande, Utskottet icke skall underlåta tillse, om och hvilka särskilda förvaltningsåtgärder må behöfva vidtagas, för att bringa saken till utförande och verkställighet», men jag tror att detta är ett af de fall, der möjligheten af sakens genomförande, liksom i afseende å representationsförändringen, beror på sättet hur man går till väga, och jag anser det derföre vara högst angeläget att man har klart för sig, hvilka förvaltningsåtgärder, Utskottet ämnar vidtaga, innan man ingår på dess förslag i förevarande punkt. Särskildt vill jag fästa uppmärksamheten på den svårighet och det arbete, det skulle medföra endast att ombesörja förnyelse af inteckningarne för de lån, som utgifvas, hvilka belöpa sig till **68** à **70** om da-

gen. De olägenheter, det föreslagna stadgandet skulle medföra, synas mig, med ett ord, vara så stora, att jag ej kan annat, än yrka afslag derå.

Herr *Gahn, H.:* Skälet för Utskottets ifrågavarande förslag är önskan att bringa låntagare från vanan att pantsätta nästans egendom. Man har trott att detta mål skulle kunna vinnas utan de olägenheter, som här blifvit framhållna och hvilka synas mig öfverdrifna. Herr *Björck* har påpekat den förlägenhet, hvari Fullmäktige eller Discont-Directionerne skulle råka, i händelse ett mot inteckningssäkerhet undfånget lån ej i rättan tid inbetaltes, utan den intecknade fastigheten måste på utmätningsauction försäljas. Jag medgifver visserligen att sådant kan hända, men olägenheten deraf för Banken måtte dock icke vara större, än att ingå i en låntagares eller hans borgesmäns concurs, och om också en egendom försåldes till lägre belopp, än hvarför den blifvit i Discontverket pantsatt, skulle säkerligen Banken i allmänhet ej förlora mera, än den nu förlorar på lån emot borgen. Det är visserligen sannt att pröfningen af inteckningshandlingar medför större besvär, än granskningen af andra lånedocumenter, men om, af sådan anledning, Banken skulle få vidkännas någon kostnad, synes mig det mål, hvartill man syftar, vara väl värdt någon uppoffring. Dessutom skulle besväret betydligt förminskas genom ett stadgande att lån icke beviljades mot inteckningar, som behöfde förnyas inom de $2^1/_2$ år, efter hvars förlopp lånet måste vara återbetaldt, något, som ganska lätt låter sig göra. I afseende på den inconsequence, man förebrått Utskottet, att, å ena sidan, hafva föreslagit indragning å den för fastighetsbelåning anslagna fond och, å den andra, tillstyrkt att lån företrädesvis må beviljas mot säkerheter, som grunda sig på inteckning i fast egendom, behöfver jag endast fästa uppmärksamheten på den himmelsvida skillnad, som eger rum emellan lån med amorteringsrätt på 28 år och sådane, som skola inom $2^1/_2$ år återbetalas. Något, som Utskottet jemväl åsyftade med förevarande förslag, var för öfrigt just att lätta den svårighet, som genom inskränkning af fastighets-belåningen skulle uppkomma för dem, hvilka behöfva lån mot säkerhet af inteckning. — Jag yrkar, på nu anförda skäl, bifall till Utskottets förslag i första momentet af förevarande punkt.

Herr *Lallerstedt* *).

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Herr *Palander:* Herr *Gahn* har ganska utförligt angifvit motiverna för Utskottets förslag, att lån må företrädesvis beviljas mot säkerheter, som grunda sig på inteckning i fast egendom, men Herr *Gahn* glömde att omnämna en omständighet, på hvilken jag vill fästa uppmärksamheten, nemligen, att den af Herr *Björck* påpekade faran för Banken att göra förluster på lån mot sådan säkerhet icke är så synnerligen stor, då ingen får såsom låntagare häfta för högre belopp, än 6.000 R:dr R:mt. Något, som derjemte minskar denna fara, är att, såväl i staden, som på landet, säkert ganska få skola på intecknade lånehandlingar söka lån i nu ifrågavarande fond.

Men ett skäl att icke antaga Utskottets förslag, i afseende på företrädesrätten till lån mot inteckningssäkerhet, är emedlertid, att Utskottet härvid utgått från föreställningen, att lån ur Allmänna Discont-Fonden icke skulle meddelas mot lägre ränta, än 6 procent. Nu har emedlertid Borgare-Ståndet nedsatt räntan till 5 procent, hvaraf följden naturligtvis skall blifva ett större tillopp af inteckningar. Meningen kan dock icke vara att lån mot inteckningar skola erhållas mot 5 procent från denna fond, hvilken, såsom vi veta, är afsedd att understödja industrie och näringar, och utan tvifvel skulle många menniskor störtas, om den droges ifrån denna sin bestämmelse, och hufvudsakligen komme att upptagas af lån mot inteckning i fastighet. Jag tror derföre att ordet »företrädesvis» bör borttagas. Det kan ju hända att en person ej vill underkasta sig det besvär och den kostnad, som en inteckning medförer, men deremot är i tillfälle att för ett i Discontverket sökt lån erbjuda säkerhet af de mest solide borgesmän, och jag vet icke, hvarföre en inteckning, som kanske kan vara af ganska osäker beskaffenhet, då skall ega företräde, synnerligen, som en med sådan inteckningssäkerhet försedd låntagare kan vara behäftad med förmynderskap. Jag yrkar, på dessa akäl, att ordet »företrädesvis» må utgå.

Herr *Blanche:* Jag ämnar icke upprepa de anmärkningar, som redan blifvit gjorda mot det icke-bankmessiga uti att meddela lån företrädesvis mot säkerheter, som grunda sig på inteckning i fast egendom, utan vill endast fästa uppmärksamheten på en sida af saken, som under discussionen icke blifvit af någon framhållen. Hittills har det varit möjligt för en handtverkare, som icke egt annat, än sin arbetsförmåga och sitt ärliga namn, att erhålla discontlån, för att

kunna börja sin rörelse, och denna hjelpkälla hafva ej blott handtverkare och industrieidkare haft att tillgå, utan också personer, som gått andra vägar i lifvet. Jag minnes ganska väl från min ungdom, hurusom rätt många af mina academiekamrater hade lån i Disconten att tacka för sin exsistence, och betraktade dem, snart sagdt, såsom lifräddningsbojer, medelst hvilka de kunde hålla sig uppe i den första strömsättningen af lifvet. Det är dessa man nu vill rycka undan dem. Men förtjena då icke de vetenskapliga studierna, lärdomens idrotter likaväl uppmuntran och stöd, som spikhamrar och bomullsspinnerier? Jag har visserligen hört att Banken ej får vara någon barmhertighetsinrättning, och man tyckes verkligen göra allt för att få den *så mycket* bankmessig och *så litet* mensklig, som möjligt. Då man någon gång ser spår till barmhertighet, och sådane finnas visserligen, så är det emot de bemedlade man öfvar densamma. Eller hur skall man annars kunna förklara att Riks-Banken lemnar lån mot endast 2 à 3 procent till Filial-Bankerne? Detta är ju en reel skänk på icke, mindre, än 2 à 3 procent, men denna skänk skall jag fortfarande anse för en stor orättvisa, ända till dess man visar mig att delegarne i dessa Filial-Banker verkligen befinna sig i sådan ställning, att de böra bli föremål för allmänna välgörenheten. Mången gång har jag hört att Statsmakterna ej böra lägga sig i enskildas angelägenheter, eller ikläda sig något förmynderskap för individerna, men jag har likväl sett detta Stånd bemöda sig att genom creditlagar sätta en bom för slösaktigheten och obetänksamheten, och då måste det väl också vara Ståndets rätt och pligt att söka undanrödja hindren för den enskildes flit och bemödande att arbeta sig fram i verlden. Jag yrkar afslag å Utskottets förslag, att lån må företrädesvis meddelas mot säkerheter, som grunda sig på inteckning i fast egendom.

Vice Talmannen Herr *Sehwan:* Jag anhåller vördsamt att få fästa uppmärksamheten vid en uppgift i Banco-Fullmäktiges, uti förevarande Betänkande intagna, utlåtande, rörande förevarande fråga. Det heter der, att antalet af nya lån från den till belåning med omsättningsrätt anslagna fond, hvilka sökts vid Banco-Discontverket, utgöra i medeltal omkring 134 och antalet af omsättningar 277, eller tillsammans 411 st. i veckan. Antager jag nu att hälften af de nya lånen sökes på grund af inteckningar, så är ganska klart att Discont-Directionerna, med den nu varande persona-

len, omöjligen skola medhinna granskningen af lånedocumenterna, då vi känna, hvilken svårighet och möda det medför att grundligen och omsorgsfullt pröfva inteckningshandlingar, synnerligen så länge de tysta förmånsrätterna ännu gälla. Dertill kommer nu ordet »företrädesvis». Jag har svårt att explicera hvad dermed egentligen menas, men jag föreställer mig saken så, att, om t. ex. första veckan, Utskottets förslag skulle tillämpas, inkommo 60 ansökningar om lån, af hvilka, efter hvad vi känna, högst 20 kunde beviljas, samt 40 af dessa ansökningar grundade sig på inteckning, så skulle icke blott de 20 lån, som blefvo beviljade, meddelas åt inteckningshafvare, utan de återstående 20 ansökningarne om lån mot enahanda säkerhet skulle påföljande vecka, jemte då inkommande, t. ex. 40, nya dylika, hafva företräde framför alla andra låneansökningar. Man hade då redan 60 mot inteckning sökta lån att bevilja, innan lån mot annan slags säkerhet kunde meddelas, och, då detta antal jemt skulle stiga, blefve följden att hela denna lånerörelse inom några år öfvergått, så att säga, från den rörliga reversen till den intecknade realsäkerheten. Det ifrågavarande förslaget, så uppfattadt, synes mig icke stå rätt väl tillsammans med Ståndets på förmiddagen fattade beslut om indragning af 200,000 R:dr årligen å den till utlåning med omsättningsrätt anslagna fonden. Emellertid skulle jag önska att någon af Banco-Utskottets ledamöter upplyste hvad Utskottet menat med den för inteckningssäkerhet föreslagna företrädesrätten. Om jag rätt fattat meningen dermed, så kan man med skäl befara att högst få lån komme att beviljas mot namnsäkerhet, och jag fruktar verkligen att Advocat-Fiscals-Embetet kommer att tarfva en omstöpning, om Banken skall belamras med det slags lånerörelse, som af det nu föreslagna stadgandet blefve en följd. Jag yrkar, på dessa skäl, att ordet »företrädesvis» måtte ur 1 momentet utgå, om också uttrycket »för öfrigt» må kunna qvarstå.

Herr *Boman:* Förmodligen måtte något af de föregående talarnes yttranden hafva blifvit så missförstådt, som om någon yrkat att utlåning alldeles icke finge ske mot inteckningssäkerhet. Detta är likväl ingalunda händelsen, utan man har endast funnit det obilligt att lån skulle *företrädesvis* meddelas mot sådan säkerhet, då denna fond hufvudsakligen är afsedd för mindre bemedlade närings- och industri-idkare. För de mera förmögne är rikeligen sörjdt genom Manufactur-Disconten, Handels- och Närings-Discon-

ten, fonden för metallers belåning, fonden för fastighets belåning o. s. v., och det förefaller då orättvist att de mindre bemedlade classerna, i fråga om rätt till lån äfven ur den fond, som är hufvudsakligen för dem afsedd, skola stå i sista rummet. Ingen har sålunda påstått, att ej lån må meddelas mot inteckning, utan endast att så beskaffad säkerhet icke bör hafva företräde, och jag vidhåller, för min del, yrkandet att ordet »företrädesvis» må utgå.

Herr *Billström:* Då jag nu yttrar mig emot antagande af 1:sta momentet, sådant det blifvit af Utskottet föreslaget, ber jag att få förklara, det jag icke hemtat någon anledning till min önskan om förslagets förkastande från min egen beqvämlighet eller det ökade besvär, granskningen af inteckningshandlingar skulle för mig, såsom ledamot i Discont-Direction, kunna medföra, ty jag känner alltför väl, att hvar och en, som erhåller ett offentligt uppdrag, är skyldig att underkasta sig de föreskrifter, som i vederbörlig ordning varda honom meddelade. Det är af helt andra skäl, och hufvudsakligen på grund af de anmärkningar, Herr *Björck* framställt, som jag anser förslaget böra ogillas. Herr *Björck* har, bland annat, visat svårigheten att indraga utgifna lån, i fall det blefve af nöden att utmätningsvis försälja derför intecknad egendom. En ledamot i Utskottet har visserligen häremot erinrat, att sådane händelser och deraf beroende åtgärder ej skulle förorsaka Discont-Directionerna större besvär, eller föranleda längre tidsutdrägt, än som för närvarande eger rum vid bevakningar i concurser för återfående af lån, som blifvit lemnade mot namnsäkerhet; men den skillnad gifves dock att för sistnämnda slags lån har man vanligen flera personer att hålla sig till, och sällan lärer väl inträffa, att både låntagare och löftesmän på en gång blifva insolventa. Dessutom kan, i sådant fall, användas bysättningstvång, som verkar vida hastigare, än utmätningar och auctioner, en utväg, som deremot icke får tillgripas då inteckningssäkerhet blifvit ställd. Vidare har förmenats att granskningen af inteckningshandlingar icke borde blifva synnerligt betungande, emedan den ifrågakommer endast vid lånens utlemnande. Jag tror dock att en noggrann granskning är nödvändig äfven vid omsättningar; och det inträffar dessutom ofta att andra personer då äro ledamöter i Directionerna, än vid första pröfningen af den erbjudna säkerheten eller vid lånens beviljande, och ingen lärer väl vilja blindt antaga att lånehandlingarne äro sådane, som sig bör,

derföre att de *en gång* och af andra personer blifvit godkända.

Utskottet har såsom skäl för sitt ifrågavarande förslag åberopat den fördel, det nya utlåningssättet skulle komma att tillskynda mindre fastighetsegare. Jag tror likväl att högst få sådane, och framför allt ingen, som har god inteckningssäkerhet att erbjuda, skulle vilja begagna sig af denna låne-utväg, i synnerhet om räntan bestämmes så hög, som till 6 procent. Min erfarenhet från förvaltningen af Statslånefonden är, att de inteckningar, som erbjudits för erhållande af lån ur nämnda fond, högst sällan varit goda, merändels kunde de icke antagas, och de, som godkändes, voro, tyvärr, oftast ej af bästa beskaffenhet, hvarföre särskild namnsäkerhet tillika måste præsteras. Här har också blifvit sagdt, att, om erbjudna inteckningshandlingar befinnas ofullständiga, eller eljest icke äro i nöjaktigt skick, så kunna de, utan närmare pröfning, förkastas; men man må väl medgifva, att utan granskning lärer ingen kunna komma underfund med handlingarnes verkliga beskaffenhet, eller vara i tillfälle att dem godkänna eller förkasta. Ett ganska giltigt skäl för förslagets förkastande har ock af Banco-Fullmäktige blifvit anfördt, det nemligen att, med Discont-Directionernas närvarande sammansättning, icke är verkställbart att med tillräcklig noggrannhet pröfva ansökningar om lån mot inteckningssäkerhet. Det är oundgängligen nödigt att någon person med lagkunskap deltager i denna pröfning efter lånehandlingarnes granskning, men att någon sådan person skall finnas i Discont-Directionerna, derom finnes ingen föreskrift. Att öfverlemna granskningen åt en underlydande tjensteman, torde icke vara lämpligt, då en sådan icke har någon ansvarsskyldighet, och, för min del, skulle jag, såsom ledamot i en Discont-Direction, ej vilja bifalla lån mot säkerhet, som endast på detta sätt blifvit pröfvad.

Jag anser derföre Utskottets förslag icke böra antagas, för såvidt deri tillstyrkes att lån må meddelas *företrädesvis* mot säkerheter, som grunda sig på inteckning i fast egendom. I nu gällande Banco-Reglemente finnes icke något förbud mot beviljande af lån mot dylik säkerhet, hvarföre den också någon gång tagits för god, men den bör, efter min tanke, icke hafva något företräde framför annan säkerhet. Jag tillstyrker att orden »företrädesvis» och »för öfrigt» må ur 1:sta momentet i förevarande punkt utgå.

Herr *Ericson:* På förmiddagen visades vådorna af att

fästa stora capitaler genom lån mot inteckning i fast egendom, och, det oaktadt, är här ett förslag å bane, som, om det bifölles, skulle i hög grad underlätta detta fixerande af Bankens till utlåning anslagne medel. För lån ur fastighets-lånefonden gälla nemligen, som vi veta, ganska stränga stipulationer, men så är icke förhållandet här, hvilket naturligtvis skulle hafva till följd ett stort tillopp af ansökningar om lån mot inteckning, hvarigenom skulle förorsakas så stort arbete och besvär för Bank-Directionerna, att det blefve nästan omöjligt att finna någon, som ville åtaga sig en ledamotsbefattning. Då man känner, huru svårt det för närvarande är att få inteckningar belånade, kan man lätt inse att, om Utskottets förslag antages, såsom Herr vice Talmannen också anmärkt, knappast något enda lån komme att beviljas mot borgen, emedan hela fonden snart blefve upptagen af lån mot inteckningssäkerhet. Det är sannt att man ej bör favorisera borgenssystemet, men man får väl icke helt och hållet borttaga detta slags säkerhet, derföre att det blifvit missbrukadt; åtminstone torde det icke vara lämpligt att nu taga ett sådant steg. Helst skulle jag önska att det lemnades helt och hållet åt Discont-Directionerne att pröfva de erbjudna säkerheterna, såsom förhållandet är i Filial-Bankerne, men, om sådant icke skulle beviljas, yrkar jag åtminstone att 1:sta momentet måtte erhålla den af Herr *Billström* föreslagna redaction.

Herr *Gahn, H.:* Till en början måste jag protestera mot det yttrande af en talare på första bänken, att Utskottet genom nu ifrågavarande förslag velat favorisera de bemedlade. Det synes tydligen att Utskottet afsett hufvudsakligen de mindre jordbrukarnes och näringsidkarnes fördel, och det högsta belopp, för hvilket någon får i denna fond häfta såsom låntagare eller löftesman, har blifvit nedsatt till 6,000 R:dr R:mt; just på det personer, som idka större rörelse och äro i behof af låneunderstöd till betydligare belopp, må söka desamma i Handels- och Närings-Discont-fonden och icke här gå de mindre bemedlade i förväg. Det är för deras bästa och för att hämma borgenssystemet, som förslaget egentligen tillkommit. Ordet »företrädesvis» har blifvit tillsatt af den anledning, att lånesökande, det förutan, skulle, till följd af gammal vana, icke bry sig om att anskaffa inteckningssäkerhet. Man har trott att i det sådan säkerhet tillerkända företräde skulle ligga en kraftig sporre

för lånebehöfvande att öfvergifva det inrotade, så högst förderfliga, bruket att pantsätta sina vänners, i stället för sin egen, egendom.

Den af Herr vice Talmannen påpekade svårigheten, att tillämpa det ifrågavarande stadgandet, torde icke vara så synnerligen stor. Jag kan, för min del, icke fatta detsamma annorlundare, än så, att en ansökning af lån mot säkerhet, som grundar sig på inteckning, har företräde framför samtidigt inkommande ansökning om lån mot borgen eller hypothek af enskild persons löpande skuldsedel, men att deremot lån mot sistnämnde slags säkerhet måste beviljas framför ett, som 8 dagar sednare sökes mot säkerhet af inteckning.

Man har också talat om omöjligheten för Discont-Directionerna att sjelfve pröfva alla inkommande inteckningshandlingar och den deraf följande olägenheten att behöfva lita på andras uppgifter, men jag frågar, om Directions-ledamöterne för närvarande känna hvarje låntagares och löftesmans economiska ställning, och om de icke äro tvungne att i detta afseende lita på domarens vederhäftighetsintyg, ehuru man väl vet att dessa intyg äro ganska otillförlitliga, då domaren omöjligen kan känna, för hvilka skuldmassor hvarje person inom häradet häftar.

Mig synas fördelarne af Utskottets förslag vara högst väsendtliga och olägenheterna deremot ganska obetydliga, hvadan jag yrkar bifall till detsamma.

Herr *Björck:* Meningarne torde vara temligen ense derom, att utlåningen med omsättningsrätt bör successivt minskas och slutligen upphöra, men genom det af Utskottet föreslagna utlåningssättet skall det blifva alldeles omöjligt att uppnå detta mål. Förr eller sednare skall hela den här ifrågavarande fonden blifva upptagen af lån mot inteckning, och jag undrar, om Rikets Ständer då skola finna sig tillräckligt mäktige att indraga densamma.

Herr *Lallerstedts* förslag att alla slags realsäkerheter skulle tillerkännas företräde framför borgen leder derhän, att de, som förut sökt lån i Handels- och Närings-Discontfonden, hädanefter skulle anlita den till utlåning med omsättningsrätt anslagna fond. Visserligen har någon gång förefunnits brist i Handels- och Närings-Disconten, men detta har likväl på sednare tider sällan inträffat, och jag kan derför icke se någon anledning hvarföre de, som egentligen äro hänvisade på denna fond, skulle dragas till den här ifråga-

varande, som hufvudsakligen är afsedd för mindre fastighetsegare och industri-idkare.

Men jag har egentligen begärt ordet, för att hemställa, om icke 6:te momentet bör ändras. Utskottet har föreslagit att, i händelse vid omsättning af discontlån någon felaktighet på det inlemnade reversalet förefinnes, ett sådant document får mot ett nytt fullständigt reversal utbytas, under villkor, bland annat, att det nya documentet i fullständigt skick till verket ingifves *sednast inom en månad efter lånets förfallodag*. Då nu respitemånaden ingalunda afser att befordra oordning, utan bestämmelsen derom tillkommit med hänsyn till våra besvärliga communicationer, så ligger det i sakens natur att den, som långväga ifrån inskickat medel för omsättning, men gjort sig skyldig till någon felaktighet i afseende på reversalet, ej skall komma att njuta sin omsättningsrätt till godo, om Utskottets förslag i denna del antages, emedan han ej kan hinna att blifva underrättad om felet, innan den för det nya reversalets ingifvande föreskrifna tid redan är tilländalupen. Enligt gamla reglementet, är denna tid bestämd till 1 månad efter pröfningen. Otvifvelaktigt har Utskottet föreslagit inskränkning i respitetiden till en månad, i den tanke att någon respitetid hädanefter icke skulle komma att begagnas, och jag misskänner ingalunda det lofvärda i detta syfte, men, om respitetiden nu minskas till hälften af hvad den förut varit, såsom Utskottet föreslagit, så torde det vara för häftigt att på samma gång vidtaga en reform, sådan som den ifrågavarande, genom hvilken man skulle beröfva den, som ordentligen inbetalt sitt omsättningsbelopp, rättigheten att begagna sig af omsättning, derföre att han ej kan hinna rätta ett formfel i reversalet. Jag hemställer derföre att 6:te momentet i förevarande punkt må så ändras, att efter orden »må ett sådant document» införas orden »inom en månad derefter» och efter ordet »verkställd» insättes conjunctionen »och», samt att meningen efter ordet »förvarad» utgår.

Såsom en närmare förklaring af mitt yttrande rörande 1:sta momentet af Utskottets förslag i förevarande punkt, vill jag nämna att jag, i stället derför, helst önskar bibehållandet af ordalydelsen i 1:sta momentet 171 § af nu gällande Banco-Reglemente.

Herr *Lallerstedt* *)

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Herr *Gahn, H.:* Jag delar i allo de af Herr *Lallersted* nu uttalade åsigter. — Beträffande Utskottets förslag i 6:te momentet, så har detsamma icke tillkommit afsigtslöst, utan för att vänja låntagare vid något mera ordning, än som hittills blifvit iakttagen. Jag tror att med vår nuvarande postgång, och då lånedistricterna icke äro större, antagandet af detta förslag icke skulle för låntagare medföra någon fara, men deremot skulle det vara ganska farligt för Banken, om låntagare erhöllo en månad utöfver respitetiden, för att rätta ett fel i lånereversalet, ty en låntagare, som redan råkat på obestånd, skulle af en dylik bestämmelse lätt kunna förledas att med flit göra reversalet felaktigt, för att sålunda med en månad förlänga tiden för omsättningen. Den, som eger full säkerhet och vill vara ordentlig, skall icke lida något mehn af ett stadgande, sådant som Utskottet föreslagit, och den oordentlige bör icke understödjas.

Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag i 6:te momentet.

Öfverläggningen ansågs slutad; och sedan Herr Talmannen redogjort för de under discussionen framställda yrkanden, gjordes af Herr Talmannen proposition på bifall till Utskottets förslag i första momentet, hvilken proposition besvarades med *Ja* och *Nej*, hvarjemte begärdes votering.

Herr Talmannen hemställde derefter, huruvida Ståndet till contraproposition i den blifvande voteringen antager Herr *Björks* mening, som yrkat, att 1:sta momentet må erhålla samma lydelse, som 1:sta momentet i 171 § af nu gällande Banco-Reglemente, på hvilken hemställan svarades *Ja* och *Nej*, äfvensom votering äskades.

Sedan Herr *Lallerstedt* återkallat sitt förslag till ändring uti nu ifrågavarande moment, blef, då icke något af öfrige under discussionen gjorda yrkanden, på Herr Talmannens derom gjorda framställning, enhälligt af Ståndet antogs till contraproposition, en så lydande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen.

»Den, som vill, att contrapropositionen ställes å bifall till § 171, mom. 1 af nu gällande Banco-Reglemente, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contrapropositionen å bifall till det af Banco-Utskottet i Betänkandet, *N:* 25, föreslagna 1 mom. af 43 punkten, med uteslutande af orden, *företrädesvis* och *för öfrigt*.»

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 20 *Ja*

och 20 *Nej*, i följd hvaraf den förseglade sedeln öppnades; och då denna befanns lyda å *Ja*, hade Ståndet sålunda beslutat, att till contraproposition antaga Herr *Björcks* ofvannämnda förslag.

För voteringen i hufvudfrågan uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller 1 mom. af 43:dje punkten i Banco-Utskottets Betänkande, № 25, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet, med afslag till nämnde moment, bifallit § 171, mom. 1 af nu gällande Banco-Reglemente.»

Voteringen utföll med 31 *Nej* emot 11 *Ja*, i följd hvaraf Ståndet, med afslag af ifrågavarande moment i Utskottets förslag, antagit § 171, mom. 1 af nu gällande Banco-Reglemente.

Momenten 2, 3, 4 och 5.

Biföllos.

På Herr Talmannens framställning, huruvida Ståndet bifaller 6:te momentet, svarades *Ja* och *Nej*, samt begärdes votering.

En så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som bifaller 6 mom. 43 punkten af Banco-Utskottets Betänkande, № 25, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, antages nämnde moment, med de förändringar, att efter orden på andra raden: *ett sådant document* skola införas dessa ord: *inom en månad derefter*, att efter ordet *verkställd* på första raden ordet *och* införes, och att vid slutet orden: *samt att det nya documentet i fullständigt skick till verket ingifves sednast inom en månad efter lånets förfallodag* uteslutas.»

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 22 *Nej* emot 16 *Ja*, i följd hvaraf Ståndet beslutat, att 6:te momentet skulle erhålla följande lydelse: »Skulle, vid omsättning af Discont-lån, någon felaktighet på det inlemnade reversalet förefinnas, får ett sådant document inom en månad derefter emot ett nytt fullständigt reversal utbytas, likväl under villkor att den föreskrifna inbetalningen blifvit vid första documentets inlemnande verkställd, och att Discontverkets säkerhet i öfrigt är behörigen förvarad.»

Momentet 7.

Bifölls.

Fyrationdefjerde punkten.

Herr *Grape:* Emot bifall till hvad denna punkt hufvudsakligen innehåller har jag blott den anmärkning, att deruti förekommande orden »*på sätt nästföljande punkt stadgar*», icke må utgöra hinder för Ståndet att i samma punkt vidtaga de förändringar, hvartill möjligen Ståndet kan finna sig befogadt.

Herr *Björck:* Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Något vidare anfördes icke, och 44:de punkten bifölls.

Fyrationdefemte punkten.

Bifölls.

Fyrationdesjette punkten.

Herr *Renström:* Jag har att, i afseende på mom. 1, lit. d i förevarande punkt, fästa Ståndets uppmärksamhet på en ganska vigtig omständighet. Det torde vara för Ståndet en känd sak, hurusom Riks-Bankens försträckningar i form af creditiv till Filial-Bankerna gifvit en högst obetydlig ränta. Det visade sig vid sistlidna Riksdag, om jag icke missminner mig, att denna ränta endast hade utgjort $^1/_{16}$, $^1/_8$ och högst $^1/_4$ procent, och Ständerna funno sig då, på grund häraf, föranlåtne att bestämma, att Banken för creditiv ej skulle påföra Filial-Bank ett mindre belopp i ränta, än 1 procent. Jag känner ej hur förhållandet sedan dess visat sig, men förmodar att Banken icke erhållit mera, än den sålunda bestämda minimiräntan. Denna obetydliga ränta härleder sig emedlertid icke derifrån, att Filial-Bankerna icke begagnat sin creditivrätt, utan derifrån, att Filial-Bankernas assignationer i långa tider, och till och med åratal, varit löpande såsom mynt i Riket, samt, såsom sådant, varit liggande i allmänna verk och cassor. Efter hvad jag hört, lärer hittills hafva tillgått på det sätt med Bankens försträckningar i creditivväg till Filial-Bankerna, att, när Filial-Bank adviserat att den utställt assignationer på Banken för någon rund summa af 50 eller 100 tusen Riksdaler, Banken då genast afsatt detta belopp, för att vara i beredskap till assignationernas inlösande, och det torde väl vara klart för en hvar, att, då nu dessa assignationer, såsom redan nämndt är, icke ingått till Banken förr, än efter lång tids förlopp, mt Bankengnatfke påfört ränta å det assignerade beloppet örr, än assi icesonerna förevisats till inlösen, Banken på dessa försträckningar fått vidkännas en ganska stor ränte-

förlust. Det synes mig derföre väl vara skäl att härutinnan göra någon ändring, och detta så mycket mera, som, enligt det nya förslaget, Filial-Bank kan erhålla creditiv till ett belopp, motsvarande halfva teckningssumman. Utskottet har visserligen nu föreslagit, att minimiräntan för dylika creditiv skall höjas till 2 procent, men äfven denna ränta anser jag vara för låg, och man kan taga för alldeles gifvet, att, om det framgent kommer att tillgå på samma sätt, som hittills, Banken icke kommer att tillgodonjuta högre ränta å dessa creditiv, än den, som blifvit föreslagen såsom, minimum. Utskottet har framställt det förslag, att Filial-Banker skola ega att på creditivet utfärda till viss man eller ordres ställda vexlar, betalbara vid uppvisandet. Detta förslag gillar jag fullkomligt, men anser likväl, att, om något dermed skall vinnas, Filial-Bankernas rättighet att utgifva assignationer bör helt och hållet upphöra, emedan jag icke tror, att några vexlar komma att, i annat fall, utfärdas. En vexel, utfärdad af Filial-Bank, skulle ej, såsom fallet är med assignationer, löpa länge i rörelsen, utan snart ingå till Banken, och Banken skulle då endast för en kort tid vara i mistning af ränta å det anvisade beloppet. Jag tager mig, på grund häraf, friheten hemställa, om icke Ståndet skulle finna skäligt, för sin del, besluta, att Filial-Banker hädanefter ej få utfärda assignationer å creditiv från Banken, utan endast till viss man eller ordres ställda och vid uppvisandet betalbara vexlar.

Herr *Grape:* Ehuru tiden redan långt framskridit, måste jag dock anhålla om uppläsning af Herr Doctor *Björkmans* reservation, hvilken innehåller det af Banco-Utskottets Canzlie- och Finans-Afdelning uppgjorda förslag.

Sedan nämnde reservation blifvit uppläst, yttrade Herr *Grape;* Det hade varit att önska att man, före pröfningen och afgörandet af förevarande punkt, haft tillgång till Finans-Comitéens berättelse, angående Filial-Bankernas verksamhet. Jag har mig nemligen bekant att nämnde Comitée från samtlige Filial-Bankerna infordrat och erhållit fullständiga och specifika uppgifter i detta afseende, och det hade varit af stort interesse, att deraf erfara i hvad mån de visat sig behöfliga och nyttiga för de orter, inom hvilka de utöfvat sin verksamhet. Visserligen har jag i dag hört yttras, att åsigterna om Filial-Bankernas ändamålsenlighet undergått förändring, men anledningen dertill har man ej hört uppgifvas. Emedlertid torde det icke kunna förnekas att dessa Banker,

i förhållande till deras grundfond, medfört ganska välgörande verkningar. Genom att upptaga ofruktbara capitaler och göra dem tillgängliga för rörelse och näringar, hafva de kunnat utöfva en mera gagnelig och omfattande verksamhet, än man i allmänhet föreställer sig. Att nu, sedan man genom lämpliga lagbestämmelser uppmuntrat till bildande af sådane Banker, och sedan de redan bildade blifvit nära nog oundgängliga för de orter, som rönt deras helsosamma inflytande, med ett enda penndrag bryta stafven öfver dem, synes mig ej vara välbetänkt. Jag anser nemligen att antagandet af Utskottets förslag, att delegarne i Filial-Bank skola inbetala hälften af teckningssumman i Rikets gällande mynt, skall medföra Filial-Bankernas fullkomliga tillintetgörelse, ty med den ringa capitaltillgång, som, efter hvad vi veta, finnes inom vårt land, skall det blifva förenadt med nästan oöfvervinnerliga svårigheter för enskilda personer att åstadkomma så stora belopp, som här affordras actieegare i Filial-Bank. Under erinran om de redan bildade Filial-Bankernas gynnsamma inflytande på affärsställningen inom de orter, der de drifvit sin verksamhet, får jag derföre anhålla om proposition på afslag å Utskottets och bifall till Canzlie- och Finans-Afdelningens, i Herr Doctor *Björkmans* reservation upptagne, förslag i förevarande punkt.

Herr *Kistner:* I 3:dje momentet af förevarande punkt har Utskottet föreslagit att Fullmäktige skola ega använda en million R:dr R:mt, såsom creditiv till sådane Filial-Banker, som hädanefter kunna varda octrojerade. Med detta stadgande är jag, för min del, mycket belåten; men Utskottet har föreslagit att dessa medel företrädesvis skola komma en Filial-Bank i *Luleå* till godo. I anledning deraf, ber jag få upplysa, att, redan förlidet år, ett bolag till Kongl. Maj:t ingått med ansökan om försträckning, i form af creditiv, från Rikets Ständers Bank för bildande af Filial-Bank i Piteå. Denna ansökning afslogs i Januari månad innevarande år, på den grund att medel saknades för det af sökanderne afsedda ändamål, men samma bolag har nu ingått med förnyad ansökning, vid hvilket förhållande det synes mig icke vara skäligt att ovillkorligen bestämma Luleå, såsom platsen för den Filial-Bank, hvaraf Norrbottens Län så väl är i behof, utan öfverlemna åt Kongl. Maj:t att pröfva beskaffenheten af de erbjudna garantierna och öfriga omständigheter, som kunna tala för den ena eller andra stadens företräde i detta afseende. Jag hemställer derföre att antingen Utskottets för-

slag nu genast måtte af Ståndet så ändras, att det kommer att uttryckas, att en million R:dr R:mt skulle företrädesvis användas till en Filial-Bank i den stad inom Norrbottens Län, som Kongl. Maj:t kunde finna dertill mest lämplig, eller ock att nämnde förslag måtte återremitteras i nu angifna syftning.

Herr *Brun:* Herr *Renström* har till Ståndet hemställt, att Filial-Bankernas rätt att utgifva assignationer måtte indragas. Jag måste tillstå, att ett sådant yrkande förefallit mig högst oväntadt. Jag tycker att man heldre borde erkänna, att Filial-Bankerna på sednare tider ej blifvit särdeles gynnade, utan att tvärtom Privat-Bankerna erhåflit så stora fördelar framför dem, att det ej skäligen bör sättas i fråga att beröfva dem den lilla fördel, de kunna hafva af assignationsrätten. Herr *Renström* har förmenat att denna vinst, till följd af den obetydliga ränta, Filial-Bankerna erlägga för af Riks-Banken försträckta medel, skulle vara alltför stor, men hvem räknar då Privat-Bankernas vinst af rättigheten att utgifva sedlar, icke å 100, 500 eller 1,000 R:dr, utan å de minsta valeurer, hvilket gör att dessa sedlar oupphörligen äro ute i rörelsen, och följaktligen tillskynda Privat-Bankerna en oerhörd vinst, emot den Filial-Bankerna kunna draga af rättigheten att utfärda assignationer å endast stora valeurer. Vid sådant förhållande, synes det vara obilligt att framkomma med ett yrkande, sådant som Herr *Renströms.* Betraktar man åter hvad nytta dessa olika Banker bereda Rikets gemensamma cassa, så finner man, å ena sidan, att Filial-Bankerna väl icke betala synnerligen stor ränta till Riks-Banken, men dock så stor, som nära nog är möjligt med de dryga förvaltningskostnader, hvarmed dylika inrättningar äro förenade, och, å andra sidan, är alldeles uppenbart att Privat-Bankerne genom sina småsedlar minska beloppet af Riks-Bankens utelöpande sedlar och derigenom verka skadligt för densamma. Då så är förhållandet, synes mig vara vida riktigare att föreslå, det Filial-Banker och Privat-Banker ställas i full paritet med hvarandra, i fråga om sedelutgifningsrätt, än att Filial-Bankerna skola beröfvas sin ganska inskränkta rättighet i detta afseende. Lika med Herr *Grape*, förordar jag bifall till Herr Doctor *Björkmans* förslag, såsom ej blott för Filial-Bankerna, utan ännu mer för de orter, som bero af deras verksamhet, mycket mera gagneligt, än hvad Utskottet tillstyrkt.

Beträffande Herr *Kistners* anmärkning, så är väl sannt

att den Filial-Bank, som kan komma att bildas i Norbottens Län, kunde förläggas till hvilken af dess städer, som helst, men det finnes dock omständigheter, som göra att Utskottet synes mig i detta afseende hafva träffat det rätta. Den vigtigaste är att Luleå är centralpunkten i Länet, med Landshöfdinge-Residens och flera offentliga inrättningar, och det torde då vara lämpligast att också en blifvande Filial-Bank dit förlägges. Jag yrkar sålunda bifall till Utskottets framställning i denna del.

Herr *Gahn. H.* Om Ståndet behagar kasta ögat på 56:te sidan af förevarande Betänkande, tror jag att Ståndet skall finna grundade skäl för den åsigt, att det är rättare att understödja Filial-Bankerna med försträckningar i form af creditiv, än genom lån. Jag tillåter mig att ur Utskottets motivering uppläsa följande:

»Om, såsom Utskottet anser, det stadgades, att af teckningssumman minst hälften eller 50 procent borde i Rikets gällande mynt erläggas, skulle sådant, i förening med nyssnämnde förändrade form för försträckningens meddelande, tvifvelsutan verka dertill, hvilket för penningerörelsen i allmänhet vore af synnerlig vigt, att Filial-Banker komma att uppstå blott i orter, hvarest sådane inrättningar funnos vara af verkligt behof påkallade, då deremot, under närvarande förhållanden, denna omständighet någon gång torde mindre, än påräknad vinst för actieegarne, hafva utgjort egentliga driffjedern till Filial-Banks bildande. Som Riks-Banken, i händelse densamma tillhandahölle Filial-Bankerna allenast creditiv, icke behöfde att för hvarje dylik Bank afse så stort försträckningsbelopp, som nu erfordras till både lån och creditiv, skulle förändringen vidare medföra den väsendtliga fördel, att de medel, Riks-Banken hade att använda till Filial-Bankers förläggande och hvilka nu visat sig icke kunna motsvara de framställda anspråken på försträckning, blefve för ändamålet mera tillräckliga, och följaktligen kunde komma flera orter till godo, än hittills varit fallet. Den ifrågavarande formen för Filial-Bankers understödjande medelst creditiv från Riks-Banken synes äfven, i och för sig betraktad, vara med naturen af en riktig Bank-organisation mest öfverensstämmande. Filial-Bank, hvilken nu i utlåning fäster största delen af sitt ändamål att vara medlare mellan den capitalegande och den capitalbehöfvande i orten, derest hela försträckningen utginge såsom creditiv, emedan Filial-Banken derigenom försattes i tillfälle att städse kunna emottaga alla

de medel, som erbjödes Banken, utan fara att vid inträffande oförutsedda uppsägningar eller uttagningar af de insatta medlen råka i förlägenhet.»

Genom den föreslagna förändrade organisationen af Filial-Bankerna, skulle till en början åstadkommas att actieegarne sjelfva finge något bidraga till bildande af rörelse-fonden och icke endast skörda vinsten af den högre utlåningsränta, de erhålla på Riks-Bankens, mot låg procent meddelade, lån. Actieegarne skulle också komma i tillfälle och få interesse utaf att uppsamla ofruktbärande capitaler på upp- och afskrifningsräkning, hvilket deremot hittills för dem varit ganska vådligt, då de icke haft tillräckligt stort creditiv att anlita vid inträffande oförutsedda uttagningar. Det är egentligen i nu påpekade delar, som Utskottets förslag skiljer sig från Canzlie- och Finans-Afdelningens, och då Utskottets framställning, i detta afseende, synes mig vara på tillfredsställande sätt motiverad, måste jag anhålla om bifall till densamma.

Äfven i fråga om rättigheten att utgifva invisningar, anser jag Utskottets förslag hafva goda skäl för sig. Om Filial-Bankerna beröfvades denna rättighet, ginge en ganska god inkomst för dem förlorad, utan hvilken de svårligen skulle kunna exsistera.

I afseende på stället för en blifvande Filial-Bank i Norrbottens Län, så har Luleå blifvit föreslagen, emedan den om bildandet af en Filial-Bank för nämnde Län af Herr *Brun* väckta motion afsåg dess förläggande till bemälde stad, hvilken dessutom Landshöfdingen i Länet, i detta afseende, specielt förordat. Då vidare fråga varit om förläggande af Låne-Contoir i Luleå, och flere Ledamöter inom Utskottet varmt förordade Herr *Bruns* motion, gaf detta ytterligare anledning till förslaget att till Luleå förlägga den nya Filial-Bank, hvars behöflighet för Norrbottens Län alla inom Utskottet erkände.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter instämde.

Herr *Palander:* Det har under discussionen blifvit yttradt, hvad jag många gånger förut hört, att Filial-Bankerne utöfvat ett välgörande inflytande på affaireslifvet i landet. Jag vill icke motsäga detta påstående, ty erkännas måste att orterna, inom hvilka Filial-Banker drifva sin verksamhet, haft kanske ej så obetydlig fördel deraf, ehuru jag tror att Filial-Bankerne varit ganska hårdhändta mot dem, med hvilka de haft att göra. Men på samma gång man icke förnekar dessa Bankers gynnsamma inverkan på orterna, måste man, å andra

sidan, medgifva, att de haft ett högst betydligt understöd från Riks-Banken, då denna knappast haft 2 procent på sina lemnade försträckningar. Detta är ingalunda en obetydlig förlust, då de för Filial-Bankerna använda medel uppgå till 10 millioner R:dr.

Då en värd talare förmenat att Filial-Bankerne hafva sig alltför ringa fördelar tillerkända, i förhållande till Privat-Bankerna, så tror jag att han ganska mycket misstagit sig, hvilket torde bevisas deraf att delegare i Filial-Banker erhålla i allmänhet högre utdelning, än Privat-Banksrörelsen skänker; och om det lemnades ett bolag fritt att välja emellan bildandet af Filial- och Privat-Bank, så betviflar jag, för min del, icke att det skulle föredraga den förra. Jag tror likväl icke att vi böra sysselsätta oss med jemnförelser emellan dessa båda olika slags Banker, då det icke här är fråga att afgöra den enas företräde framför den andra. Frågan är nu i stället om icke, sedan Rikets Ständer anslagit 10 millioner R:dr till understöd åt Filial-Bankerna i Riket, man bör tillse att dessa medel komma så många orter, som möjligt, till godo. Jag tror att Utskottets förslag i förevarande punkt är ganska antagligt, och jag grundar denna min åsigt på uppgifter af personer inom Utskottet, som äro actieegare både i Privat- och Filial-Banker, och hvilka påstå att Filial-Banker ganska väl kunna bildas under de af Utskottet nu tillstyrkta villkor. Det lärer icke kunna förnekas att äfven dessa vilkor äro ganska fördelaktiga, då det, om förslaget vinner bifall, kan hända att Riks-Banken icke erhåller mera, än 2 procents ränta å hela det beviljade creditivet, och till hvilket ändamål summan ligger i parad. Jag anser det vara representationens skyldighet att tillse, det de medel, som på så fördelaktiga vilkor äro för Filial-Bankers understöd anvisade, så samvetsgrannt, som möjligt, fördelas, för tillfredsställande af de behof, som kunna förefinnas.

Beträffande Herr Doctor *Björkmans* förslag, så är detta ingenting annat, än en afskrift af nuvarande Filial-Banks reglemente, hvilket egentligen skiljer sig från Utskottets förslag endast i punkterna *b* och *d* i fråga om formen och beloppet af den försträckning, Filial-Bank kan från Riks-Banken erhålla.

Herr *Renströms* förslag synes mig ovillkorligen vara riktigt, och att meningen från början ingalunda var att de af Filial-Banker utfärdade assignationer skulle hafva någon löpningstid, kan man finna deraf, att räntan för creditiv då bestämdes till och med alltför lågt.

På grund af hvad jag anfört, och då jag, såsom nämndt är, anser Filial-Bank ganska väl kunna bildas, under de af Utskottet nu föreslagna vilkor, hvarigenom skall tillskyndas landet större fördelar af Filial-Banksinrättningen, än hittills, anhåller jag om bifall till Utskottets framställning i förevarande punkt.

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Kistner:* Jag anser mig skyldig att med några ord bemöta de skäl, Representanten för Luleå anfört för denna stads företräde, ifråga om stället för en blifvande Filial-Bank inom Norrbottens Län. Han har dervid påpekat denna stads centrala läge, och utan tvifvel förtjenar denna omständighet något afseende, men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att Piteå eger andra företräden, som ej mindre torde böra tagas i beräkning i förevarande fråga. Sistnämnde stad exporterar årligen för ett belopp af 879,000 R:dr, under det exportsumman för Luleå icke uppgår till mera, än 237,000 R:dr för år. Exporten är sålunda nära fyra gånger större i Piteå, och en så mycket betydligare handelsrörelse måtte väl vara en omständighet, som i någon mån talar till förmån för sistnämnda stad. Nu har jag emedlertid ej ovillkorligen yrkat en Filial-Banks förläggande till Piteå, utan endast att det måtte få bero på Kongl. Maj:ts pröfning, hvilken stad inom Norrbottens Län kan finnas för ändamålet mest tjenlig, och detta är väl icke orimligt. Om t. ex. Luleå stad ej uppfyller de af Utskottet föreslagna vilkor för erhållande af Filial-Bank, det vill säga icke inom den 30 Junii 1861 ställer godkänd säkerhet för creditivs erhållande från Riks-Banken, är det väl billigt att Norrbottens Län derföre skall gå miste om en Filial-Bank, då inom Länet finnes en annan stad, som kan præstera föreskrifna garantier? Jag kan derföre ej annat, än vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Herr *Grape:* I afseende på de stora fördelarne för Filial-Bankerna af rättigheten att utgifva assignationer, tror jag att man hyser alltför öfverdrifna föreställningar. Jag hemställer till hvar och en, som är något bekant med förhållandena, till hur stort belopp väl dessa assignationer äro ute i allmänna rörelsen. Jag tager mig friheten upplysa, att Filial-Banken i Gefle har lån å 600,000 R:dr och creditiv till ett belopp af 150,000 R:dr i Riks-Banken. För lånet betalas 3 procent,

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

det vill säga **18,000** R:dr, och med creditivet är förhållandet att man alltid söker att hålla det så fullt, som möjligt, för att hafva det såsom reservfond att lita till, i händelse af behof. Om man för utlåning behöfver utgifva assignationer derå till något högre belopp, så är styrelsen dermed ganska obelåten, emedan den anser detsamma icke böra för sådant ändamål användas.

Det är ett stort misstag af den talare, som trott att Filial-Bankerne lemna större utdelning, än Privat-Bankerna. Hur skulle väl detta vara möjligt, då de förra måste betala ränta för hvarje skilling, de röra sig med, under det att Privat-Bankerna utgifva egna sedlar?

En annan talare är tacksam mot Försynen för det Filial-Bankerne ej tillskyndat Banken några synnerliga olägenheter, men jag tror, för min del, att man har än större anledning till tacksamhet mot Försynen derföre, att ej Privat-Bankerna hafva bringat olycka öfver hela landet. Jag vill önska att de ej heller hädanefter må göra det!

Herr *Ericson:* Om ändamålet är att tillintetgöra Filial-Bankerna, så hade det varit lämpligare, synes mig, att rent ut stadga att de skola upphöra, än att, sedan man först lockat personer att bilda sådane, genom dylika stipulationer, som dem Utskottet här föreslagit, göra deras fortsatta verksamhet omöjlig. Om Filial-Bankerna hädanefter skola erlägga **50** procent af teckningssumman, så tror jag nemligen icke att några nya skola kunna bildas, icke heller att de gamla skola kunna fortfarande bestå. Man har här också yrkat att assignationsrätten måtte Filial-Bankerne fråntagas, och att de i stället endast skulle få utgifva vexlar; men jag hemställer om sådane skulle kunna användas i allmänna rörelsen, eller om det ginge an att åt allmogen såsom lån utlemna dylika värdepapper, hvilkas egenskaper och användande den ej förstår. Icke lärer man kunna tillförbinda landsortens innevånare att hålla ombud i Stockholm, hvilket dock i sådant fall blefve nödvändigt. Förslaget förefaller mig, från denna synpunkt sedt, högst opractiskt. Det har mycket blifvit taladt om den stora vinst, delegarne i Filial-Banker skörda, hvilket dock i allmänhet är oriktigt; men det är väl rimligt att de hafva någon fördel för den stora risque, de löpa. Att denna vinst skulle vara större, än af Privat-Banksrörelse, är alldeles icke grundadt; tvärtom hafva actieegare i enskilde Banker uppburit ända till **22** procent, under det delegarne i Filial-Banker, såvidt jag har mig bekant, icke erhålla mera, än högst

12 à $12^1/_2$ procent, och detta kan väl icke vara för mycket i förhållande till den fara, de löpa. Att Riks-Banken erhåller så liten ränta å sina försträckningar till Filial-Bankerna är endast en följd af Bankens egen felaktiga organisation, ithy att dess styrelse icke, såsom förhållandet är i enskilde Banker, har rättighet att handla efter sig företeende omständigheter. Om en sådan frihet funnes, skulle icke hela det belopp, hvarå Filial-Banker erhållit creditiv, hållas inne, såsom nu sker, utan genom utlåning af de större eller mindre summor, som erfarenheten visat icke disponeras, Riks-Banken beredas en större vinst af de till Filial-Bankerna anvisade medel.

Jag kan ingalunda godkänna Utskottets förslag, utan må man då vida heldre helt och hållet indraga Filial-Bankerna; men jag hemställer likväl, om man numera kan våga ett sådant steg, hvarigenom man skulle sätta de orter, inom hvilka de utöfvat sin verksamhet, i den största förlägenhet och bringa hela landet i fara. Jag förenar mig i den af Herr Doctor *Björkman* afgifna reservation, till hvilken jag anhåller om bifall.

Herr *Björck:* Jag vill icke neka, att den siste talaren har skäl för sitt klagomål, då man, efter att genom lagstiftningen hafva uppmuntrat till bildande af Filial-Banker, nu vill inskränka de fördelar, hvarigenom man framkallat dem, men jag delar, å andra sidan, fullkomligt Herr *Lallerstedts* åsigt, att det måtte betraktas såsom en stor lycka, att det system, man hittills följt, i afseende på Filial-Bankerna, ej medfört någon större och mera kännbar olägenhet för Riks-Banken, och att man sålunda har all anledning att, medan tid ännu är, slå in en annan väg.

Hvad vinsten af Filial-Banksrörelsen beträffar, så fäster jag mig ej synnerligen vid den utdelning, actieegarne kunna erhålla, men klart är att de hafva en högst betydlig fördel deraf, att de från Riks-Banken erhålla medel mot så låg ränta. Hela operationen består deri, att de mot 6 procent utlåna, eller, rättare, sig emellan fördela, penningar, som de af Riks-Banken hafva mot 2 à 3 procent. Bankens försträckningar till Filial-Banker äro ingenting annat, än åt actieegarne på högst fördelaktiga villkor lemnade lån. Visserligen bedrifves äfven depositionsrörelse i Filial-Bankerna, men de deponerade medlen utlånas också, och risquen af denna rörelse är ej särdeles betydlig.

Deremot kan jag icke dela de farhågor för framtiden,

som Herr *Lallerstedt* tyckes hysa, utan tror, att man genom den här föreslagna förändringen skall komma derhän, att Filial-Banker kunna bildas öfver hela landet, i de orter, der sådant är behöfligt, med de för detta ändamål anvisade 10 millioner R:dr. Då de endast erhålla creditiver, och det på samma villkor, som andra creditivhafvare, så skola utan tvifvel dessa creditiver komma att skötas såsom sig bör, och den anvisade summan skall då, utan all fråga, förslå för ett fyrdubbelt så stort antal Filial-Banker, som för närvarande finnes. Dessa Bankers egen rörelse skall också derigenom blifva mera naturlig; den kommer då att hufvudsakligen bedrifvas med deposition och derpå grundad utlåning, så att dess creditiv i Banken reserveras för att förebygga vådorna af oförmodadt inträffande stora uttagningar. Kommer man väl på denna punkt, så har man tagit ett ganska stort steg, och jag tror verkligen, att detta syftemål kan vinnas genom det arrangement, Utskottet föreslagit. Något annat torde dessutom svårligen vara att göra, sedan man afvikit ifrån de första grunderna för Filial-Banksinrättningen Man såg nemligen från början saken från en helt annan synpunkt, än den, som sedermera blef den allmänna. Mängden af dem, som vid 1851 års Riksdag talade för Filial-Bankerna, och deribland äfven jag, utgick derifrån, att dessa Banker skulle bestrida utlåningen i landsorten och Banco-Disconten samt Låne-Contoiren indragas. Man förutsatte, att de capitaler, som i Discontverket disponeras, skulle användas för att bereda Filial-Bankerne nödiga tillgångar, men ingen föreställde sig då, att man, för att understödja dessa inrättningar, skulle, så att säga, spoliera Riks-Banken och äfventyra dess bestånd. Men då man nu emedlertid fortfarande bibehåller Discontverket, kan man, efter min tanke, icke utan yttersta våda bibehålla Filial-Bankernas nuvarande organisation; och då jag anser denna våda kunna förebyggas genom den nu åsyftade förändringen, tillstyrker jag på det ifrigaste bifall till Utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr *Kock:* Om man inskränker sig till att bedöma de yttranden, som i dag blifvit afgifna öfver förevarande fråga, så kan man tryggt påstå, att de förråda den största förbistring i åsigter. Under det man, å ena sidan, ansett de fördelar, Filial-Bankerna från Riks-Banken tillgodonjuta, så stora, att Riks-Banken är en verklig barmhertighetsinrättning för actieegarne, och att det måste betraktas såsom en Försynens synnerliga nåd, att ej Riks-Banken för så stora upp-

offringar fått vidkännas några mera allvarsamma olägenheter, så har, å andra sidan, blifvit påstådt, att Filial-Bankerna blifvit ganska stjufmoderligt behandlade i förhållande till Privat-Bankerna och att man synes vilja helt och hållet tillintetgöra de förra. Detta låter mig antaga, att Utskottets förslag ligger midt emellan dessa ytterligheter och derföre är gagneligt. Jag är ense med en föregående talare derom, att det är högst vådligt för Riks-Banken att hafva sina penningar fastlästa, på sätt nu eger rum, och en verklig lycka är det, att någon större olägenhet deraf icke följt, ty Banken kan lika litet, som enskilde, hjelpa sig med säkerheter, då de ej äro realisabla. De enskilde fingo nogsamt erfara detta under sista crisen, och Riks-Banken kan lätteligen tvingas att göra samma erfarenhet, om ej nödiga försigtighetsmått i tid vidtagas. De, som ifra för Filial-Banker, synas mig böra vara belåtne med ett förslag, som afser att låta fördelarne af dessa inrättningar komma flera landsorter till godo, än hittills. Nu kan hvarje Filial-Bank erhålla 750,000 Rdr från Riks-Banken, men om detta belopp inskränkes till 500,000 Rdr, så skulle flera Filial-Banker kunna uppstå, och, såsom vi veta, hafva ansökningar om rättighet att bilda sådane från flera städer ingått, men blifvit afslagna, på den grund att Banken saknat derför erforderliga medel.

Herr *Renström* har ansett att Filial-Bankernas assignationsrätt bör upphöra, men, lika med Herr *Grape*, tror jag, att ett bifall till detta yrkande skulle innebära dessa Bankers dödsdom. Någon fördel böra väl actieegarne hafva, om de skola inbetala 50 procent af teckningssumman. Enda vinsten blifver, att actieegarne ej betala ränta å det assignerade beloppet förr, än invisningen uppvisas hos Riks-Banken, under det att de sjelfva derå uppbära ränta från utgifningsdagen. Emedlertid är det nuvarande systemet alldeles orimligt, då Riks-Banken utlemnar penningar som lån mot 3 procent, å hvilka delegarne uppbära 6 procent. Såsom Revisor, hade jag sistlidet år tillfälle se, att delegare i Filial-Bankerna begagnat sina lottbref såsom lånesäkerhet, och de hade sålunda medelbarligen fått penningar från Riks-Banken för 3 procent. Jag framställde visserligen anmärkning deremot, men man invände, hvad också måste erkännas, att något förbud icke finnes mot ett sådant förfarande.

I afseende på den förändring, som nu blifvit föreslagen, i fråga om den ränta, som bör å creditiv betalas, tror jag

att man kunnat gå något längre, än Utskottet gjort. Min mening är nemligen, att denna ränta borde bestämmas till 5 procent, en åsigt, som jag stödjer derpå, att enskilde creditivtagare i Riks-Banken erlägga denna procent, utom $^1/_2$ procent inträdesafgift, oaktadt dessa genast påföras ränta, under det att Filial-Bankerna icke betala ränta å det creditivbelopp, de utassignera, förr, än Banken inlöser assignationerna, hvilka ofta kunna vara i rörelsen och gifva Filial-Bankerna ränta i åratal. Annat är förhållandet med vexlar. Sådane, utfärdade af Filial-Bankerna, skulle snart ingå till Riks-Banken, och meningen med dem är endast att underlätta liqvider emellan landsorten och hufvudstaden. Jag yrkar sålunda att Borgare-Ståndet må bestämma räntan för creditiv åt Filial-Banker till 5 procent.

Utskottet har föreslagit ränteminimum för sådant creditiv till 2 procent, och jag vill icke positivt motsätta mig detta förslag, som förmodligen tillkommit af den anledning, att Filial-Bankerna hittills använt så ringa del af sitt creditivbelopp, men då hädanefter, i fall försträckning i form af lån kommer att upphöra, ej gerna kan befaras att Riks-Banken skall erhålla lägre afkomst af sina till Filial-Banker anvisade medel, än den af Utskottet föreslagna minimiränta, synes mig dock ett sådant stadgande vara obehöfligt.

Herr *Grape:* I anledning af en föregående talares yttrande om den stora vinst, actieegarne skulle skörda af försträckningarne från Riks-Banken, får jag upplysa, att årliga utdelningen utgör 6 procent å det contant tillskjutna beloppet, samt att resten föres å reservfonder, hvaraf något före octrojens slut icke får användas. Huruvida något deraf blir att utdela, beror på de större eller mindre förluster, Banken under octrojtiden iråkat. Beträffande den anmärkningen, att delegarne åtnjuta creditiv på grund af de säkerhetshandlingar och contanta tillskott, de deponerat, så är sådant i öfverenstämmelse med fastställda Reglementen och beloppet med den varsamhet tilltaget, att deruti ej kan ligga något missbruk. Flere af delegarne vid Gefle Filial-Bank begagna sig likväl ej af denna rättighet. Hvad åter angår Herr *Kocks* påstående, att lottegarne skulle belåna sina lottbref, så har jag aldrig tillförene hört att så tillgår, men anser sådant vara ett stort missbruk, hvilket så mycket mindre vid Filial-Banken i Gefle kan ifrågakomma, som derstädes några lottbref icke blifvit utfärdade, till förekommande af deras hypothiserande på ett eller annat sätt. Om sådant i Herr *Kocks* hemort

inträffat, så måste det vara ett undantagsfall, som ej bör öfrige Filial-Banker tillräknas.

Discussionen var slutad, och 46:te punkten godkändes.

47:de punkten och följande punkter, till och med den 49:de.

Biföllos.

50:de punkten.

Herr *Björck:* Visserligen utgör Bankens vinst 6 millioner Rdr, men, som vi veta, äro redan 4 millioner deraf disponerade för Bankens deltagande i det utländska jernvägslånet, och ehuru Banken för detta belopp erhåller obligationer af Riksgälds-Contoiret, hvilka, i händelse af trängande behof, kunna realiseras, så är dock Banken under vanliga förhållanden hindrad att med dessa 4 millioner understödja näringarne. Jag hemställer, om det, under sådane förhållanden, kan vara lämpligt att antaga Utskottets förslag i förevarande punkt, och om det icke är allt för betänkligt att på detta sätt fråntaga Banken nästan hela dess vinst. Aldrig förr har ifrågakommit att använda en så stor del deraf, som 5 millioner. Det är väl sannt, att det belopp, hvarom nu är fråga, skulle komma att utgå så småningom, men den skadliga verkan af detta sätt att använda detsamma skulle, det oaktadt, icke helt och hållet uteblifva. Det synes mig, som de, hvilka visat så stor förskräckelse för ett inhemskt fondsystem, också skulle hysa betänkligheter vid att beröfva näringarne detta undörstöd. Hvad man nemligen dervid befarade, var, att capitalarne allt för mycket skulle dragas ifrån näringarne, och detta skulle ju uppenbarligen blifva följden, om Utskottets förevarande förslag vunne bifall. Man må ej härvid invända, att beloppet snart åter skulle sprida sig och komma näringarne till godo, ty detta skäl fick icke gälla i fråga om det inhemska fondsystemet. Jag finner, för min del, Utskottets förslag i förevarande punkt högst betänkligt, och måste på det kraftigaste yrka afslag derå.

Herr *Hierta:* Det är sannt att ett af Bankens ändamål är att med sina tillgångar afhjelpa Statens allmänna behof; men under närvarande penningeställning kan jag ej annat, än på det lifligaste önska att Bankens vinst reserveras, på det Banken må vara i tillfälle dels att uppfylla sina egna förbindelser och dels att understödja näringarne. Det förhållande, som här blifvit från alla sidor erkändt, att Banken redan befinner sig i en äfventyrlig ställning, derigenom att så stora fonder blifvit på flere håll bundna, synes mig vara tillräckligt

skäl att ej nu lemna något vidare af Bankens vinst till Riksgälds-Contoiret. Jag måste derföre, för min del, yrka afslag å Utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Gahn, H.:* Jag ber att få erinra de talare, som uppträdt emot förevarande förslag, om de motiver, Utskottet derför anfört. Utskottet har åsyftat att med det ifrågasatta anslaget framlocka verkstäder för tillverkning af jernvägsmateriel, en industriegren, som hos oss ligger så helt och hållet nere, men som vore så naturlig för vårt land. Det är i sanning beklagligt att årligen så stora summor skola gå till utlandet för inköp af effecter, som vi sjelfva så väl kunde tillverka. Begäret att anlägga fabriker för sådant ändamål är stort, men det är nästan otänkbart att någon enskild skulle våga ett sådant företag, utan erhållande af lån, hvaraf han ej behöfde befara uppsägning när som helst, och ett sådant lån kan, under närvarande osäkra penningeställning, icke påräknas utan från Staten. Utskottet har derföre tänkt sig att det så högst önskvärda målet skulle kunna vinnas, om 1 million R:dr af bancovinsten till Statsverket öfverlemnades för att användas i nu antydda syftning. Banco-Utskottet har ansett det icke tillkomma sig att bestämma sättet för medlens användande, men då motiverna för förslaget blifvit framlagda, har Utskottet trott att Stats-Utskottet och Rikets Ständer skulle derå fästa afseende. En industriegren, sådan, som den man åsyftar att framkalla, skulle icke blott i allmänhet medföra vinst för landet, den skulle också direct verka i Bankens interesse, ithy att den, genom att årligen minska behofvet af jernvägsmateriel från utlandet, också skulle minska påkänningarne å Bankens metalliska fond och derigenom bidraga till realisationens bestånd. Då man derjemte kunde hoppas att med tiden i jernvägsmateriel få en ny exportvara, synes det vara allt skäl att Banken lemnar 1 million R:dr för det afsedda ändamålet, synnerligen, som det är tillräckligt sörjdt för Bankens consoliderande genom de återstående 5 millionerna af vinsten. De 4 millioner R:dr, hvarmed Banken skall deltaga i det utländska jernvägslånet, äro nemligen ingalunda bortskänkta, då Banken derför erhåller lätt realisabla obligationer. Genom de beslutade indragningarne på åtskilliga fonder uppkomma dessutom för

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Handels- och Närings-Disconten nya tillgångar, som kunna användas till näringarnes understöd, och den summa, hvarom här är fråga, skulle för öfrigt, om den för det af Utskottet afsedda ändamålet användes, lika mycket komma näringarne till godo, som om den tillfaller Handels- och Närings-Discontfonden. Jag anhåller, på nu anförda skäl, om bifall till Utskottets förslag.

Herr *Palander:* Det är visserligen angeläget att tillse att Riks-Banken consolideras, men äfven detta sträfvande måste hafva sina gränser, och det kan, efter mitt förmenande, icke vara nödvändigt att hopa alltför stora capitaler i Banken. För några Riksdagar sedan bestämdes att Bankens fond skulle utgöra minst 15 millioner, och nu har den ökats betydligt derutöfver. Dertill kommer att Riks-Banken numera har vida större inkomster, än förut, genom ränta på det förökade capitalet, m. m. Jag undrar, hvart det väl skall taga vägen om Bankens fond år efter år allt för mycket ökas. Följden skall naturligtvis blifva den, att allt för stor del af hela landets rörelsecapital så småningom insamlas i Banken, och jag hemställer, om detta väl skulle vara nyttigt. Det gäller här endast 1 million R:dr af bancovinsten, och det till det vackraste ändamål. Man säger att 4 millioner R:dr af denna vinst redan äro använda. Ja, visserligen, men mot goda obligationer, hvilka när som helst kunna realiseras; ty, såsom vi veta, har afsättningen af Svenska jernvägsobligationer hittills varit mycket god, och något skäl finnes icke att antaga att förhållandet framdeles skall blifva annorlunda. Jag kan derföre, för min del, icke fatta att man velat motsätta sig Utskottets på så talande skäl grundade förslag, till hvilket jag, för min del, på det ifrigaste tillstyrker bifall. Det beror visserligen på Stats-Utskottet, huruvida det ifrågavarande beloppet varder för det af Banco-Utskottet påpekade ändamål användt, men man kan väl hoppas att de derföre anförda välgrundade motiver skola inom Stats-Utskottet vinna tillbörligt afseende.

Herr *Blanche:* Jag har begärt ordet, med anledning af Herr *Gahns* yttrande. Det är gifvet att alla hafva ett godt öga till bancovinsten, en skönhet, som verkligen kan locka hvem, som helst; men, som det väsendtligaste ligger i hemgiften, så tillkommer det Rikets Ständer, i deras egenskap af rätter giftoman, att se till att denna icke lemnas åt hvilken speculant, som helst.

Utskottet anser att 1 million R:dr af Riks-Bankens vinst

bör till Statsverket öfverlemnas, att användas för att inom landet framkalla och befordra en fortgående tillverkning af sådan för jernvägsanläggningarne erforderlig materiel, för hvars anskaffande högst betydliga summor nu måste från Riket årligen utbetalas. Det gäller således här våra mechaniska verkstäder; men behöfva de väl detta understöd? Befinna de sig verkligen på denna barndomens ståndpunkt, att de behöfva stå och vänta på att tuppen skall värpa åt dem? Jag svarar nej, och jag är öfvertygad att detta nej skall upprepas af hvarje Svensk, som känner att vi ega en ångbåtsflotta, som möjligen öfverträffas i antal, men icke i beqvämlighet, snabbhet och elegans. Denna ångbåtsflotta är frukten af den enskilda omtänksamheten, i förbund med det mechaniska snillet, och Staten har, i afseende på dem, som skapat densamma, ingenting annat att tillgöra, än på sin höjd fläta en välförtjent lager kring deras tinning. En industrie, som på egen hand redan uträttat så mycket, kan säkerligen också utan Statens understöd bygga några locomotiver, och valsa ut några jernvägsskenor. Också har jag nyligen haft i min hand ett project-contract mellan föreståndaren för Motala mechaniska verkstad och Öfverste *Ericson* om just sådan jernvägsmateriel, den nämnde verkstad erbjudit sig att leverera. Det anförda torde vara tillräckligt för att bevisa olämpligheten af att bevilja medel för en industrie, som ej behöfver och ej begärt något understöd, och jag yrkar derföre afslag å Utskottets framställning i denna del.

Herr *Staaff:* Jag ber endast få tillkännagifva att jag, på de af Herrar *Björck* och *Hierta* anförda skäl, anhåller om afslag å Utkottets förslag i förevarande punkt.

Herr *Kock:* Till samma slut, som Herr *Blanche*, har också Banco-Utskottet kommit. Utskottet har icke föreslagit annat, än att 1 million R:dr af Bankens vinst skulle till Riksgälds-Contoiret öfverlemnas, för att användas för Statens allmänna behof. Visserligen har Utskottet i motiverna uttalat sig för den åsigt, som uti en afgifven motion, den Utskottet haft att behandla, blifvit framställd, att det skulle vara till största fördel för landet, om den jernvägsmateriel, som här erfordras, kunde erhållas af inhemsk tillverkning, men då Utskottet funnit det ligga utom sin befogenhet att afgifva förslag om sättet för de ifrågavarande medlens användande, har Utskottet inskränkt sig till hemställan, att 1 million R:dr af bancovinsten måtte till Riksgälds-Contoiret öfverlemnas. Ban-

kens ställning är också, efter min tanke, sådan, att detta utan fara kan bifallas.

Herr *Ekelund:* Jag är förekommen af Herr *Kock*. Det förhåller sig verkligen så, att Utskottet blott föreslagit, att 1 million R:dr af bancovinsten borde till Riksgälds-Contoiret öfverlemnas, och endast i motiverna påpekat fördelen af att detta belopp användes för att inom landet framkalla och befordra tillverkning af jernvägsmateriel. Det lärer icke eller slå felt att det skulle vara till landets båtnad, om denna million för sådant ändamål användes. Här, som i allt annat, är concurrence nyttig, och meningen vore just att framkalla en sådan. Motala verkstad är, såsom Herr *Blanche* antydt, ganska mäktig, men, utan medtäflare, skall den lätt kunna missbruka sin makt och låta för sina tillverkningar betala sig högre, än hvad förhållandet skulle blifva, om concurrence funnes. Äfven från denna synpunkt torde det derföre vara af vigt att något understöd beviljades för att uppmuntra den industriegren, hvarom här är fråga.

Jag inskränker mig för öfrigt till att tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr *Hierta:* Jag är ledsen att å nyo behöfva upptaga Ståndets tid, men jag anser det oundgängligen nödvändigt att bemöta några yttranden af de talare, som efter mig haft ordet.

Herr *Palander* har varnat för att så sträfva för Bankens consoliderande, att Banken blefve rik och landet fattigt, men det må förlåtas mig, om jag påstår att hans raisonnement i detta afseende hvilar på ett oriktigt begrepp om bancoväsendet. Drager man ut consequencerna af hans sats, så skulle ju Banken icke bedrifva någon lånerörelse, emedan Banken derigenom skördar vinst på låntagarnes bekostnad. Man hyser väl annars den föreställningen att det icke blott är Banken, som vinner på lånerörelsen, utan också den låntagande, som erhåller capitaler att använda på productiva företag.

Hvad beträffar Bankens förträffliga ställning, så ber jag den talare, som så skildrat densamma, kasta ögat på den grundfond, den eger, och eftersinna huru det skulle stå till, om den skulle nödgas att på en gång honorera alla sina åtagna förbindelser. Efter min tanke, är Bankens ställning sådan, att, såsom redan blifvit yttradt, det måste betraktas såsom en Försynens skickelse, att den under vissa critiska tider blifvit förskonad från fullkomlig omstörtning.

Hvad ett par talare yttrat derom, att Utskottet ej tillstyrkt det ifrågavarande anslagets användande till understöd för mechaniska verkstäder, utan endast i motiveringen påpekat detta såsom ett önskningsmål, behöfver jag ej taga åt mig, emedan jag ej sysselsatt mig med Utskottets motivering. Denna, i formelt hänseende, något vidunderliga motivering förråder i öfrigt en ganska fin tactik, ithy att ett antagande af Utskottets på denna motivering stödda förslag skulle innebära en anticipation, eller ett anspråk på Stats-Utskottets skyldighet att tillstyrka medlens användande för det af Banco-Utskottet påpekade ändamål. Jag anser äfven, för min del, nyttigt att jernvägsmateriel tillverkas inom landet, och möjligen äfven att understöd af allmänna medel dertill lemnas, under förutsättning dock att Statsverket eger nödiga tillgångar för detta, liksom andra, företag, såsom, t. ex., vägförbättringar, hamnanläggningar och dylikt, men jag har alldeles icke gjort räkning på att Rikets Ständer skulle använda bancovinsten för att uppmuntra till anläggande af fabriker för tillverkande af jernvägsmateriel. Jag tror sålunda icke att man bör sätta förevarande fråga om användandet af en del af bancovinsten i omedelbart sammanhang med Utskottets motivering, eller framställa motionen om statsbidrag för jernvägsmateriels tillverkning inom landet såsom ett motiv att tillstyrka öfverlemnandet af 1 million af bankovinsten till Riksgälds-Contoiret, utan frågan bör bedömas för sig sjelf och med hufvudsaklig hänsyn till Bankens ställning. Utgående från denna synpunkt, vidhåller jag mitt yrkande om afslag å Utskottets förslag.

Herr *Gahn, H.:* Jag har begärt ordet endast för att bemöta ett med mycken säkerhet och hetta af Herr *Blanche* framfördt påstående, att han sett ett project-contract emellan Föreståndaren för Motala mechaniska verkstad och Öfverste *Ericson* om förfärdigande af jernvägsmateriel. Nu är dock förhållandet att något contract aldrig kommit till stånd. Det är visserligen sannt, att Föreståndaren för nämnde verkstad gjort ett lösligt anbud till Öfverste *Ericson*, men priserna befunnos så orimligt höga, att anbudet omöjligen kunde antagas, och man kan taga för afgjordt att med hela anbudet var intet allvar menadt, om ej att söka förhindra tillkomsten af nya verkstäder.

Herr *Blanche* har vidare påstått, att ingen skulle vilja emottaga af Staten ett understöd, som afsåge att uppmuntra till anläggande af fabriker för tillverkning af jernvägsmateriel,

och att beviljandet af ett sådant understöd innebure en chicane mot jernindustriens idkare. Dermed hänger likväl så tillsamman, att åtskilliga förslag varit å bane om anläggande af dylika fabriker, och att 2:ne ansökningar om understöd för sådant ändamål till Regeringen inkommit, men hvarå intet afseende kunde fästas, enär några medel härför icke finnas till Regeringens disposition, och att just dessa ansökningar, som blifvit i Banco-Utskottet uppläste, hafva gifvit anledning till detta Betänkande. Herr *Blanches* påstående, i detta afseende, håller således ej bättre streck, än det föregående. Jag vill ingalunda påstå att våra mechaniska verkstäder äro i klent skick, men de anläggningar, som finnas för ångbåtstillverkning, hafva dermed full sysselsättning, och någon jernvägsmateriel kan från dem icke påräknas. Till sådana verkstäder, som här afses, erfordras större capitaler, än som under nuvarande penningeställning kunnat på enskild väg sammanbringas, och, af sådan anledning, anser jag Staten böra komma denna industrigren till hjelp. Nyligen hafva vi sett, huru England, detta industriens hemland, der dock i allmänhet ej något understöd från Staten beviljas för industriela företag, för egen räkning *anlagt* verkstäder för tillverkning af jernvägsmateriel i Ostindien för att der tillskapa denna industrie. Vi stå i detta afseende på samma ståndpunkt, som Ostindien, der jernvägar behöfva byggas, men materialierna kunna ej fås inom landet, och det kan väl då ej vara förmycket att Svenska Staten för samma ändamål gör en så ringa uppoffring, som den, hvarom här är fråga.

Herr *Wærn:* Jag vill blott fästa uppmärksamheten derpå, att, då af Banco-vinsten 4 millioner R:dr blifvit disponerade, på sätt som ansetts lämpligast, för Bankens consolideranden, och derutöfver återstå 2,296,000 R:dr, jag ej kan inse något skäl att motsätta sig Utskottets förslag om användande af ett så ringa belopp deraf, som 1 million R:dr, för Statens allmänna behof. Statsverket behöfver medel, och det är alldeles icke ovanligt, att man i Riksgälds-Contoiret gör sig räkning på någon del af Banco-vinsten för befordrande af allmänt nyttiga företag. I afseende på Banco-Utskottets motivering, ser jag icke att denna gör hvarken från eller till; Stats-Utskottet och Rikets Ständer äro deraf fullkomligt oförhindrade att, i afseende på medlens användande, föreslå och besluta, hvad dem synes mest ändamålsenligt och nyttigt.

Herr *Blanche:* Jag skall icke vara vidlyftig, utan vill

endast gifva tillkänna att, om jag också icke så fullkomligt, som Herr *Gahn*, har mig bekant förhållandet med det förut omnämnda anbudet från Motala mechaniska verkstad, så vet jag dock att de högre priserna i project-contractet endast härledde sig derifrån, att verkstadens styresman ansett att ingen Svensk verkstad borde tillverka så dåligt arbete, som det, hvilket för jernvägarnes räkning införskrifvits ifrån utlandet. Säkert är att jag af honom, på förfrågan, erhållit det svar, att det ingalunda skulle vara omöjligt att här tillverka jernvägsmateriel till samma pris, som det, man hemtar från utlandet, men han uttalade derjemte den mening att det vore en ren vinst att för högre pris skaffa sig solidare arbete, och framtiden skall afgöra om icke denna åsigt är riktig.

Discussionen förklarades slutad, hvarefter, uppå Herr Talmannens framställning, huruvida Ståndet godkänner Utskottets förslag i 50:de punkten af förevarande Betänkande, svarades *Ja* och *Nej*, samt begärdes votering.

En så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som bifaller 50:de punkten af Banco-Utskottets Betänkande, № 25, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås denna punkt.»

Voteringen, som i vanlig ordning företogs, utföll med 21 *Ja* emot 9 *Nej*, i följd hvaraf Ståndet bifallit 50:de punkten.

Femtiondeförsta punkten.

Herr *Kock:* Då Ståndet på förmiddagen beslutat att 250,000 R:dr af Riks-Bankens åt Manufactur-Disconten lemnade creditiv bör under åren 1861 och 1862 indragas, hvarigenom creditivet till manufacturernas och fabrikernas understöd skulle komma att ökas med nämnda summa, torde ziffran å det i förevarande punkt för sådant ändamål upptagna belopp böra ändras från 150,000 till 400,000 R:dr. Till 51:sta punkten i öfriga delar anhåller jag om bifall.

Herr *Wærn:* Jag hemställer, om det ej vore lämpligast återremittera förevarande punkt i den af Herr *Kock* anmärkta delen, då det ännu beror på öfriga Ståndens afgörande, huruvida Borgare-Ståndets beslut, i fråga om indragning å det till Manufactur-Disconten lemnade creditiv, också blifver Rikets Ständers.

Discussionen var slutad, och 51:sta punkten blef återremitterad.

Särskilda anmälanden, som uti Banco-Utskottets Betänkande, № 25, förekomma, men hvilka ej påkalla något Ståndets yttrande.

Lades till handlingarne.

Herr *Berger:* Då Borgare-Ståndet förut beslutat en inbjudning till Med-Stånden i afseende på en föregående punkt i detta Betänkande, hemställer jag att en inbjudning jemväl må ega rum till deltagande uti Ståndets vid behandlingen af 27 och 43 punkterna fattade, från Utskottets förslag skiljaktiga beslut.

Herr *Gahn, H.:* Jag hemställer, huruvida det kan vara skäl att, innan ännu Med-Stånden behandlat ifrågavarande punkter, inbjuda dem att deltaga i beslut, som icke innefatta någon nyhet, utan endast ett bibehållande af motsvarande bestämmelser i nu gällande Banco-Reglemente, hvilka ej kunna vara för Med-Stånden främmande.

Herr *Björck:* Deri, att Borgare-Ståndets beslut uti 27:de och 43:dje punkterna ej innefatta något nytt, ligger, efter min tanke, icke något hinder för en inbjudning till Med-Stånden att i dessa beslut deltaga, och jag anhåller derföre om bifall till Herr *Bergers* derom väckta förslag.

Herr *Kock:* Jag anser det icke vara lämpligt att afläta inbjudning till Med-Stånden förr, än det visat sig, hvad de i fråga om 27:de och 43:dje punkterna beslutat.

Herr *Berger:* Det vore inconsequent om Borgare-Ståndet, som förut beslutat en inbjudning i afseende på detta Betänkande, då det gällde en jemnförelsevis mindre maktpåliggande fråga, nu skulle vilja afslå en framställning i samma syfte, då det gäller så vigtiga beslut, som de ifrågavarande. Mot Utskottets förslag i de omnämnda punkterna har ingen reservation egt rum, och detta torde vara ett ytterligare skäl att genom inbjudning underrätta de öfriga Riks-Stånden om de beslut, Borgare-Ståndet i afseende på desamma fattat.

Discussionen var slutad, och Ståndet beslöt, att öfriga Riks-Stånden skulle vördsamt och vänligen inbjudas att i Borgare-Ståndets beslut, angående 2:dra mom. af 27:de punkten, samt 1:sta och 6:te momenten af 43:dje punkten, sig förena.

§ 6.

Enligt denna dag hos Borgare-Ståndets Herrar Electo-

rer hållet, nu uppläst protocoll, voro till ytterligare Suppleanter i Constitutions-Utskottet valde Herrar *Lindeström* och *Grenander;* om hvilket val underrättelse skulle genom Utdrag af Protocollet meddelas.

§ 7.

Föredrogos ånyo, men bordlades ytterligare Constitutions-Utskottets Memorialer, N:ris 33—37, Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, och Memorial, № 121, Stats-, samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkanden, N:ris 14 och 15, samt Lag-Utskottets Betänkanden, N:ris 29 och 30.

§ 8.

Bordlades första gången Constitutions-Utskottets Memorial, № 38, och Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 14.

§ 9.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. 12, midnatten.

In fidem

E. G. Runeberg.

Den 27 Junii.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades: 1:o. Protocollet den 20 dennes, angående återremitterade delar af Banco-Utskottets Betänkande, № 25; 2:o. förut oupplästa delar af Protocollen den 2 och 6 dennes, och 3:o. Protocollet den 20 dennes, rörande återremisser.

§ 2.

Herr Talmannen uppläste en så lydande handling: »Strömsholms nya Canal-Bolags Direction får, å Bolagets vägnar, härmed vördsamt framställa den önskan och anhållan,

det behagade Vällofliga Borgare-Ståndet utse någon af sine ledamöter, att Thorsdagen den 5 nästinstundande Julii, då öppnandet af det ombyggda canal- och slussverket kommer att, i Hans Maj:t Konungens Höga öfvervaro, ega rum, hedra Bolaget med sin närvaro, samt att derefter under nämnda och påföljande tvänne dagar färdas uppför canalen till Smedjebacken och derifrån åter till Ramnäs bruk och Westerås.

Afresan till Strömsholm sker med ångfartyg från Riddarholmshamnen den 5 Julii kl. $^1/_2$ 7 f. m.

Stockholm den 19 Junii 1860.

W. F. Tersmeden.

Carl Rydquist. *Otto H. Forssell.*

C. F. af Ström.»

I anledning häraf, beslöt Ståndet, att i nästinträffande Plenum anställa val till deputerad vid öppnandet af ofvannämnda canalbyggnad.

§ 3.

Ledighet från Riksdagsgöromålen begärdes och beviljades Herr *Ödmansson* tre veckor från den 4 nästkommande Julii, Herr *Grape* fjorton dagar från den 30 dennes, Herr *Ericson* tre veckor från den 2 instundande Julii, och Herr *Rosenquist* tre veckor från förstnämnde dag.

§ 4.

Föredrogs ånyo Constitutions-Utskottets Memorial, № 33, med förslag till ändring i 14 § 1 mom. Riksdags-Ordningen.

Herr *Rosén:* Ehuru jag hittills, af många skäl, afhållit mig från deltagandet uti den offentliga discussionen inom detta Högtärade Stånd, och äfven nu tvekar att, så ovan och föga initierad i ärendena, jag ännu är, här uppträda, kan jag likväl icke helt och hållet med tystnad afhöra behandlingen af ett ämne, som bringats å bane af omständigheter, dermed jag eger någon bekantskap.

Famlandet efter en bestämmelse af meningen med ordet «bosatt,« antyder utan tvifvel, att man i allmänhet icke rätt vet, hvar man är hemma. Att man hittills kunnat opåtaldt vara mantals- och skattskrifven på mer än ett ställe, samt att många varit och ännu äro det, lärer väl icke någon kunna bestrida, likasom ej eller att ett sådant förhållande, fortfarande, kan komma att ega rum, oaktadt de lagbud deremot, som komma att stiftas; och lika obestridligt blir det då, att ordet »mantalsskrifven» ingalunda utmärker å hvilken *viss* ort man bor. Att lägga ordet »*verkeligen* boende»

till ordet »mantalsskrifven», skulle nu vara ett förtydligande, men, efter min mening, vinnes föga dermed. Af alla ord är ordet »verkeligen» det minst bestämmande, ty det anger endast den individuela öfvertygelsen eller tycket. Det finnes en mängd personer, som för enskilde angelägenheter, eller i följd af offentliga uppdrag, nödgas ofta ombyta vistelseort, eller, om man så vill säga, äro boende litet här och litet der; och, i afseende på sådane, förlorar ordet »verkeligen», i den mening det skulle användas, all betydelse. Nyligen har aflidit en person, som representerade egendomar i hufvudstadens grannskap (Öfver-Directeuren *Hörstadius*), egendomar för millioners värde — och jag trotsar hvem som helst att kunna uppgifva, hvar han var *verkligen boende*, många andra exempel att förtiga. För att emedlertid finna en bestämmelse i detta fall, har man dock en utväg, nemligen den, att, i stället för ordet »mantalsskrifven och verkligen boende», begagna ordet *kyrkskrifven*. Detta har åtminstone det företrädet framför de förra, att, då man vet, hvarest en person är kyrkskrifven, man äfven kan vara förvissad att han icke kan vara det på mer än ett ställe. Vår folkräkning grundar sig numera icke på mantalslängderna, utan på kyrkböckerna, och sedan en person en gång inflyttat i en församling och der ingifvit sitt prestbetyg, bör han väl ock rätteligen anses vara der bosatt, till dess han åter uttagit betyget, med derå skedd anteckning om orten, dit han flyttar; och detta öfverensstämmer äfven med grunderna för den nya Bevillnings-Förordningen, i afseende på skyldigheten att samtidigt vara mantals- och kyrkskrifven på en och samma ort.

Jag vågar derföre föreslå, att, i stället för orden »alla dessa, så framt de äro i staden bosatte», uti 1:sta mom. 14 § Riksdags-Ordningen insättas *»alla dessa, så framt de äro inom valkretsen kyrkskrifne»*.

Herr *Wærn:* De förändringar, som hittills skett i föreskrifterna angående sättet för Riksdagsmannaval, hafva gemenligen gått ut på att till allt flere medborgare utskräcka beviljandet af valrätt. Förevarande förslag innefattar deremot en inskränkning och afser att från Borgare-Ståndet aflägsna personer, tillhörande en class, af hvars medlemmar flere varit ledamöter af detta Stånd och här intagit ett utmärkt rum. Exempelvis må nämnas, att för Götheborg flera gånger blifvit valde personer, hvilka icke varit verkligen boende i staden. Sådant kan ofta inträffa, och jag an-

ser det vara orätt, om en borgare, som, efter att hafva samlat förmögenhet, drager sig undan affairerna och nedsätter sig på en, måhända hardt nära stadsporten belägen, landtegendom, derigenom skulle vara beröfvad sin medborgarerätt, oaktadt han i sin sålunda förändrade ställning eger bättre ledighet, än förr, att vara nyttig för sitt fädernesland. Såsom det nu är, utgör det en förmån för städerna, att kunna till Riksdagsmän välja dylika personer och en rättighet för desse att i valen deltaga och kunna väljas. Af detta skäl, och då ett förtydligande af ifrågavarande stadgande synes vara desto mindre behöfligt, som ordet »*bosatt*» icke kan betyda annat, än *mantalsskrifven*, hemställer jag, att Borgare-Ståndet måtte såsom sin gemensamma tanka förklara det föreslagna tillägget vara hvarken nödigt eller nyttigt. Beträffande omflyttningen af ordet »*Magistratspersoner*», har jag deremot ingenting att invända, ehuru jag icke anser denna förändring vara af något väsendtligt behof påkallad.

Herr *Staaff:* Ehuru jag anser, att föga vinnes genom det tillägg, som här blifvit föreslaget, vill jag icke motsätta mig förslagets antagande i denna del. Hvad deremot angår den af Utskottet gjorda omflyttning af ordet »*Magistratspersoner*», kan jag icke finna denna förändring nödig. Att Grundlagen hittills icke gjort Magistratspersoners valbarhet beroende af boningsorten, har nemligen sin goda grund deruti, att sådan person förutsättes alltid, om än på annat ställe boende, ega nödig kännedom om stadens angelägenheter, och det synes också med säkerhet kunna antagas, att en Magistratsperson, äfven om han bor utom staden, i följd af sin tjenstebefattning, eger den erfarenhet, som Grundlagen åsyftar med ifrågavarande villkor för valbarheten.

Herr *Boman:* Det är besynnerligt, att man nu anser en förändring i redactionen af 14 § Riksdags-Ordningen icke vara nödvändig, ehuru de fleste bland dem, som vid föregående tillfällen här yttrat sig i frågan, erkännt behofvet af en sådan förändring. Eget är också det påstående, som af en talare blifvit framställdt, att det för städerna skulle vara en förmån att kunna till Riksdagsmän välja personer, hvilka äro boende utom städernas område. Jag kan icke finna, huru det kunde vara någon förmån för en stad, att en af dess innevånare, genom att flytta till en landtegendom, undandrager sig deltagande i communal-utskylder till staden och der låter mantalsskrifva sig såsom borgare, mot erläggande af den lägsta bevillning. Enligt min tanke, är en förändring af ifråga-

varande stadgande högst nödvändig, till vinnande af närmare bestämmelse, huruvida det lagligen låter sig göra, att t. ex. vara bosatt i Haparanda och skattskrifven i Stockholm, men icke destomindre representera förstnämnda stad. Lika med Herr *Staaff*, anser jag den ändring, Utskottet gjort i afseende å *Magistratspersoner*, vara temligen öfverflödig; men jag tror dock att det icke kan skada om redactionen i denna del erhåller den lydelse, Utskottet föreslagit. Då emellertid det af Utskottet i förstnämnda hänseende föreslagna tillägg synes kunna föranleda missförstånd, hemställer jag att, i stället för orden »*mantalsskrifne och tillika verkligen boende*», måtte införas orden »*mantals- och kyrkskrifne*».

Herr *Ödmansson:* Då önskligt är, att hvarje stadgande eger den största möjliga tydlighet, anser jag omflyttningen af ordet »*Magistratspersoner*» böra, såsom ändamålsenlig, antagas. Hvad åter angår det af Utskottet i fråga om boningsorten föreslagna tillägg, är detsamma, enligt min tanke, af högsta nödvändighet påkalladt, sedan egare af hus, tomt och jord i städerna numera hafva rättighet att i Riksdagsmannaval deltaga: hvarförutan ett ytterligare skäl förefinnes i den omständighet, att flere af de mindre städerna kunna förena sig om en gemensam Riksdagsman. Jag tillstyrker således förslaget i dess helhet.

Herr *Rinman, F.:* Genom det af Utskottet i afseende å boningsorten föreslagna tillägg, mot hvilket jag skulle hafva anmält reservation, om jag varit tillstädes i Utskottet vid det tillfälle, då reservationerna afgåfvos, kan, enligt min tanke, det åsyftade ändamålet icke vinnas. Uttrycket »*verkligen*» innefattar icke någon förbättring; och är dessutom onödigt, ty hvad helst, som stadgas i en lag, måste antagas uttrycka lagstiftarens verkliga mening. Inom Utskottet var jag af den tanke, att, då Grundlagen bestämmer, hvilka ega rätt att deltaga i Riksdagsmannaval, man borde öfverlemna till de valberättigade att utse den person, till hvilken de egde förtroende; men denna åsigt vann icke framgång. Då nämnda tillägg infördes, ansåg man ordet »*Magistratspersoner*» i sammanhang dermed böra uppflyttas till sin rätta plats i början af momentet, men, i händelse någon förändring i afseende å boningsorten icke kommer att ega rum, torde omflyttningen af ordet »*Magistratspersoner*» icke eller vara behöflig. Jag yrkar att ifrågavarande förslag måtte förklaras vara hvarken nödigt eller nyttigt.

Herr *Ekholm:* Enligt mitt förmenande, är den förbätt-

ring, som Utskottets förslag må innefatta, icke stor, så mycket heldre, som jag aldrig ansett att »bosatt» är liktydigt med *mantalsskrifven*. Ty hvarföre skulle det eljest vara stadgadt i Bevillnings-Förordningen, att en hvar skall mantalsskrifvas der han är bosatt, om icke man derigenom velat göra mantalsskrifningen till en serskild qvalification. Jag inskränker mig till den anhållan, att min nu uttalade åsigt måtte i protocollet få inflyta.

Herr *Bager:* Vid bedömandet af föreliggande förslag, torde man i främsta rummet få taga i öfvervägande, huruvida föreskriften om valrättens beroende af boningsorten är af någon verklig nödvändighet påkallad eller ej. Anser man en sådan nödvändighet vara förhanden, bör man, med kännedom om den stridiga uppfattning eller tolkning, som ifrågavarande stadgande varit föremål för, icke gerna kunna motsätta sig samma *förtydligande*, utan tvärtom, på det tvisten vid framtida Riksdagsmannaval må så mycket som möjligt förebyggas, finna ett slikt förtydligande särdeles önskvärdt. Påstår man deremot villkoret, att vara boende på samma ställe, der man vill utöfva sin valrätt, icke vara behöfligt, så förkastar man i sjelfva verket äfven villkoret att sammastädes vara mantalsskrifven; ty att det sednare villkoret helt och hållet förlorar sin betydelse, derest det icke i sig innefattar det förra, är påtagligt. Mantalsskrifningen bör vara en följd af bosättningen; borttages sambandet dessa tvänne omständigheter emellan, så kommer mantalsskrifningen endast att innebära ett tillkännagifvande, att man på det ställe, der man låter mantalsskrifva sig, ämnar begagna sin valrätt, och skulle man sålunda, utan att behöfva förändra bostad, kunna tillegna sig denna rätt än på ett ställe, än på ett annat. Ehuru nu det stadgande, hvars förtydligande är föremål för Ståndets öfverläggning, uti ett efterföljande moment af samma paragraph blifvit lagdt till grund för valbarheten, så bör man dock ihågkomma, att samma i och för sig likväl egentligen blott afser valrätten, och att, om man äfven skulle vara böjd för en större terrains inrymmande åt valbarheten, deraf likväl alldeles icke följer, att man jemväl anser sig böra medgifva samma utsträckning åt valrätten. Uti länder, hvilkas vallagar äro grundade på mycket rationellare och liberalare principer, än vår, har man hittills icke funnit rådligt frigöra valrätten från ifrågavarande villkor. Sålunda är uti Norge stadgadt, att val till representant bör ske ibland de röstbe-

rättigade inom deras distrikt, och att uti fullmakterna, som böra till de valde ombuden utfärdas, skall af valmännen intygas, att representanterne äro af distrikt-församlingarne erkände att tillhöra amtets eller stadens invånare, äfvensom att valet blifvit förrättadt på det sätt, som finnes föreskrifvet uti Grundlagen, såväl som uti den särskildt rörande de valberättigades mantalsskrifning upprättade lag, enligt hvilken sednare det åligger Magistraten i städerna och »Fogdarne» samt Presterna på landet, att uti mantalslängderna upptaga de från andra städer och pastorater inflyttade valberättigade och deremot, som orden lyda, »udslutte dem, som ere bortflyttede fra »Kjöbstaden eller Prestegjældet». Gå vi till Danmark, så finna vi uti detta lands vallag följande stadgande: »Endast den »kan utöfva sin valrätt, som i ett år haft fast bostad inom »den valkrets eller i den stad, der han uppehåller sig på den »tid, valet förrättas». Dervid tillägges visserligen: Den, som »har fast bostad på flera ställen, kan sjelf bestämma, på hvil»ket af dessa ställen han vill göra sin valrätt gällande»; men uti en derpå följande paragraph är likväl uttryckligen stadgadt, att den person, som har bostad på mer än ett ställe, ovillkorligen måste hafva varit boende ett års tid före valdagen på det ställe, der han vill begagna sin valrätt. Hvad åter valbarheten vidkommer, så är samma vid val till Folkethinget visserligen icke beroende af boningsorten, utan äro dervid i stället åtskilliga andra inskränkande villkor bestämde; deremot verkställas valen till Landsthinget genom electorer, som de till Folkethinget valberättigade bland sig utse och hvilka ovillkorligen måste vara boende i communen, hvarjemte minst trefjerdedelar af de Landsthingsmän, som väljas för en valkrets, böra under det sista året före valet hafva haft fast bostad inom sjelfva valkretsen. Man kan visserligen tycka, att bostadsvillkoret gerna skulle kunna helt och hållet borttagas för valbarheten, emedan man borde kunna förutsätta, att icke någon blir föremål för de väljandes förtroende, med mindre han verkligen deraf är förtjent; men utgår man från denna synpunkt, så lider consequencen ända derhän, att jemväl alla i öfrigt stadgade villkor för valbarheten äro öfverflödiga. Att uti ett land, så vidsträckt, så till läge, folklynne, production och näringar olikartadt, som vårt, Representanterna må från spridda håll till Riksdagen medföra så noggranna localkunskaper, som möjligt, och derefter till hemorten återföra den kännedom om Statens angelägenheter, de under Riksdagarne förvärfva, tyckes emellertid icke vara så

utan all vigt och betydelse. Sedan nu Rikets Ständer vid innevarande Riksdag beslutat, att 4:e punkten i 45 § af nu gällande Bevillnings-Förordning, innehållande, att rätter borgare bör för sin person mantalsskrifvas i den stad, der han är borgare, skall utgå, men att hvar och en skall mantalsskrifvas der han bosatt är eller större delen af året sig uppehåller, äfvensom att den, som inom särskilda mantalsskrifningsdistricter har egendom eller idkar rörelse, utan att *hufvudsakligen* vistas på en och samma ort, sjelf må bestämma och uppgifva, på hvilketdera stället han vill låta sig mantalsskrifva, kan det visserligen för närvarande synas likgiltigt, antingen villkoret uti ifrågavarande Grundlagsstadgande afser bonings- eller mantalsskrifningsorten; men då det, enligt hvad Utskottet mycket riktigt anmärkt, icke kan vara lämpligt, att tolkningen och tillämpningen af ett grundlagsstadgande göres beroende af en förordning, som kan undergå och äfven undergår förändring vid hvarje Riksdag, kan jag, för min del, icke annat, än finna det mycket välbetänkt, att oftanämnde stadgande förtydligas på ett sätt, som så mycket, som möjligt, försvårar detsammas eludering. Då likväl det uti den föreslagna förändringen förekommande ordet »*verkligen*», enligt min åsigt, är fullkomligt öfverflödigt och för öfrigt uti ett grundlagsstadgande föga lämpligt, tillåter jag mig hemställa, huruvida icke antingen detta ord må kunna utgå, eller ock orden »tillika verkligen boende» må kunna utbytas mot orden »jemväl sammastädes hafva fast bostad.»

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Gråå:* För min del, kan jag icke finna, att 14 § 1 mom. Riksdags-Ordningen genom den af Utskottet föreslagna förändring skulle blifva tydligare, än det nu är. Det enda egentliga förtydligande, Utskottet vidtagit, består deruti, att ordet »*Magistratspersoner*» blifvit uppflyttadt till sitt rätta ställe; men i denna del har stadgandet icke varit föremål för någon tvist. Hvad angår tillägget af orden »*mantalsskrifne och tillika verkligen boende*», i stället för »*bosatte*,» tror jag att denna ändring icke innebär någon förbättring, utan fast heldre är öfverflödig. Vid valen af Riksdagsmän till innevarande Riksmöte förekommo, såsom bekant är, åtskilliga tvister angående betydelsen af ordet »*bosatt*». Dessa tvister hafva i laga ordning blifvit pröfvade, och genom domstols

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

utslag är nu mera bestämdt, huru detta uttryck rätteligen bör förstås. Antages nu den af Utskottet föreslagna ändring, så skulle densamma utan tvifvel gifva upphof till nya tvister om rätta tydningen deraf. Jag anser derföre klokast att bibehålla ifrågavarande stadgande vid dess nuvarande lydelse, med det enda undantag att ordet »*Magistratspersoner*» omflyttas, på sätt Utskottet föreslagit.

Herr *Blanche:* Jag vill endast tillkännagifva, att jag icke deltagit i frågans behandling inom Utskottet, äfvensom att jag lika litet nu kan understödja förslaget, som jag skulle gjort, i händelse jag vid uppgörandet deraf varit tillstädes.

Herr *Wallenberg:* Hvarje lagförändring, och i synnerhet hvarje grundlagsändring, bör innefatta en verklig förbättring. I förevarande fall synes man hafva uppställt såsom mål att inskränka valrätten vid Riksdagsmannaval, och derigenom erhålla en laglig grund för ogillande af åtskilliga redan skedda dylika val. Detta mål skulle dock icke vinnas genom den ändring, som här blifvit föreslagen. Det skulle vara interessant att från deras sida, som åstadkommit detta förslag, få höra ett försvar för den åsigt, att man genom tillägg af ordet »*verkligen*», som skall vara så knipslugt, skulle hafva undanröjt möjligheten för en person, som idkar rörelse i en stad, utan att under hela året vara der boende, att utöfva sin valrätt. Det föreslagna tillägget är, enligt min tanke, ganska rymligt och skulle lemna fullt ut lika stort spelrum, som det nuvarande stadgandet. Åtminstone borde den värde motionairen för fullständighetens skull hafva till förslaget fogat det yrkande att i hvarje stad skulle föras ett årligt registratur, utvisande huru stor del af året hvarje borgare vistats inom staden, huru lång tid han tillbragt utom densamma, på resor eller eljest, o. s. v. Då emellertid ett förslag, sådant som det förevarande, *kunnat* framläggas, och det visat sig omöjligt att inom Bonde-Ståndet tillvägabringa valrättens utsträckning i den naturliga syftningen, eller att alla, som med Bonde-Ståndets Ledamöter ega lika interessen, äfven tillerkännes lika valrätt, så besannas deras utsago, som påstå, att för närvarande icke finnes någon förhoppning om en förbättrad representationsform. Jag yrkar återremiss af förslaget.

Herr *Boman:* Man har hårdt klandrat Constitutions-Utskottet derföre, att Utskottet skulle hafva förutsatt endast dåliga bevekelsegrunder hos den, som låter skattskrifva sig i en stad, der han icke är boende. Detta klander är obefogadt, ty Utskottet har icke förutsatt någon ting annat, än att

dåliga bevekelsegrunder *kunna* vara för handen, der någon använder en sådan skattskrifningsmethod. Den vanligaste bevekelsegrunden till ett dylikt förfarande torde dock utan fara kunna antagas vara den, att man önskar befria sig från de dryga onera, som följa af mantalsskrifning i en större stad. Man har vidare erinrat att bevekelsegrunden i dylika fall ofta kan vara mycket ädel, ja, till och med bero af ren patriotism. Det vore i sanning beklagligt, om våra patrioter skulle så litet kunna göra sig gällande inom den commune, de tillhöra, att de behöfed söka sig husrum på annat håll, och jag tror, att icke ens de mindre städerna hafva behof af någon tillökning i sina patrioters antal. Det är sannt, att Högsta Domstolen funnit ordet »*bosatt*» vara liktydigt med ordet *mantalsskrifven;* men då det visat sig, att riktigheten af denna tolkning blifvit underkastad tvifvel inom Constitutions-Utskottet, kan jag icke inse, hvarföre man egentligen motsätter sig ett förtydligande af 14 § Riksdags-Ordningen. Ett sådant förtydligande medför alldeles icke något behof att föra ett särskildt register öfver de resor, städernas borgare företaga, eller den tid, de tillbringa i eller utom städerna. Det kan i allt fall icke förnekas vara ett besynnerligt förhållande, om en person skulle anses boende i en stad, der han i åratal icke vistats eller synes, och der han icke utöfvar någon affairesverksamhet, om icke möjligen såsom interessent i ett skeppsvarf eller dylikt. Jag föranlåtes således vidhålla det förslag till ändring i nyssnämnda §, som jag redan framställt.

Herr *Lindeström:* Jag kan icke inse den ringaste vinst af den ändring, Utskottet här föreslagit, utan tror fast heldre, att, i händelse den antagas, det trassel, som hittills egt rum, komme att fortfara och kanske förökas, helst det måste vara svårare att bedöma, hvar en person *verkligen är boende,* än hvar han är *bosatt.* Då för öfrigt valrättens utsträckning är det mål, till hvilket man bör söka närma sig, men Utskottets förslag innebär en, i förhållande till detta mål, alldeles retrograd rörelse, yrkar jag att förslaget måtte förklaras vara hvarken nyttigt eller nödigt.

Öfverläggningen var slutad, och, sedan Herr *Wallenberg* frånträdt sitt yrkande om återremiss, framställde Herr Talmannen proposition så väl å Utskottets, som å de under discussionen gjorda särskilda förslag i ämnet, hvartill svarades *Ja* och *Nej*, jemte det votering begärdes.

Då fråga således uppstod om contrapropositionens lydelse,

äskades jemväl derom votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

»Den, som vill till contraproposition antaga den mening, att ifrågavarande förslag är i sin helhet hvarken nödigt eller nyttigt, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, kommer Ståndet att, angående contrapropositionen, annorlunda besluta.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 33 *Ja* mot 13 *Nej*; hvadan Ståndet till contraproposition antagit deras mening, som afse ifrågavarande grundlagsändring hvarken nödig eller nyttig.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition.

»Den, som vill, att det i Constitutions-Utskottets Memorial, № 33, framlagda förslag till ändring i 14 § 1 mom. Riksdags-Ordningen skall antagas till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, förklarar Ståndet, såsom sin gemensamma tanke, att Ståndet anser ifrågavarande förslag, i dess helhet, hvarken nödigt eller nyttigt.»

Med slutna sedlar anställdes votering, som utföll med 30 *Nej* emot 21 *Ja*; i följd hvaraf Ståndet, såsom dess gemensamma tanke, hvilken till Constitutions-Utskottet hänvisades, förklarat ifrågavarande grundlagsändring, i dess helhet, hvarken nödig eller nyttig.

§ 5.

Föredrogos ånyo Constitutions-Utskottets Memorialer.

№ 34, med förslag till tillägg i 73 § Riksdags-Ordningen, angående förstärkning af sammansatt Utskott.

Herr *Rydin:* Om detta förslag antages, fruktar jag att man derigenom skulle återgå till samma system, som låg till grund för det fordna, sorgligt ryktbara Secreta Utskottet. Följden af den föreslagna bestämmelsen skulle nemligen blifva ett nytt tvistefrö, och i bästa fall skulle Constitutions-Utskottet blifva sjelfskrifvet att förstärkas, så snart behof att förstärka sammansatt Utskott uppstod. Då sådant icke kan vara lämpligt, afstyrker jag förslaget och hemställer att Borgare-Ståndet i stället måtte besluta, att, då fråga förekommer om förstärkning af ett sammansatt Utskott, ledamöter deri skola väljas till lika antal från alla Utskotten

och, om brist dervid uppstår, densamma fyllas genom särskilda val inom Riks-Stånden.

Herr *Rinman, F.:* I motsats till Herr *Rydin*, tror jag, att ifrågavarande §, om den lemnas oförändrad, ofta skall gifva anledning till tvister; ty der saknas bestämd föreskrift huru vid förstärkning af ett sammansatt Utskott skall tillgå. Efter ordalydelsen af 73 § Riksdags-Ordningen, vore måhända rättast att det sammansatta Utskottet förstärktes på det sätt, att det komme att utgöras af 30 Ledamöter från hvarje Stånd; men ett hinder derför kan anses möta i den omständighet, att ledamöterna i det sammansatta Utskottet icke blifvit valde genom de särskilda Ståndens Electorer. Hittills har varit vanligt, att bland de Utskott, som i det sammansatta ingått, förstärkning skett endast af det Utskott, som hufvudsakligast haft behandling af det ifrågavarande ärendet; men härom kan verkligen vara mycken tvist. Af den bestämmelse, Utskottet föreslagit, skulle följden i sjelfva verket blifva att förstärkningen åtminstone i de flesta fall träffade det rätta Utskottet; ty vid sammansättningar är det merändels det främsta Utskottet, som frågan närmast rörer. Att, såsom Herr *Rydin* förmenat, Constitutions-Utskottet skulle blifva sjelfskrifvet till förstärkning, är så mycket mera ett misstag, som detta Utskott aldrig plägar med annat Utskott sammansättas. Deremot skulle det blifva Stats-Utskottet, som oftast komme att förstärkas, hvilket också vore riktigt, enär det vanligen är frågor om Statsregleringen, som gå till förstärkt Utskott. Likaså skulle i frågor, som blifvit handlagda af t. ex. sammansatt Banco- och Lag-Utskott, Banco-Utskottet rätteligen blifva föremål för förstärkning. Jag tillstyrker förslaget.

Herr *Björck:* Borgare-Ståndet torde från föregående Riksdag erinra sig, att, då fråga först uppstod om rätta behandlingen af ett i sammansatt Utskott förberedt ärende, deröfver Riks-Stånden stannat i olika beslut, förstärkningen skedde af det Utskott, som enligt Grundlagen innehar främsta rummet. Detta förfarande har Constitutions-Utskottet lagt till grund för det förslag, som nu är föremål för pröfning, och Utskottet kan sägas dertill icke hafva saknat anledning, då, å ena sidan, tvist i ämnet egt rum och, å andra sidan, denna tvist blifvit sliten på sätt nyss nämndes, samt ett stadgande i förevarande hänsende måste erkännas vara behöfligt, om än 73 § Riksdags-Ordningen må anses alldeles klar. Det bör nemligen härvid ihågkommas, att något stadgande an-

gående sammansatt Utskott icke förekommer i Regeringsformen, utan endast i Riksdags-Ordningen. Men då Regeringsformen är den grundlag, som bestämmer de constitutionella förhållandena och följaktligen är att anse såsom ett contract mellan Regeringen och Representationen, samt 69 § i sistnämnda Grundlag innehåller en försäkran derom, att frågor rörande Statsanslag skola afgöras på det i samma § omförmälda sätt, måste det medgifvas, att 69 § icke erhåller sin fulla tillämpning med mindre än att dessa frågor afgöras genom förstärkt Stats-Utskott, äfven der frågan förut varit behandlad af Stats-Utskottet, i förening med annat Utskott. Det är hufvudsakligen den nu antydda stridigheten mellan Regeringsformen och Riksdags-Ordningen, som gör det nödvändigt att en åtgärd i den syftning, förslaget afser, vidtages; och då denna åtgärd icke bör innefatta motsägelse mot Rikets främsta Grundlag, kan man, så länge fråga endast är om en förbättring, svårligen komma till annat resultat, än Utskottet här tillstyrkt. Annorlunda vore förhållandet, om man ville alldeles borttaga föreskriften om förstärkning af Utskott och stadga att ledamöterna i den nämnd, som har att i sista hand afgöra frågorna, skola för hvarje tillfälle utses genom val af Riks-Ständen. Då emellertid detta icke för närvarande ingått i afsigten, tillstyrker jag, på nu anförda skäl, Utskottets förslag, under uttryckande af den förhoppning, att det förr eller sednare skall lyckas representationen att skilja sig från en icke tidsenlig institution, som i många vigtiga fall kastar ärendenas slutliga afgörande helt och hållet i slumpens hand.

Herr *Gråå:* De sammansatta Utskotten bildas icke på samma sätt, som öfriga i Grundlagen uppräknade Utskott; ty då dessa sednare formeras genom val af Ståndens Electorer, tillkomma de förstnämnde sålunda, att hvartdera af de Utskott, som skola sammanträda till gemensam handläggning, inom sig utser de ledamöter, som skola ingå i det sammansatta Utskottet. Då nu ett bestämdt stadgande angående sättet att förstärka sådant Utskott visat sig behöfligt, tror jag, att Constitutions-Utskottet i förevarande förslag träffat en lämplig utväg. Om man undantager frågor, som angå bränvinsbevillningen, är behofvet af sammansatt Utskotts förstärkande ganska sällsynt och, när sådant behof inträffar, gäller det vanligtvis antingen något Statsanslag eller någon bevillningsfråga. Enligt Constitutions-Utskottets förslag, skulle det blifva i förra fallet Stats-Utskottet och i det sed-

nare Bevillnings-Utskottet, som komme att förstärkas; och då en sådan åtgärd synes vara både riktig och ändamålsenlig, tillstyrker jag förslagets antagande att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Rydin:* Jag vill anföra ett exempel på de oegentligheter, som skulle uppkomma genom förslagets antagande. Det är bekant, att många vigtiga ärenden handläggas af Banco-Utskottet. Antag att i ett sådant ärende ingått fråga om ett mindre Statsanslag och att, af denna anledning, Stats-Utskottet deltagit i sakens behandling. Riks-Stånden stanna derefter i olika beslut, som icke kunna sammanjemnkas, och så uppstår behof att förstärka det sammansatta Utskottet. Vore det då rimligt att förstärkningen inskränktes till Stats-Utskottet, som endast af en tilfällig anledning tagit befattning med frågan? Detsamma kunde inträffa i afseende på en ren lagfråga, som blifvit af Lag-Utskottet förberedd, med biträde af t. ex. Bevillnings-Utskottet. Dessa och dylika oformligheter föranleda mig att vidhålla mitt yrkande om afslag.

Herr *Hierta:* Det kan i det hela synas temligen likgiltigt, huru denna fråga afgöres, men mig förekommer det dock, som om det rättaste skulle vara att antaga det förslag, Constitutions-Utskottet i sådant hänseende här afgifvit. Denna min åsigt utgår icke från begär att tillvinna någon makt åt Stats-Utskottet, hvilket Herr *Lallerstedt* förmenar skulle blifva följden, och detta så mycket mindre, som det är tydligt att denna makt både blir ansenligt utspädd och mer än motvägd derigenom, att antalet af det förstärkta Utskottets ledamöter kommer att utgöra 30 af hvarje Stånd, i stället för 9, och det således beror på de särskilda Ståndens skön att bestämma Utskottets caractere, — utan omfattar jag denna mening endast och allenast derföre, att den, så vidt jag förmår bedöma saken, i sig innebär den enklaste utvägen att få frågan löst.

Egentliga anledningen, hvarföre jag begärt ordet, är dock den, att detta förslag, som, emaneradt från Constitutions-Utskottet, afser en förändring i 73 § Riksdags-Ordningen, fästat min uppmärksamhet å en annan omständighet, hvilken jag ber att få underställa Ståndets beprövande, ehuru jag icke är rätt säker, om anmärkningen kan föranleda till någon åtgärd. Det förekommer nemligen att i 75 § meddelas föreskrift om de ärenden, som förfalla, då 2 Stånd stanna emot 2. Sista momentet lyder: »är åter frågan af

sådan beskaffenhet, att den ej kan förfalla, gånge som i 73 § stadgadt är.» Uti denna §, som nu är föremålet för vår öfverläggning, säges deremot i allmänhet, att »stanna Riks-Stånden i sina beslut öfver någon fråga uti hufvudsakligen eller till vissa delar skiljaktiga meningar, då skall hvarje Stånds beslut genom Protocolls-Utdrag remitteras till det Utskott, som med målet befattning haft.» Enär nu den 73 § går före den 75 och i ordalagen »i någon fråga» tydligen ligger ett inbegrepp af *alla* frågor, är klart att genom ett förbiseende Grundlagen här innehåller en absolut föreskrift, att i *alla* frågor skall röstas i förstärkt Utskott. I tillämpningen har man visserligen alltid afsett 75 §, men obestridligt lärer dock vara, att en motsägelse förefinnes emellan nämnda paragrapher, den Constitutions-Utskottet, i sammanhang med dess behandling af denna fråga, torde kunna lätteligen afhjelpa genom ett tillägg till 73 §, så att det af mig anmärkta stället erhölle följande lydelse: »Stadna Riks-Stånden i sina beslut öfver någon fråga »*af sådan beskaffenhet, att den ej kan förfalla*» etc.; och jag hemställer, huruvida icke, på grund häraf, det nu föredragna Betänkandet, som afser en förändring i samma §, för den af mig anmärkta rättelsens vinnande, bör till Utskottet återremitteras.

Herr *Wærn:* Hvad först beträffar Herr *Hiertas* nu föreslagna amendement till detta Betänkande, torde det icke vara förenligt med Riksdags-Ordningen att här ingå i dess ompröfvande, utan lärer detsamma för sådant ändamål först böra, under form af särskild framställning, till Constitutions-Utskottet ingifvas, för att sedan komma Ståndet tillhanda.

Beträffande derefter sjelfva saken, anser jag, för min del, det vara lämpligt godkänna Constitutions-Utskottets här afgifna grundlagsändringsförslag. Jag omfattar dock icke denna mening derföre, att jag önskar tillvinna någon ökad makt åt det af Utskotten, som, efter den ordning, hvari Utskotten uppräknas i 28 § Riksdags-Ordningen, intager främsta rummet. Om jag skulle följa min egen öfvertygelse, ville jag snarare tillstyrka, att Stånden, i stället för att förstärka vissa Utskott, skulle välja ledamöter för tillfället, för att vara fullkomligt fria i sitt val. Men då ett sådant förslag icke är eller kan blifva föremål för vår granskning, utan endast huru de sammansatta Utskotten skola förstärkas, synes mig af de olika alternativer det, vid hvilket Constitutions-Utskottet fästat sig, vara det bästa, och detta på den grund, att detsamma åstadkommer den största enhet så i

sammansättning, som beslut. Jag anhåller derföre att Ståndet måtte förklara det här föreslagna tillägget till 73 § Riksdags-Ordningen hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Lallerstedt* har visserligen anmärkt att härigenom en fråga, som blifvit behandlad af sammansatt Stats- och Banco-Utskott, skulle komma att afgöras af Förstärkt Stats-Utskott, ehuru rätteligen Banco-Utskottets ledamöter borde förökas, emedan Stats-Utskottet med frågans handläggning tagit befattning endast för att upplysa, om Statsverkets tillgångar medgifva en föreslagen utgift, men, om skiljaktiga meningar yppa sig i en dylik fråga, så är det nemligen just i afseende å anslagssumman. Derföre är det ock fullkomligt i sin ordning att Stats-Utskottet i detta fall är det Utskott, som förstärkes. På samma sätt är det i bevillningsfrågor sannolikt om bevillningens belopp, som olika åsigter göra sig gällande.

Jag anser således, att förslaget passar bäst i de flesta fall, och då vi måste och böra hafva ett stadgande i saken, lemnar jag, för min del, det af Constitutions-Utskottet föreslagna mitt bifall.

Herr *Thollander:* Jag anser mig icke kunna biträda det förslag, Constitutions-Utskottet här afgifvit, såsom icke på något tillfredsställande sätt lösande den fråga, som detsamma afser att ordna. Af sammansatt Bevillnings-, Lag- och Economie-Utskott behandlas frågan om försäljning af bränvin i landet. Detta kan ej sägas vara en bevillningsfråga. Men tänkbart är dock, att i frågor, som röra ordnandet af bränvinsförsäljningen, olika åsigter göra sig gällande inom olika Stånd, och säkert är, att frågor, som angå de straffbestämmelser, hvilka böra stadgas för hämmande af öfverträdelser vid denna industrie, kunna blifva föremål för så skiljda meningar, att 2 Stånd stanna mot 2. Då skall, efter detta förslag, förstärkt Bevillnings-Utskott afgöra, om den ena eller den andra straffbestämmelsen är lämplig eller icke, eller huru straffet skall mätas för att motsvara förbrytelsen. Jag tror deremot att det stadgande, som redan förefinnes i 73 § Riksdags-Ordningen, eller att Riksens Ständer utvälja i sina särskilda Plena ledamöter till en nämnd att förstärka det Utskott, till hvars handläggning målet hört, är fullt lika godt, om ej bättre, än det i Betänkandet här föreslagna, hvarföre jag ock yrkar, att det-

samma måtte af Ståndet, för dess del, förklaras vara hvarken nödvändigt eller nyttigt.

Herr *Lallerstedt* *).

Sedan Herr Talmannen förklarat sig anse den af Herr *Hierta* gjorda framställning böra utgöra föremål för en särskild motion, samt Herr *Hierta*, med anledning häraf, tillkännagifvit, att han afstod från särskild proposition å sin enskilda mening, förklarades öfverläggningen afslutad, och då Herr Talmannens proposition å bifall med *Ja* och *Nej* besvarades, begärdes votering.

I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som vill, att Constitutions-Utskottets i Memorialet, № 34, framlagda förslag till tillägg uti 73 § Riksdags-Ordningen skall antagas att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, förklaras, såsom Ståndets gemensamma tanke, att omförmälda förslag är hvarken nödigt eller nyttigt».

Voteringen, anställd med slutna sedlar i vanlig ordning, utföll med 26 *Nej* emot 25 *Ja;* i följd hvaraf Ståndet, för sin del, förklarat omförmälda Grundlagsändrings-förslag hvarken nödigt eller nyttigt.

№ 35, med förslag till åtskilliga ändringar i Riksdags-Ordningen, angående Ridderskapets och Adelns representationsrätt.

Herr *Staaff:* Då man genomläser motiverna till detta Constitutions-Utskottets förslag, fäster sig uppmärksamheten i främsta rummet vid en tirad, der det heter: att »man väl icke kun»nat förneka att sjelfskrifvenhet till representantkallet kan i »flera afseenden vara af ganska stor vigt för det allmänna, »särdeles genom den motvigt, den kan lemna emot alltför »hastiga omkastningar och obetänksamma förändringar;» och Utskottet förklarar vidare, att, »i enlighet med hvad här of»van blifvit yttradt, Utskottet instämmer med motionairen »uti hans öfvertygelse om nyttan för det allmänna, att Rid»derskapet och Adelns ledamöter utses genom val.» Utskottet har således, godkännande den ur motionairens framställning i ämnet, af mig nyss citerade, satsen, antagit densamma såsom motiv för sjelfva förslaget. Då jag icke kan ingå på

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

en dylik tankeledning, vill jag deremot protestera, emedan jag ingalunda kan finna och ej heller tror Ståndet kunna antaga Adelns sjelfskrifvenhet för det allmänna vara »af stor vigt», d. v. s. nödvändig.

Hvad åter beträffar sjelfva förslaget, kan jag, för min del, icke medgifva, att tiden nu är inne att likasom ombilda Adeln, och constituera den till ett nytt Riks-Stånd; och jag anser en dylik åtgärd vara desto oriktigare, som Adelns representations-rätt hvilar på en i dubbelt hänseende falsk grundval, nemligen först och främst ståndsprincipen, och vidare sjelfskrifvenheten. Detta förslag skulle derföre, efter mitt förmenande, långt ifrån att verka gagneligt, tvärtom uppställa ytterligare hinder för representationens ombildning i sin helhet, hvarföre jag yrkar att detsamma måtte af Ståndet afslås.

Herr *Ekholm:* Min erfarenhet af Riksdagarnes verksamhet gör, att jag med tillfredsställelse emottagit och antager detta Constitutions-Utskottets förslag. Det kan väl näppeligen gifvas något mera oformligt, än att en del af den lagstiftande församlingen består en dag af 600 ledamöter, en annan åter af endast 7 eller 8. Derifrån denna, eljest oförklarliga, skiljaktighet i beslut rörande samma ämne vid olika tillfällen, samt denna villervalla och osäkerhet vid allmänna ärenders behandling, som för närvarande utmärker vårt första Stånd. Jag vet visserligen, att mången hyser den föreställningen, att förevarande förslag endast skulle bidraga till att ännu ytterligare concentrera Adelns makt; men jag kan icke dela denna åsigt. Det är nemligen alldeles icke gifvet att, efter dess antagande, valen skulle komma att utfalla i så medgörlig syftning, som man synes förmoda, ty jag är förvissad, att den talrika, på landet bosatta delen af Adeln ofta nog tänker helt olika med den nuvarande majoriteten på Riddarhuset, hvilken hufvudsakligen utgöres af i Stockholm bosatte civile, men hufvudsakligast militaire tjenstemän. Jag anser derföre, att det vore en vinst för det allmänna, om detta förslag blefve bragt till verkställighet. Derigenom skulle förekommas de nu rådande olägenheterna af täta ombyten af ordförande och ledamöter i Utskotten, och, i följd deraf, skulle derigenom äfven kunna undvikas den visserligen icke minsta olägenheten att våra Riksdagar, på grund af nu antydda förhållanden, så märkligen uttänjas. Men förslaget innebär äfven något att fästa sig vid i afseende å consequencen af Adelns beslut. Man har sålunda haft tillfälle

se i en vigtig allmän fråga vid sistlidne Riksdag, hurusom, sedan Adeln under en talrik sammankomst uttryckt sin opinion i jernvägsfrågan, då sedermera ledamöter skulle väljas till förstärkt Stats-Utskott, från vissa landsändar hela båtlaster ankommo af förstärkningskarlar, hvilka hvarken förr eller sedan deltagit i representationens förhandlingar, och hvarigenom tillskapades en majoritet, hvars mening stod i fullkomlig strid med den, Adeln förut förklarat sig omfatta. Jag förklarar derföre, för min del, detta förslag hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Rydin:* För några Riksdagar sedan, då det allmänt agiterades för allmänna val, rådde i hela landet mycket buller och bång. Man ville vinna allt eller intet. Sedan fann man sig dock föranlåten att beträda de partiella förbättringarnes bana, och jag tror, att samhällets lugna och jemna utveckling derutaf befunnit sig väl. Det här framför oss liggande förslaget utgör en naturlig och nyttig länk i denna kedja af småningom fortgående förändringar i vår urgamla representation och innefattar i sig ett icke ringa steg framåt till ett bättre tillstånd i och en bättre och homogenare beskaffenhet af ständerförsamlingen, — då det bidrager att undergräfva sjelfskrifvenheten hos Ridderskapet och Adeln, hvilket Stånd för närvarande är i besittning af $^1/_5$ af Sveriges jord. Jag lemnar derföre detta förslag mitt bifall och antager detsamma såsom hvilande.

Herr *Hierta:* Omdömet, rörande detta förslags gagnelighet eller icke, måste i viss mån bestämmas af frågan, huruvida man anser sig kunna hysa någon förhoppning att en mera genomgripande förändring i vår Svenska representation inom en icke alltför långt aflägsen framtid skall komma till stånd, eller om man bör inskränka sig till lappningsförsök. Hvar och en, som, lika med Herr *Rydin*, förmenar, att en representation, grundad på samfälda val, skall leda till bondtyranni, bör naturligtvis kasta öfver bord hvarje radicalare reformförslag, och hålla sig fast vid de partiela förbättringarne. Andra åter hålla före, att man på en dylik väg har föga utsigt att nalkas målet. Men, utan att bestrida att en partiel förbättring kan innefattas i detta förslag, och utan att vidare inlåta mig i hufvudsaken, är min tanke den, att Ståndet bör antaga förslaget såsom hvilande, och detta af tvänne skäl. Först och främst derföre, att, då, såsom jag flera gånger antydt, en Grundlagsfråga icke kan på en och samma Riksdag afgöras, man alltid har

god tid att densamma afslå. Det andra skälet åter grundar sig på det förhållandet, att jag under min Riksdagsmannabana haft så rikligt tillfälle att göra bekantskap med Riddarhusets caractere, att jag kunnat erfara, att de förslag till förändringar i Adelns representation, som vid Riksdagarne framkommit, allesamman visat sig vara halfgångna foster, emedan de blifvit förkastade af en mycket öfvervägande majoritet; och, på grund af denna erfarenhet, är jag fullt förvissad att Riddarhusets ledamöter vid nästa Riksdag, oaktadt Adeln vid 1840 års Riksmöte med 4 rösters pluralitet afsade sig sjelfskrifvenheten, komma att afslå detta förslag, likasom hvarje annan förändring, som afser att grunda Adelns representation på val, och särdeles då fråga är att uppspäda Ståndet med ofrälse vederlikar. Det kan således vara skäl att låta Adeln sjelf förrätta förslagets afrättningsceremoni, på det att icke någon må lägga Borgare-Ståndet till last att vilja förhindra hvad, som kan kallas en förbättring i den Svenska representationen.

Herr *Björck:* Under den korta tid, jag deltagit i representationens förhandlingar, har jag sett så många olika vägar försökta att åstadkomma en nydaning af vår representativa författning, och så många misslyckade, att jag visserligen kunnat ega all anledning att öfvergifva hoppet att vinna en lösning af frågan; men icke desto mindre har jag trott mig icke böra förtröttas, utan sökt att gå till mötes hvarje förslag, som afsett att förbättra det närvarande tillståndet. Sedan emedlertid jag gjort den erfarenheten att hvarje radicalare förslag strandat, har jag bemödat mig att beträda en annan bana. Jag har sålunda försökt att åvägabringa en sådna förstärkning i ett af Stånden, att en representationsreform skulle kunna anses vara nära nog genomförd inom detta ena Stånd, derigenom att detsamma kommit att innesluta alla de elementer i samhället, hvika böra vara representerade, men hittills icke lemnats tillträde till Ständerförsamlingen. Men denna tanke, som jag fullföljt inom Constitutions-Utskottet, har blifvit der förtryckt, så att föga utsigt förefinnes att den kan realiseras. Nuvarande Constitutions-Utskottet har nemligen ogillat min nu förnyade, vid 1834 års Riksdag väckta, framställning. Då det deremot gällt att öka Bonde-Ståndets antal, och att äfven inrymma i Preste-Ståndet nya ledamöter, har Constitutions-Utskottet förfarit billigare, likasom ock Utskottet nu försökt förena nya elementer med de bestående. Nu är frågan, om

man kan och bör förfara med Riddarhuset så, att man förstärker och på samma gång reformerar detsamma. Om man tager i betraktande grunden för Adelns representation, som är sjelfskrifvenheten, så blir det närmaste spörjsmålet, hvilka olägenheter har den medfört och kan den medföra inom en representation? Man måste då medgifva, att den största olägenheten innefattas i det förhållandet, att denna rättighet gifver anledning att betrakta representantkallet från en subjectiv sida, såsom en sak, hvilken tillkommer individen såväl, som corporationer i och för deras enskilda subjectiva interessen. Det af Constitutions-Utskottet här afgifna förslaget skulle åstadkomma en betydlig förändring i uppfattningen. Adelns ledamöter skulle derigenom försättas i samma förhållande, som hvarje annan medborgare, som är berättigad att välja och väljas till Riksdagsmän, i samma ställning således t. ex., som egare af jord å landet, af hus eller tomt i stad, o. s. v.; och om inom kort tid valrätten utsträcktes derhän, att någon vidare qualification för att kunna blifva under någon form vald till represensant icke erfordrades, än att vara en oförvitlig Svensk undersåte, skall Adeln genom förändringen komma att befinna sig på samma ståndpunkt, som hvarje annan medborgare, så länge Ståndsrepresentationen fortfar. Jag tror således, att, under vår nuvarande representation, ingen reform kan vara lämpligare, än denna, om man vill ombilda Adeln såsom Stånd.

Hvad åter beträffar den delen af Utskottets förslag, som afser inlåtande inom Riddarhuset af andra medborgare, erkänner jag att jag under en förfluten tid, såsom ledamot af Constitutions-Utskottet, deltagit i pröfningen af ett dylikt förslag, och att jag då afstyrkte detsamma. Representationsfrågan befann sig dock vid denna tid på en annan punkt, än den nu intagit: då syselsatte man sig med radicala förslag, och någon tanke hade ännu icke uppstått att utspäda de öfriga Stånden. Men det egentliga skälet, hvarföre jag vid nämnde tillfälle var tveksam om förslagets lämplighet, fortfar ännu i viss mån. Jag fruktar nemligen att, om Adeln skulle på detta sätt komma att förstärkas, en dylik åtgärd skulle blifva en anledning dertill, att vid en fullkomligare reform af vår representation, då ett tvåkammarsystem möjligen komme att etableras, den öfre kammaren komme att betraktas såsom hufvudsakligen omfattande de beståndsdelar, af hvilka Adeln då utgjordes, och jag befarade, att

Adeln derigenom skulle inrymmas en allt för stor makt. Numera, då uppblandningen inom Stånden är så stor, anser jag icke denna fara vara så hotande, att jag deruti finner någon anledning att afslå förslaget i denna del, om ock jag skulle hafva önskat att egenskapen att, på grund af Kongl. fullmakt, hafva innehaft eller innehafva beställning i Rikets tjenst icke hade varit den, som bestämde plats åt orepresenterade medborgareclasser bland Ridderskapet och Adelns hittills slutna Ståndsclass.

Öfverläggningen var slutad, och blef det i Memorialet afgifna förslag af Ståndet antaget att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

№ 36, med voteringsproposition, rörande det af Constitutions-Utskottet uti Memorialet, № 11, framställda förslag till ändring i 15 § Riksdags-Ordningen, om hemmansegares representationsrätt.

Förslaget till voteringsproposition gillades.

och № 37, i anledning af Riks-Ståndens beslut, rörande det af Constitutions-Utskottet i Memorialet, № 25, framställda förslag till tillägg i 109 § Regerings-Formen och 80 § Riksdags-Ordningen.

Lades till handlingarne.

§ 6.

Enligt Ståndets förut fattade beslut, företogs val med slutna sedlar till Borgare-Ståndets Deputerade vid Deras Majestäters Konungens och Drottningens kröning i Norrige, i hvilket afseende utsågos:

Vice Talmannen, Herr *Schwan* med 38 röster,
Herr *Blanche* » 23 »
och Herr *Kock* » 28 »

hvarom underrättelse skulle genom Utdrag af Protocollet meddelas.

§ 7.

Föredrogs, ånyo, Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, angående föreslagna Statsbidrag för vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, samt canaler, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, m. fl. dylika föremål.

Härvid förekommo följande anslagsfrågor, nemligen:

a) till väganläggningar och vägförbättringar.

1:sta punkten.

Herr *Staaff:* *)

Herrar *Grape* och *Rinman, C.* hördes instämma.

Herr *Kistner:* Jag instämmer till alla delar med Herr *Staaff*. Representationen har genom storartade Statsbidrag gjort så mycket att befordra communicationerna inom Sveriges sydligare delar, att tiden verkligen synes vara inne att äfven tänka på de nordligare provincernas behof; och jag hemställer derföre, om icke Ståndet skulle finna skäligt att lemna sitt bifall till den af Herr *Staaff* i hans här behandlade motion gjorda framställning, så mycket heldre, som densamma ytterst afser att befrämja ett ändamål, som ofelbart skall mäktigt bidraga till hela landets välmåga och cultur. Norrland eger nemligen oändliga odlingsbara marker, i areal vida öfverträffande hvad det medlersta och södra Sverige kan erbjuda till lön för odlarens möda. Om dessa, nu förvildade och öfvergifna, förvandlades till hem för idogheten och fliten, skulle de kunna föda en folkmängd, långt större, än den, som finnes i hela det öfriga Sverige. Men, för att kunna ernå detta, så i nationaleconomiskt hänseende, som statsfinancielt vigtiga och afsevärda, mål, fordras, såsom ett första villkor, att åtgärder vidtagas, hvarigenom förbindelsen så väl med öfriga delar af landet, som äfven inbördes de särskilda orterna emellan åvägabringas. Vid sådant förhållande, och då häraf lärer befinnas klart, att ett bifall till Herr *Staaffs* motion i sig innebär en fördel för hela Sverige, hoppas jag äfven, att detta Högtärade Stånd lemnar framställningen det behjertande, den onekligen väl förtjenar.

Jag anser öfverflödigt att vara vidlyftigare, hvarföre jag förenar mig i det yrkande, Herr *Staaff* framställt, att till vägars anläggning och förbättrande inom Rikets nordligaste län måtte anvisas ett årligt anslag af **150,000** R:dr.

Herr *Brun:* Jag förenar mig på det varmaste i Herr *Staaffs* här gjorda framställning, under vitsordande i öfrigt af de uppgifter, han till stöd för densamma framlagt och meddelat. Af dem torde klart framgå, hvad i allt fall ingen lärer kunna förneka, att landets representanter begå en stor nationaleconomisk misshushållning, om de icke, i hvad på dem ankommer, understödja Norrland i dess bemödanden att skrida framåt på culturens och civilisationens bana.

---

*) Herr *Staaffs* vid tryckningen ej allemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Det vidlåder dock i allmänhet innevånarne i Rikets sydligare provincer en viss benägenhet att misstro tillvaron af de rika naturtillgångar, som de Norrländska landskapen bära i sitt sköte. Man bör ihågkomma, att Norrland är till arealen lika stort, som hela det öfriga Sverige. Derinom finnas odlingsbara marker till högst betydliga omfång, och vida mera utaf denna Norrländska jord, än hvad man i de södra orterna föreställer sig, är till sädesproduction fullkomligt tjenlig. Norrlands aflägsna och för närvarande obegagnade trakter innesluta sålunda i sig en hel framtid till utveckling för vårt gamla fosterland, Sverige. Men denna utveckling och detta framåtskridande i jordbruk, bergshandtering och andra näringsföretag, hvartill Norrland erbjuder rika naturtillgångar, befrämjas, å ena sidan, af vägar eller lättade communicationer innebyggarne emellan, likasom, å andra sidan, all utveckling och fortkomst omöjliggöras derigenom, att nödvändiga förbindningsmedel undanhållas och förvägras dessa trakter. Jag kan således icke finna annat, än att den begäran, Herr *Staaff* framställt, på en gång är så billig, att den derföre borde finna erkännande, och så rättvis, att den icke borde kunna afslås; likasom derförutom jag, lika med de föregående talarne, vågar betvifla, att något af Riksens Ständer meddeladt anslag kan komma att verka mera fruktbringande så för den ort, för hvilken det närmast är afsedt, som för Riket i sin helhet, än det, Herr *Staaff* här motionerat och jag tillåtit mig uppträda att förfäkta.

Herr *Berger:* Jag anser, för min del, icke blott klokt, utan till och med det enda rätta, att, vid beviljande af anslag af mera allmän beskaffenhet, man icke gör någon skillnad emellan landets olika provincer, utan gör dem gällande i lika mått för hela Riket. Då likväl Stats-Utskottet denna gång funnit skäligt att, till fördel för Norrland, göra ett undantag från denna regel, vill jag icke sätta mig deremot, utan lemnar Utskottets förslag mitt bifall. Jag kan också icke föreställa mig annat, än att hvar och en skall finna Norrlands interesse härigenom på det rikligaste sätt tillgodosedt, då Utskottet föreslagit, att af hela det för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar tillstyrkta anslaget, 450,000 R:dr, Norrland skulle för sin enskilda del erhålla $^1/_3$, utom den andel i den öfriga summan, som, efter hittills tillämpade grunder, å Rikets fyra nordligaste län belöper; och jag kan, vid sådant förhållande, icke undertrycka min förvåning, att

dessa provincers representanter ändock ansett sig befogade att framträda med än längre sträckta anspråk.

Herr *Ekholm:* Jag är i det närmaste förekommen af Herr *Berger.* Mig synes verkligen, att Stats-Utskottet genom detta förslag tillräckligt tillgodosett våra Norrländska provincer, och jag kan derföre ej eller dela Herr *Staaffs* mening, att af det här tillstyrkta årliga anslaget, **150,000** R:dr, icke mindre än **100,000** R:dr borde anvisas åt Rikets fyra nordligaste län. Detta är ju en sådan missproportion, att obilligheten af framställningen ligger i öppen dag. Om Statens tillgångar det medgåfve, skulle jag visserligen vara benägen att lemna, utom de här tillstyrkta **50.000** R:dr, ytterligare **50,000** R:dr samt till och med derutöfver åt Norrland, men då beklagligen de allmänna financerna icke äro så lysande, torde det böra vara hvarje fosterlandsväns pligt, han må bo i norra eller södra Sverige, att taga detta i betraktande, och icke framträda för speciela interessen med obilliga anspråk.

Herr *Staaff:* Med anledning af Herr *Ekholms* anförande, ber jag få erinra derom, att han alldeles missuppfattat min framställning. Jag har alldeles icke yttrat, att af det här tillstyrkta allmänna, årliga anslaget af **150,000** R:dr två tredjedelar borde tilldelas de fyra nordligaste länen, utan, då Stats-Utskottet behagat anvisa ett särskildt anslag för dessa län, har jag önskat, att detsamma måtte till beloppet fördubblas, men att, detta oansedt, det allmänna anslaget förblifver orubbadt.

Herr *Gråå:* Ehuru jag uppriktigt önskar att åt Norrland må beredas alla de fördelar, som med billighet och rättvisa kunna vara förenlige, synes det mig dock, som om de nu väckta anspråken vore allt för långt sträckta. Kongl. Maj:t har i Sin Nådiga Proposition för de i denna punkt omförmälda ändamål icke äskat större belopp, än **500,000** R:dr för nästkommande trenne år, men just med afseende å de fyra nordligaste Länens behof, har Stats-Utskottet förhöjt detta belopp och för åren **1861**, **1862** och **1863** tillstyrkt anvisandet af **450,000** R:dr, hvaraf uteslutande för Norrland **150,000** R:dr. Jag tror således, att Utskottet i detta fall varit så frikostigt, som förhållandena medgifvit. Jag får dessutom fästa uppmärksamheten deruppå, att, enligt förevarande Betänkande, härförutan äro åt Norrland anvisade särskilda anslag, nemligen för anläggning af väg emellan Storbacken i Öfver-Luleå socken och sjön Waikijaur **40,000** R:dr, samt

till brobyggnad öfver Umeå-elf 27,500 R:dr. Utom det allmänna anslaget till väganläggningar och vägförbättringar, har Utskottet, med undantag af de nämnde tvänne anslagen åt Norrland, icke beviljat något ytterligare belopp i form af anslag, än 40,000 R:dr till bortsprängande af det så kallade Röda Berget i Götha-elf. För öfrigt har Norrland, enligt Utskottets förslag, erhållit *såsom lån* 55,000 R:dr till brobyggnaden öfver Umeå elf, och 26,000 R:dr till uppmuddring af segelleden mellan Piteå hamn och denna stads lastageplats, Löfholmen. I betraktande häraf, och vid jemnförelse med de förmåner i anslags- och låneväg, som kommit andra orter och trakter till godo, lärer man icke med fog kunna påstå, att de Norrländska provincerna blifvit vanlottade. Då i allt fall man icke bör gå alltför långt på en gång, och då Statens medel äfven erfordras för andra vigtiga föremål, kan jag, för min del, icke tillstyrka någon ändring uti Utskottets förslag i denna del, hvarföre jag anhåller, att detsamma måtte af Ståndet gillas.

Herr *Hierta:* Jag ber att få upplysa, att, då denna fråga förevar på Riksgälds-Afdelningen, Afdelningen ingalunda underlät att fästa allt behörigt afseende å Herrar *Staaffs* och *Kistners* motioner om understöd till befrämjande af communicationsanstalterna i Norrland, men, innan frågan kunde till slutligt afgörande företagas, måste Afdelningen göra ett öfverslag af alla de motioner, som i och för enahanda ändamål voro öfver hela Riket framställda, och summera de anspråk i penningeväg, hvilka derutinnan voro uppställda. Då befanns, att det icke var möjligt för Utskottet att på långt när tillfredsställa alla, utan en jemkning måste vidtagas, dervid, med afseende å här ifrågavarande föremål, anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, Afdelningen också icke ansåg sig kunna tillstyrka anvisandet af högre statsanslag än 450,000 R:dr för nästkommande trenne år, i likhet med hvad, som under föregående statsregleringsperiod för ändamålet utgått. — Då sedermera fråga uppstod om en mera detailerad pröfning af de olika föremålen, förekom i främsta rummet, att, såsom Herr *Berger* äfven antydt, anslagets disposition skulle öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, men, på begäran af några ledamöter från Norrland, beslöt Afdelningen att, utom den andel af det öfriga årsanslaget, som efter vanliga grunder å Rikets fyra nordligaste Län belöper, 150,000 R:dr skulle åt dessa landskaper särskildt anvisas till vägars anläggning och förbättrande. Denna

åsigt vann äfven godkännande i Utskottets Plenum. Det beror nu på Ståndet att anslå denna högre summa, men, äfven om Ståndet icke finner sig dertill föranlåtet, tror jag ändock, att allt möjligt afseende blifvit fästadt å de norra orternas interessen, efter hvad äfven Herr *Gråå* nyss påpekat. För öfrigt, och i sammanhang härmed, torde det icke vara ur vägen att fästa uppmärksamheten deruppå, att Utskottet sett sig, mot sin önskan, nödsakadt att afstyrka andra provincenyttiga anslag, såsom t. ex. till en betydlig sjösänkning i Östergöthland, oaktadt detta företag för sig räknade många målsmän inom Utskottet.

Herr *Brun:* Den föregående talaren har förklarat, att genom det här tillstyrkta anslagsbeloppet man gjort nog för Norrland. Detta påstående torde dock icke vara bevisadt. Om man fäster något afseende å Norrlands behof och dess vidsträckthet, lärer det icke kunna förnekas, att detta anslag är för ändamålet alldeles otillräckligt, och tager man derjemte i betraktande exportrörelsen från dessa trakter, eller hvad Norrland väger på statsvågen, är det ingen obillig begäran om Norrlands anspråk något mera ses till godo. Och dessa så mycket omordade och framhållna 150,000 R:dr, som Utskottet behagat anvisa åt Rikets fyra nordligaste Län — till hvilken obetydlighet sammankrymper icke detta anslag, då man jemnför detsamma med de stora summor, som Staten användt för att bereda lättare communicationer inom Sveriges sydligare delar?! Jag anhåller derföre att Herr *Staaffs* framställning måtte tillvinna sig Ståndets välvilliga afseende.

Öfverläggningen var slutad, och, sedan Herr Talmannens proposition å bifall blifvit med *Ja* och *Nej* besvarad, begärdes votering; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som bifaller 1:sta punkten af Stats-Utskottets Utåtande, № 120, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, godkännes denna punkt, med den förändring, att de till de fyra nordligaste Länen anvisade 50,000 R:dr årligen, under hvart och ett af de tre uppgifna åren, skola fördubblas till 100,000 R:dr, med villkor, att samma Län icke tillkomma någon andel uti det för vägars anläggning, förbättring och omläggning i allmänhet anvisade anslag af 100,000 R:dr årligen.»

Voteringen, som förrättades med slutna sedlar i grundlagsenlig ordning, utföll med 35 *Ja* emot 14 *Nej;* i följd hvaraf Utlåtandet, i dess nu föredragna första punkt, var af Ståndet gilladt.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar Ledamöter åtskiljdes kl. $^1/_4$ till 3 e. m., men sammanträdde åter, till fortsättning af

Plenum, kl 6 e. m.

§ 8.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut.

§ 9.

Fortsattes föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, angående föreslagna statsbidrag för vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbygggnader samt canaler, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, m. fl. dylika föremål.

Härvid förekommo:

A. Angående väganläggningar och vägförbättringar.

2:dra—7:de punkterna.

Biföllos, hvar efter annan.

8:de punkten.

Merr *Staaff:* Jag vill blott hafva till Protocollet antecknadt, att de i denna punkt omnämnda anslag bort beviljas, enär de dermed afsedda företag äro af vida större vigt, än kanske de flesta andra.

Vidare förekom icke, och 8:de punkten bifölls.

9:de och 10:de punkterna.

Biföllos, hvar efter annan.

B. Brobyggnader.

11:te och 12:te punkterna.

Godkändes, hvar efter annan.

C. Hamnbyggnader.

13:de punkten.

Bifölls.

14:de punkten.

Herr *Hjertström:* »Jag skulle, å det samhälles vägnar, som denna fråga närmast rörer, vara innerligt tacksam för Stats-Utskottets välvilja att lemna så stort lån, om jag såge den ringaste utväg att det kunde återbetalas; men att börja

ett företag med den modfällande och förnedrande tanken att sedan icke kunna göra rätt för sig, det vill jag icke vara med om, och jag vet att denna min åsigt delas af den commune, jag tillhörer. Visserligen är det en lifsfråga för dennas så innerligt önskade framåtskridande; men ärlighet varar längst, och toges lånet, blefve en följd, att man den ena Riksdagen efter den andra skulle nödgas bönfalla om afskrifning etc., eller ock gå ännu större fattigdom till mötes.

Kostnadsförslaget för *fullbordandet* af hamnanläggningen upptager, lågt . . . . . **114,679** R:dr.
Förut är staden i skuld för . . . . . **20,000** »

Summa **134,679** R:dr,

som skulle betalas ränta på, eller **8,000** R:dr årligen, och det är en ren omöjlighet. Icke en gång några räntefria byggnadsår äro att hoppas, enligt Memorialet, № **121**. Med så dåliga utsigter, skulle vi eller icke kunna få upplåna den summa, som felades, utom lånet af Staten. Deremot, om Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition bifölls, erhölles **75,000** R:dr, hvaraf hälften lån och hälften anslag. Då vore en möjlighet att först och främst betala räntan, omkring **2,500** R:dr, till Staten, och sedan att genom små actier kunna upplåna de *då* felande omkring **40,000** R:dr. De redan utlagda **20,000** R:dr, såsom hufvudsakligast tecknade inom staden, finge man väl någon råd med.

Auctoriteternas ampla vitsord om angelägenheten af hamnen äro införda här i Betänkandet, och jag vill icke trötta med upprepandet deraf. Hvad, som leder Stats-Utskottets pluralitet att endast förorda lån, är att företaget skulle egentligen vara gagnande för den orten, eller hvad man kallar localinteresse. Det tror jag man kan säga om de flesta dylika anläggningar, men landet består af localer, och när de gå framåt, så gör ock det hela det. Sjöfarten på Wettern är nu mera så betydande, att det mången gång skulle vara en välgerning för lif och gods att hafva hamnen, äfven om den icke vore destinationsorten. Vi hafva nyligen sett, huru vid platsen dyrbara laster af spannmål hållit på att gå förlorade, och menniskolif kunde dervid äfven hafva blifvit spilde. När nu det lilla samhället vill, med förtröstan och förhoppning att kunna göra rätt för sig, till företaget bidraga med **97,000** R:dr, — ty att vänta hjelp från landsorten vet man nog är icke att förvänta, — är min vördsamma anhållan att Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition måtte bifallas. Då en gång ekplante-

ringen på Wisingsö kommer att anlitas för Statens behof, är väl nödigt hafva en hamn i grannskapet, och, som jag nämnde i min motion, har den orten lidit en oersättlig förlust derigenom, att Gymnasii-hemmanen disponerades åt andra håll, och jag ber nu Högtärade Ståndet att bereda den en annan välsignelse genom möjligheten af ökad industrie och rörelse. Staten finge allt då igen den lilla anslagssumman, om icke direct, så indirect.»

Herr *Lindstedt:* Utskottet har i sitt Utlåtande anfört så fullständiga skäl och så noggrannt utredt och bevisat nyttan af den föreslagna hamnbyggnaden vid Grenna, att något vidare icke är att tillägga. Då detta erkännes, hade Utskottet bort komma till ett annat resultat, än som nu skett. Det förefaller mig såsom vore det Rikets Ständers skyldighet att, der ett behof finnes erkändt, söka afhjelpa detsamma, men den hjelp, Utskottet erbjuder staden Grenna, är icke någon hjelp; ty detta lilla samhälle kan icke ikläda sig en så stor skuld, och följden deraf blefve att ingen hamnbyggnad komme att företagas. Det är med små samhällen likasom med små barn. Om de rätt omhuldas, växa de och blifva större, och när de blifva större, så blifva de nyttigare för det allmänna. Den fördel, staden Grenna äskar, må synas stor, men, vid närmare påseende, är förhållandet icke sådant. Om nu Staten lemnar **75,000** R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån, samt derå bestämmer **6** procent årlig afbetalning, hvaraf beräknas **4** proc. såsom ränta, är lånet amorteradt på **23** år. På denna summa skulle då komma att betalas i räntor **25,480** R:dr, hvilket belopp, tillsammans med capitalet **37,500** R:dr, utgör **62,980** R:dr, som Staten erhåller, i stället för **75,000** R:dr, hvadan Statens uppoffring belöper sig till endast **12,020** R:dr, hvilken summa icke är särdeles stor, i synnerhet som icke blott Grenna, utan äfven kringliggande landsort derigenom skulle tillskyndas den stora fördelen af en säker hamn, uti hvilken skydd vore beredt för deras fartyg, der ortens producter kunde inlastas och der en tillflyktsort blefve beredd för seglare, som deraf hade behof. På dessa skäl, förordar jag bifall till den Kongl. Propositionen och hemställer, att Ståndet måtte, i enlighet dermed, till hamnbyggnad vid staden Grenna anvisa **75,000** R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån.

Herr *Wahlbom:* Stats-Utskottet har nu, lika som vid förra Riksdagen, vitsordat nyttan af en hamnbyggnad vid staden Grenna. Nu har detta skett med den påföljd, att Ut-

skottet tillstyrkt såsom understöd härföre ett högre belopp, än Kongl. Maj:t föreslagit och enskilda motionairer satt i fråga. Man kan äfven, i anledning häraf, se och finna att företaget måtte hafva stora fördelar med sig, ej blott för staden Grenna, utan äfven för kringliggande ort och sjöfarten på Wettern. Nu är det temligen gifvet och kändt, att Grenna, om detta samhälle emottoge det erbjudna stora lånet, derigenom, jemte de ytterligare kostnader, som för hamnen erfordras, skulle sätta sig i så stor skuld, att det icke är tänkbart att staden kan våga ett försök i detta afseende. Om det förhåller sig så, vinnes icke något med det rundeliga understöd, som Utskottet föreslagit, hvarföre jag ock, i likhet med Herrar *Hjertström* och *Lindstedt*, förordar bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr *Hierta:* Jag försäkrar, att det var långt ifrån att inom Riksgälds-Afdelningen förefanns någon obenägenhet mot det af åtskillige motionairer begärda anslag till hamnbyggnad vid staden Grenna, men, efter noggrann pröfning, ansåg man sig icke kunna tillstyrka annat, än Utlåtandet innehåller, och att döma efter de yttranden, som afgåfvos i Utskottets Plenum, var det icke utan att en och annan tyckte, det Afdelningen i alla fall gått för långt. Bland de motiver, som föranledde Riksgälds-Afdelningens beslut, var det att Afdelningen ansåg icke rådligt att tillstyrka ett så stort anslag för en hamn, som är belägen vid en insjö. Det saknas visserligen icke exempel på att så förut skett, ehuru mera sällsynt, och på Afdelningen trodde man, att ett dylikt beslut skulle föranleda en allt för stor påtryckning på kommande Ständer från orter, hvilka befinna sig i samma ställning, som staden Genna. Man trodde, att genom anvisande af ett lån, frikostigare, än hvad Kongl. Maj:t föreslagit, skulle det blifva möjligt att bilda ett bolag inom orten, samt att medel till ränta å och amortering af lånet kunde vinnas genom hamnafgifter. Skulle detta, på sätt Herr *Hjertström* påstått, icke låta sig göra, då få väl invånarne i Grenna underlåta att begagna sig af det erbjudna lånet och vänta till nästa Riksdag. Man kan väl icke begära, att, såvida en orts rörelse är så obetydlig, att dess hamnafgifter icke kunna förslå till ränta och amortering af ett lån, Rikets Ständer, äfven om de anses såsom ammor för de små samhällena, skola taga på sitt ansvar att genom statsanslag egentligen skapa rörelse inom en ort, der den icke kan uppkomma af sig sjelf, då de hinder blifvit undanröjda, hvilka afhållit från rörelses tillkomst.

Enligt Betänkandet, hade under nästlidet år intill slutet af Juni månad, för lossning och lastning, anlupit Grenna lastbrygga 22 seglande fartyg samt 10 ångfartyg, deraf 7 med reguliera turer. Detta må visserligen vara något, men, å andra sidan, är det klart, att, om icke genom hamnanläggningen rörelsen blifver betydligt ökad, så är detta antal fartyg icke tillräckligt att rättfärdiga ett så stort anslag, som här blifvit ifrågasatt. Detta har jag velat yttra, för att gifva tillkänna Afdelningens motiver, och anhåller, på grund deraf, om proposition på bifall.

Herr *Gråå:* Ehuru jag icke reserverat mig emot Stats-Utskottets Utlåtande i denna punkt, har jag dock icke biträdt detsamma. Den summa, Utskottet tillstyrkt, är större, än den af Kongl. Maj:t föreslagna, men skillnaden är den, att Kongl. Maj:t äskat 75,000 R:dr, hälften såsom anslag och hälften såsom lån, då deremot Utskottet hemställt, att anvisa 90,000 R:dr såsom lån. Jag föreställer mig, hvad Herr *Hjertström* äfven uppgifvit, att communen icke kan emottaga lånet på de bestämda villkoren. Rörelsen i Grenna är nemligen icke så stor, att den kan tillvägabringa sådana inkomster, som för de årliga afbetalningarne erfordras. Sakens nytta är ådagalagd och Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen har också uppfört ifrågavarande hamnbyggnad i första classen. Det förhållandet, att endast få fartyg besöka Grenna, kommer sig deraf, att ingen hamn nu finnes, men antalet fartyg skall otvifvelaktigt ökas, så snart en lämplig hamn der blifver anlagd. Vill man göra något väsendtligt för orten, bör man icke besluta sig för endast ett lån, utan anhåller jag, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, Ståndet måtte anvisa för hamnbyggnad vid Grenna 75,000 R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån.

Herr *Wærn:* Jag kunde möjligen anse mig förekommen af den siste talaren, men då jag icke inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, kan jag icke underlåta att bemöta några af de skäl, som Utskottet för sin hemställan anfört. Det synes mig såsom Borgare-Ståndet bör hafva en annan känsla i afseende å ändamålsenligheten af communicationers förbättrande, än en talare angifvit, och Betänkandet innehåller. Det är icke det egna interesset ensamt, som föranleder begäran om anslag för berörda ändamål, ehuru det förstås, att städerna alltid hafva nytta af en hamnanläggning eller till dem ledande communicationers förbättring, utan det är ett vida större interesse, som vanligen

ligger till grund för en sådan begäran. De städer, hvilka ega hamnar, hemta visserligen inkomst af den rörelse, som passerar hamnen, men hela den kringliggande orten har en ännu vida större nytta af densamma. Den vinst, som tillfaller städernas innevånare, utgående i form af commissionsarfvode eller köpmannavinst, utgör nemligen sällan mer äu några få procent af de varors värden, som passera städerne, då deremot hela den mångdubbelt större återstoden af varuvärdet tillfaller egendomsegarne, fabrikanterne, arbetarne i kringliggande trakt. Och hvarje underlättnad i afsättningen af dens producter och utbyte emot importvaror måste derföre i högre mån tillfalla dem, än städernes innevånarne, men alla blifva i förmånen af förbättrade communicationsanstalter delaktige. Skall man, vid sådant förhållande, påstå, att Staten icke bör medverka till hamnanläggningar annorstädes, än der behofvet är så stort, att anläggningen ovillkorligen lönar sig? Vi skulle genom ett sådant sätt att gå tillväga icke motsvara vårt uppdrag att tala för industriella ändamål, och man bör aldrig förbise den indirecta nyttan af ett företag. Om man godkänner den satsen, att Staten icke bör göra något för en ort, såvida det icke direct lönar sig, då bör intet anslag lemnas till någon hamn vid Grenna, men om man åter anser att, om en landsort kan komma i välstånd genom Statens medverkan, densamma också bör lemnas, då böra sådane anslag, som detta, icke vara beroende af den communes storlek, till hvilken de skola gifvas, utan af storleken af den nytta på det hela, som deraf skall tillkomma såväl hela den kringliggande trakten, som communen. Att Staten endast i sällsynta fall sålunda förfarit, bestrider jag. Ständernas protocoller vittna om motsatsen. En mängd städer hafva fått anslag, och detta har ingalunda varit gagnlöst, utan tvärtom ganska nyttigt. Det synes mig slutligen, att, då nyttan är gifven, bör man icke af Grenna samhälle fordra större uppoffring, än 57,500 R:dr, hvadan jag tillstyrker bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr *Renström:* Jag inser äfven, för min del, att det icke skulle vara välbetänkt af ett så litet samhälle, som Grenna stad, att skuldsätta sig för en så betydlig summa, som det lån, Utskottet föreslagit att lemna staden för hamnbyggnaden. Jag tror, att det då är klokare att staden afsäger sig detta lån, och man måste alltid respectera det samhälle, som, heldre än att sätta sig i en skuld, som det icke tror sig om att kunna betala, afstår ifrån att emottaga det lån, som erbju-

des. Följden deraf, att detta lån emottages, skulle icke gerna kunna blifva någon annan, än den, att staden om några år inkomme till Ständerna med ansökan om att få en stor del af skulden afskrifven, och det måste väl då vara vida hederligare handladt af samhället att på förhand tillkännagifva, att det icke kan betala en så stor skuld. Då det nu emellertid blifvit af Utskottet sjelft vitsordadt att hamnanläggningen vid Grenna är af mycken vigt, icke blott i så måtto att densamma skulle hafva en fördelaktig inverkan på varutillförseln och afsättningen inom staden samt den omgifvande fruktbara och folkrika landsbygden, utan äfven i det hänseendet, att det för sjöfarten på Vettern, i synnerhet höst och vår, skulle vara både nyttigt och behöfligt, att en hamn söder om Wadstena funnes att tillgå på denna sjös östra kust, samt representanten för Grenna stad nu förklarat, att staden vore villig åtaga sig hamnbyggnaden, om den erhölle ett sådant understöd, som Kongl. Maj:t föreslagit, nemligen en summa af 75,000 R:dr R:mt, på de villkor, att hälften deraf lemnades såsom anslag och hälften såsom lån, så kan jag ej finna annat, än att det är skäl för att Ständerna till detta företags undanstödjande lemna staden den ifrågavarande summan på berörde villkor. Man bör, såsom mig synes, icke endast härvid taga i betraktande den fördel, staden Grenna och landsbygden deromkring kunna komma att hafva af denna hamnanläggning, utan ännu mera den nytta, densamma kan komma att medföra för sjöfarten på Vettern i allmänhet, genom att förekomma olyckor och förspillande af menniskolif, och jag tror då, att en hvar måste medgifva, att det icke skulle vara rätt att vägra det understöd, som nu är ifråga. Jag får således, för min del, yrka afslag på Utskottets förslag, men deremot bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr *Björck**).

Herr *Staaff:* Med anledning af en talares påstående, att Staten endast några få gånger understödt hamnläggningar med anslag, tillåter jag mig upplysa att vid de flesta företag har understödet lemnats såsom anslag och icke såsom lån. Så hafva för berörda ändamål beviljats såsom anslag åt städerna Ystad 60,000 R:dr, Malmö 90,000 R:dr, utom ett lån af 300,000 R:dr, Landskrona 37,000, utom en serskild sum-

---

*) Herr *Björcks* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

ma såsom lån, och åt Göteborg 200,000 R:dr, flerfaldiga andra hamnanläggningar att förtiga. Det är sannt att för en och annan beviljats endast lån, men dessa äro få. För min del, finner jag motionairens sednare hemställan billig och bifaller densamma.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Då det är fråga om hvilken princip må vara riktigast, antingen att befordra en rörelse, som redan finnes, eller genom bidrag väcka till lif en rörelse, hvilken, af brist på medel, icke kan utveckla sig, hemställer jag till Eder, mine Herrar, — om vi icke vid föregående Riksdagar beslutat att lemna anslag åt större arbeten — huru vårt åkerbruk, bergsbruk, m. m. nu skulle se ut och om vi icke befunno oss på samma ståndpunkt, som för 50 år sedan. En talare har ansett och med skicklighet deducerat, att icke Grenna stad sjelf, utan den kringliggande orten egentligen hade fördel af hamnen och till densammas anläggande borde medverka. Jag känner icke något annat sätt för en ort att i ett dylikt ämne yttra sig, än att sammankallas och höras, huruvida densamma är benägen att med directa bidrag understödja ett företag, men jag kan dock icke tänka mig, att inom någon ort finnes en så allmän anda, att man vill lemna bidrag till en anläggning, af hvilken en stad ensam komme att tillskyndas fördel. Om föregående Rikets Ständer och Regeringar hyllat den åsigt, att hvarje stad bör hjelpa sig sjelf, hemställer jag, om Borgare-Ståndet kunnat påräkna hvad det nu är säkert att för framtiden få uppbära i tolag. Denna utgör ett bidrag, som väl icke egentligen utgår från Statsverket, men som är nödvändig för städerna att uppbära. Nu kan man tänka sig en majoritet i ett Förstärkt Utskott, som beslutar att tolagen, i stället för att ingå till städerna, skall indragas till Statsverket, och jag hemställer, i hvilken ställning städerna då komme att befinna sig. Är det, under sådana förhållanden, icke ädelt och vackert af stapelstädernas representanter, att göra hvad de kunna för uppstäderna, i synnerhet då det är ådagalagdt, att ortens behof erfordrar hjelp till ett företag. Jag medgifver, att Stats-Utskottets form för afslag är affattad i de mest artiga ordalag, man kan önska. Det låter i sanning vackert, att, då Kongl. Maj:t föreslagit 75,000 R:dr, hälften såsom anslag och hälften såsom lån, säga Rikets Ständer: vi finna denna summa för liten och öka densamma med 15,000 R:dr, men tillägga, att densamma skall utgå såsom lån. Jag kan icke tänka mig, att Grenna samhälle vågar att skuldsätta sig för

ett så betydligt belopp, ehuru jag är öfvertygad att, om det tager detta steg, ingen risque dervid är att befara, men jag tror, att staden är för mån om sin egen heder att uppfylla sina förbindelser, för att kunna ingå på det föreslagna contractet. För min del, kan jag icke tänka mig möjligheten deraf, att Sveriges handel och sjöfart skall kunna vinna någon utveckling, om man icke söker att gifva lif åt den inre rörelsen. Endast genom beredandet af lätta transporter blir det möjligt för landtbrukaren att icke på långa resor utsläpa sina dragare, utan blir han i tillfälle att oförryckt arbeta på jordens uppodling, och landtbruket är dock för oss den sista resoursen. Hade vi derom vinnlagt oss mera, i stället för att genom privilegier söka understödja landbruket, skulle Sverige hafva varit ett lyckligare land, än nu är förhållandet.

En talare har, på grund af enskilda underrättelser, ifrågasatt, huruvida Grenna vore tjenligt för en hamnanläggning, men just de af honom citerade orden gifva mig anledning att, äfven om det vore möjligt att i grannskapet bygga en hamn för billigare pris och som blefve lika lämplig, hemställa, huruvida det vore klokt att, då redan det finnes en stad med magaziner, genom anläggning af en hamn bredvid staden, ruinera ett samhälle och tvinga dess innevånare att lemna hus och hem och flytta till nn närbelägen ort. En sådan åtgärd vill jag, för min del, icke befrämja, och jag anser det erbjudna lånet af 90,000 R:dr, med de stora amorteringarne och den dryga räntan, hvilken är högre, än förut, vara ett allt för hårdt erbjudande och till och med hårdare, än ett rent afslag. Då vi känna, att någon hamn icke finnes på östra kusten af Wettern och att Grenna eger regulier ångbåtsförbindelse med andra orter, samt att det är förenadt med fara för lif och gods att anlöpa dess hamn, synes det mig såsom den obetydliga summan af 37,500 R:dr, i egenskap af anslag, vore väl använd, och jag hyser den vissa förhoppning, att berörda summa skall framkalla så stor rörelse inom landet, att derifrån framdeles kan lemnas icke så obetydliga inkomster åt Staten. Då jag, såsom Representant för Stockholm, insett de fördelar, som vid sednare Statsregleringar blifvit Rikets stapelstäder beredda, anser jag klokheten bjuda att man söker underlätta utvägen för de mindre uppstäderna att i sinom tid komma till en större rörelse. På dessa skäl, anhåller jag, att, med afslag å Utskottets hemställan, Ståndet måtte lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr *Sundblad:* Jag kan icke annat, än förena mig med dem, som önska framgång åt den Kongl. Propositionen, och tror, i likhet med representanten för Grenna, att genom Stats-Utskottets hemställan, — förutsatt att den vinner Rikets Ständers bifall — någon hamn icke kommer till stånd, enär det är omöjligt för ett så litet samhälle att ikläda sig sådana förbindelser. För öfrigt får jag fästa uppmärsamhet derpå, att det icke blott är den kringliggande orten, som kommer att hafva nytta och fördel af ifrågavarande hamnanläggning, utan att för seglationen i allmänhet på en så svår sjö, som Wettern, det i synnerhet höstetiden blifver af stor fördel att kunna ingå i en säker hamn. På denna grund, yrkar jag bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr *Wœrn:* Svårligen kan något sägas, utan att invändningar deremot kunna framställas, och det vore fåfängt att tro, det man kunde uttömma ifrågavarande ärende på en afton, men jag anser mig dock böra svara några ord på hvad här blifvit sagdt. Jag icke blott erkänner, utan instämmer fullkomligt med Herr *Björck* deruti, att vi här handla på Svenska folkets vägnar, hvars representanter vi äro, och att vi böra noga pröfva alla frågor, som förekomma, äfvensom att vid intet ändamål, huru nyttigt detta än må vara, man får föredraga det enskilda framför det allmänna, men jag bestrider, att hvad jag yttrat tenderar åt ett annat håll. Samme värde talare yttrade vidare, att dessa medel, som äro till vår disposition, utgöra skatter, tagna ur folkets fickor i och för statsbefven, samt att, då skatterna dertill icke behöfvas, folket eger rätt att fordra, det desamma till dem återställas. Äfven häruti kan jag instämma. Det är sannt, att, då man finner Statens inkomster öfverstiga dess utgifter, har man tagit för mycket och öfverskottet bör återställas; men huru bör man dervid tillvägagå? Jo, i första rummet genom en nedsättning af skatterna, och detta har äfven skett vid alla de Riksdagar, som jag bevistat. Vid alla hafva skatter blifvit alldeles upphäfde eller minskade, och dessutom en skatte-förenkling egt rum, som betydligt underlättat folkets bördor. Dessa skattenedsättningar utgöra i sanning ganska betydliga belopp. Men mest af allt till förbättring af folkets villkor hafva tullnedsättningarne, som skett i så stor scala, bidragit, och dock har genom dem icke ändamålet att till folket återlemna hvad, som för mycket uttagits i skatter, blifvit vunnet, utan med dem varit den välsignelse äfven för Statsverket att dess inkomster, i stället för att minskas,

blifvit betydligt ökade. Huru skola då öfverskotten kunna till folket återställas? Icke kan det vara nyttigt att till hvarje skattdragande återlemna 12 eller 16 skillingar, och likväl återställas böra beloppen; ty det kan icke vara rätt att, såsom man säger, lägga på hög. Huru bör man då använda uppkomna öfverskott?

Jo, säger jag, de böra till folket återställas, derigenom att man använder dem till befrämjande af företag, som afse folkets bästa, och af dessa sätter jag i ett bland de första rummen communicationsanstalternes förbättrande. Och för att dertill verksamt bidraga äro icke lån tillräckliga, utan måste äfven anslag beviljas. Och dessutom, om man icke skulle till dylika företag lemna anslag, utan endast lån, komme Staten derigenom att, i form af fonder, bibehålla de för mycket uttagne skatterna, frånr ättmätigheten af hvilkas återställande till folket dock såväl Herr *Björck*, som jag utgått. Följden deraf åter att man i Riksgälds-Contoret hade stora öfverskott af besparingar skulle blifva, att man funne sig hafva råd till hvarjehanda improductiva företag, och, hvad Borgare-Ståndet icke ville göra, kunde ske i förstärkt Stats-Utskott, der Ståndets otur sannolikt blefve större, i samma mån som större fonder funnos samlade. För min del, anser jag, att Borgare-Ståndet icke kan ådagalägga en bättre verksamhet, än genom att befordra communicationsanstalternas utveckling. Hvarföre är Sverige så fattigt och hvarföre är dess rörelse så ringa? Hvadan denna ofta öfverklagade brist på folk och capitaler? Jo deraf, att tillgodogörandet inom landet af der befintliga råämnen och fabricerandet af sådane för befolkningens behof lämplige producter, för hvilka råämnena hämtas från andra länder, icke är synnerligen lönande, ty der synbart lönande företag finnas, der infinna sig både folk och capitaler och der uppstår snart nationalrikedom. Hvilka äro då orsakerna dertill, att nämnde företag icke äro mera lönande? Jag anser den väsendtliga orsaken dertill vara att söka uti våra tunga transporter och dåliga communications-anstalter. Detta bör öfvervinnas, men hvad vi hittills i detta afseende gjort är bagateller, i jemnförelse med hvad, som måste och skall göras. Synnerligast hvad communications-anstalterna inom landet beträffar, kräfver behofvet ovillkorligen deras förbättrande. Vi hafva gjort åtskilligt för hamnanläggningar vid hafvet, men för vårt insjösystem, hvilket utgör landets pulsådror, har hittills blifvit gjordt så

litet, att vi med skäl derför må blygas. Om vi vilja blifva ett stort och mäktigt rike, böra vi icke försumma våra communications-anstalter.

I afseende på tillgångarnes tillräcklighet att dervid gå mer eller mindre skyndsamt till väga, så bör det naturligtvis pröfvas vid hvarje Riksdag. Vanligen underskattas tillgångarnes belopp, och äfven vid denna Riksdag anser jag detta hafva skett. Minst kunna de uttömmas genom nu ifrågavarande anslags beviljande.

Jag förnyar min begäran om bifall till Kongl. Maj:tsförslag.

Herr *Hierta:* Den lifliga discussion, som här uppstått, erinrar om en anecdot från en längesedan förfluten Riksdag, som jag tillåter mig anföra. Det angår ett yttrande af en snillrik representant från den tiden, Biskop *Erik Abraham Almqvist.* Han raisonnerade en gång i ett sällskap med en ledamot af Ridderskapet och Adeln, hvilken talte om oppositionens envishet och påstod att det icke vore någon konst att säga *nej*, då det var fråga om anslag. Biskop *Almqvist* svarade härå, att *nej* är dock en bokstaf mödosammare att uttala, än *ja*. Nu kan det visserligen icke gå mycket fortare att säga ett *ja*, än ett *nej*, men då fråga är om ett statsanslag, sådant som detta, är det åtminstone vida behagligare att säga *ja*, än *nej*. Det ligger naturligtvis i Ståndets skön att ändra Utskottets hemställan och bifalla ett anslag, i stället för lån, men jag kan, då fråga är om att försvara åsigter från statseconomisk grund, icke underlåta att bemöta ett par satser, som här blifvit framställde. Den vackra målning, Herr vice Talmannen gjort om nyttan af att befordra industrien genom communicationsanstalter, vill jag icke bestrida, men i sin allmännelighet kan denna målning stå lika väl tillsammans med den ena, som med den andra åsigten. Då samme talare emellertid tillade, att man icke borde gå privilegii-vägen, tillåter jag mig fråga, om det kan nekas, att man är inne på denna väg, när Staten lemnar presenter, i afseende hvarå det kan ifrågasättas, om de af behofvet äro mer eller mindre påkallade. I anledning såväl deraf, som af Herr *Wærns* i ganska många afseenden förtjenstfulla afhandling, anhåller jag, att få citera en bland de ryktbaraste författare i national-economien, *Adam Smith.* Han påstår, hvad öfrige skriftställare i samma ämne ej eller förneka, att det såväl för Staten, som den enskilde är af största vinst att använda capitaler på sådant sätt, att de så snart som möjligt återbetala sig. Om nu detta icke kan bestridas,

kommer man till den slutsats, att, om statsinkomsterna lemna öfverskott, böra representanterna besinna sanningen, att öfverskotten klokast användas till föremål, der capitalet hastigt återbetalas. En annan följd af denna sats skulle vara den, att, om många ansökningar med begäran om understöd inkomma till Rikets Ständer, och dessa äro af likartad beskaffenhet, men på den ena sidan enskilda personer erbjuda sig att verkställa den och den förbättringen, med villkor att de erhålla lån, handlar Staten klokast för nationen, om den anslår medel för sådane ändamål, hvilka snarast återgifva capitalet, och de samhällen, hvilka under sådana villkor icke kunna emottaga ett lån, må, huru mycket man än ömmar för deras belägenhet, vänta tills vidare. Det är visst sannt, att en stor afvikelse från denna regel egt rum i afseende på de jernägsanläggningar, hvilka Staten förmedelst särskilda capitaler företagit. Detta förhållande har sin uppkomst i sina egna orsaker, men derom är nu icke värdt att tala. Om man lemnar detta å sido, måste man erkänna riktigheten af den grundsats, jag framställt, och icke afvika derifrån vid andra tillfällen, än då man anser, att de medel, som direct bortskänkas, öppna nya källor till någon näring för hela landet.

Då jag sade, att exempel på sådane hamnar, åt hvilkas anläggande anslag lemnats, voro sällsynta, har man till vederläggande deraf anfört, att anslag lemnats till hamnanläggningar vid Malmö, Ystad och Landskrona, men jag kallar icke dessa för hamnar vid sjöar inom landet, då de äro belägna vid hafvet, och det är klart att dessa hamnars förbättring kan räknas ligga mera i hela Rikets interesse, än förhållandet är med hamnarne vid en insjö. En annan sak är, om Rikets Ständer möjligen förut visat för stor frikostighet i och för dessa sednare föremål. Om så är, så följer väl icke deraf, att man nu skall på enahanda sätt fortfara, utan anser jag, att man bör gå tillväga med stor varsamhet, då fråga är om presenter, och när det gäller att underhjelpa en rörelse, som är så obetydlig, att den icke kan återbetala hvad, som erhållits. Jag hemställer emellertid, huruvida det må vara förenligt med en grundsats att lemna directa anslag åt dylika företag, och derigenom blifva tvungen att neka sådane åt andra communer, hvilka vilja återbetala capitalet, jemte ränta.

Herr *Lallerstedt* *)

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej allemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Herr *Björck:* Min mening hade icke varit att förlänga discussionen, men, i anledning af Herr *Lallerstedts* yttrande, har jag funnit mig föranlåten att nämna några ord, för att fästa uppmärksamhet å ett förhållande, som ådagalägger att Herr *Lallerstedts* slutsats är oriktig. Hvad först beträffar det af Utskottet tillstyrkta anslag för bortsprängning i Götha elf af en klippa, benämnd Röda Berget, så är det visst sannt att det finnes en Direction såsom målsman för företaget, men denna Direction har endast att skaffa med den yttre hamnen vid Götheborg och med trafiken på Götha elf. Det Röda Berget ligger 5 mil från Götheborg och dess bortsprängning är af vigt för den allmänna trafiken, och i synnerhet för de orter, som begagna Götha elf för sina transporter. Directionen, som är tillsatt af Kongl. Maj:t och har sitt uppdrag såsom ett allmänt sådant, har anmält behofvet för Regeringen. Det är klart, att, då detta berg utgör ett hinder för trafiken och är så beläget, att fara uppstår för hvarje fartyg, som passerar der förbi, måste det ankomma på det allmänna, och icke på Götheborg, att låta undanrödja denna klippa. En massa af ångbåtar passerar der förbi och det är mer än sannolikt att, om någon brist på styret uppkomme, skulle en ångbåt föras mot berget och samtlige passagerarne komma att plikta med sina lif. Nu säger man att Styrelsen bör till arbetets utförande bidraga med medel från Götheborg. Detta är dock alldeles omöjligt, då Götheborgs inkomster icke kunna vara afsedda för annat ändamål, än för Götheborgs hamn, och de medel, Directionen afsett att använda, utom statsanslaget, äro icke hämtade från stadens cassor, utan hafva erhållits derigenom att man belagt trafiken invid Röda Berget med afgifter. Jag vill icke ingå i någon vidlyftigare framställning om förhållandet med dessa afgifter, men bör dock nämna att ångbåtar äro befriade från all afgift, och då nästan alla varor, som gå från Götheborg på elfven, föras med ångbåt, måhända med undantag af salt, äro importvarorna äfven befriade från afgifter. Det är följaktligen hufvudsakligen jern och trävaror, som med seglande fartyg föras ned till Götheborg och nödgas betala en dryg afgift, hvadan det vore önskligt om densamma kunde nedsättas, helst det finnes sågverksegare, som betala ända till **1000** R:dr om året. I sammanhang härmed bör jag jemväl upplysa, att Directionen häftar i skuld för en ångbåt, som den anskaffat för att befordra transporter förbi Röda Berget.

Skall nu Directionen bidraga med mera, än Utskottet föreslagit, då måste afgiften ökas.

Hvad beträffar påståendet, att Götheborg skulle erhållit lån af statsmedel, så bestrides detta. Styrelsen för Götheborgs hamn- och elfarbeten har fått ett lån af Handels- och Sjöfartsfonden. Detta lån har blifvit användt på hamnen, men ersättes af medel, tillhöriga Götheborg. Staden afstår 15,000 R:dr om året till ränta och amortering, och Förvaltningen af Convoy-cassan har ansett sig behöfva säkerhet för liquiden, samt har sökt och erhållit införsel i stadens inkomster. Jag frågar, om något samhälle blifvit så behandladt och om någon tvekan kan förefinnas att dessa medel skola blifva betalde.

Beträffande åter det anslag, som Götheborg skulle hafva erhållit, så förhåller det sig dermed sålunda. Då Grefve *Platen* lefde och var Chef för tredje afdelningen af Stor-Amirals-Embetet, stod Styrelsen för trafiken å Götha elf under nämnda afdelning. Förbättringar egde då rum vid Brinkebergskulle med stadens medel. Slutligen skedde en undersökning, och då befanns det att stadens medel blifvit dragna från sin rätta bestämmelse och använda för främmande ändamål. Staden erhöll slutligen ersättning för berörda medel och denna ersättning har i räkenskaperne upptagits såsom utgången till Götheborgs stad; men utgör hvarken lån eller anslag. Häraf visar sig, att det factiska förhållande, hvarifrån Herr *Lallerstedt* dragit sin slutsats, af honom orätt uppfattats.

Herr *Rosén:* Jag vill blott tillkännagifva, det jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, enär nyttan af ifrågavarande hamnanläggning för trafiken är obestridlig och det lilla samhället icke är mäktigt att endast med lån företaga arbetet.

Herr *Staaff:* Med anledning af hvad Herr *Björck* yttrade, anhåller jag att få gifva tillkänna, det min uppgift, att Götheborgs stad skulle hafva erhållit statsanslag, är hämtad från Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsens årsberättelse. Är denna oriktig, då har jag naturligtvis också orätt, men likväl tror jag icke att en myndighet kan officielt framkomma med en så oriktig uppgift.

Discussionen ansågs slutad, och sedan af Herr Talmannen framställda särskilda propositioner på bifall dels till Utskottets hemställan i 14:de punkten, dels ock till Kongl. Maj:ts Proposition i denna del, besvarats med *Ja* och *Nej*

samt votering äskad, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller 14:de punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*. har Ståndet, med afslag till nämnde punkt, men med bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, bifallit, för hamnbyggnaden vid staden Grenna, af Statens medel 75,000 R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån beräknas».

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll, sedan en sedel blifvit, förseglad, aflagd, med 36 *Nej* emot 16 *Ja*, i följd hvaraf Ståndet för hamnbyggnad vid staden Grenna beviljat 75,000 R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån.

15:de punkten.

Bifölls.

16:de punkten.

Herr *Wærn:* Det förekommer en principfråga i Utskottets tillstyrkan, som kanske här är tillämplig, men emot hvilken jag i allmänhet måste reservera mig. Utskottet har nemligen gjort en ändring i den Kongl. Propositionen och ansett den föreslagna befrielsen från erläggandet af ränta under de fem första åren, lånet innehafves, icke vara af behofvet påkallad. För min del, anser jag att, då ett lån lemnas för ett byggnadsföretag, billigheten fordrar, att under sjelfva byggningstiden, då någon inkomst af företaget icke kan erhållas, lånet får räntefritt innehafvas. Detta är den allmänna grundsatsen, hvarifrån undantag må göras, der omständigheterna sådant medgifva. Jag känner icke förhållandena i Helsingborg och har ej eller i Utskottet öfvervarit behandlingen af denna fråga, hvadan jag nu endast velat fästa uppmärksamhet på principfrågan.

Herr *Berger:* Den fråga, som Herr *Wærn* väckt, har inom Stats-Utskottet varit föremål för en liflig discussion, och det upplystes under densamma, att Helsingborgs hamn under byggningstiden mycket väl kan användas och att utvidgningen af densamma derför icke lägger något hinder. Vid sådant förhållande, synes det mig icke vara skäl att Helsingborg får räntefritt innehafva lånet, och detta så mycket mindre, som kändt är att hamnen har en cassa, hvars behållning uppgår till den betydliga summan af om-

kring 90,000 R:dr. Jag anhåller derföre om proposition på bifall.

Herr *Ödmansson:* Det kan vara sannt att den gamla hamnen till någon del under byggnadsarbetet kan begagnas, men klart är att staden Helsingborg icke kan hafva något revenue af de medel, som på hamnens förbättrande användas. Af detta skäl, yrkar jag, lika med Herr *Wærn*, bifall till den Kongl. Propositionen och att således icke någon ränta bör erläggas under de fem första åren.

Herr *Eneman:* På de af Herrar *Wærn* och *Ödmansson* anförde skäl, anhåller äfven jag om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition. Af de inkomster, hvilka hamnen årligen lemnar, afgår en stor del till hamnens underhåll, och resultatet blifver ingalunda sådant, som Betänkandet utvisar.

Öfverläggningen förklarades slutad, och 16:de punkten godkändes.

17:de punkten.

Bifölls.

18:de punkten.

Herr *Wærn:* Äfven här är samma förhållande, som med Grenna. Kongl. Maj:t hade föreslagit, att för hamnbyggnaden vid staden Åmål måtte anvisas 16,000 R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån, men Stats-Utskottet har tillstyrkt, att hela beloppet måtte utgå såsom lån. Jag känner något till staden Åmål. Der finnes icke någon rikedom och, för min del, bestrider jag lämpligheten af Utskottets åsigt, att bidrag till lånets afbetalning lätteligen kan beredas genom hamnafgifter. Det är samma strid här, som för en stund sedan hördes i afseende å Grenna. Somliga anse nemligen, att man bör gifva endast lån, andra åter att både anslag och lån böra lemnas för upphjelpande af communications-anstalter. Samma skäl, som talade för Grenna, tala äfven för Åmål, och, på grund deraf, anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr *Fridstedt:* Såsom motionaire, är jag tacksam för Stats-Utskottets tillstyrkan af ett lån utaf 16,000 R:dr för hamnbyggnad vid Åmål, men dermed är saken icke hjelpt; ty med den kännedom, jag eger om Åmåls lilla och fattiga samhälle, är det icke möjligt för detsamma att åstadkomma en hamnanläggning utan hjelp, enär kostnadsförslaget upptager en summa af 24,616 R:dr R:mt. Med anledning häraf har Kongl. Maj:t i den Nådiga Propositionen gjort enahanda framställning, som jag sedermera uti en af mig väckt mo-

tion upptagit, eller att till hamnbyggnaden vid Åmål måtte anvisas 8,000 R:dr såsom anslag och 8,000 R:dr såsom lån. Således skulle Åmål sjelf komma att betala 16,616 R:dr, hvilken är en ganska kännbar summa. Åmål har visserligen en hamn, men den är liten och osäker. Vissa vindar göra nemligen att fartygen icke kunna ligga trygga i hamnen. Det är icke blott för ångfartygen, utan isynnerhet för den stora trafiken å Wenern, som förbättringar äro behöflige. Fartyg nödgas mången gång söka hamn vid Åmål och, då erfarenheten visat, att de understundom der icke ligga säkra, har staden på denna grund redan för längesedan försökt åstadkomma en hamn. Jag anhåller vördsamt, att Åmål måtte bevisas samma välvilja, som Grenna nyss rönt, samt att följaktligen den Kongl. Propositionen måtte bifallas.

Discussionen ansågs fulländad, och Herr Talmannen framställde särskilda propositioner på bifall dels till Utskottets hemställan i 18:de punkten, dels till hvad Kongl. Maj:t i den afgifna Nådiga Propositionen, i afseende å en hamnbyggnad vid staden Åmål, föreslagit; och då dessa propositioner besvarades med blandade *Ja* och *Nej* samt votering äskades, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller 18:de punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, har Ståndet, med afslag till nämnde punkt, men med bifall till Kongl. Maj:ts Proposion, beslutat, för hamnbyggnad vid staden Åmål, af Statens medel en summa af 16,000 R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån beräknas».

Vid i vanlig ordning företagen votering, dervid en sedel, förseglad, aflades, befunnos voteringssedlarne, vid öppnandet, innehålla 25 *Nej* emot 20 *Ja*, hvadan Ståndet, med bifall till Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, beviljat för hamnbyggnad vid staden Åmål 16,000 R:dr, deraf hälften såsom anslag och hälften i egenskap af lån.

19:de punkten.

Herr *Thollander:* Då jag i min motion, som i detta Betänkande omförmäles, begärt att den pågående hamnanläggningen vid Carlstad måtte understödjas med statsanslag, bör jag nu fullfölja berörda yrkande. Tillförene fanns mellan Clarelfven och Wenern en canal, på hvilken de från om-

kringliggande orter kommande effecter transporterades till Wenern, men dnnna canal var af små dimensioner och för den tilltagande rörelsen alldeles otillräcklig. Det enskilda bolag, som anlagt denna canal, begärde vid sista Riksdagen hos Kongl. Maj:t förord till erhållande af ett anslag i och för canalens och hamnens utvidgning, och, vid föredragning af detta ärende i Stats-Rådet, beslöt Kongl. Maj:t att aflåta Nådig Proposition och deruti för Carlstads hamn- och canalbolag äska ett anslag af **100,000** R:dr till utvidgande och förbättrande af hamnen vid nämnde stad; men, detta beslut oaktadt, blef ärendet hos Rikets Ständer icke annorlunda anhängiggjordt, än genom en Nådig Skrifvelse, dervid till Rikets Ständer öfverlemnades bolagets underdåniga ansökning; och i afgifvet Utlåtande yttrade Stats-Utskottet, att det begärda anslaget icke kunde beviljas, men fann dock nödvändigheten fordra trafikens underlättande och tillstyrkte, att åt staden Carlstad, icke åt det sökande bolaget, måtte beviljas ett lån af **100,000** R:dr R:mt, emot skyldighet att utföra ifrågavarande företag, samt framgent underhålla hamn- och canalbyggnaden. Behofvet af förbättring var så påträngande, att staden icke kunde underlåta att emottaga lånet och ikläda sig de dermed förenade förpligtelser. Det var då icke kändt, att för företagets utförande staden nödvändigt behöfde inlösa det äldre bolagets tillhörigheter, ty väl var lånet beviljadt för gräfning af en hamn vid staden och en canal derifrån till Kanikenäset, men man förmodade att hamnen skulle kunnna läggas på sidan om den enskilda. Vid anställd undersökning utröntes dock, att ingen annan tjenlig punkt för canalens sammanbindande med Wenern fanns, än det enskilda bolagets hamnbassin, och som denna icke kunde af staden exproprieras, utan skyldighet att i sammanhang dermed inlösa bolagets alla tillhörigheter, uppkom härigenom för staden ett plus i utgifter, som, i förening med nödiga förbättringar, i närvarande stund uppgår till **113,000** R:dr. Således har staden Carlstad, utöfver den för arbetsföretaget primitivt beräknade kostnadssumman **220,026** R:dr, fått vidkännas utgifter till det gamla bolaget för förvärfvande af eganderätt till den gamla hamnen, jemte derå gjorda nödiga förbättringar, med tillsammans **113,000** R:dr. Företaget är således allt för dyrt för staden att på egen bekostnad fullborda. Derföre har jag tillåtit mig att begära ett anslag af **70,000** R:dr. Under den discussion, som, i afseende å en hamnanläggning vid Grenna, här blifvit förd, är utredt, hvilka skyldigheter, Staten har, i afseende å com-

municationers underlättande, och jag kan icke underlåta att åberopa de sanna ord, som af Vice Talmannen Herr *Schwan* och Herr *Wærn* blifvit då uttalade, samt vill tillägga, att jag hyser den öfvertygelsen, det hamnanläggningar icke böra anses såsom egentligen productiva företag, hvilka lemna åt sina actieegare full afkomst å de nedlagda capitalen. Om företag för communicationers underlättande så behandlas, följer deraf angelägenheten att sätta afgifterna för trafiken så höga, att en amortering af anläggningskostnaden kan verkställas, men en sådan åtgärd kan icke annat, än verka hämmande på industriens utveckling, och derföre är det skäl att Staten mellankommer, så att industrien istället kan underlättas. I följd häraf, hemställer jag, att Ståndet täcktes åt staden Carlstad, för utvidgande och förbättrande af dess hamn, bevilja ett anslag af 37,500 R:dr och såsom lån 32,500 R:dr. Man bör ihågkomma, att stadens trafik för närvarande är ganska betydlig, och om man anställer en jemnförelse emellan förhållandena år 1840 och nu, tillåter jag mig nämna, att, då farkosternas antal år 1840 utgjorde 955, uppgick deras antal år 1856 till 2,310. Transporterade varor utgjorde:

	År 1840.	År 1856.
Jerneffecter	32,542 Skepp.	58,000 Skepp.
Plank och bräder	——	72,000 tolfter.
Timmer och bjelkar . . .	15,000 st.	87,000 st.
Sill, salt och spannmål . .	19,000 t:r.	42,000 t:r.

Det synes såsom skulle dessa qvantiteter lemna tillräckliga afgifter, för att betäcka kostnaderna för anläggningen; men då man besinnar först och främst ränta och amortering till Staten å det vid förra Riksdagen erhållna lån af 100,000 R:dr, och dessutom ränta å de 250,000 R:dr, hvilka blifvit enskildt anskaffade, lärer en hvar inse, att för åstadkommande deraf afgifterna icke kunna nedsättas, utan tvärtom måste höjas. Det torde icke vara ändamålet med lättare communicationer att ställa så till, att afgifterna för trafiken komma att höjas, utan är det väl tvärtom meningen att de skulle kunna nedsättas, men detta blifver alldeles omöjligt, om för detta företag anvisas endast ett lån med återbetalningsskyldighet.

Herr *Björck:* Det kan icke nekas, att, om man tager i betraktande de kostnader, hvilka ifrågavarande företag kommer att medföra, hvad Representanten för Carlstad begärt är ganska billigt, i jemnförelse med anspråk, som förut blifvit pröfvade och vunnit framgång. Det visar sig nemligen,

att det äskade anslagsbeloppet utgör knappt 11 procent af hela kostnadssumman och 16 procent af de utaf Rikets Ständer anvisade medel, såvida deruti inberäknas de nu begärda 70,000 R:dr. Skulle man anställa en jemnförelse med städerna Grenna och Åmål, så talar all billighet för framgång åt Herr *Thollanders* begäran. Utan fara att misstaga sig, kan man medgifva, att Carlstads hamn är af vigt och att rörelsen derstädes är högst betydlig. Om frågan från den sidan betraktas, har jag icke något emot att bifalla Herr *Thollanders* framställning, men om man ser saken, såsom jag anser den böra betraktas, eller från nödvändigheten att genom anslag understödja endast sådana företag, hvilka kunna bära sig sjelfva, och att inskränka sig till lån, der förhållandena äro mera gynnsamma, då synes det mig såsom ett bifall till Stats-Utskottets hemställan i denna punkt ganska lätt kan försvaras. Jag vill icke vara vidlyftigare och upprifva den här förut förda discussionen, utan anhåller om proposition på bifall.

Herr *Wærn:* Om man genomläst Utlåtandet, angående denna fråga, och hört hvad motionairen här anfört, finner man, huru ringa blifvit begärt såsom anslag, i förhållande till kostnaden i sin helhet. Med den kännedom, jag eger om den stora rörelse, som i Carlstads hamn eger rum, tror jag, att motionairens framställning bort bifallas, enär i annat fall rörelsen måste betungas genom påläggande af ökade afgifter. Det förefaller mig alldeles orimligt, om man på det sätt vill bidraga till communicationernas underlättande, att transportafgifterna blifva dyrare, än förut. Jag anser det i sanning vara så moderat begärdt, att, då ett företag kostar flera hundratusen R:dr, Staten dertill skulle bidraga med 57,500 R:dr, att Ståndet, på grund af den kännedom, som af företedda handlingar blifvit meddelad, med fullt skäl kan bifalla Herr *Thollanders* nedsatta anspråk.

Herr *Lindeström:* Det synes mig högst besynnerligt, att Stats-Utskottets ledamöter inom detta Stånd så litet förfäkta de af Utskottet gjorda hemställanden. Jag erkänner visserligen, det jag icke eger någon närmare kännedom i ämnet, men jag tror dock, att Utskottet på goda skäl kommit till det resultat, Utlåtandet innehåller, hvadan jag begär proposition på bifall.

Herr *Björck:* Det må synas såsom försvaret för Utskottets åsigter vore svagt, men, om Herr *Lindeström* varit närvarande från Pleni början, skulle han hafva erfarit, att

åtminstone jag sökte understödja Utskottets förslager. Jag kan i detta fall icke säga annat, än hvad jag redan förut i dag anfört, och finner icke lämpligt att trötta Ståndet med ett upprepande af hvad redan blifvit yttradt, derföre att en ledamot synes sådant påkalla. Emedlertid kan jag icke taga åt mig den af Herr *Lindeström* framkastade beskyllningen.

Herr *Kock:* Jag vill gerna understödja sådana företag, som afse det allmännas gagn, men jag tror dock att man bör taga i betraktande ett samhälles förmåga att bidraga till utförande af ett ifrågasatt arbete; och då, enligt Utskottets lemnade redogörelse, det blifvit ådagalagdt att Kongl. Maj:t icke funnit Sig föranlåten att göra framställning till Rikets Ständer om direct anslag för hambyggnaden vid Carlstad, så synes mig denna fråga icke stå i samma cathegorie, som frågorna om hamnbyggnader vid Åmål och Grenna. Dessutom är Carlstad bättre i tillfälle, än nämnde städer, att genom amortering småningom återbetala ett erhållet lån. På denna grund bifallerjag Stats-Utskottets hemställan, öfvertygad, som jag är, att Carlstads samhälle skall finna sig belåtet med ett lån af **70,000** R:dr. Naturligtvis är det bättre, om man kan få en del utan återbetalningsskyldighet, men det är redan en hjelp att erhålla ett lån, som utgår småningom, och, derigenom att hamnen kommer att lemna större inkomster, skall detsamma med mera lätthet kunna återbetalas. Jag bifaller alltså Utlåtandet i **19**:de punkten.

Herr *Thollander:* I anledning af Herr *Kocks* påstående, att Carlstad skulle bättre, än Grenna, vara i tillfälle att amortera ett erhållet lån, så medger jag visserligen, att detta påstående kan hafva någon grund, enär Carlstad har **4,500** innevånare, men Grenna vida mindre. Emedlertid får jag upplysa, att förhållandet dock icke är sådant, som Herr *Kock* föreställt sig, ty Carlstads samhälle har företagit sig åtskilliga andra communala förfoganden, som taga dess krafter i anspråk. Så t. ex., har staden för anläggande af ett arbetshus användt **35,000** R:dr. Vidare har beslut fattats om uppförande af ett sjukhus för **18,000** R:dr. Dessutom har samhället, såsom jag förut omnämnt, måst inlösa den gamla canalen för **113,000** R:dr, och, i afseende å fattigvården, är detta samhälle så olyckligt lottadt, att årliga utgifterna dertill utgöra mellan **10** och **11,000** R:dr. Det kan således icke nekas, att för stadens befolkning finnas tillräckliga utvägar att använda hvad, som kan vara öfver, sedan den lefvat och betalt sina utskylder; och då hamnen icke blifver uteslutande

till förmån för staden, utan förnämligast för den kringliggande orten, är det icke billigt att ålägga staden att ensam underhålla hamnen. Det har blifvit yttradt, att den kringliggande orten borde lemna bidrag till hamnanläggningen. Så var ock meningen då bolaget vid förra Riksdagen begärde anslag, och man hade hört sig före, att flera voro benägna att teckna sig för actier i företaget; men då Stats-Utskottet tillstyrkt beviljande af **100,000** R:dr, icke till bolaget, utan till staden Carlstad, hvilken tillstyrkan af Rikets Ständer bifölls, blef actieteckningen sålunda omintetgjord.

Herr *Gråå:* För min del, anser jag anslag till sådana föremål, som detta, böra rättas efter omständigheterna. Förhållandena mellan Grenna och Åmål, å ena, samt Carlstad, å andra sidan, äro ingalunda med hvarandra jemnförliga. Vid förra Riksdagen hyste jag visserligen den föreställning, att Carlstad icke skulle kunna åstadkomma en hamnbyggnad med endast ett lån af **100,000** R:dr, men sedan det nu visat sig, att det återstående af hamnbyggnaden kan fullbordas för **70,000** R:dr, synes annat statsbidrag icke böra ifrågakomma, än det Utskottet, under form af lån, föreslagit. Jag tillstyrker alltså bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Wallenberg:* Jag inskränker mig till att begära upplysning, huruvida Carlstad är bland de städer, som använda sina hamninkomster till andra behof, än för hamnen. En sådan upplysning, om den benäget lemnas, kommer att hos mig utöfva ett väsendtligt inflytande på mitt beslut. Många städer finnas nemligen, hvilka med hamninkomsterna bestrida andra utgifter, än för sina hamnar, och sedan klaga öfver att inkomsterna icke räcka till.

Herr *Thollander:* Den af Herr *Wallenberg* gjorda uppmaning efterkommer jag gerna och får då nämna, att Carlstads commune först under sistlidet år haft någon hamn. Den, som fanns förut, tillhörde ett enskildt bolag, som använde inkomsterna deraf till utdelning på actierna, och då staden Carlstad nödgades inlösa denna hamn, befanns den i sådant skick, att derpå måste nedläggas **59,000** R:dr. Staden har således icke haft några hamninkomster förr, än under sistlidne år, och dessa hafva åtgått till förbättrande af hamnen.

Öfverläggningen var slutad, och Herr Talmannen framställde särskilda propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i **19**:de punkten, dels ock derå, att för hamn- och canalanläggningen vid Carlstad måtte beviljas **70,000** R:dr

R:mt, deraf hälften såsom anslag och hälften såsom lån, men, som dessa propositioner besvarades med blandade *Ja* och *Nej* samt votering äskades, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som bifaller 19:de punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat, till fortsättning af hamn- och canalanläggningen vid Carlstad, 37,500 R:dr, såsom anslag, och 32,500 R:dr, såsom lån.»

Voteringen, som i vanlig ordning anställdes, utföll, sedan en sedel blifvit, förseglad, aflagd, med 35 *Ja* emot 11 *Nej*, hvadan 19:de punkten var godkänd.

20:de punkten.

Herr *Brun:* Följer nu i ordningen en framställning, som blifvit gjord för en hamn i Norrland, och denna har föranledt Stats-Utskottet att hemställa, det Rikets Ständer derå icke måtte fästa något afseende. Municipal-Styrelsen i Haparanda har till Kongl. Maj:t ingifvit underdånig ansökning om Statsanslag för berörda hamn, hvarom sedermera i motionsväg framställning hos Rikets Ständer blifvit gjord. Kongl. Maj:t har hört Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen, hvilken intygat hamnens behöflighet, och jag kan icke fatta, hvarföre den gjorda framställningen för Haparanda icke skulle förtjena afseende. Stats-Utskottet har i sitt Utlåtande visserligen erkännt hamnens behöflighet, äfvensom att densamma skulle vara af vigt för orten och dess icke obetydliga export, samt derjemte att det vore af vigt att i nordliga delen af Bottniska viken hafva en säker hamn, men, allt detta oaktadt, har likväl motionairens framställning icke tillvunnit sig mera uppmärksamhet, än att Utskottet hemställt, att den gjorda framställningen icke måtte till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda. Motionairen har äskat ett Statsanslag af 54,000 R:dr, oaktadt kostnadsförslaget slutar å en summa af 81,300 R:dr, hvilka Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen derjemte förklarat vara för arbetet erforderlige. Emedlertid, för att visa, det äfven denna ort är förtjent af understöd, vill jag meddela, att exporten derifrån under åren 1856—58 utgjort: *på inrikes orter* 12,929 L℔ pottaska, 40,158 tolfter bräder, 16,615 tunnor tjära; och *på utrikes orter* 534 spiror, 12,314 sparrar, 26,393 bjelkar, 53,834 tolfter plankor, 5,955 tolfter bräder och 7,398 tunnor tjära, hvarjemte från hamnen utskeppats år 1856 38,029 lispund smör, 5,025

tunnor lax, 17,990 lispund talg, jemte skinn m. m. Dessutom har, enligt en af Landshöfdingen *Widmark* utgifven beskrifning öfver Norrbottens Län, en mängd varor afsändts oförpassade till inrikes orter med ångfartyg, så att exporten är i verkligheten större, än som här blifvit uppgifvet. Jag har velat meddela dessa zifferuppgifter, för att hemställa, om icke äfven denna ort är förtjent af något understöd, helst om man anställer en jemnförelse med de af Ståndet nyss fattade beslut i afseende å hamnanläggningar vid städerna Grenna och Åmål. Jag anser mig hafva tillräckliga skäl för anhållan att, för inrättandet af en hamn vid Haparanda, måtte beviljas ett anslag af 54,000 R:dr.

Herr *Staaff:* Sedan Bonde-Ståndet återremitterat ifrågavarande ärende, hemställer jag, om icke detta Stånd äfven skulle vara benäget att bevilja en återremiss, på det Stats-Utskottet måtte taga i öfvervägande, huruvida det icke vore skäl att tillstyrka, det något mindre belopp måtte lemnas såsom anslag eller hela summan såsom lån. Det är första gången, som begäran blifvit framställd om bidrag till en hamnanläggning i norra länen, och att första gången, en sådan framställning göres, derå erhålla ett bleklagdt nej, synes mig hårdt, helst denna ort är förtjent att blifva annorlunda behandlad. Till de af Herr *Brun* meddelade upplysningar får jag tillägga, att år 1858 denna hamn var besökt af 54 stycken större in- och utländska fartyg för lastning af trävaror och tjära, äfvensom att den inrikes trafiken då blifvit ombesörjd med 130 fartyg, utom den betydliga ångbåtsfarten, och slutligen år 1859 från Haparanda exporterats 11,885 bjelkar och sparrar, 25,086 tolfter bräder och plank samt 6,905 tunnor tjära. I dessa facta anser jag ett ytterligare skäl för bifall till den af mig gjorda hemställan om återremiss.

Herr *Gråå:* Det kan vara möjligt att behofvet fordrar, det en hamn anlägges på den uppgifna platsen, och om trafiken är sådan, som här uppgifvits, tyckes denna fordran äfven vara förtjent af uppmärksamhet. Men, för min del, anser jag att innevånarne i Haparanda och kringliggande ort sträckt sitt anspråk nog långt, då de äskat, att Statsverket skulle bestå $^2/_3$:delar af anläggningskostnaden. Enligt de af Borgare-Ståndet förut i dag fattade beslut, har Ståndet i likartade fall med detta beviljat såsom anslag endast hälften af dylik kostnad. Då nu dessutom Stats-Utskottet icke haft sig bekant, huruvida staden och orten voro

benägne att antaga ett ringare understöd, än det, som i motionen blifvit begärdt, har Utskottet icke kunnat komma till annat resultat, än dess Utlåtande visar. Att deremot bevilja hela kostnadssumman såsom lån, är en alldeles ny fråga, som icke af någon motionaire blifvit väckt, och således ej kunnat hos Utskottet komma under pröfning, och jag tror ej eller att Utskottet kan dermed befatta sig, inom staden och orten fått tillfälle att i ämnet sig yttra. Under sådane förhållanden, och då det i allt fall till nästa Riksdag kan utan synnerlig olägenhet anstå med frågan om denna hamnanläggning, bifaller jag, för min del, Utlåtandet i förevarande punkt.

Herr *Wærn:* Jag deremot instämmer med Herr *Staaff* och anser lämpligt att denna punkt återremitteras, på det densamma må tagas ånyo i betraktande, och detta desto heldre, som ett annat Stånd redan återremitterat ifrågavarende punkt. Ändamålsenligheten af en hamnanläggning vid Haparanda är erkänd, och det uppgjorda kostnadsförslaget har af Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen ansetts riktigt, men angående sättet för denna anläggnings utförande säger Utskottet, att »Statens medverkan för detta ändamål icke bör utsträckas så långt, som Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen föreslagit;» och då Utskottet således icke kan tillstyrka beviljande af det Statsanslag, som blifvit af Haparanda stad begärdt, samt, hvad angår ett Statsunderstöd på andra villkor, Utskottet saknar visshet, huruvida staden ensam eller i förening med kringliggande ort kan vara villig att, emot åtnjutande af dylikt bidrag, åtaga sig företagets utförande, har Utskottet hemställt, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda. Jag frågar, huru det är möjligt att något företag skall, under sådane förhållanden, komma å bane. Staden har här begärt ett anslag och Utskottet anser sig icke kunna bevilja hela beloppet, utan afstyrker detsamma på den grund, att det icke har sig bekant, om staden vill mottaga en mindre summa. Således skall aldrig något företag blifva utaf, såvida en commune icke hittar på just det belopp, som Utskottet anser lämpligt. Jag frågar: hvad ondt ligger det väl deruti, om Rikets Ständer säga, att vi gifva så och så mycket i lån och så och så stort anslag? På det sättet skall staden kunna beräkna sina tillgångar och försöka, om en actieteckning i och för företaget låter sig verkställas. Om staden icke vill begagna penningarne, så ligga de ju qvar för Statens räkning, och denna har icke

förlorat ett öre. Frågan är, om man vill företaget eller icke. Vill man det, må man då återremittera ärendet och jag anhåller derom. Det är sannt, att Staten i allmänhet icke bör läsa fast sina penningar, men, under sådane omständigheter, som här, att staden bör hafva en hamn, kan det vara skäl att gifva den en chance och föreslå hvad Staten för ändamålet kan göra.

Herr *Björck:* Jag vill icke uppträda till försvar för Utskottets skäl i hela deras utsträckning, utan vill till och med medgifva att de kunna stå i någon strid med hvad, som blifvit anfördt beträffande hamnanläggningen vid staden Grenna, i afseende hvarå Utskottet gjort en ändring i de framställda villkoren, oaktadt man på förhand icke har sig bekant, om orten, under sådane villkor, ville emottaga det tillstyrkta lånet; men i någon viss mån tror jag Utskottet hafva haft anledning att begagna de anförda skälen, enär de villkor, Utskottet kunnat erbjuda, skulle allt för mycket råkat i strid med motionairens framställning. Om således dessa skäl icke till fullo kunna försvaras, är dock hufvudsakliga skälet, hvarföre Utskottet ansett sig icke kunnat gå längre, det att penningar brista, såvida man nemligen icke vill förbise, att anslag erfordras jemväl för många andra ändamål. Det är klart och tydligt af framställningen, att detta är det egentliga skälet, och således det, som borde angripas, men derom har jag icke hört någon yttra ett ord. Kanske skulle motionen hafva rönt framgång, om Statens tillgångar varit rundligare. Man har beviljat anslag och lån till de flesta ifrågasatta hamnanläggningar, och någon måste väl stå tillbaka. Jag medgifver att det kan vara illa att detta öde drabbat Haparanda, men någon måste bära olyckan, och, för min del, anser jag detta anslag vid en kommande Riksdag företrädesvis böra röna framgång.

Herr *Brun* har misstagit sig, då han, på grund af Landshöfdingen *Widmarks* berättelse, uppgifvit, att vissa betydliga qvantiteter trävaror blifvit exporterade från Haparanda. Om jag nemligen icke är illa underrättad, så ligger under Haparanda Tullkammare hamnen vid Calix. Herr *Brun* har föreställt sig, att Haparanda och Calix nyttja samma hamn, och antagit den af honom meddelade uppgift afse endast exporten från Haparanda. Jag är visserligen icke rätt säker, men tror dock, att det är 3 till 4 mil emellan dessa orter och att de således icke begagna samma hamn. Den,

som känner rörelsen vid Calix, och isynnerhet den betydliga trävaruhandel, som der bedrifves, har, lika med mig, anledning att tro, det större delen af den omnämnda exporten tillhör Calix, och icke Haparanda. Emedlertid anhåller jag om upplysning angående detta förhållande af dem, som derom ega närmare kännedom, men tror i alla fall skäl vara för handen att låta detta anslag anstå till nästa Riksdag.

Herr *Grape:* Den, som, lika med mig, eger närmare kännedom om localförhållandena vid Haparanda och de olägenheter för trafiken, som uppstå genom det olyckliga förhållande, hvilket i afseende å dervarande hamn eger rum, måste förorda bidrag till den nu ifrågasatta hamnanläggningen. Förhållandet är sådant, att Haparanda har en ganska stor export, och att de många ångfartyg, hvilka besöka orten, icke kunna lägga till vid Haparanda, utan vid en hafsvik, belägen en mil landväg från staden. Anledningen, hvarföre ångfartygen nödgas lägga till vid hafsviken, är den, att de, i händelse af storm, vid Haparanda hamn kunna hvarken lossa eller lasta. Vid månget tillfälle går så svår sjö, att olyckor ofta inträffa med de fartyg, hvilka transportera varor emellan staden och hamnen.

I anledning af Herr *Björcks* förfrågan om distancen emellan Haparanda och Calix, får jag upplysa, att densamma utgör 6 mil, äfvensom att dessa orter icke begagna samma hamn, men att största exporten är från Haparanda. Calix är en socken, som visserligen drifver exporthandel, men dock en ringare, i jemnförelse med Haparanda; med den kännedom, jag eger om förhållandena, instämmer jag i begäran om återremiss.

Herr *Brun:* I anledning af hvad här förekommit, instämmer äfven jag i anhållan om återremiss. Jag är icke i tillfälle att i hast uppgifva, huru stor skillnaden är emellan Haparanda och Calix, samt ej eller om dessa orter begagna samma hamn. Det är möjligt att ett misstag af mig blifvit begånget, men, om så skett, är anledningen dertill, att den af mig meddelade uppgift grundar sig på ett sammandrag från Haparanda Tullkammare. Finnes emedlertid något misstag, omfattar detsamma icke annat, än pottaska och trävarorna; men hvad åter beträffar victualierna, så grundar sig uppgiften derom ensamt på anteckningar från Haparanda. Jag anhåller således om återremiss, desto heldre, som jag anser skäligt att befordra det nyttiga och Riksvigtiga, samt att för sådan skull Hapaanda icke bör för andra

obetydligare orter hållas tillbaka, utan tillgängliga medel emellan de olika delarne af Riket, efter sig företeende behof och hvars och ens billiga anspråk, fördelas.

Herr *Wallenberg:* Jag hemställer, om det icke är skäl att återremittera denna fråga, på grund deraf, att densamma icke är fullt utredd, och då Ståndet vanligen i frågor af dylik beskaffenhet plägar i evilja återremiss, på det Stats-Utskottet må blifva i tillfälle att se, hvilka medel kunna vara att disponera. Det kan ju hända, att de frågor om anslag, hvilka här bifallas, afslås af andra Stånd, och tvärtom. Då det är otvifvelaktigt, att frågan om en hamn vid den nordligaste delen af Bottniska Viken är af synnerlig vigt, samt upplyst är, att det är långt från ankarsättningen till staden Haparanda, är jag, för min del, icke obenägen att understödja detta anslag. Jag tror, att afståndet till staden är nära 2 mil, men äfven om detsamma icke uppgår till mera än 1 mil, är det i alla fall allt för långt, och tillfälle har gifvits, då rörelsen vid Haparanda varit ganska stor. Sådant var förhållandet under krigsåren 1854—1855.

Herr *Staaff:* Jag har begärt ordet i anledning af en talares påstående, att i exporten från Haparanda vore inbegripen exporten från Calix. Jag känner visserligen icke den del af Norrland, der Calix är belägen, ty det är egentligen inom Vester-Norrlands Län, som jag uppehållit mig, men jag har försett mig med ett intyg från Tullkammaren i Haparanda, hvilket icke antyder annat förhållande, än att exporten egt rum från Haparanda.

Att döma härefter, har jag trott, att den omförmälda exporten vore uteslutande från Haparanda. Det må vara möjligt att deruti inbegripes exporten äfven från Calix, men besynnerligt skulle det förefalla; hvarförutan skillnaden ej lärer vara stor, om man äfven frånrager Calix's trafik. Dessutom bör tagas i betraktande, att uppgiften är daterad den 28 December 1859, då uppgift från underlydande hamnar sannolikt icke hade inkommit. Om en återremiss medgifves, kan frågan, äfven i denna del blifva utredd, och eget vore det i sanning att vägra Norrland det första anslag som i och för en hamnanläggning derstädes begäres.

Herr *Björck:* En talare har anmärkt, att detta afslag å ett begärdt anslag skulle träffa en hamn i Norrland. Detta är sannt, men lika sannt är äfven, att Ståndet beviljat anslag till förut behandlade frågor om hamnanläggningar och sålunda disponerat öfver tillgängliga medel. Jag är öfvertygad,

att en hvar gjort upp för sig, till hvilka hamnanläggningar han ämnade bevilja understöd, och det var för Ståndet icke obekant att äfven denna fråga skulle förekomma, och Ståndet har således kunnat anvisa medel, der de ansågos företrädesvis behöfliga.

Hvad angår den utländska skeppningen från Haparanda och Calix, så bjuda författningarne, att hvarje last från Calix expedieras af Tullkammaren i Haparanda, hvadan denna vid 1859 års slut icke kunnat vara i okunnighet om exporten från Calix. Att exporten vid Haparanda skulle vara större, än från Calix, bestrider jag helt och hållet, helst det är kändt, att tvänne större bolag vid Calix drifva en högst betydlig export af trävaror. Jag fortsätter min anhållan om proposition på bifall.

Discussionen var slutad och 20:de punkten återremitterades.

Detta ärende fortsättes i nästinträffande Plenum.

§ 10.

Bordlades följande Utskotts Utlåtanden, Betänkanden och Memorialer, nemligen: Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets, N:ris 16—19, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets, N:ris 14—18; Constitutions-Utskottets, N:ris 39—45; och Stats-Utskottets N:ris 121—122

§ 11.

På derom gjord anhållan, beviljades Herr *Eneman* ledighet från Riksdagsgöromålen under 14 dagar, räknade från den 30:de i denna månad.

Plenum slutades kl. $^3/_4$ 10 e. m.

In fidem

E. G. Runeberg.

Den 30 Junii.

Plenum, kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocolls-Utdrag för den 27 dennes.

§ 2.

På framställning af Herr *Gråå* om behofvet af en ständig Suppleant i Stats-Utskottet, öfverlemnade Ståndet åt dess Herrar Electorer att under nu pågående Plenum förrätta val till sådan Suppleant.

§ 3.

Enligt förut fattadt beslut, anställdes nu med slutna sedlar val till deputerad, att, å Ståndets vägnar, öfvervara Strömholms nya canals öppnande den 5 instundande Julii; och utföll detta val sålunda, att Herrar *Ekholm* och *Wallenberg* erhöllo, hvardera, 15 röster, samt Herrar *Blanche* och *Lallerstedt*, hvardera, en röst.

Till följd häraf, företogs mellan de två förstnämnde, som båda erhållit det högsta rösttalet, lottning, hvarvid den lott, hvilken, enligt hvad förut blifvit bestämdt, medförde uppdrag att vara Ståndets deputerad i ofvanberörda hänseende, tillföll Herr *Wallenberg*, hvilken sålunda var till deputerad vald.

§ 4.

Herr Talmannen tillkännagaf, att vid i går hållen Talmansconference blifvit öfverenskommet att föreslå de respectiva Riks-Stånden att företaga val till ledamöter i förstärkt Bevillnings-Utskott Onsdagen den 4:de och till ledamöter i förstärkt Constitutions-Utskott Lördagen den 7 instundande Julii.

Denna framställning blef af Ståndet godkänd.

§ 5.

Fortsattes föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande № 120, angående föreslagne Statsbidrag för vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt canaler, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, m. fl. dylika föremål.

Härvid förekommo:

21 punkten.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Sedan ifrågavarande motion af mig framställdes, har jag erfarit, att, till följd af Öfver-Ståthållare-Embetets och Stockholms stads Drätsel-Commissions beslut, en Comitée blifvit tillsatt, för att utreda, huru stor inkomst skulle kunna påräknas af den föreslagna nya segelleden, i händelse den blefve utförd. Denna Comitée har under sommaren endast haft ett par sammanträden. Hvems felet är, kan jag icke uppgifva; men jag tror, att det får tillskrifvas den person, som blifvit förordnad till Comitéens ordförande. Emellertid och ehuru jag har anledning hoppas, att den önskade utredningen före Riksdagens slut skall vara åstadkommen, fruktar jag, att, hvilka upplysningar än derigenom vinnas och huru stora fördelar af segelleden kunna förväntas, hinder för frågans afgörande skall möta i afseende å de ifrågasatta befästningsarbetena, hvilkas utförande i sammanhang med segelledens öppnande sannolikt af vederbörande anses oundgängligen nödvändigt; och då, vid sådant förhållande, förslaget torde vara att betrakta såsom en framtidsfråga, har jag ingenting att invända mot bifall till Utskottets hemställan.

Herr *Wallenberg:* Ehuru saken må vara en framtidsfråga, tror jag, att man icke behöfver anse dess lösning vara så aflägsen, att tidpunkten derför icke inträffar förr, än frågan om Stockholms befästande blifvit utredd och afgjord. Jag föreställer mig fastheldre, att åtminstone något under närvarande förhållanden kunnat göras.

Då man i allmänhet anstränger landets krafter för åstadkommande af förbättrade communicationer, och stora summor alltjemt anslås till Statens jernvägsbyggnader, kunde det vara skäl att tillse, om icke genom det föreslagna företaget en lättad communication kunde vinnas för jemnförelsevis billigt pris, helst ifrågavarande segelled skulle blifva till fördel icke blott för hufvudstaden, utan äfven för alla söder derom belägna delar af landet. Då emellertid motionairen sjelf afstått från förslaget, vill jag icke fullfölja detsamma, men hoppas, att han icke skall underlåta att begagna sitt inflytande inom Stockholms commune för att tillse, att frågan icke helt och hållet faller.

Vidare anfördes ej, och 21 punkten bifölls.

22 punkten.

Herr *Ekman:* Stats-Utskottet har i allmänhet icke visat sig obenäget att tillstyrka låneanslag till allmänt nyttiga före-

tag; men från denna regel har Utskottet afvikit i här förevarande fall. Sänkningen af dessa sjöar utgör onekligen ett af de vackraste företag, som i vårt land blifvit påbörjade, och skall, om den blir fullbordad, medföra stora fördelar icke blott genom den betydliga jordvinning, som deraf blefve en följd, utan äfven genom en lättad communication. Emellertid har detta företag varit utsatt för samma missöde, som andra dylika, för hvilka kostnadsförslag blifvit uppgjordt under en tid, då arbetslönerna voro vida lägre, än nu. Följden deraf har ock varit, att de, som äro interesserade i företaget, nu se sig urståndsatte att anskaffa de **60,000** R:dr, som för ändamålet ytterligare erfordras. Jag tror mig kunna påstå, att bolagets ansträngningar varit af den beskaffenhet, att de berättigat till något afseende å motionairens framställning. Denna har nu blifvit af Utskottet afstyrkt; men att äfven en annan åsigt inom Utskottet sökt göra sig gällande, bevittnar Doctor *Wålanders* vid Utlåtandet fogade reservation. Med åberopande af de skäl, denna reservation innehåller, tillstyrker jag bifall till deri gjorda hemställan.

Herr *Ekelund* instämde.

Herr *Swartz:* Jag ber att få förena mig med den föregående talaren. Det kan väl icke bestridas, att ju Stats-Utskottet egt stort skäl till sitt afstyrkande af motionen, då Rikets Ständer icke allenast vid **1854** års Riksdag för ändamålet beviljat det anslag, som ansågs erforderligt med hänsende till det först upprättade kostnadsförslaget, utan äfven vid nästföljande Riksmöte ytterligare understödt företaget medelst lån till ett belopp, motsvarande den förhöjning i kostnaden, som uppkommit genom inträffad stegring af arbetslönerna och priset å materialier. Det kan ej eller förnekas, att vederbörande strandegare genom det med Staten ingångna contract åtagit sig att utan vidare hjelp fullborda företaget, men de serskilda omständigheter, som härvid förekomma, synas mig billigtvis böra föranleda, att åtminstone något afseende fästes å motionairens framställning. Stränderna omkring ifrågavarande sjöar tillhöra ett antal mindre bemedlade hemmansegare, hvilka, i saknad af egna capitaler, beräknat att genom afkastningen af den landvinning, som genom företagets utförande skulle uppstå, blifva i tillfälle att betala ränta och amortissement för det lån, Staten lemnat. Då det likväl visat sig, att det första kostnadsförslaget varit särdeles bristfälligt, äfven derföre att expropriationskostnaden

deruti beräknats till alltför lågt belopp; i följd hvaraf till företagets fullbordande ännu erfordras, enligt ett sednare upprättadt kostnadsförslag, icke 60,000, utan 97,000 R:dr, samt härtill kommer, att dessa hemmansegare redan måst börja afbetalningen på det erhållna Statslånet, innan de ens i någon mån kommit i åtnjutande af den påräknade vinsten, så synes Bolagets Direction verkligen befinna sig i en högst kinkig ställning i anseende till svårigheten att anskaffa de behöfliga medlen. Den mark, som genom ifrågavarande sjöars sänkning skulle vinnas, är uppskattad till 2,036 tunnland. Då nu till den redan nedlagda kostnaden R:dr 390,000 läggas ytterligare beräknade . . . . . » 97,000 hvarigenom totalkostnaden kommer att uppgå till . . . . . R:dr 487,000 så skulle den nya marken komma att kosta strandegarne 240 R:dr per tunnland och följaktligen den påräknade vinsten icke blifva synnerligt stor. Hvad åter angår den 7 mil långa båtled, som är ämnad att åstadkommas genom canalisering och anläggning af en sluss, hvars längd under arbetets fortgång blifvit bestämd till 90 fot, i stället för från början beräknade 75 fot, så skulle denna anläggning icke endast komma strandegarne, utan äfven innevånarne inom ett ganska vidsträckt område tillgodo. En så beskaffad communicationsled måste i och för sig vara af stor betydenhet, men blir det i ännu högre grad, om den, såsom anledning är att antaga, i en framtid utsträckes, å ena sidan, till sjön Roxen (i afseende hvarå motion redan vid denna Riksdag blifvit väckt) och, å andra sidan, till Wimmerby ocb Gamleby. Med afseende å dessa förhållanden, synas Rikets Ständer hafva skäl att ytterligare i någon mån understödja företaget. För min del, vill jag dock icke förorda annat slags understöd, än det, som i Doctor *Wåhlanders* reservation blifvit föreslaget, eller ett lån af 60,000 R:dr, mot 5 procent ränta och de villkor i öfrigt, reservationen innehåller. Genom bifall härtill skulle Rikets Ständer icke hafva gjort annat, än satt Directionen för Bolaget i tillfälle att fullborda ett arbete, för hvilket Staten redan förskjutit en stor summa och hvars utförande vore underkastadt mycket tvifvel, såvida icke dertill nödiga medel på nu antydda sätt erhöllos. På grund häraf, tillåter jag mig anhålla om återremiss, på det Stats-Utskottet måtte taga i öfvervägande om icke Doctor *Wåhlanders* förslag må vara förtjent att hos Rikets Ständer tillstyrkas.

Herr *Björck:* Den siste talaren har fästat uppmärksamheten derpå, att företaget i fråga har två ändamål, det ena att tillvägabringa en båtled af 7 mils längd i en ort, som saknar sådane communicationsmedel, och det andra, att bereda strandegarne omkring ifrågavarande sjöar en förökad jordrymd. Det är ock endast den omständighet, att företaget åsyftar en allmänt nyttig anstalt, som gjort, att saken blifvit af Rikets Ständer betraktad med den största välvilja. Då frågan första gången förekom till behandling hos Rikets Ständer, hvarvid hela kostnaden var beräknad till 168,600 R:dr B:co, uppstod fråga, huru långt man borde gå i företagets understödjande, och oaktadt man fann, att något kraftigare biträde svårligen kunde förväntas från de enskilde interessenternes sida, voro dock Stats-Utskottet och Rikets Ständer ense om den grundsats, att något bidrag ovillkorligen borde af strandegarne lemnas. Det var ock derföre, som det första låneunderstödet icke bestämdes högre, än till 160,000 R:dr, som skulle få lyftas successivt i mån af arbetets fortgång. Men i stället att med kraft bedrifva saken, uttogs och förräntades den första andelen af lånesumman, samt likaså den andra och tredje andelen. På detta sätt beredde sig strandegarne en räntevinst, fullt motsvarande det bidrag, som från början, enligt Rikets Ständers beslut, var afsedt att af strandegarne sjelfve utgöras, och sålunda kringgick man, om icke sjelfva beslutet, åtminstone den afsigt, som derigenom tydligen var uttryckt. Vid sistlidne Riksdag beviljades ett ytterligare lån af 150.000 R:dr R:mt, hvartill anledning kunde anses vara för handen i den under tiden inträffade prisstegring, och deraf föranledd förhöjning i det ursprungliga kostnadsförslaget. Allt detta oaktadt, kommer man nu för tredje gången med anspråk på ytterligare understöd, och detta utan att någon anledning ens blifvit uppgifven dertill, att den sist beräknade kostnadssumman varit otillräcklig, ett förhållande, hvars orsak lärer vara att söka i en felaktig förvaltning. Det är klart att Staten, om den lemnar medel till ett företag, utan att i sammanhang dermed stadga nödiga controler, får skylla sig sjelf för följderna deraf. Om deremot genom begångna misstag, vid val af Direction, företaget sättes på spel, synes det vara hårdt att Staten skall gå emellan för att afhjelpa följderna af ett fel, som icke berott af något allmänt förhållande. Det kan väl vara, att svårighet möter för strandegarne att utan ytterligare biträde bringa arbetet till slut; men Stats-Utskottet,

som funnit sig nödsakadt afstyrka begärda anslag för många andra nyttiga företag, har derföre ansett sig förhindradt att understödja nu ifrågavarande anspråk. Ett ytterligare skäl för sitt afstyrkande har Utskottet hämtat från det, om brist på nödig förtänksamhet vittnande, förhållande, att ansvarigheten för återbetalningen af de erhållna lånen icke blifvit emellan strandegarne fördelad, så att man vetat, huru mycket en hvar af dem bordt för ändamålet tillskjuta, och att företaget icke bedrifvits i den ordning, att man genom sjelfva arbetet beredt sig nya tillgångar till detsammas fortsättning. Ehuru påkostande det må vara att ett arbete af den beskaffenhet, som det ifrågavarande, sedan det till en viss grad fortskridit, lemnas utan vidare understöd af Stateus medel, tror jag dock att nu antydda förhållanden göra det nödvändigt att afslå den gjorda framställningen, och föranlåtes alltså yrka bifall till Utskottets yttrande.

Herr *Hierta:* Då jag såsom Ledamot af Stats-Utskottets Riksgälds-Afdelning, från början deltagit i handläggningen af detta mål, anser jag det tillkomma mig att yttra några ord i anledning af de anmärkningar, som af Herr *Swartz* blifvit framställda. Utan tvifvel måste det medgifvas vara svårt för strandegarne omkring de ifrågavarande sjöarne att fullgöra de villkor, Rikets Ständer fästat vid de beviljade lånebidragen, och naturligtvis beror det på Rikets Ständer att, på grund af sin maktfullkomlighet, utöfva en obegränsad generosité. För min del, skulle jag ock gerna med afseende å den nytta, som kan förväntas af ifrågavarande företag, vilja gå så långt, som möjligt, i eftergifter; men jag bäfvar för prejudicatet; och, för att gifva skäl för denna min farhåga, ber jag att få fästa uppmärksamheten på några omständigheter, hvilka beröras i den recite, som föregår Utskottets hemställan. Det lån, som vid **1854** års Riksdag beviljades för ändamålet, lemnades icke blott med åtskilliga års räntefrihet, utan ock mot så fördelaktiga villkor i öfrigt, att endast två procent skulle erläggas i ränta och sex procent i afbetalning på capitalet. Att detta innefattade en frikostig present, kan svårligen förnekas. Vid nästföljande Riksdag beviljades nytt lån af **150,000** R:dr, väl icke helt och hållet såsom present, men dock mot en modererad ränta af **4** procent och **2** procents årlig capitalafbetalning samt flera års räntefrihet. Efter hvad sålunda blifvit upplyst, kan det icke vara annat än lärorikt att kasta en blick på de skäl, som strandegarne genom sitt ombud anfört till stöd för det nu framställda an-

språket på ytterligare låneunderstöd, i förening med förlängd räntefrihet för de äldre lånen. Sålunda yttrar sig motionairen på följande sätt: »Ehuru det vid sistlidne Riksdag anslagna lånet beviljades under enahanda räntebetalningsvillkor, som för de af Rikets då församlade Ständer till slussbyggnader och andra vattencommunicationer meddelade Statsbidrag bestämdes, och till följd deraf någon räntefrihet å sagde lån icke medgafs, utan den föreskrifne ränte- och capitalafbetalningen skulle årligen efter lånets utbekommande med stadgadt belopp erläggas, hade strandegarne, som i annat fall, i brist på erforderliga medel, måst låta företaget helt och hållet afstadna, funnit sig *nödsakade* att emottaga det beviljade lånet och underkasta sig de för detsammas åtnjutande bestämda betalningsvillkor.» Här är det således sagdt, att, sedan för ett företag, som anses blifva icke blott af en viss allmän nytta, utan äfven till den största enskilda fördel, ett lån af allmänna medel beviljats mot 4 procents ränta och 2 procents capitalafbetalning, dessa villkor betraktas så föga fördelaktiga, att man begagnat sig af lånet endast derföre att man funnit sig dertill »*nödsakad.*» Efter detta raisonnement, af hvilket anspråkets beskaffenhet torde framlysa, fortsätter motionairen sålunda: »hvilket dock skett under förhoppning att Rikets dernäst sammanträdande Ständer, sedan arbetet närmat sig sin fullbordan och man kunde utreda det betydliga belopp, hvarmed den ursprungligen beräknade kostnadssumman måst öfverskridas, skulle taga under förnyadt öfvervägande, om icke någon ytterligare lättnad och biträde kunde strandegarne beviljas.» Jag behöfver icke göra någon vidlyftig framställning, för att inför Ståndet caracterisera arten af det anspråk, som innefattas i de anförda orden. Om man, å ena sidan, icke kan klandra enskilde personers och corporationers försök att erhålla af Staten så frikostiga gåfvor, som möjligt, må det, å andra sidan, vara tillåtet att ifrågasätta, om icke de, som skola handla på Statens vägnar och ega dispositionsrätt öfver Statens medel, böra draga i betänkande att lyssna till sådana anspråk och förutfattade förhoppningar, som de nyssnämnda. Medgifva nu Rikets Ständer det begärda ytterligare bidraget, så hemställer jag, om det finnes något enda ortinteresse, som derefter icke skulle anse sig berättigadt att för hvilket företag, som helst, göra anspråk på låneunderstöd af allmänna medel och finna sig berättigade att läsa mellan raderna den me-

ning att, om det sökta lånet beviljas, emottages det såsom en nödtvungen hjelp, i stället för ren gåfva, men under den bestämda förhoppning att, i händelse villkoren icke kunna fullgöras, man vid nästföljande Riksdag icke allenast skall vinna eftergift deraf, utan äfven genom enskilda vänner och målsmän vid Riksdagen utverka ytterligare understöd. Det må tillåtas mig fråga, hvar anspråken slutligen skola stanna, om icke man sätter en gräns för sådan släpphändhet å Rikets Ständers sida. Jag ber att få erinra om ett ärende, som förevar hos Rikets Ständer för några Riksdagar tillbaka. Saken rörde anslag till en vattenaftappning inom Calmare Län, som blifvit företagen af enskilde strandegare. Desse skickade till hufvudstaden ett särskildt ombud, som under hela Riksdagen var tillstädes för att vigilera saken och dervid understöddes af en Ledamot utaf Ridderskapet och Adeln, hvilken sjelf innehade en betydlig del af stränderna omkring det vatten, som skulle aftappas. Följden häraf blef ock den, att planen var nära att lyckas, till dess i elfte timman en riktigare åsigt hos Rikets Ständer gjorde sig gällande. Detta försök, hvilket i allmänna tänkesättet gällde såsom ett det oförskämdaste anspråk på Statens medverkan för ett helt och hållet enskildt ändamål, förrådde väl en mera krasst framstickande egennytta, än den framställning, som nu är i fråga och hvilken afser en mera allmänt nyttig åtgärd; men i båda fallen företer sig dock den anmärkningsvärda omständighet, att den sökta förmånen beviljas och contract afslutas, men att, ehuru deri stadgas det uttryckliga villkor att någon vidare eftergift icke skall komma i fråga, sådant likväl icke utgör hinder för en motionaire att vid en påföljande Riksdag framställa anspråk på eftergifter och ytterligare understöd, under förklarande att, ehuru man ingått på de stadgade villkoren, sådant skett i den bestämda förhoppning att framdeles vinna befrielse från villkorens uppfyllande, derföre att man icke från början tillförsett sig att fullgöra sin skyldighet. I följe af hvad sålunda blifvit yttradt, föranlåtes jag, fastän villigt medgifvande, att saken kan blifva af stor nytta för provincen, hänskjuta till Ståndet, om icke nu antydda förhållanden må vara af nog vigt, för att Rikets Ständer, för prejudicatets skull, böra taga sig till vara och icke gå för långt in på concessionernas område. I öfverensstämmelse med denna tanke, som inom Utskotts-Afdelningen var nära nog enhällig, ämnar jag äfven rösta för afslag å motionairens framställning.

Herr *Wærn:* Äfven jag finner mig nödsakad afstyrka motionen. Det händer i vårt land, tyvärr, icke sällan, att, sedan ett bolag blifvit bildadt för utförande af något företag och dertill fått understöd af allmänna medel, det befinnes, att kostnaden varit för lågt beräknad, hvilket har till följd att man begär ytterligare anslag eller lån, och slutligen, i brist af medel för återbetalning, afskrifning. Detta system är uppenbarligen olämpligt och ett sådant sätt att från Statens sida upphjelpa communications-anstalterna kan icke vara det rätta. Men på samma gång, som jag i följd häraf anser omöjligt att gå till mötes den önskan, som i förevarande fall blifvit framställd, kan jag icke underlåta att uttala min öfvertygelse att äfven Rikets Ständer, vid behandlingen af detta ärende, begått ett stort fel. Det förut brukliga systemet att börja ett företag, utan på förhand uppgjordt fullständigt kostnadsförslag och utan att beräkningen blifvit underkastad en noggrann granskning, har någon gång, såsom t. ex. i afseende å Götha Canal, ledt till en lycklig utgång, men kan i längden icke utan stor skada fullföljas. Det är upplyst att i det ursprungliga kostnadsförslaget till ifrågavarande arbete expropriations-kostnaden blifvit dels alldeles icke och dels för ringa upptagen. Att tillse, det beräkningen i detta och öfriga hänseenden blifvit riktig, hade onekligen tillhört dem, som egnat sig åt företaget; men då desse åsidosatt sin skyldighet, hade det ålegat Stats-Utskottet att förr, än anslag för ändamålet tillstyrktes, underkasta kostnadsförslaget en sorgfällig granskning, helst om sådant varit uraktlåtet af Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen, hvarom jag sökt, men icke lyckats erhålla tillförlitlig upplysning. I afseende å villkoren för allmänna understöd, hyser jag den åsigt, att Staten, då fråga är om odlingsföretag, icke bör medgifva några mera betydande fördelar, men deremot till förbättring af communicationsanstalter, af hvilka förmånen kommer hela landet till godo, på en gång bevilja anslag till så stort belopp, som för ändamålet är nödigt, på det den afsedda allmänna nyttan må vara betryggad, och sådana förluster för Staten och de enskilde, som i förevarande fall synas vara att befara, må, såvidt möjligt är, förebyggas. På grund häraf, måste jag yrka afslag å motionen och bifall till Utskottets hemställan.

Herr *Lallerstedt**)

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

Herr *Swartz:* Då ingen bland dem, som yttrat sig mot bifall till Utskottets hemställan, tillstyrkt motionen i ämnet genom att förorda, vare sig den sökta räntefriheten eller någon eftergift af de en gång bestämda betalningsvillkoren, synes Herr *Hierta* hafva saknat skäl att så bjert, som han gjort, framhålla det orimliga i motionairens framställning. Jag tror mig lika mycket, som någon annan, fallen för ett strängt vidhållande af ingångna contracter, och jag erkänner, att Stats-Utskottet i förevarande fall egt fullt skäl att fordra contractets ovillkorliga uppfyllande. Men att jag ifrågasatt ett frånträdande af en i allmänhet riktig princip, har skett på grund af serskilda förhanden varande omständigheter, särdeles den, som Herr *Wærn* nyss framhållit, att icke blott strandegarne sjelfva, utan äfven alla de, som å Statens vägnar haft befattning med saken, dervid gått till väga med mindre eftertänksamhet, hvilket haft till följd att Staten fått förskjuta betydliga summor till ett företag, hvars fullbordande i närvarande stund är temligen ovisst. Den, enligt min tanke, enda lämpliga utväg att här förmedla allmänt och enskildt interesse är anvisad genom Doctor *Wåhlanders* förslag, att Staten nu måtte be ilja ett nytt lån af **60,000** R:dr, men för sista gången och mot **5** procents ränta. Herr *Hierta* har menat, att man genom beviljande af ett sådant lån skulle tillvägabringa ett farligt prejudicat, som kunde vid kommande Riksdagar framlocka ansökningar om eftergift i fastställda lånevillkor. I motsats härtill, tror jag dels att hela det ifrågavarande företaget kommer att för framtiden innebära en varning för en hvar att bättre betänka sig, innan han inlåter sig i dylika företag, dels ock att sjelfva medgifvandet af hvad, som nu ifrågasättes, blir en ökad anledning för kommande Ständer att i detta särskilda fall sätta punkt för vidare eftergifters beviljande. I händelse lånet icke beviljas, blifva nemligen strandegarne nödsakade att på enskilda händer upplåna de nödiga medlen, och då strandegarne dervid naturligtvis få vidkännas långt hårdare betalningsvillkor, skola de i sådant fall kunna anses hafva så mycket större skäl att påkalla Rikets Ständers välvilja för att få någon del af de erhållna lånemedlen efterskänkt. Vid dessa förhållanden, kan jag icke finna annat, än att goda skäl tala för antagande af Doctor *Wåhlanders* reservation, och jag förnyar derföre min anhållan om återremiss i sådan syftning.

Herr *Hierta:* Det är min skyldighet att aktgifva på den siste talarens erinran derom, att någon proposition icke blif-

vit begärd å motionairens framställning, utan endast å Doctor *Wåhlanders* förslag, som skiljer sig från den förra deruti, att förslaget åsyftar beviljande af lån mot 5 procents ränta och en procent capitalafbetalning. Detta gör väl någon liten olikhet, men verkar icke på sjelfva hufvudsaken. Man måste erkänna, att de två representanter från Östergöthland, hvilka yttrat sig för det i reservationen förordade låneanslag, fört de sökandes sak med stor talent; men jag kan dock icke underlåta att fästa uppmärksamheten på ett par punkter, i hvilka förhållandet icke är alldeles sådant, som de ärade representanterne uppgifvit. Herr *Swartz* har trott och hoppats, att ett bifall till reservantens förslag icke skulle innefatta något prejudicat, utan fastmera en varning. Detta anser jag dock vara en temligen optimistisk föreställning, och jag öfverlemnar till en hvar, huruvida det är att förmoda, att saken skulle på detta sätt betraktas af dem, som framdeles komma att påkalla Statens biträde till främjande af enskilda företag. Vidare har Herr *Lallerstedt* påstått, att Stats-Utskottet vid 1854 års Riksdag genom sin underlåtenhet att granska det då framlagda kostnadsförslaget föranledt det oefterrättlighetstillstånd, hvari saken för närvarande befinner sig. Denna åsigt, som står i fullkomlig öfverensstämmelse med motionairens yttrande derom, att strandegarne blifvit »*inlockade*» i det ifrågavarande arbetsföretaget, torde dock förlora all betydelse, om man tager i betraktande hvad Utskottet i början af punkten erinrar derom, att vid det år 1854 beviljade lån fästades det förbehåll, att vederbörande låntagare skulle vara ansvarige för så väl den föreslagna båtledens, som sjösänkningens fullständiga utförande; hvarjemte stadgades, att, i afseende på detta lån samt dess utanordnande och återbetalning m. m., de för dylika Statsbidrag meddelade allmänna föreskrifter skulle vederbörligen iakttagas och tillämpas. Antager man nu att i Rikets Ständers vid 1854 års Riksdag fattade beslut i ämnet ligger en sådan mening, som Herr *Lallerstedt* velat deri inlägga, så innebär detta ingenting annat, än att låntagarne icke behöfde det aldra ringaste fråga efter de villkor, som voro fästade vid lånet. Men huruvida en dylik casuistik utan våda låter sig tillämpas inom representativa församlingar i allmänhet, öfverlemnar jag åt den värde talaren att öfverväga. Den egentliga styrkan för sin argumentation till förmån för de lånsökande har Herr *Lallerstedt* velat hemta från nyttan af en communicationsled till sjön Roxen och Götha Canal; men då denna fråga utgör föremål för en följande punkt i Utlå-

tandet, torde pröfningen deraf tills vidare böra uppskjutas. I afseende slutligen å den af Herr *Lallerstedt* yttrade mening, att man endast i lagstiftningsfrågor, men icke i frågor om Statsbidrag, borde strängt hålla på antagna grundsatser, får jag förklara, att detta är en politisk moral, som jag, för min del, icke gillar.

Herr *Lovén:* Det händer ofta i vårt land, att företag inledas under sanguiniska förhoppningar, men utan föregången noggrann beräkning af kostnaderna, hvaraf följden blir, att brist uppstår och arbetets utförande äfventyras. Så har äfven inträffat med det företag, hvarom nu är fråga. Emellertid har det visat sig, att förhoppningarne på nyttan deraf under den sednare tiden snarare blifvit stegrade, än minskade, och då Statens bidrag lemnas endast i form af lån, torde man icke hafva något att befara af ett prejudicat, som jag för öfrigt tror icke hunna ifrågakomma i en sak af denna beskaffenhet. Då det i allt fall måste anses vara en bevekande omständighet, att den tillämnade communicationsleden i en framtid kan med lätthet utsträckas till sjön Roxen och Götha Canal, samt här endast är fråga om lån mot 5 procents ränta, finner jag deruti en ytterligare anledning att tillstyrka Doctor *Wåhlanders* reservation. Jag yrkar derföre återremiss, på det Stats-Utskottet, efter inhämtad upplysning i hvad mån arbetet må vara verkställdt, hvarom hittills, mig veterligen, ingen utredning skett, må komma i tillfälle att afgifva ytterligare Utlåtande i ämnet.

Herr *Wærn:* Jag kan icke undgå fästa uppmärksamheten å det anmärkningsvärda förhållande, som genom Stats-Utskottets utredning, men hufvudsakligen genom denna discussion, trädt i dagen, då nemligen det nu befinnes, att det ursprungliga kostnadsförslaget aldrig blifvit i behörig ordning granskadt af Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen. Det var således på ett företag, hvars kostnader icke voro kända, som Rikets Ständer inläto sig, och jag kan, vid denna sakens ställning, i sanning icke annat, än anse, att Ständerna genom den oförsvarliga släpphändhet och försumlighet, som vid beslutet om det första låne-understödet till detta företag, efter hvad nu sig yppat, gjort sig gällande, hafva del i ansvaret för hvad, som händt. Då emedlertid de första bestämmelserna redan en gång blifvit ändrade, kan jag icke med min röst bidraga till förnyade omgöranden deraf. Ett sådant förfarande skulle alltför mycket minska helgden af Ständernas beslut.

Herr *Wallenberg:* Här har blifvit mycket ordadt om deras tillgöranden, som satt sig i spetsen för detta bätledsoch sjösänknings-företag. Att det var obetänksamt, är obestridligt; men lika obestridligt är ock, att i Ständernas vid 1854 års Riksdag fattade första beslut om låneunderstöd för arbetets genomförande strängare villkor kunde hafva varit inrymda. Hade så varit förhållandet, skulle strandegarne antingen hafva funnit sig icke ega tillgångar att till planens realiserande depensera, eller ock upptagit lån för ändamålet. Men, utan att godkänna det sätt, hvarpå dessa strandegare här gått till väga, eller att, när de, genom Ständerförsamlingens bevågenhet, väl fått anslag sig beviljadt, nästa Riksdag begära antingen dess afskrifvande eller förlängd räntefrihet, kan jag icke undertrycka min öfvertygelse att, vid dylika låneanslags meddelande, det vore vigtigt och väl, om villkoren en gång för alla vore bestämda. Man vore derigenom åtminstone ifrån dessa upprepade ansökningar om lindringar i återbetalningen, dem jag skulle vilja kalla en agiotering med Riksens Ständers känslosamhet. Men det finnes andra omständigheter, som förtjena afseende. Dessa äro för det första, att ett lånebelopp af icke mindre, än 390,000 R:dr, redan blifvit i företaget nedlagda, och för det andra, att här icke är fråga om att bevilja strandegarne ett ytterligare *anslag* eller fortsatt räntefrihet, utan endast ett lån emot ränta af 5 procent. Så långt skulle jag vilja gå i företagets ytterligare understödjande, och jag hemställer, om en dylik åtgärd icke är detsamma, som mången enskild måste vidtaga, för att icke förlora sina, för en sak eller en person redan i låneväg använda, medel. För öfrigt förhåller det sig så, att den jord, som genom detta företag skulle komma att strandegarne tillvinnas, icke på långt när kan för dem blifva af så stort värde, som den genom detsamma underlättade och i väsendtlig mån befordrade inre communicationen bereder fördel åt hela landet; och äfven på denna grund anser jag derföre att Staten är befogad att icke öfvergifva arbetsföretaget, utan än en gång räcka detsamma en hjelpsam hand. Den communicationsled af 15 mil, som genom detsamma öppnas, kommer dessutom att genomgå en trakt, som ända till de sista åren haft de mest ofarbara vägar; och jag tror, att den, orten sålunda beredda, lättare beröringen med landets öfriga delar skall medföra samma fördelaktiga verkan, som en likartad vattenförbindelse visat

sig utöfva i afseende å öppnandet af Dalarna. Af sakens ställning och dess vigt i öfrigt synes det således, åtminstone för mig, att man icke i förevarande fall bör gå tillväga med den skärpa i principer, som Stats-Utskottets Ledamöter här velat göra gällande, och detta så mycket mindre, som frågan ju här icke gäller att bevilja någonting annat, än ett lån emot goda säkerheter och ganska hög ränta; och hvilket lån, om det icke vore temligen penningeknappa tider, derföre ock ovillkorligen skulle kunna af bolaget uppnegotieras på enskild hand. Jag anhåller, på dessa grunder, om bifall till Herr Doctor *Wåhlanders* reservation.

Herr *Cedergren* *).

Herr *Lallerstedt:* I händelse, genom beviljande af ett ytterligare låneunderstöd för ifrågavarande arbetes fullbordande, någon skulle här befara vådan af prejudicat för andra dylika fall, har jag velat erinra derom, att Borgare-Ståndet vid denna Riksdag beviljat ett låneunderstöd åt Christinehamns stad för dess kyrkobyggnad, ehuru densamma redan är fullbordad. Denna omständighet bör väl gälla såsom ett prejudicat i denna fråga, helst Staten icke risquerar att förlora ett enda öre af de ansökta medlen. Jag yrkar, fortfarande, bifall till Herr Doctor *Wåhlanders* reservation.

Herr *Björck:* Med anledning af den, under debattens fortgång här framställda, anmärkning, att Riksens Ständer förbisett, att Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen bordt höras innan anslaget från början åt strandegarne beviljades, vill jag, för att icke lida under följderna af denna beskyllning, anmäla, att, efter hvad äfven det uti Ståndet den 23 Junii 1854 förda Protocoll ger vid handen, jag redan då, och således före det första afgörandet, fästat uppmärksamheten derå, att berörde Styrelse icke fått yttra sig i ämnet, samt att jag derjemte yrkat, att, med afseende å fördelningen mellan jordegarne af betalningsskyldigheten för lånet, alla dessa borde i saken höras. Det här så starkt klandrade förhållandet var således i rätta tiden och stunden icke förbisedt, ehuru man i Ståndet icke behagade lyssna till mina vördsamma påminnelser. Då emellertid denna Riksens Ständers uraktlåtenhet nu ånyo blifvit uppmärksammad, anser, på grund af hvad jag nu upplyst, jag mig berättigad att två

---

*) Herr *Cedergrens* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

mina händer, och vill derföre i Ståndets Protocoll hafva förvaradt detta mitt meddelande i ämnet och mitt sjelfförsvar.

Herr *Hierta:* Några talare hafva här begärt återremiss. Med kännedom af sakens ställning, tror jag dock, att med en dylik åtgärd något ändamål icke vinnes; hvarföre jag tillåter mig hemställa till dem, som framställt detta yrkande, att derifrån afstå, så att det egentliga afgörandet må komma att väga emellan Stats-Utskottets förslag och Doctor *Wåhlanders.* Den enda omständighet, som skulle tala för en återremiss, vore, att Stats-Utskottet möjligen borde undersöka, hvilken ytterligare säkerhet strandegarne hade att ställa för det här till beviljande ifrågakomna lånet af 60,000 R:dr, och om icke, till följd häraf, en förnyad granskning af arbetsföretagets verkliga beskaffenhet och dess fortgång skulle blifva af nöden, för att utröna, huruvida man äfven nästa Riksdag må hafva att förvänta en ytterligare ansökning af samma slag, och man således här finge återupplefva en upplaga i miniature af historien om Götha Canal.

Herr *Carlson:* Jag anhåller få tillkännagifva, att, på de skäl, som under denna discussion blifvit af Herr *Swartz* framställda, jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr *Wallenberg:* Jag har visserligen alltid tilltrott Stats-Utskottet den aldrastörsta förmåga af inblick både i det närvarande och det tillkommande; men att undersöka, om möjligen det kan komma en ny låneansökning från dessa strandegare nästa Riksdag, lärer dock öfvergå dess maktfullkomlighet. Antaget äfven att så blefve förhållandet, lärer väl dock säkerheten för det här beviljade lånet icke kunna betviflas; på grund hvaraf, äfven jag anser en återremiss vara en alldeles onyttig åtgärd, som endast skulle vålla tidsutdrägt.

Öfverläggningen var slutad, och, sedan Herr Talmannens proposition å bifall blifvit med *Ja* och *Nej* besvarad, begärdes votering.

I anledning häraf, och sedan Ståndet till contraproposition antagit Doctor *Wåhlanders* reservation, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller tjugondeandra punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, anses Ståndet hafva beslutat, i enlighet med Doctor *Wåhlanders* reservation i ämnet.»

Voteringen utföll med 32 *Ja* emot 15 *Nej;* i följd hvaraf 22:dra punkten var af Ståndet gillad.

23:dje, 24:de, 25:te, 26:te och 27:de punkterna.

Godkändes hvar efter annan.

28:de punkten.

Herr *Wærn:* Ehuru denna punkt redan blifvit af trenne Stånd godkänd, kan jag dock icke undgå att påpeka Utskottets argumentation, hvilken, efter mitt förmenande, måste leda derhän, att det blir för Riksens Ständer nästan omöjligt att åstadkomma något nyttigt för communicationsledernas befrämjande i vårt land. Utskottet finner sig sålunda förhindradt att tillstyrka Statsanslag för öppnande af denna segelled, bland annat, derföre, att »det icke blifvit ut»redt, under hvilka villkor interessenterna, för sin del, kunna »vara villige att åtaga sig arbetets utförande och fullbordan»de.» Att på dylika grunder basera frågan, om och när ett företag bör å Statens sida understödjas eller icke, måste ovillkorligen föranleda en tidsutdrägt, hvars slut icke kan beräknas, då den, efter denna af Utskottet adopterade utgångspunkt för bedömandet, alltid måste fortfara, ända till dess vederbörande kunna gissa sig till just precist hvad Stats-Utskottet anser nödigt. Mig synes dock, som om Utskottet, då det finner ett företag, medelbart eller omedelbart, vara gagnande för landet i sin helhet, bör tillstyrka anslag för dess åvägabringande på de villkor, Utskottet anser skäliga; hvarvid det sedermera må bero på de enskilde att foga sig derefter, om de vilja af lånemedlen komma i åtnjutande.

Hvad åter särskildt beträffar den här behandlade frågan om öppnandet af en segelled mellan Hattefura hamn vid Wenern och Håfverud vid sjön Rogvarpen, är densamma så mycket mera förtjent af representationens uppmärksamhet, som företaget utgör en lifsfråga för Dalsland, i anseende till svårigheten för dess bebyggare att passera de många sund, på hvilka denna province är så rik, — en svårighet, som, bland annat, öfver höfvan fördröjer varu-transporten genom nödvändigheten att, vid en färd af ända till 12 mil in i landet, esomoftast ur- och ilasta fartyg. Förslaget härom har dock, som man vet, denna Riksdag icke lyckats tillvinna sig tillräckliga sympathier, och man nödgas derföre fästa sig vid hoppet om en blidare sinnesstämning en annan gång.

Vidare anfördes ej, och 28:de punkten gillades.

29:de och 30:de punkterna.

Gillades, hvar efter annan.

31:sta punkten.

Herr *Kistner:* Den motion, jag inom Ståndet tagit mig friheten väcka, i fråga om vidtagande af åtgärder till segelledens uppmuddring från Löfholmen till Piteå, innefattade en anhållan, att Rikets Ständer ville såsom *rent anslag* bevilja för detta ändamål erforderliga medel. Stats-Utskottet har dock här endast tillstyrkt beloppet såsom *lån.* Med afseende likväl å den stora rörelse, som bedrifves från Piteå hamn, och då det dessutom under Riksdagen förekommit, att städerna Grenna och Åmål för samma ändamål erhållit hälften af begärdt understöd såsom skänk, hemställer jag, huruvida icke detta Högtärade Stånd, med hänsigt till dessa förhållanden, äfven skulle vilja hugna Piteå stad med ett anslag, utan återbetalningsskyldighet, till hälften af den, för hamnrensningsarbetet erforderliga, kostnad med 13,000 R:dr.

Herr *Brun:* Jag ber att i allo få förena mig med Herr *Kistner*, och jag gör detta så mycket hellre, som jag väl känner, att exporten från Piteå och rörelsen på platsen, båda redan betydliga, befinna sig i fortgående tillvext; hvadan, efter min öfvertygelse, framför flera andra orter detta stadssamhälle borde erhålla den ringa lättnad i afseende å villkoren för det sökta understödets återbetalande, som Herr *Kistner* nu förmedlingsvis framställt, och hvilken, såsom anmärkt blifvit, redan kommit städerna Grenna och Åmål till godo.

Herr *Björck:* Jag kan icke underlåta att yrka bifall till Utskottets förslag i denna del, hvilket, efter hvad jag tror mig veta, befinner sig i full enlighet med hvad, som i flere andra och likartade frågor blifvit beslutadt.

Herr *Hierta;* Sedan Riksens Ständer öppnat nya communications-anstalter på Statens bekostnad vid städerna Grenna och Åmål, kan det visserligen vara skäl att tillse, om icke, för consequencens skull, äfven Piteå stad bör hugnas med hälften af det begärda understödet, såsom anslag, utan återbetalningsskyldighet. Jag hemställer dock till Herr *Kistner*, huruvida verkligen det kan vara någon svårighet för detta samhälle att åstadkomma äfven det belopp af 13,000 R:dr, hvartill denna hälft uppgår, och, i likhet med den audra hälften, emottaga dem såsom lån. Det synes mig, som om i sjelfva verket summan är alltför obetydlig för att grundlägga en ändring af Utskottets Betänkande, eller en afvikelse från den princip, som Utskottet för strömrensningar i allmänhet uppställt och vidhållit.

Herr *Kistner:* Med anledning af Herr *Hiertas* till mig gjorda hemställan, får jag fästa uppmärksamheten deruppå, att, enligt det utarbetade och af Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen godkända förslaget, kostnaden för ifrågavarande muddringsarbete är beräknad till 40,000 R:dr, förutom 8,000 R:dr till inköp af ett mudderverk. Af dessa 48,000 R:dr begäres nu icke mera, än 13,000 R:dr, såsom rent anslag. Denna anspråkslösa begäran förtjenar väl att behjertas. Staden är ringa — den har icke mer, än omkring 1,500 innevånare — och den har dessutom varit hemsökt af mycken otur. Länsresidenset och det högre Elementar-Läroverket hafva båda blifvit derifrån förflyttade, och stadens anhållan om tillstånd att få anlägga en Filial-Bank har blifvit afslagen. Den begärda anslagssumman, hvilken visserligen, efter samme talares förmenande, i och för sig är obetydlig, är det dock icke och kan icke vara det för Piteå. Jag anhåller derföre, fortfarande, om bifall å min här gjorda framställning.

Herr *Hierta:* Jag må tillstå, att, efter de upplysningar, Herr *Kistner* nu lemnat, jag, med all aktning för majoritetens beslut, finner mig benägen att frångå Utskottets förslag och votera efter Herr *Kistners* önskan. Den äskade anslagssumman är också icke så stor, att den icke kan lemna rum för afseenden mera på framställda önskningar, än på antagna grundsatser, eftersom i allt fall considerationer här börja att göra sig bra mycket gällande.

Herr *Rydin:* I motsats mot Herr *Hierta*, vill jag alldeles icke i de beslut, jag, såsom representant, fattar, lemna rum för några considerationer. Hvad ifrågavarande anslag särskildt vidkommer, är det för öfrigt icke utredt, att Piteå stad för hamnrensningsarbetets fullbordande verkligen är deraf i behof. Vid sådant förhållande, och då derjemte exportrörelsens storlek lärer vara så betydlig, att den uppgår till en million R:dr om året, och sålunda måste bereda staden betydliga inkomster i hamnumgälder, finner jag mig för närvarande förhindrad att fästa något afseende å Herr *Kistners* framställning, utan anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag i denna del.

Herr *Staaff:* I motsats mot Herr *Rydin*, förenar jag mig med Herr *Kistner* och yrkar, till följd deraf, ogillande af Stats-Utskottets här gjorda framställning; anhållande jag derjemte, att, med hänsyn till behofvet af understöd för det här ifrågakomna muddringsarbetet, få anföra, att, med un-

dantag af hvad, som blifvit lemnadt till missväxtunderstöd, åt Vesterbottens Län aldrig blifvit tilldeladt något annat understöd från Statens sida, än 99,000 R:dr, hvaraf 50,000 R:dr såsom rent anslag och 49,000 R:dr såsom lån.

Hvad vidare beträffar rörelsen på platsen, så tillåter jag mig upplysa, att *exporten* från Piteå, enligt Tullkammarens rapporter, är bland de betydligare i hela Riket, hvilket också är naturligt i en så skogrik ort, som den, hvarifrån Piteå utgör exporthamn. Utförseln är således onekligen ganska betydlig, men icke är det derföre sagdt, att ett litet samhälle kan tåla vid en utgift för ett sådant företag, som detta, och ännu mindre, att de med exporten förenade eller deraf alstrade intrader skulle betäcka kostnaden för dess fullbordande. Då dessutom Grenna stad erhållit understöd för samma ändamål och på samma villkor, som motionairen i ämnet här påpekat, kan jag i sanning icke förstå, hvarföre staden Piteå, hvars hamn besökes af icke mindre, än 203 fartyg för utrikes export och 149 fartyg för inrikes handel, skall förhållas åtnjutandet af en dylik förmån.

Jag ber att få härtill lägga ett par ord. En gång förut, då fråga här förevar om de norra orterna och deras behof, förklarade Herr *Rydin*, att vi fått Norrland på halsen för våra synders skuld och att denna province kostat nationen betydliga summor i missväxtunderstöd. Vidhållande hvad jag vid ett föregående tillfälle yttrat derom, att i afseende på sådana understöd, påkallade och berättigade ur synpunkten af christlig kärlek till medmenniskor, conto courant icke lämpligen bör de särskilda provincerna emellan föras, kan jag dock icke undgå att erinra, hurusom, enligt hvad officielt kan inhemtas, det visar sig att inom Sveriges Rike under de sistförflutna 29 åren, eller 1850—1853, i missväxtunderstöd af allmänna medel utgått 7,281,966 R:dr 8 öre, eller i medeltal årligen 251,102 R:dr 31 öre, samt att af detta understöd belöpt:

	i totalsumma.	i årligt medeltal.
på Norrbottens Län	847.501: 32.	29,224: 18.
» Vesterbottens »	727,631: 78.	25,090: 72.
» Elfsborgs »	633,600: —	21,848: 27.
» Jemtlands »	250.548: 67.	8,639: 26.
» Vester-Norrlands	146,935: —	5,066: 72.
» Gefleborgs »	113,120: —	3,900: 69.

Af denna tabellariska uppgift visar sig således att Elfsborgs Län, som har den äran bland sina söner räkna Herr

Rydin, är, i hänsigt till det åtnjutna understöd, det tredje i ordningen, en omständighet, hvilken, såsom, i betraktande af detta Läns belägenhet och naturförhållanden, särskildt betecknande, jag tager mig friheten lägga Herr *Rydin* på hjertat.

Herr *Brun:* Med anledning af Herr *Rydins* påstående, att det icke vore ådagalagdt, att Piteå stadssamhälle vore i behof af understöd för ifrågavarande arbetsföretag, vill jag anföra, hvad hvar och en, som är förtrogen med sjökorten öfver norra delen af Bottniska viken, nogsamt känner, att, då man kommit ofvanom Örnsköldsvik, sjöfarten invid kusterne är besvärad af otaliga sandbankar. Till följd häraf, är det icke nog för Piteå att bekosta påfyllnad af den inre hamnen, utan staden är derjemte nödsakad att genom en af dessa bankar, som bildat sig i sjelfva Piteå-fjärden, låta anlägga en segelränna, i förslaget upptagen till **200** fots längd och **30** fots bredd i botten, med **15** fots djup vid medelvattenståndet, ett arbete, som visserligen icke är någon småsak. Jag vågar derföre anse Herr *Rydins* anmärkningar icke vara af beskaffenhet at utöfva något inflytande på anslagsfrågan, om hvilken jag derföre, fortfarande, yrkar måtte beslutas i enlighet med Herr *Kistners* förslag.

Herr *Wærn:* Jag anser, för min del, Herr *Kistners* här gjorda framställning vara lika billig, som lämplig, hvarföre jag ock lemnar densamma mitt bifall. Stadens behof af understöd är dessutom tillräckligt vitsordadt af offentliga myndigheter. Stats-Utskottet har, på grund häraf, äfven tillstyrkt det begärda beloppet, men i sin helhet under form af lån. Det torde dock, efter mitt förmenande, vara bättre att låta hälften af de erforderliga medlen utgå såsom anslag, utan återbetalningsskyldighet, än att Piteå nu väl emottager understödet på de af Utskottet föreskrifna villkor, men i stället nästa Riksdag åter kommer med en anhållan om afskrifning eller om ändrade stipulationer för liquiden. Jag förenar mig således med Herr *Kistner*, men hoppas, att Kongl. Maj:t, vid uppgörande af taxa för hamnen, endast måtte stadfästa densamma för kortare tider. På samma gång likväl, som jag understödjer Herr *Kistners* amandement, får jag reservera mig mot det påståendet, att ett bifall dertill hemtar sitt egentliga stöd från det förhållandet, att Piteå är en Norrländsk stad. Är saken god i och för sig sjelf, bör den bifallas; är den det icke, förefinnes intet skäl att vidtaga ett sådant beslut endast derföre, att detsamma berör ett interesse i Norrland.

Herr *Rydin:* Man har klandrat min obarmhertighet, som icke vill tillse staden Piteås behof, och man har sökt ett ytterligare skäl för dess tillfredsställande genom Riksens Ständers mellankomst uti den omständigheten, att Ståndet beviljat sökt låneunderstöd åt Linköpings Domkyrka, och detta, fastän densamma redan är fullbordad. Emellan föremålen för dessa båda anslagsfrågor förefinnes dock betydlig skillnad. Linköpings Domkyrka är ett af nutidens vackraste prof på monumental byggnadskonst och länder oss hos efterverlden till heder, och kostnaden för dess åvägabringande har kostat stadens bebyggare 100,000-tals R:dr. Uppmuddringen af Piteå hamn är deremot ett till sin kostnad så obetydligt företag, att staden visserligen utan någon skänk från Statens sida bör kunna hålla sin ränna ren. — Att Grenna samhälle för sin hamn denna Riksdag åtnjutit statsunderstöd, är väl en sanning, men dermed förhåller sig dock så, att denna hamn är att anse såsom en nödhamn på Wettern. Jag anhåller, fortfarande, om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Berg:* Ehuru Herr *Rydin* har uppburit klander för sin åsigt, kan jag dock icke undgå förklara, att jag lemnar densamma mitt fullkomliga bifall. Det är mig nemligen omöjligt att begripa, att en hamn, så betydligt trafikerad, som den i Piteå, icke sjelf skall kunna bekosta sitt underhåll, då det gäller en så obetydlig summa, som 26,000 R:dr.

Jemnförelsen med Åmål är icke på sin plats, då staden är ytterst ringa och hamnen icke inbringar några umgälder af någon afsevärd beskaffenhet, och hvad beträffar anslaget till iordningsättandet af hamnen i Grenna, vet jag i sanning icke, hvad nytta derigenom skall för orten eller landet beredas, om icke möjligen utsigten till en ökad äpple- och päron-export. Jag lemnar Stats-Utskottets hemställan i denna punkt mitt bifall.

Herr *Thollander:* Då jag sjelf för en annan commune väckt fråga om anslag i och för hamnförbättring och jag derjemte fullkomligt delar den åsigt, Herr *Wærn* här uttalat om Statens skyldighet att understödja communerna, vill jag tillkännagifva, att jag kommer att rösta för den förändring i Stats-Utskottets beslut, som Herr *Kistner* yrkat, och i hvilket jag hoppas att Borgare-Ståndet sig förenar. Jag

---

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

kan dock icke underlåta att i viss mån instämma med Herr *Hierta* i hans förmenande, att här i Ståndet synes vilja göra sig gällande ett considerationssystem, som det vore väl, om det kunde utrotas.

Herr *Staaff:* Jag känner mig uppmanad att, i anledning af Herr *Wærns* mot mig riktade anmärkning för min såkallade förkärlek för Norrland i anslagsväg, förklara, att jag aldrig sökt framställa den satsen, att Norrland bör framhållas på andra provincers bekostnad. Jag har blott beklagat, att denna del af vårt gamla land så länge blifvit åsidosatt, men på samma gång har jag velat finna den enkla förklaringen af detta missförhållande i den omständigheten, att denna landsdel icke varit känd för det öfriga Sverige. Då emellertid det är bekant, att Norrland inom sig sluter rika resourcer, så rika, att den storartade utvecklingen af Sveriges framtid till en stor del derpå beror, vågar jag påstå att Rikets Ständer böra mera, än tillförene, se tillgodo denna ort, som hittills varit vanlottad, icke till följd af missunsamhet hos andra provincer, utan derföre att densamma icke varit af dem känd, hvarken med hänsigt till dess naturliga resourcer eller dess idoga och framåtsträfvande befolkning.

Discussionen förklarades afslutad, och, sedan Herr Talmannens proposition å bifall blifvit med *Ja* och *Nej* besvarad, begärdes votering.

I anledning häraf och sedan Herr *Lallerstedt* afstått från sin särskilda mening, uppsattes, justerades och anslogs en voterings-proposition, så lydande:

»Den, som bifaller 31:sta punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 120, röstar: *Ja.*

Den det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej,* antages denna punkt, med den förändring, att af här anvisad summa, 26,000 R:dr R:mt, skall utgå en hälft såsom anslag, utan återbetalningsskyldighet, och en hälft såsom lån».

Voteringen, som anställdes i grundlagsenlig ordning med slutna sedlar, utföll med 22 *Nej* emot 13 *Ja;* hvadan Ståndet beslutat i enlighet med *Nej*-propositionens lydelse.

Detta ärendes behandling afbröts, af anledning nästa § utvisar.

§ 6.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets skrifvelse-förslag, N:ris 81—92.

§ 7.

Fortsattes föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande, № 120.

Härvid förekommo:

Punkterna 32, 33, 34, 35, 36 och 37.

Godkändes, hvar efter annan.

Den å sidan 58 förekommande anmälan, och tabellen, sidan 62.

Lades till handlingarne.

§ 8.

En af Herr *Rinman, F.*, gjord framställning om val af en ytterligare Suppleant i Constitutions-Utskottet remitterades till Ståndets Herrar Electorer.

§ 9.

Föredrogs, ånyo, och godkändes Stats-Utskottets Memorial, № 121, med förslag till allmänna villkor och stadganden i afseende på de under denna Riksdag beviljade statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar samt hamnbyggnader och vattenaftappningar, med flera arbetsföretag.

§ 10.

Upplästes ett så lydande valprotocoll:

»År 1860 den 30 Junii sammanträdde Välloflige Borgare-Ståndets Herrar Electorer och utsågo till ständige Suppleanter: i Constitutions-Utskottet Herr *Wistelius*, samt i Stats-Utskottet Herr *Kistner*. Som ofvan.

In fidem

E. G. Björkman.»

Underrättelser om dessa val blifva genom utdrag af Protocollet meddelade.

§ 11.

Föredrogos, ånyo, och godkändes sammansatta Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkanden:

№ 14, i anledning af väckt motion om rättighet för Vestra Härad inom Jönköpings Län att, för underhållandet af Sundsbro, uppbära roterings-frihetsafgifter för hemmanet Hallslösa, inom Ramqvilla socken, och

№ 15, i anledning af väckt motion om Rusthållares befriande från underhållande af trossvagnar och från aflönande af trosskuskar.

§ 12.

Föredrogos, åter, Lag-Utskottets

Betänkande, № 29, i anledning af väckt motion om en

lagförklaring, af innehåll, att föreskrifna uppbud af fast egendom på landet ovillkorligen skola meddelas å Ting, som å rad följa hvarandra.

Godkändes.

och Memorial, № 30, i anledning af återremiss af Betänkandet, № 21.

Lades till handlingarne.

§ 13.

Föredrogs, ånyo, och bordlades andra gången Constitutions-Utskottets Memorial, № 38.

§ 14.

Föredrogos, ånyo, sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkanden:

№ 14.

Bordlades andra gången.

№ 15, i anledning af väckt motion om förändrade bestämmelser, rörande successionsrätten till under bruk skatteköpta hemman.

Herr *Staaff:* Jag får tillkännagifva, att jag visserligen biträder det slut, hvartill det sammansatta Utskottet här kommit, men icke på de af Utskottet anförda skäl, utan derföre att, då, under vissa rättsförhållanden, skatterätten till tredje person af Kronan bortlåtits, det icke kan tillkomma Kronan att vidtaga en förändring i rättigheterna, som skulle föranleda inskränkning i nuvarande innehafvares rätt.

Vidare anfördes ej, och Betänkandet godkändes.

№ 16, i anledning af väckt motion om upphäfvande för framtiden af den stångjernsbruken åliggande skyldighet att deltaga i kyrko- och prestgårdsbyggnad.

Gillades.

№ 17, i anledning af väckt motion om förbud emot elgjagt under tio års tid.

Gillades.

och № 18, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter, rörande tillsättandet af Klockare, Organister och Folkskolelärare, m. m.

Herr *Björck:* Jag må erkänna att jag icke är beredd att yttra mig i saken, hvarföre jag ock begärt Betänkandet på bordet, men, som jag befinner mig ensam om detta yrkande, nödgas jag yttra några ord.

Det kan då icke nekas, att de skäl, som af det sammansatta Utskottet blifvit anförda till stöd för dess beslut, icke hålla streck vid en närmare pröfning. Ett af de för-

nämsta skäl emot det nuvarande sättet för klockareval ligger deruti, att Pastor eger att dervid utöfva lika stor rösträtt, som halfva hans församling, och att således Pastors inflytande på dessa val är för stort. Gifvet är, att, om klockaren är församlingens eller communens tjensteman, han ock bör tillsättas antingen af församlingen sjelf eller af från församlingen utsedde delegerade, och hans väljande icke läggas i Pastors händer. Utskottet förmenar, att det närvarande tillståndet icke medfört några olägenheter. I allmänhet är det dock ganska naturligt, att, när gällande lag bjuder något, får allmänheten lof att nöja sig med consequencerna, men om man eger någon kännedom om denna frågas detailer, nödgas man medgifva, att i enskilda fall mera, än ofta, klagan försports och att, hvarhelst så varit förhållandet, allmänna meningen städse funnit klagomålet rättvist och befogadt.

Grunden för här ifrågakomna lagbestämmelse är i allt fall numera fullkomligt olämplig, sedan uppfattningen hos den allmänna meningen blifvit så utvecklad, att den med säkerhet visat sig verksam, så vid val af denna beskaffenhet, som ock vid vigtigare val, hvilka af församlingen bero.

Jag vill inskränka mig härtill, oaktadt flera af Utskottets öfriga motiver äro af den beskaffenhet, att de väl påkallade en granskning, men då allmänna meningen ännu icke synes vara böjd att lyssna till några reformerande framställningar i ämnet, vill jag icke egna förslaget någon grundligare pröfning, utan yrkar endast att detsamma måtte med ogillande till handlingarne läggas.

Herr *Lallerstedt* *).

Herr *Staaff:* Jag är så långt ifrån att godkänna detta Betänkande, att jag fastheldre anser att Pastorerna böra alldeles skiljas från den rösträtt, som i detta hänseende för närvarande är dem tillerkänd, och valrätten ensamt förbehållas församlingen. Jag yrkar derföre afslag.

Herr *Swartz:* Då den talare, som först yttrat sig i denna fråga, tycktes böjd att begära detta Betänkande på bordet och blott derföre afstått från sitt yrkande i denna syftning, att han förutsatte, att Betänkandet icke skulle föranleda någon discussion, men olika meningar nu sig yppat, hemställer jag, om det kan vara för sent för mig att upp-

*) Herr *Lallerstedts* vid tryckningen ej aflemnade anförande tryckes i slutet af detta band.

taga och understödja Her *Björcks* begäran om bordläggning.

Öfverläggningen var slutad, och Betänkandet lades för andra gången på bordet.

§ 15.

Föredrogos åter sammansatta Stats- samt Allmänna Besvärs och Economie-Utskottets Betänkanden:

№ 16, i anledning af väckta motioner om lindring i de Båtsmansrotehållarne åliggande skyldigheter.

Godkändes.

№ 17.

№ 18.

och № 19.

Dessa tre Betänkanden bordlades andra gången.

§ 16.

Föredrogos, ånyo, Constitutions-Utskottets Memorialer:

№ 39, med voteringsproposition, rörande det i Memorialet, № 13, framslällda förslag till ändring i 11:te och 12:te §§ Regerings-Formen.

№ 40, med voteringsproposition, rörande det i Memorialet, № 14, framställda förslag till ändring i 21:sta §:n Riksdags-Ordningen.

№ 41, med voteringsproposition, rörande den i Memorialet, № 15, föreslagna ändring i 28:de §:n Regerings-Formen.

№ 42, med voteringsproposition, i fråga om det i Memorialet, № 16, väckta förslag till ändring i 18:de §:n Riksdags-Ordningen.

№ 43, med voteringsproposition, i fråga om det i Memorialet, № 17, afgifna förslag till ändring i 5:te §:n 3:dje mom. Tryckfrihets-Förordningen.

№ 44, med voteringsproposition, i anledning af Rikets Ständers beslut, rörande det i Memorialet, № 19, framställda förslag till ändring i 33:dje §:n Riksdags-Ordningen.

Voteringspropositionerna godkändes, hvar efter annan.

och № 45, i anledning af Riks-Ståndens beslut, rörande det uti Constitutions-Utskottets Memorial, № 32, framställda förslag till ändring i 14:de §:n 3 mom. Riksdags-Ordningen.

Lades till handlingarne.

§ 17.

Föredrogs, ånyo. och godkändes Stats-Utskottets Utlåtande, № 122, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposi-

tion, angående Jemtlands roteringscassas befrielse från allt bidrag till anskaffning och underhåll af beklädnaden vid Jemtlands Hästjägare-Corps.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes nedannämnda Utskotts-Betänkanden, nemligen:

Lag-Utskottets, N:ris 31—38; sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets N:ris 19—22, samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets N:ris 103—106.

Rubrikerna förekomma i Protocoll vid ärendenas granskning.

§ 19.

Justerades: 1:o) Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut, och 2:o) Protocollet för den 16 sistlidne Maj, e. m.

§ 20.

Beviljades ledighet åt Herr *Wedin*, fjorton dagar från den 5:te nästkommande Julii, och åt Herr *Wærn*, tre veckor från den 2 i samma månad.

Plenum slutades kl. $^1/_4$ till 3 e. m.

In fidem

E. G. Runeberg.